

MSCSJ

Mekong-Salween

Civilization Studies Journal

ISSN: 3027-6284 (Online)

Mekong-Salween Civilization Studies Journal
วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

Vol. 15 No. 1 January-June 2024
ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2567

Mekong-Salween Civilization Studies Journal (MSCSJ)

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

Vol.15 No.1 January - June, 2024

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2567

ISSN 3027-6284 (Online)

มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

พ.ศ. 2567

Mekong-Salween Civilization Studies Journal (MSCSJ)

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

Vol.15 No.1 January - June, 2024

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2567

ISSN 3027-6284 (Online)

หลักการและเหตุผล

มหาวิทยาลัยนเรศวรได้จัดตั้งกองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยมีวิสัยทัศน์ของหน่วยงานเพื่อเป็นศูนย์กลางการจัดการ องค์ความรู้ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอุษาคเนย์ในระดับนานาชาติ และมีปรัชญาขององค์กรในการสร้างระบบนิเวศเกื้อกูลการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อการสะสมและต่อยอดองค์ความรู้ มุ่งสู่เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยฯ จึงได้มีนโยบายที่ได้จัดทำวารสารทางวิชาการขึ้น ซึ่งใช้ชื่อว่า “วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน” “Mekong-Salween Civilization Studies Journal” เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้สังเคราะห์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เป็นหนึ่งในกลไกการพัฒนาการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมและอารยธรรมศึกษา ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขับเคลื่อนระบบนิเวศด้านศิลปวัฒนธรรมและเกิดการบูรณาการ นำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณภาพด้านศิลปวัฒนธรรมของไทย ให้เป็นที่ประจักษ์ระดับสากล สร้างนวัตกรรมที่ยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ วารสารฯ ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2553 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

กองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างกว้างขวางและตลอดเวลา จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของวารสารเพิ่มขึ้น เพื่อยกระดับวารสารให้มีความเป็นสากลยิ่งขึ้น โดยดำเนินการเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นภาษาอังกฤษแทนชื่อภาษาไทยเดิม ใช้ชื่อใหม่ว่า “Mekong-Salween Civilization Studies Journal” อักษรย่อ คือ MSCSJ และได้ดำเนินการยื่นขอ ISSN ใหม่ให้ถูกต้องตามเงื่อนไขของ TCI และได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการตีพิมพ์เป็น Online เพียงอย่างเดียว หมายเลข ISSN ใหม่ ได้แก่ ISSN (Online) 3027-6284 เริ่มตีพิมพ์ตั้งแต่ ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2566 เป็นต้นมา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดด้านศิลปวัฒนธรรม และ อารยธรรมศึกษาในมิติต่าง ๆ ของคนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน

2. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้าน ศิลปวัฒนธรรม และด้านอารยธรรมศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน อย่างเป็นระบบ

3. เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นิสิต นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ขององค์ความรู้ ทางด้านอารยธรรมศึกษา นำไปสู่การสร้างสรรค์ ผสมผสาน และต่อยอดให้เกิดคุณค่าแก่วิถีชีวิตและสังคมอย่างยั่งยืน

นโยบายการจัดพิมพ์

กองบรรณาธิการวารสารได้เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการนำองค์ ความรู้สังเคราะห์จาก Mekong-Salween Civilization Studies Journal ไปประยุกต์ใช้ ในการยกระดับคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรมของไทยให้เป็นที่ยอมรับระดับสากลโลก จึงได้ คัดสรรบทความวิจัยที่น่าสนใจและมีความหลากหลาย แต่ยังคงเข้มข้นในเนื้อหาวิชาการ มานำเสนอให้ท่านผู้อ่านได้สืบค้นและใช้ประโยชน์

Mekong-Salween Civilization Studies Journal จัดทำโดยหน่วยวารสาร กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร เปิดรับบทความจากผู้เขียนทั้งภายในและ ภายนอกมหาวิทยาลัย บทความที่เสนอขอรับการพิจารณาอาจเขียนเป็นภาษาไทยหรือ ภาษาอังกฤษก็ได้ แต่บทความต้องมีสองภาษา จัดพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม)

นโยบายการจัดพิมพ์ของวารสารฯ เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยในสาขาวิชาทางด้าน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในมิติที่เกี่ยวข้องกับ อารยธรรมในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน เปิดรับ 2 สาขาวิชา ได้แก่ 1.สาขาวิชาศิลปะทั่วไปและมนุษยศาสตร์ (General Arts and Humanities) 2.สาขาประวัติศาสตร์ (History) 3.สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ (Language and Linguistics) 4.สาขาทัศนศิลป์และการแสดง (Visual Arts and Performing Arts) 5.สาขาวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน รับตีพิมพ์บทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) ทั้ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยบทความดังกล่าวจะต้องไม่เคยได้รับการตีพิมพ์หรืออยู่ ระหว่างการพิจารณาเพื่อขอรับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการอื่น บทความทุกบทความ จะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง 3 ท่าน

โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่รู้ว่าผู้เขียนเป็นใคร และผู้เขียนไม่รู้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิเป็นใคร (Double-blinded Review) อนึ่ง การพิจารณารับบทความเพื่อลงตีพิมพ์หรือไม่ตีพิมพ์ อยู่ที่ดุลยพินิจของบรรณาธิการถือเป็นอันสิ้นสุด

การเผยแพร่ <https://www.nuac.nu.ac.th/>

เผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>
และ <https://www.nuac.nu.ac.th/>

กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน)
ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม)

ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข
อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนานิสิต ศิษย์เก่า และศิลปวัฒนธรรม

บรรณาธิการ ดร.จารูวรรณ แต่งบพผา
มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้ช่วยบรรณาธิการ นางจรินทร์ พรหมสุวรรณ
มหาวิทยาลัยนเรศวร

กองบรรณาธิการ ภายใน

1. รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สุตสังข์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ
มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.อุษา พัดเกิด
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
4. ดร.ศศิธร ตินะมาศ
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภายนอก

5. ศาสตราจารย์ ดร.ข้าคม พรประสิทธิ์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ผณินทรา อีรานนท์
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
7. รองศาสตราจารย์ ดร.โสภณา ศรีจำปา
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
9. รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา วงรุจิระ
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
10. รองศาสตราจารย์ ดร.พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง
สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
11. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
12. รองศาสตราจารย์สมหมาย ชินนาค
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักชนก ชำนาญมาก
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
15. ดร.ฉัตรทิพย์ ชัยฉกรรจ์
คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
16. ดร.สมยศ โอ่งเคลือบ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
17. ดร.พันธรักษ์ ผูกพันธุ์
สถาบันภาษาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
18. Dr.Kasno Pamungkas, S.S., M.Hum
Faculty of Cultural Sciences, Universitas Padjadjaran,
Bandung Indonesiaand
19. Du Thi Mai
Faculty of Foreign Languages, Hong Duc University,
Vietnam

ฝ่ายจัดการวารสาร

1. นายวชิรพงษ์	วงศ์ประสิทธิ์
2. นางสาวทตพรिया	เรือนคำ
3. ว่าที่ ร.ต.พิเชษฐ์	สิงเดช
4. นางสาวเยาวทัศน์	อรรธชาติ
5. นางสาวธัญญลักษณ์	คำอัญวษ์
6. นางสาวณัฐชา	ศรีจอมขวัญ
7. นายอาทิตย์	คำมินเศก

ขอบคุณที่มาของภาพปก: - https://www.freepik.com/premium-photo/buddha-statue-water-ceremony-songkran-festival-thailand_4539750.htm

- ประเพณี “สงกรานต์ในประเทศไทย” ได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รายการตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากการประชุมคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ครั้งที่ 18 ณ เมืองคาเซเน สาธารณรัฐบอตสวานา เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2566

ออกแบบปกโดย:

นางสาวเยาวทัศน์ อรรธชาติ

ที่อยู่:

กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ชั้น 3 เลขที่ 99 หมู่ 9 ตำบลท่าโพธิ์
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000
โทรศัพท์: 0 5596 1205

เว็บไซต์:

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks>

อีเมล:

mekong_salween@nu.ac.th

เจ้าของ:

มหาวิทยาลัยนเรศวร

พระบรมราโชวาทของ
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
15 ธันวาคม พ.ศ. 2509

...การสอน...

“...การสอนให้นักเรียนมีความรู้เป็นสิ่งสำคัญมาก แต่มีสิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้นอีก คือ จะต้องฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักคิดพิจารณา นำวิชาความรู้นั้นไปใช้ในทางที่ถูกต้อง เหมาะสมแก่งานได้ด้วย การศึกษาที่ให้ทั้งวิชาการและวิธีใช้วิชาโดยถูกต้องเช่นนี้ จึงจะเป็นการศึกษาที่ดี...”

... Teaching...

“...To instruct students to be well educated is very important, but one thing that is more vital is to train them how to think critically and how to correctly apply knowledge to the right tasks properly. Education that provides both academic knowledge and the right usage is then the decent education...”

ความตอนหนึ่ง ในพระบรมราโชวาท
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
15 ธันวาคม พ.ศ. 2509

One episode In the royal advice
In the graduation ceremony of the graduates majored in Education at
Srinakharinwirot University on December 15th, 1966

ขอบคุณข้อมูลและภาพจาก:

อ้างอิงจากแหล่ง Secondary source

Trueplookpanya.com (2023, December 13). *Royal advice and royal speeches in His Majesty King Bhumibol Adulyadej, King Rama IX (Thai-English)* [Web Application]. Retrieved from <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/62971/-laneng-lan->

อ้างอิงข้อความจาก Primary source

สำนักราชเลขาธิการ. (2534). *ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปีพุทธศักราช 2533*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.

อ้างอิงภาพ

Picture of His Majesty King Rama IX performing his royal duties by visiting people in remote areas. Adapted from “10 teachings of His Majesty King Rama IX to apply in life and work,” by Wisdom Max Center Company Limited. Retrieved from <https://wisdommaxcenter.com/detail.php?WP=oGO3BRjloH9axUF5nrO4Ljo7o3Qo7o3Q>

อัญพจน์ (Quotations)

“The more weaknesses you discover in yourself, the faster you will develop, and the more self-confident you will be”

“รู้จักอ่อนของตนเองยิ่งมาก ก็พัฒนาเร็วขึ้น
และเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น”

ขอบคุณข้อมูลจาก:

Ake Anan Book Publishing House. (2024). *108 Words of Happiness*. Retrieved June 19, 2024, from <http://www.96rangjai.com/108wisdom/>

บทบรรณาธิการ

สวัสดีค่ะท่านสมาชิกวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ทุกท่าน และผู้สนใจที่ติดตามวารสารมาอย่างต่อเนื่อง วารสารฉบับนี้เป็นปีที่ 15 ฉบับแรกของปี 2567 กองบรรณาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการนำองค์ความรู้สังเคราะห์จาก Mekong-Salween Civilization Studies Journal ไปประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณค่าด้านศิลปวัฒนธรรมของไทยให้เป็นที่ประจักษ์ระดับสากล จึงได้คัดสรรบทความวิจัยที่น่าสนใจและมีความหลากหลาย แต่ยังคงเข้มข้นในเนื้อหาวิชาการมานำเสนอให้ท่านผู้อ่านได้สืบค้นและใช้ประโยชน์เช่นเดิม

นอกเหนือจากความมุ่งมั่นในการคัดเลือกบทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมแล้ว กองบรรณาธิการยังได้ตระหนักถึงการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างกว้างขวางและตลอดเวลา จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของวารสารเพิ่มขึ้น เพื่อยกระดับวารสารให้มีความเป็นสากลยิ่งขึ้น โดยดำเนินการเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นภาษาอังกฤษแทนชื่อภาษาไทยเดิม ใช้ชื่อใหม่ว่า "Mekong-Salween Civilization Studies Journal" อักษรย่อ คือ MSCSJ และได้ดำเนินการยื่นขอ ISSN ใหม่ให้ถูกต้องตามเงื่อนไขของ TCI และได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการตีพิมพ์เป็น Online เพียงอย่างเดียว หมายเลข ISSN ใหม่ ได้แก่ ISSN (Online) 3027-6284 เริ่มตีพิมพ์ตั้งแต่ ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2566 เป็นต้นมา

มีเรื่องที่น่ายินดีสำหรับปีนี้คือการได้รับตำแหน่งทางวิชาการที่สูงขึ้นของกองบรรณาธิการวารสารหลายท่าน ซึ่งนับเป็นเกียรติและแสดงถึงความเข้มแข็งทางวิชาการของวารสารที่เพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ วารสารยังได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนคณะที่ปรึกษา และแต่งตั้งกองบรรณาธิการวารสารทั้งภายในและภายนอกเพิ่มเติม เพื่อสร้างจุดแข็งและขับเคลื่อนการทำงานให้ก้าวสู่ระดับสากลต่อไป

ในฉบับนี้มีบทความวิจัยที่มีคุณภาพและน่าสนใจ จำนวนทั้งสิ้น 8 เรื่อง ประกอบด้วย 1. ศิลปะการแสดงวัฒนธรรมจีน: การแสดงเชิดสิงโตแบบปีระกายานผิงฮงบุรี 2. คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่รับรู้ผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ 3. การบูรณาการผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ชุด ทะเลบัวแดง สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี 4. นฤตาจัมปาศรี: นาฏยประดิษฐ์ การผลิตซ้ำนาฏกรรมเพื่อพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม 5. มนุษย์พุทธรักษา: กลวิธีการนำเสนอมนทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนาและธรรมชาติในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล 6. สัญลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของอาข่า: การสื่อสารทางความหมายและวัฒนธรรม 7. การวิเคราะห์โครงสร้างและความหมายชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน

บริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 8. การฟื้นฟูประเพณี
ท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อส่งเสริมย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าเชียงราย

Mekong-Salween Civilization Studies Journal (MSCSJ) ยังคงเปิดกว้าง
และให้ความสำคัญกับบทความทางด้านอารยธรรมศึกษาในทุกมิติ โดยเฉพาะด้าน (Soft
Power) ทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผู้สนใจสามารถส่งบทความวิจัย และบทความ
วิชาการ เพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารฯ ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) และฉบับที่ 2
(กรกฎาคม-ธันวาคม) โดยสามารถติดต่อและศึกษารายละเอียดการจัดส่งได้ตามเว็บไซต์
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>

กองบรรณาธิการมีความเชื่อว่าทุกบทความมีคุณค่าและสามารถสร้างประโยชน์
ให้แก่ผู้อ่าน และนำไปสู่การเชื่อมโยงเพื่อปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ขอขอบพระคุณท่าน
เจ้าของบทความทุกท่านได้กรุณากลับกรรององค์ความรู้และถ่ายทอดออกมาเป็นบทความอย่าง
เป็นรูปธรรม ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เพื่อความ
สมบูรณ์ของบทความ ทั้งนี้ กองบรรณาธิการจะยังคงมุ่งมั่นพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพ
วารสารให้เป็นที่น่าเชื่อถือและยอมรับในวงวิชาการอย่างต่อเนื่อง และขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้อง
ทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

(ดร.จารุวรรณ แดงบุบผา)

Editor Mekong-Salween Civilization Studies Journal

สารบัญ

หน้า

หลักการและเหตุผล

II

พระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9

VII

อัญพจน์

IX

บทบรรณาธิการ

X

บทความวิจัย (Research Article)

ศิลปะการแสดงวัฒนธรรมจีน: การแสดงเชิดสิงโตแบบปีระกาย่านฝั่งธนบุรี

1

Chinese Cultural Performing Art: The Year of the Rooster Lion Dance
in Thonburi Area

นภัสกร อางมุงคุณ Naphatsakorn Artmungkhun

ภูฟ้า บุญศรีสมบัติ Phufah Boonsrisombut

จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ Chatuwit Keawsuwan

คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่รับรู้ผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์

29

The Perceived Value of Tourism in Nakornsawan Province through
Chinese New Year Festivalscapes

ชลลดา ปานพรหม Chonlada Panprom

เพชรศรี นนท์ศิริ Petchsri Nonsiri

การบูรณาการผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ชุด ทะเลบัวแดง

52

การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

The Integration of Talay Bua Daeng Creative Paintings for Souvenir
Designs in Kumpawapi, Udonthani

พรรษา แสนวัง Pansar Sangwung

นฤตาจัมปาศรี: นาฏยประดิษฐ์ การผลิตซ้ำนาฏกรรมเพื่อพัฒนาและต่อยอด ทุนทางวัฒนธรรม	73
Narueta Champasri: Choreography and Reproduction of a Dramatic Work for the Development and Expansion of a Cultural Capital	
ธัญลักษณ์ มุลสุวรรณ <i>Thanyaluck Moonswan</i>	
ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ <i>Pattamawadee Chansuwan</i>	
อรรรมย์ จันทมาลา <i>Ourarom Chantamala</i>	
มนุษย์พุทธนิเวศ: กลวิธีการนำเสนอมนทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา และธรรมชาติในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัล	91
Human Buddhist Ecosystem: The Presentation Strategies of the Concepts of Relationships between Humans, Buddhism, and Nature in the Announcement of the Royal Ploughing Ceremony	
ธนบัตร ใจอินทร์ <i>Thanabat Jai-in</i>	
ภาคภูมิ สุขเจริญ <i>Parkpoom Sukjaroen</i>	
สุวรรณณี ทองรอด <i>Suwannee Thongrot</i>	
สัญลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของอาข่า: การสื่อสารทางความหมาย และวัฒนธรรม	112
Symbols in Akha's Clothing: Semantic and Cultural Communication	
อนันตา สุขวัฒน์ <i>Ananta Sookawat</i>	
อภิสรာ พลนรัตน์ <i>Abhisara Bolnarattana</i>	
ไกรสิทธิ์ จามรจันทร์สาขา <i>Kriasit Jamonjansakha</i>	
รุ่งโรจน์ ดันประดิษฐ์ <i>Rungroj Tonpradit</i>	

การวิเคราะห์โครงสร้างและความหมายชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทย เชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา An Analysis of the Structure and Meaning of Chinese Store Names of Thai- Chinese People at Hua Ro Market Area in Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province ธัญญารัตน์ มะลาศรี <i>Tanyarat Malasri</i> กนกพร นุ่มทอง <i>Kanokporn Numthong</i>	131
การฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อส่งเสริมย่านสร้างสรรค์ เมืองเก่าเชียงราย Revitalizing Local Traditions in Chiang Rai Old City to Promote its Creative District นกรินทร์ น้ำใจดี <i>Nakarin Namjaidee</i> กัลยาณี สายสุข <i>Kanlayanee Saisuk</i> ศศิพัชร หาญฤทธิ์ <i>sasiphat hamrit</i> ณัฐธิยา วัฒนศิริศาสตร์ <i>Natthiya Watthanasirisat</i> ภัทรพันธุ์ พันธุ์ <i>Pattareepun Puntu</i>	153
ระเบียบการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ Mekong-Salween Civilization Studies Journal	XV
ใบสมัครขอส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ใน Mekong-Salween Civilization Studies Journal	XXXIII
ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิจัย	XXXVI
ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิชาการ	XXXIX

ศิลปะการแสดงวัฒนธรรมจีน:
การแสดงเชิดสิงโตแบบปีระกาย่านฝั่งธนบุรี

Chinese Cultural Performing Art:
The Year of the Rooster Lion Dance in Thonburi Area

นภัสกร อางมุงคุณ¹

Naphatsakorn Artmungkhun

E-mail: Naphatsakorn.ar@ku.th

ภูฟ้า บุญศรีสมบัติ²

Phufah Boonsrisombut

จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ³

Chatuwit Keawsuwan

Received: October 31, 2023

Revised: February 12, 2024

Accepted: February 22, 2024

¹นิสิตปริญญาตรี ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ ภาษาจีน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Undergraduate student, Department of East Asian Languages, Faculty of Humanities, Chinese Language,
Kasetsart University

²นิสิตปริญญาตรี ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ ภาษาจีน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Undergraduate student, Department of East Asian Languages, Faculty of Humanities, Chinese Language,
Kasetsart University

³รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ ภาษาจีน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Associate Professor, Dr., Department of East Asian Languages, Faculty of Humanities, Chinese Language,
Kasetsart University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงบรรยาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ของการเชิดสิงโตแบบปีระกา การวิเคราะห์ความหมายลีลาท่วงท่าในชุดการแสดงงานมงคลและเทศกาลสำคัญ และการศึกษาที่มาของความเชื่อและคุณลักษณะของสิงโตแบบปีระกา คณะสิงห์โตหิน ลูกเจ้าพ่อเขตกในประเทศไทย ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเริ่มจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยแบ่งกลุ่มสัมภาษณ์แบบกลุ่มตัวอย่างหลักและกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกประเภทตามกลุ่มข้อมูล จากการศึกษาพบว่า การเชิดสิงโตแบบปีระกาได้รับการถ่ายทอดในคณะสิงห์โตหินลูกเจ้าพ่อเขตกเพียงคณะเดียวในประเทศไทย มีเอกลักษณ์ทั้งในด้านลีลาท่าทาง ชุดการแสดง จังหวะดนตรีและลักษณะของสิงโต โดยสามารถประกอบเป็นชุดการแสดงใหญ่ 5 ชุดการแสดง ประกอบด้วย ชุดการแสดงสิงโตออกลูก ชุดการแสดงสิงโตกินผักขยคลอง ชุดการแสดงข่มประตูดวยพรประทานสวรรค์ ชุดการแสดงประตูลอยพร และชุดการแสดงเชิดสิงโตอวยพรทั่วไป โดยมีคำอวยพรและความหมายที่ลึกซึ้งถ่ายทอดผ่านอากัปกริยา สีหน้าท่าทาง เรื่องราวที่ถ่ายทอด รวมไปถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง นอกจากนี้ ความเชื่อและคุณลักษณะของการเชิดสิงโตแบบปีระกา ยังสามารถแบ่งออกได้ตามลักษณะสีของสิงโตและธรรมเนียมข้อห้ามการแสดงอีกด้วย

คำสำคัญ: ลีลาท่วงท่า การเชิดสิงโตแบบปีระกา คณะสิงห์โตหินลูกเจ้าพ่อเขตก

Abstract

This research is a descriptive study with the objective of studying and analyzing the characteristics, belief, posture and performance sets of The Year of the Rooster Lion Dance in religious and important festivals in Thailand. It also aims to explore the uniqueness of The Year of the Rooster Lion Dance of the "Khao Tok Son" clan. The research methodology began with in-depth interviews, divided into group interviews with the main clan and relevant sample groups. Subsequently, data were collected and analyzed by categorizing them into groups. The study found that The Year of the Rooster Lion Dance of the "Khao Tok Son" clan is unique and distinct within Thailand. It exhibits distinct characteristics in terms of symbolism, performance sets, rhythmic music, and

the lion's features. The lion dance can be divided into five major performance sets, which consist of the lion giving birth, the lion eating vegetables in the canal, the lion entering the four magic doors, the lion entering the eight direction *talisman* and the lion paying respects to the general public. These performances convey deep meanings and symbolism through gestures, facial expressions, narratives, and the use of props. Additionally, beliefs and characteristics of The Year of the Rooster Lion Dance can also be categorized based on the color attributes of the lion and the customary performance restrictions.

Keywords: Lion Dance Postures, The Year of the Rooster Lion Dance, Khao Tok Son clan

บทนำ

“การเชิดสิงโต” นับเป็นประเพณีและวัฒนธรรมทางสุนทรียะด้านศิลปะการแสดงแขนงหนึ่งของประเทศจีนที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน นอกจากแสดงถึงความสวยงามของลีลาท่าทาง ยังสื่อถึงความแข็งแรง ทำให้เป็นการละเล่นที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่ง Ratchakitkamthon and Photivatechakul (2022, p. 73) ได้อธิบายว่า การเชิดสิงโตเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อน ค.ศ. - ค.ศ.220) มีต้นกำเนิดมาจากการละเล่นพื้นเมือง จนกระทั่งถูกนำไปพัฒนา ประยุกต์ให้เข้ากับกาลเวลาและวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาคของประเทศจีน โดยเวลาต่อมาได้ถูกเผยแพร่ไปยังประเทศไทยผ่านการอพยพย้ายถิ่นฐาน การประกอบการค้า ตลอดจนการแสดงเพื่อถวายต่อหน้าพระพักตร์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ต้นกำเนิดของการเชิดสิงโตในประเทศไทยฝั่งธนบุรี เริ่มขึ้นเมื่อได้รับอิทธิพลมาจากประเทศจีน ซึ่งเดิมทีแบ่งการเชิดสิงโตออกเป็น 2 ฝั่ง ได้แก่ สิงโตฝั่งเหนือ เรียกว่า สิงโตปักกิ่ง และสิงโตฝั่งใต้ เรียกว่า สิงโตกวางตุ้ง โดยประเทศไทยฝั่งธนบุรีได้รับอิทธิพลมาจากสิงโตกวางตุ้งเป็นส่วนใหญ่ (ThaiPBS, 2022, online) สำหรับลีลาท่าทาง Senthong and Chumat (2020, p. 75) ได้กล่าวว่า สามารถแบ่งประเภทของลีลาท่าทางการเชิดสิงโตกวางตุ้งได้ 3 ประเภท คือ การเชิดสิงโตพื้น การเชิดสิงโตต่อตัว และการเชิดสิงโตบนเสาต่างระดับ หรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าการเชิดสิงโตบนเสาดอกเหมย กล่าวคือ แต่ละประเภทจะมีรูปแบบการเชิด ท่วงท่า จังหวะ ทำนอง วิธีการแสดง รวมไปถึงความหมายของลีลาท่าทางแตกต่างกัน นอกจากนี้ S. Maneesuwan (personal communication, 2022) ได้กล่าวว่า

ภายหลังจากการได้รับอิทธิพลเข้ามาแล้ว ในฝั่งธนบุรีได้แบ่งการเชิดสิงโตกว้างตั้งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปี่ระกาและวังแดง ส่งผลให้ลีลาท่าทาง รวมถึงดนตรีประกอบจังหวะของทั้งสองประเภทยังแตกต่างกันตามไปด้วย โดยเฉพาะแบบปี่ระกาที่มีการแสดงเรื่องราวที่หาชมได้ยาก อาทิ การแสดงสิงโตออกลูก ดังนั้นจึงทำให้ความหมายในแต่ละลีลาท่าทางของการเชิดสิงโตแบบปี่ระกามีความหลากหลาย ส่งผลให้ได้รับความนิยมในฝั่งธนบุรีเป็นอย่างมาก

การเชิดสิงโตได้รับการเผยแพร่จากชาวจีนที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำการค้าขายในฝั่งธนบุรี ตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา โดยเป็นการแสดงที่เชื่อกันว่าสามารถช่วยปกป้องปัดเป่าภัยต่าง ๆ และดลบันดาลนำโชคลาภ ความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้ที่ได้รับชม ซึ่งได้ปรากฏแสดงต่อหน้าพระที่นั่งของพระเจ้าตากสินมหาราช ด้วยเหตุนี้การเชิดสิงโตจึงเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนไทย-จีน ฝั่งธนบุรีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และได้มีการสืบทอดอยู่แทบทุกชุมชนฝั่งธนบุรี มีจำนวนคณะสิงโตประจำศาลเจ้า และชุมชน มากกว่า 19 คณะ (Research group of Bansomdejchaopraya Rajabhat University, 2021) โดย Wichai Rodgerd ศิลปินประดิษฐ์หัวสิงโตของประเทศไทย ได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับคณะสิงโตในอดีตผ่านเพลงที่นี้ตลาดพลูไว้ว่า ชุมชนตลาดพลู เป็นชุมชนที่หลอมรวมวัฒนธรรมไทยจีนไว้ด้วยกัน เห็นได้จากภาพคนจีนยืนรอใส่บาตรพระในยามเช้า ดังนั้นการเชิดสิงโตจึงเป็นการละเล่นร่วมกันที่ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติว่าไทยหรือจีน โดยมีคณะสิงโตรุ่นแรก ๆ ในอดีตของย่านนี้ ประกอบด้วย คณะศิษย์ตากสิน คณะลูกเจ้าพ่อพระเพลิง คณะศิษย์วัดราชคฤห์ คณะลูกพิชัยดาบหัก รวมถึงคณะสิงห์โตหิน ลูกเจ้าพ่อเขาคอกที่ถือว่าเป็นคณะที่มีความแปลกแหวกแนวมากที่สุด เพราะเป็นคณะแรกที่เปลี่ยนตัวล่อจากแป๊ะยิ้มเป็นจิ้งกิ้งถือเหล้าและน้ำเต้าเดินโซเซล่อสิงโต บางยุคแต่งชุดคณะด้วยการใส่สนับน่อง ทำให้ดูโดดเด่นไม่เหมือนใคร (This is Talad Plu, 2020)

ในด้านแนวคิดอุดมคติและความเชื่อ Viphatphumiprathes (2015, p. 82) ได้อธิบายว่า การเชิดสิงโตนิยมแสดงในพิธีมงคลและเทศกาลสำคัญต่าง ๆ เช่น งานเทศกาลตรุษจีน งานเปิดธุรกิจใหม่ งานเฉลิมฉลอง ตลอดจนงานในพิธีกรรมทางศาสนาที่เป็นมงคล ดังนั้น สิงโตจึงเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของโชค ลาภ ความโชคดี ความเจริญรุ่งเรือง และความเป็นสิริมงคล อนึ่ง S. Maneesuwan (personal communication, 2022) กล่าวว่า การเชิดสิงโตเปรียบเสมือนการแสดงละครเรื่อง ๆ หนึ่ง ที่มีสิงโตเป็นตัวนำเสนอและดำเนินเรื่องตลอดการแสดง ซึ่งลักษณะท่าทางที่ปรากฏล้วนแล้วแต่มีการเลียนแบบลีลาท่าทางมาจากสัตว์ประเภทใกล้เคียง โดยที่แต่ละท่าทางจะแตกต่างกันตามต้นกำเนิดของสิงโต ทว่าความเชื่อที่มีต่อการเชิดสิงโตยังคงเดิม

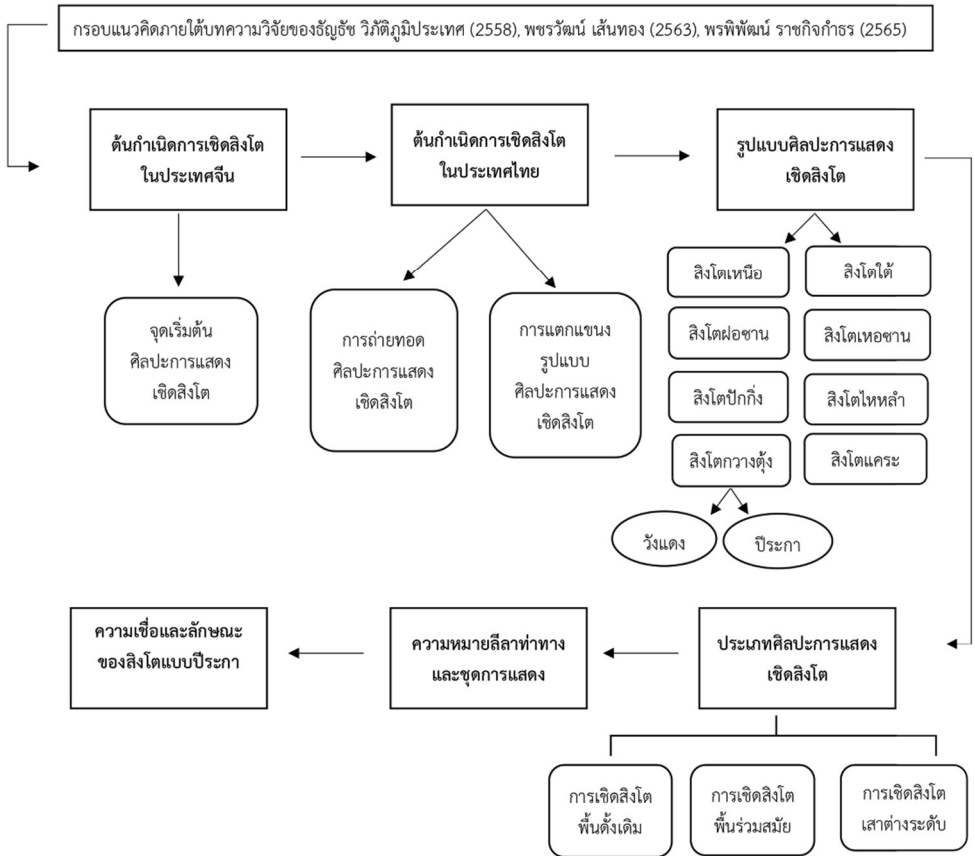
ถึงแม้การเชดสิงโตประเภทฝั่งธนบุรีมีลีลาท่าทางที่ใช้ในการประกอบการแสดงหลากหลายรูปแบบ ทว่าล้วนแล้วแต่แฝงความหมายในเชิงบวกไว้แทบทั้งหมด โดย J. Vilaiphong (personal communication, 2022) หัวหน้าคณะสิงโตมังกรทอง ลูกชัยมงคลยกตัวอย่างว่า การเชดสิงโตท่ากระโดดเสาดอกเหมย เป็นการเล่าเรื่องถึงการผจญความยากลำบากและฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อตามหาดอกไม้มงคล เปรียบเสมือนกับการที่กว่าจะพบเรื่องราวที่ดีก็ต้องเผชิญกับความยากลำบากก่อน และเมื่อตามหาดอกไม้มงคลเจอแล้วก็ยังสืบทอดถึงคำอวยพรให้พบเจอเรื่องที่ดีหลังจากนี้ ซึ่งในขณะเดียวกันหนึ่งในท่าที่ใช้ประกอบการแสดง อาทิ ท่าต่อตัว กลับไม่มีความหมายแฝง เป็นเพียงการแสดงโชว์กายกรรมและความสามารถของนักแสดง จะเห็นได้ว่าความหมายที่แฝงอยู่ในลีลาท่าทางของการเชดสิงโตในแต่ละท่ามีความหมายที่ลึกซึ้งและในบางท่าก็ไม่มี ความหมาย เป็นเพียงการแสดงเพื่อโชว์ประกอบการเชดสิงโตเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม Ratchakitkamthon and Photivatechakul (2022, p. 73) ได้อธิบายว่า การเชดสิงโตนับเป็นสัญลักษณ์ของการเฉลิมฉลองโอกาสสำคัญและเทศกาลต่าง ๆ โดยสะท้อนวัฒนธรรมจีนอย่างเห็นได้ชัด ทั้งยังถูกนำมาเผยแพร่จนได้รับความนิยมในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย เป็นต้น ดังนั้นเพื่อเป็นการร่วมอนุรักษ์และสืบทอดการแสดงเชดสิงโตที่เปรียบเสมือนมรดกทางวัฒนธรรมของจีน และเพื่อเป็นการมุ่งชี้ให้เห็นถึงการแสดงเชดสิงโตแบบปรีภากาในคณะสิงโตหิน ลูกเจ้าพ่อเขาดกอันเป็นเพียงคณะเดียวที่ยังคงต้นแบบต้นฉบับของการเชดสิงโตแบบปรีภากาของประเทศไทยไว้ บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีนประเภทเชดสิงโต ผ่านการศึกษาและวิเคราะห์ประวัติความเป็นมา เอกลักษณ์ ชุดการแสดง ลีลาท่าทาง รวมไปถึงความเชื่อและคุณลักษณะของสิงโต โดยจะอยู่ในกรอบการแสดงเชดสิงโตแบบปรีภากาของคณะสิงโตหิน ลูกเจ้าพ่อเขาดก เพื่อส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ได้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของการแสดงเชดสิงโตในอีกมุมมองหนึ่งที่ยังไม่เคยได้รู้จัก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ของการเชดสิงโตแบบปรีภากา
2. เพื่อศึกษาที่มาของความเชื่อและคุณลักษณะของสิงโตแบบปรีภากา
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความหมายลีลาท่วงท่าและชุดการแสดงของการเชดสิงโตแบบปรีภากาในงานมงคล และเทศกาลสำคัญในประเทศไทย

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

Figure 1. Conceptual Framework

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยการศึกษาความหมายของกระบวนการทำการเขดสิงโตแบบปี่ระกาเป็นงานวิจัยเชิงบรรยายที่เน้นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) เนื่องจากเป็นวิธีที่เหมาะสมกับขอบเขตของงานวิจัยนี้ โดยผู้จัดทำวิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาและพื้นที่ที่จะศึกษารวมถึงกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา: ศึกษาและสัมภาษณ์คณะสิงโตหิ้นลูกเจ้าพ่อเขาคอก ที่ปัจจุบันเป็นคณะเดียวในประเทศไทยที่ใช้การเชดสิงโตแบบปรีะกา โดยศึกษาเกี่ยวกับ ความหมายของลีลาท่าทาง ชุดการแสดง เอกลักษณ์ รวมถึงที่มาของความเชื่อและ คุณลักษณะของสิงโต

2. ขอบเขตด้านพื้นที่: ศึกษาและลงพื้นที่สัมภาษณ์คณะเชดสิงโตย่านฝั่งธนบุรี บริเวณวัดราชพฤกษ์วิหาร ชุมชนตลาดพลูและชุมชนโพธิ์นิมิตร

3. กลุ่มตัวอย่าง: กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.1. กลุ่มตัวอย่างหลัก คือ คณะสิงโตหิ้นลูกเจ้าพ่อเขาคอก โดยผู้วิจัยเก็บ ข้อมูลสัมภาษณ์เฉพาะหัวหน้าหรือตัวแทนสมาชิกในคณะไม่เกิน 3 คน

3.2. กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ กลุ่มผู้มีความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับการเชดสิงโตในประเทศไทย ประกอบด้วยตัวแทนชุมชนตลาดพลู หัวหน้าคณะ สิงโตมังกรทอง ลูกชัยมงคล ตัวแทนคณะเชดสิงโตแบบวังแดง ลูกเจ้าพ่อมังกรเขียวและ ผู้บรรยายประกอบการแสดงเชดสิงโตแบบปรีะกา รวมทั้งสิ้น 4 คน

หลังจากกำหนดขอบเขตข้างต้นและลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการจัดเก็บแบบจำแนกประเภทตามกลุ่มข้อมูลที่ได้รับ ถัดไปจึงนำมาวิเคราะห์ความหมายของลีลาท่าทางของการเชดสิงโตแบบปรีะกาโดยใช้ รูปภาพ คลิปวิดีโอ คลิปเสียงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูล ข้างต้นมาประกอบการวิเคราะห์ชุดการแสดง ความเชื่อ ลักษณะของสิงโต ตลอดจน เอกลักษณ์ของการเชดสิงโตแบบปรีะกา ขั้นตอนสุดท้ายจึงนำมาสรุปและเรียบเรียง เขียนเนื้อหาบทความวิจัย

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

1. ต้นกำเนิดการเชดสิงโตแบบปรีะกา

“การเชดสิงโต” มีถิ่นกำเนิดมาจากประเทศจีน นับเป็นประเพณีและ วัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานแขนงหนึ่ง เป็นการ แสดงที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะสื่อให้เห็นถึงความงดงาม อ่อนช้อยที่แฝงด้วยความแข็งแกร่งหนักแน่นของลีลาท่าทางแล้ว ยังสื่อถึงการอวยพร และความเป็นสิริมงคลให้กับผู้ชมผ่านความหมายของสิงโตอีกด้วย โดย S. Dungjitthipon and S. Pitichaiwut (personal communication, 2023) กล่าวว่าสิงโต เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่บนสวรรค์ ทั้งยังมีความยิ่งใหญ่รองลงมาจากมังกร

ตามทีสืบค้นจากหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งได้รับการยืนยันจากทางตัวแทนคณะ
สิงห์โตหิน ลูกเจ้าพ่อเขาดกกว่าปัจจุบันไม่พบหนังสือแล้ว ปรากฏว่า การเชิดสิงโต
ถูกเผยแพร่เข้ามาภายในประเทศไทยราวปี พ.ศ.2369 ตรงกับรัชสมัยของ
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยในขณะนั้น สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ข้าวของ
เครื่องใช้ รวมไปถึงศิลปะการแสดง เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมของประเทศจีนที่ถูกนำมา
เผยแพร่ในประเทศไทย โดยเฉพาะการเชิดสิงโต ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท
ได้แก่ 1) สิงโตโหล่ เป็นการละเล่นหัวเสือกคล้ายสิงโตญวน 2) สิงโตแคะ ลักษณะ
หัวเหมือนบั้งก็ ทำด้วยไม้สักเฉพาะด้านหน้า 3) สิงโตกวางตุ้ง สามารถพบได้ทั่วไปใน
ประเทศไทยมากที่สุด ซึ่งเดิมทีการเชิดสิงโตทั้งสามประเภท ใช้สำหรับแสดงภายในงาน
ส่วนตัว หรืองานสมาคมเท่านั้น ทว่าการเชิดสิงโตแบบกวางตุ้งมีท่วงท่าอย่างเฉพาะตัว
ลักษณะบริเวณส่วนหัวมีสีสันทสวยงาม จึงได้รับความนิยม ถูกนำมาใช้แสดงในพิธีต่าง ๆ
อย่างมีนัยยะสำคัญ และถูกสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน หากแต่เนื่องจากบางเขตพื้นที่
อาจจะไม่ได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์โดยตรง ทำให้ผู้แสดงทำการดัดแปลงเนื้อหา
และลีลาบางส่วนเพื่อปรับให้เข้ากับกลุ่มผู้รับชมและยุคสมัยมากขึ้น ดังนั้นศิลปะการ
เชิดสิงโตจึงได้แตกแขนงออกไป โดย S. Maneesuan (personal communication,
2023) ผู้มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการเชิดสิงโตในประเทศไทยกล่าวไว้ว่า
ภายหลังจากที่การเชิดสิงโตได้เผยแพร่เข้ามาสู่ประเทศไทยฝั่งธนบุรี สิงโตกวางตุ้ง
ได้แตกแขนงออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ สิงโตแบบปรีะกาและสิงโตแบบวังแดง ซึ่งมีลีลา
ท่าทาง ดนตรีประกอบจังหวะ ชุดการแสดง อุปกรณ์ประกอบฉาก และลวดลายการ
วางท่าแตกต่างกัน โดยที่สิงโตแบบปรีะกาจะมีชุดการแสดงที่มีความเก่าแก่โบราณ
ถูกถ่ายทอดคล้ายกับละครหนึ่งเรื่องหรือหนึ่งตอน และหาชมได้น้อยกว่าการเชิดสิงโต
แบบวังแดง

สำหรับการเชิดสิงโตแบบปรีะกานั้น S. Dungjitthipon and S. Pitichaiwut
(personal communication, 2566) อธิบายว่า เริ่มมีการสืบทอดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 โดย
มีอาจารย์ชอ ผู้เป็นเจ้าของคณะเชิดสิงโต ส.ปรีะกา เป็นผู้ถ่ายทอดให้แก่คณะสิงห์โตหิน
ลูกเจ้าพ่อเขาดก เรียกได้ว่าในเวลานั้น คณะเชิดสิงโต ส.ปรีะกา เป็นคณะต้นแบบของ
การเชิดสิงโตแบบปรีะกาแห่งเดียวในประเทศไทย และต่อมาก็ได้เผยแพร่ออกไปอย่าง
กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทว่า S. Maneesuan (personal communication, December
20, 2022) กล่าวว่า คณะเชิดสิงโตแห่งอื่นที่ได้เรียนรู้การเชิดสิงโตแบบปรีะกาไปแล้วนั้น
ได้ทำการปรับเปลี่ยนเรื่องราว และท่าทางการละเล่นให้เข้ากับบริบทของยุคสมัยที่

เปลี่ยนไป โดยเพิ่มท่าทางที่สื่อให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของผู้แสดง เพื่อสร้างความตื่นตันทึ่งใจให้กับผู้ชม เรียกว่า การเชิดสิงโตแบบร่วมสมัย อันมีท่าทางที่เพิ่มเข้ามาประกอบด้วย สิงโตกระโดดเสาดอกเหมย สิงโตต่อตัวเพิ่มขึ้น และตัดทอนชุดการแสดง การเชิดสิงโตแบบดั้งเดิมบางส่วนออกไป เช่น การแสดงสิงโตประตูกลอยพร การแสดงข่มประตูกลอยพรประทานสวรรค์ และการแสดงสิงโตกินผักขายคลอง ทำให้ในปัจจุบันคณะสิงห์โตหินลูกเจ้าพ่อเขาคอกเป็นเพียงคณะเดียวที่ยังคงความเป็นต้นฉบับของการเชิดสิงโตแบบปรีกาไว้

2. ข้อแตกต่างระหว่างการเชิดสิงโตแบบปรีกาและแบบวังแดง

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างการเชิดสิงโตแบบปรีกาและวังแดง

ข้อแตกต่าง	ปรีกา	วังแดง
การเชิดหัวสิงโต	มีทั้งการเชิดหัวสิงโตและการเล่นจิ้งหะ อ้าปาก หุบปากควบคู่	เชิดหัวสิงโตและเน้นจิ้งหะ การอ้าปาก
เต็งแบ้	มีทุกท่า	มีบางท่า
ลักษณะของสิงโต	อ่อนช้อย พริ้วไหว	ดุดัน แข็งแกร่ง
สมาคม	ไม่เป็นสมาชิก	เป็นสมาชิก
การเล่าเรื่อง	เรื่องราวต่อเนื่อง เล่นตั้งแต่สิงโตตื่นนอน และทำกิจกรรมต่าง ๆ	สร้างเหตุการณ์จากกิริยา หนึ่งๆ ไม่มีการเล่าเรื่องราว
ทำสิงโตออกลูก	มี	ไม่มี
ดนตรีประกอบการแสดง	จิ้งหะเร็วกว่าเล็กน้อย	จิ้งหะช้ากว่าเล็กน้อย

Note. Comparing the differences between The Year of the Rooster Lion Dance and the Wang Dang Lion Dance

จากตารางข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า การเชิดสิงโตแบบปรีกาและแบบวังแดงต่างกันตรงที่การเชิดหัวสิงโตแบบปรีกามีจิ้งหะอ้าปากและหุบปาก เน้นเล่าเรื่องราวต่อเนื่องคล้ายกับละครหนึ่งเรื่อง มีจิ้งหะเต็งแบ้ทุกท่า ลักษณะของท่าคือ ย่อจิกเท้า วาดขา ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสมาคมใด รวมไปถึงมีดนตรีประกอบจิ้งหะที่ถี่

เร็ว หากไม่ได้รับชมการแสดงเชิดสิงโตเป็นประจำอาจจะไม่สามารถแยกจังหวะดนตรีประกอบของการเชิดสิงโตทั้งสองแบบได้ และในขณะเดียวกัน การเชิดสิงโตแบบวังแดงไม่มีจังหวะการเชิดที่หุบปาก เน้นเชิดหัวและอ้าปาก มีเตี้งแบ้งท่าทางเล่าเรื่องราวเป็นฉาก ๆ มีสมาคมการเชิดสิงโตเป็นของตนเอง และมีดนตรีประกอบการแสดงที่ช้ากว่าแบบปรีะกาเล็กน้อย (S. Dungjitthipon and S. Pitichaiwut, personal communication, April 30, 2023)

ความแตกต่างของลักษณะสิงโตแบบปรีะกาและแบบวังแดง ขึ้นอยู่กับความรู้สึกส่วนตัวของแต่ละบุคคล โดยอิงจากการเปรียบเทียบกับลักษณะดวงตาของสิงโตทั้งสองแบบ พบว่า สิงโตแบบปรีะกามีดวงตากกลมโต ส่วนสิงโตแบบวังแดงมีดวงตากว้างและเล็กกว่า ส่งผลให้ผู้ชมบางคนรับรู้ถึงความพลั้วไหวและความอ่อนช้อยของลักษณะสิงโตแบบปรีะกามากกว่า อย่างไรก็ตาม ลักษณะการเชิดสิงโตของทั้งสองแบบมีความคุ้นเคยคล้ายกัน (S. Dungjitthipon, personal communication, October 19, 2023)

3. เอกลักษณะการเชิดสิงโตแบบปรีะกา

เอกลักษณะเด่นของการแสดงเชิดสิงโตแบบปรีะกาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน คือการเชิดสิงโตพื้นแท้ไม่มีรูปแบบอื่นผสม กล่าวคือ เป็นการแสดงที่ใช้ลีลาท่าทางละเล่นแบบอยู่ที่พื้น บางการแสดงไม่มีการกระโดดเสาดอกเหมยและไม่มี การปีนต่อตัว มีเครื่องแต่งกายที่ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับเทศกาลเพื่อชูความโดดเด่นแปลกใหม่ เช่น การใส่สนับน่อง เป็นต้น สำหรับลีลาท่วงท่าส่วนใหญ่จะเน้นแสดงแบบใช้การเชิดหัว อ้าปากและหุบปาก มีเรื่องราวหรือสถานการณ์ต่าง ๆ เข้ามาให้จัดการหรือแก้ไข บางครั้งถ่ายทอดเป็นเรื่องราวการผจญภัยหรือการทำภารกิจให้สำเร็จ มีชุดการแสดงสิงโตออกลูก สิงโตกินผักช่ายคลอง ชุ่มประตูดวยพรประธานสวรรค์ และประตูดวยพร เป็นชุดการแสดงที่พบได้แค่ในคณะสิงห์โตหิน ลูกเจ้าพ่อเขาดกเท่านั้น ทั้งยังมีความหมายที่ลึกซึ้งแฝงอยู่ภายในการแสดงอีกด้วย สำหรับด้านลักษณะของสิงโตแบบปรีะกา มีความแปลกแตกต่างจากสิงโตรูปแบบอื่นซึ่งจะมีขนที่ยาว ส่วนหางมีสีเดียวกับส่วนหัวของสิงโต โดยเรียกส่วนหัวว่า พื้นสิงโต มีลักษณะเป็นลายหิน ในด้านการเชิดมักคุ้น ทว่าแฝงความอ่อนช้อย ส่วนด้านลีลาท่าทางมีเตี้งแบหรือท่าย่อจิกเท้า วาดขาที่ใช้ในทุกอากัปภิกิริยาของการแสดง นอกจากนี้ ในด้านท่วงทำนองจะใช้กลอง แฉ่ ล้อ และเกร์ตีในจังหวะที่ถี่เร็ว (S. Pitichaiwut, personal communication, April 30, 2023)

4. ชุดการแสดงของการเชิดสิงโตแบบประภา

จากบทสัมภาษณ์ของ S. Dungjitthipon (personal communication, 2023) ผู้สืบทอดคณะสิงห์โตหิน ลูกเจ้าพ่อเขาตกรุ่นล่าสุดได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเชิดสิงโตแบบประภาไว้ว่า ชุดการแสดงเชิดสิงโตแบบประภามีลักษณะเก่าแก่โบราณ เน้นการเล่าเรื่องเป็นฉากคล้ายละครหนึ่งเรื่อง โดยได้รับการถ่ายทอดมาจากปรมาจารย์ด้านการเชิดสิงโตของประเทศจีน หรือที่รู้จักกันในสังกัดคณะว่า อาจารย์ม้าไ้ ภายหลังอาจารย์ขอ คณะส.ประภาจึงได้ทำการสืบทอดส่งต่อให้แก่รุ่นหลังเรื่อยมา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุดการแสดงของคณะสิงห์โตหินลูกเจ้าพ่อเขาตกรุ่นมีความแตกต่างกับลักษณะชุดการแสดงของการเชิดสิงโตรูปแบบอื่น โดยสามารถจำแนกชุดการแสดงออกได้ทั้งหมด 5 ชุด ได้แก่ ชุดการแสดงสิงโตออกลูก ชุดการแสดงสิงโตกินผักขายคลอง ชุดการแสดงซุ่มประตอวยพรพรधानสวรรค ชุดการแสดงประตูกลอยพร และชุดการแสดงเชิดสิงโตอวยพรทั่วไป ดังนี้

4.1 ชุดการแสดงสิงโตออกลูก

ชุดการแสดงสิงโตออกลูกเป็นศาสตร์และศิลป์ในการใช้ลีลาท่าทางเลียนแบบมาจากสิงโตกวางตุ้งลีลาหนึ่ง เดิมทีไม่ได้ใช้ทำการแสดงเป็นระยะเวลา ยาวนานกว่า 34 ปีแล้ว หากแต่ช่วงต้นปีพ.ศ. 2566 ทางคณะสิงห์โตหินลูกเจ้าพ่อเขาตกรุ่นได้นำกลับมาใช้แสดงใหม่อีกครั้ง เนื่องจากต้องการสืบสานแม่ไม้การเชิดสิงโตในชุดการแสดงนี้ให้คนรุ่นหลังรู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้น สำหรับการถ่ายทอดเรื่องราวจะเน้นเล่าเป็นฉาก ปูเรื่องตั้งแต่การเกี่ยวพาราสี ผสมพันธุ์ ผจญภัย ไปจนถึงคลอดลูก โดยมีกระบวนการที่สำคัญและโดดเด่นที่สุดของชุดการแสดง คือ กระบวนท่าสิงห์เก็บต้นยา (S. Dungjitthipon, personal communication, April 30, 2023) ในช่วงต้นเรื่อง เล่าถึงเรื่องราวของสิงโตเพศเมียได้บังเอิญพบกับสิงโตเพศผู้และมีความสนอกสนใจกัน ทั้งสองฝ่ายจะเดินตมกลืนช่วงบนท้ายของฝ่ายตรงข้ามอย่างระแວดระวัง และเรื่องราวจะเริ่มเข้มข้นขึ้น เมื่อฝ่ายสิงโตตัวผู้เอาหน้าเข้าไปถูไถคลเคลียตัวเมียคล้ายกับเป็นการขอร้องเชิญชวน ส่วนตัวเมียจะแสดงอาการเล่นตัวสงวนท่าที ก่อนที่จะเข้าถ้ำไปด้วยกัน ต่อมาเข้าสู่ช่วงกลางเรื่องจะเล่าถึงการตั้งท้องของสิงโต โดยสิงโตนั้นจะตั้งท้องเป็นเวลากว่า 10 เดือน ใช้เวลาไปกับการนอนเป็นส่วนใหญ่ ในช่วงใกล้คลอด ตัวผู้จะทำหน้าที่ออกจากถ้ำเพื่อตามหาวิเศษที่มีชื่อว่า ‘เซียนเช่าเอี้ย’ แปลเป็นภาษาไทยว่า ‘ต้นยาเซียนเช่าวิเศษ’ มีสรรพคุณช่วยให้คลอดได้ง่ายขึ้นและฟื้นตัวเร็ว ดังนั้นตัวผู้จึงออกผจญภัยกระโดดข้ามภูเขาสองลูกด้วยความร้อนใจเพื่อตามหาหาดังกล่าวและรีบตีลังกาคาบต้น

ยาวพิเศษที่หาเจอนั้นกลับไปให้ตัวเมียกิน เรียกฉากการแสดงนี้ว่า ฉากกระบวนท่าสิ่งทึงเก็บต้นยา สำหรับช่วงท้ายเรื่องจะเล่าถึงบทบาทของการเป็นแม่ การออกลูกของสิ่งโตเพศเมียจะทำท่าทางหมอบคลานอยู่กับที่และอ้าปาก-หุบปากเร็วร้อนสะท้อนให้เห็นถึงความเจ็บปวดทรมานจากการออกลูก โดยความสนุกของเรื่องราวอยู่ที่ผู้ชมจะได้ลุ้นถึงการผจญภัยของสิ่งโตตัวผู้ และการออกลูกอย่างปลอดภัยของตัวเมียนั่นเอง (S. Pitichaiwut, personal communication, April 30, 2023)

การถ่ายทอดเรื่องราวของการแสดงสิ่งโตออกลูกแฝงความหมายไว้ในอากัปกริยา ลักษณะของสิ่งโต อุปกรณ์ประกอบฉาก รวมไปถึงสีหน้าท่าทางและเรื่องราวที่ถ่ายทอด โดยความหมายที่แฝงและเห็นได้ชัดที่สุดคือบทบาทของการเป็นแม่ ร่องลงมาเป็นความรักและความรับผิดชอบที่สิ่งโตตัวผู้มีต่อตัวเมีย ซึ่งสะท้อนจากการเดินทางผจญภัยฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เช่น การข้ามภูเขาสองลูก สะท้อนความเป็นสิริมงคลต่อผู้ชม จากความเชื่อที่ว่าสิ่งโตเป็นสัตว์ผู้ยิ่งใหญ่ของสวรรค์ เมื่อสิ่งโตออกลูกจึงมีความหมายคล้ายกับว่าได้มีสัตว์ของสวรรค์ถือกำเนิดเพิ่มอีกหนึ่งชีวิต ถือเป็นความโชคดีของผู้ที่ได้รับชมการถือกำเนิดของสัตว์สวรรค์นั่นเอง นอกจากนี้ ยังสามารถแยกลักษณะของสิ่งโตเพศเมียได้จากสีจมูก โดยจะมีลักษณะสีเขียว เนื่องจากสื่อถึงการแบ่งคลอดแบบหน้าดำคล้ำเขียว มีนัยยะสำคัญของการสื่อถึงความคล้ายคลึงของมนุษย์ในการแบ่งคลอดเช่นเดียวกัน สำหรับลูกสิ่งโตแรกคลอดจะมีสีแดง โดยสีแดงหมายถึงเลือดของแม่สิ่งโตนั่นเอง อย่างไรก็ตาม การแยกเพศของสิ่งโต ตามตำราได้กล่าวไว้ว่า สิ่งโตตัวผู้จะมีหงอน ตัวเมียจะไม่มีหงอน หงอนนั้นก็คือนกของสิ่งโตและมีลักษณะสีดำ อีกทั้งการแสดงสิ่งโตออกลูก ยังมีการสร้างบรรยากาศให้เกิดอารมณ์ร่วม พร้อมทั้งได้ข้อคิดปลูกฝังจิตใจเรื่องความกตัญญูต่อบุพการี โดยใช้เสียงพากย์ระหว่างแสดงประกอบฉากออกลูก เป็นกลอนสะท้อนถึงความเจ็บปวดของความเป็นแม่ ดังต่อไปนี้

แสนสงสารนางสิ่งทึงอยู่ในถ้ำ	คำรณเจ้าเจ็บท้องก้องคูหา
ร้องครวญครางนางสิ่งทึงลี้ไปมา	เจ็บกายาเหมือนจะแยกแตกซี่วี
แลหาใครหวังให้ช่วยด้วยใกล้คลอด	เกรงม้วยมอดแด่ดินสิ้นฤดี
เพื่อนชิดเชยเคยใกล้ก็ไม่มี	เจ็บอินทรีย์เหน็บหนาวร้าวระบม
เดียวก็หนาวเดียวก็ร้อนพิษย่อนยอก	ตาลับกลอกทรวงสั่นแสนชื่นชม
สุดระกำข้าพหวัอกตรม	เพื่อนเชยชมเจ้าอยู่ไหนไยไม่มา
จักดับดินสิ้นชีวีตรงนี้แน่	ความเจ็บแผ่ซ่านหนักสุดรักษา
ไอนางสิ่งทึงครวญคร่ำหลังน้ำตา	รอดชีวาหรือไม่ให้ตามดู

จากบทกลอนนี้ สะท้อนถึงฉากสิงโตตัวผู้กลับมาไม่ทันในช่วงที่ตัวเมีย ออกลูก แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ทรมานของสิงโตตัวเมียระหว่างออกลูกในถ้ำอย่าง โดดเดี่ยว ไร้ซึ่งการได้รับความช่วยเหลือ ส่งผลให้เกิดความเจ็บปวดทั้งทางร่างกาย และจิตใจ การกล้ำกลืนฝืนทนต่อความเจ็บปวดและการเอาชีวิตรอด ต่อสู้กับความ เจ็บปวดเพียงลำพัง (S. Maneesuwana, personal communication, January 11, 2023)

ตารางที่ 2 การสรุปความหมายนัยยะสำคัญของชุดการแสดงสิงโตออกลูก

การแสดง	เรื่องราว	ถอดความหมาย
ต้นเรื่อง	- บังเอิญพบกัน - เกี่ยวพาราสี - คลอเคลียออกดออัน ซุกไซร์ - ผสมพันธุ์	การแสดงกิริยาท่าทางคล้ายมนุษย์ เน้นให้เห็นบทบาทของความสัมพันธ์ในฐานะสิงโตตัวผู้ และสิงโตตัวเมียที่ไม่มีพันธะ และการแสดงความรักความสนใจในตัวอีกฝ่าย
กลางเรื่อง	- กระบวนท่าสิงห์เก็บตัญยา - ผจญภัย กระโดดข้ามภูเขาด้วยความร้อนใจ - สิงโตตัวผู้ฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อตามหายาวิเศษ	เน้นให้เห็นถึงบทบาทการแสดงความรักที่สิงโตตัวผู้มีต่อสิงโตตัวเมีย เปรียบเสมือนบททดสอบความรักบทหนึ่ง
ท้ายเรื่อง	- สิงโตคลอดลูก - ความเจ็บปวดระหว่างคลอด	เน้นให้เห็นถึงบทบาทของสิงโตตัวเมียและหน้าที่ของการเป็นแม่ ความอดทนต่อความเจ็บปวดเพื่อให้กำเนิดชีวิตใหม่

Note. Summarizing the significant symbolic meanings of the lion giving birth performance set

ภาพที่ 2 ภาพกระบวนท่าสิงห์เก็บต้นยา ชุดการแสดงเชิดสิงโตออกลูก

Figure 2. The image of the lion dance movement picking herbs in the lion giving birth performance set. Adapted from “Singto Hin, Luk Chao Por Khao Tok, Talat Phlu, 2023, <https://shorturl.asia/0XDIE>

4.2 ชุดการแสดงสิงโตกินผักชายคลอง

การแสดงสิงโตกินผักชายคลอง นิยมใช้แสดงสำหรับงานเทศกาลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจีนเป็นหลัก กล่าวคือ ส่วนใหญ่มักใช้แสดงในช่วงเทศกาลตรุษจีน และงานเทศกาลเฉลิมฉลองครบรอบศาลเจ้าปู่ยามากกว่าแสดงในงานมงคลประเภทอื่น โดยภายในการแสดงจะเล่าเรื่องสิงโตที่บังเอิญเดินไปพบกับผักฉายแข่งที่ลอยน้ำมา จึงพยายามที่จะหาวิธีคาบผักขึ้นจากน้ำ หากแต่ด้วยลักษณะนิสัยของสิงโตเป็นสัตว์ที่มีกระแวดระวังตัวอยู่ตลอดเวลา เพราะต้องป้องกันศัตรูเข้าจู่โจมในช่วงที่ไม่ได้ตั้งตัว ดังนั้นผู้ชมจะได้เห็นฉากปฏิกิริยาที่สิงโตจะหันซ้ายหันขวา และทำท่าที่ลีลา ก่อนเดินขึ้นสะพานเพื่อเข้าไปใกล้เป้าหมาย โดยผู้แสดงมี 2 คน ยืนในลักษณะท่าซ้อน หลังแบบเว้นระยะห่าง ผู้ที่อยู่ข้างหลัง เรียกว่า มือหาง จะใช้ขาเกาะสะพานและใช้แขนรั้งตัวผู้แสดงที่อยู่ข้างหน้า เรียกว่า มือเชิดหัว หลังจากนั้น มือเชิดหัวจะโน้มลำตัวส่วนบนไปข้างหน้าเพื่อก้มลงคาบผัก โดยที่ครั้งแรกไม่สามารถคาบได้ ทำให้เกิดความโมโห ครั้งที่สองจึงตั้งใจโน้มตัวยึดคอเพื่อกาบผักอีกครั้งจนสำเร็จ และหลังจากคาบผัก

เข้าไปในปากแล้ว สิ่งที่จะคายออกมาและหว่านผักเหล่านั้นไปยังผู้ชม สุดท้ายจึงเดิน
ลักษณะถอยหลังลงจากสะพานและทำความสะอาดตัวเองด้วยการใช้ผ้าเช็ดหน้าต่อไป

ลักษณะเด่นของการแสดงสิ่งโตกินผักชายคลอง คือ การที่สิ่งโตโน้ม
ตัวยืดยาวจากสะพานไม้เพื่อลงไปคาบผักในน้ำและเดินถอยหลังลงจากสะพาน มี
ความหมายสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของสิ่งโตที่ก่อนจะทำการสิ่งไหน มักจะ
ระแวงระวังตัวเสมอ อีกทั้งการกินผักชายคลอง ตามตำราที่สืบทอดมาหลายปีกล่าวไว้
ว่า ผักที่ลอยอยู่ในน้ำมีชื่อในภาษาจีนว่า “ผักฉ่ายเซ่ง” ซึ่งคำว่า “ฉ่าย” มาจากคำว่า “
菜” อ่านว่า ไช แปลว่า ผัก และคำว่า “เซ่ง” มาจากคำว่า “清” อ่านว่า ชิง แปลว่า
สะอาดและบริสุทธิ์ รวมกันจึงมีความหมายว่า ผักแห่งความบริสุทธิ์สะอาด ลักษณะผัก
จะมีสีเขียวคล้ายผักกวางตุ้งลก (S. Pitichaiwut, personal communication, April 30,
2023) มีความหมายโดยนัยที่สื่อให้เห็นว่า เมื่อสิ่งโตที่เป็นสัตว์ของสวรรค์ได้รับประทาน
ผักที่สะอาดและบริสุทธิ์เข้าไป สิ่งโตตัวนั้นจึงมีความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไร้มลทิน และจาก
การหว่านผักที่คาบเข้าปากออกไป เปรียบเสมือนกับการโยนความเป็นสิริมงคลไปยัง
ผู้ชมได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม การแสดงชุดนี้มีบทกลอนที่ใช้ประกอบการแสดง ดังนี้

ริมนาวา สาคร ดินดอนป่า กลางพนา ปาเขา ลำเนาไพร
พญาสิงห์ ยืนบน สะพานไม้ ทอดยาวไป ไนทึบ ที่รินไหล
เห็นกอผัก ลอยล่อง กลางคลองใส แต่อยู่ไกล ไปไม่ถึง ดังใจหมาย
จึงปักหลัก ปลายสะพาน แล้วโน้มกาย จะกินได้ ไหมหนอ รอดูเอา

บทกลอนนี้มีเนื้อหาวอธิบายเรื่องราวประกอบการแสดงของสิ่งโตที่
เดินอยู่ภายในป่าเขาและยืนอยู่บนสะพานไม้มองเห็นกอผักฉ่ายเซ่งแต่ไม่สามารถเอื้อม
ถึง จึงยืนอยู่บนปลายสะพานและโน้มตัวยืดยาวไปคาบผัก โดยที่ผู้ชมจะรู้สึกถึงความ
ตื่นเต้นและเอาใจช่วยให้สิ่งโตสามารถคาบผักขึ้นมาจากน้ำได้ (S. Maneesuwan,
personal communication, January 11, 2023) นับเป็นการแสดงอีกหนึ่งชุดที่แฝง
ความหมายที่ดีซ่อนอยู่ภายในการแสดงอย่างละเอียดลึกซึ้งและสร้างความเพลิดเพลิน
ให้กับผู้ชม

ภาพที่ 3 ภาพถ่ายการแสดงสิงโตกินผักชายคลอง

Figure 3. The image of the lion eating vegetables by the canal performance set. Adapted from “Singto Hin, son of the godfather Khao Tok Show across the bridge on YouTube”, 2023, <https://shorturl.asia/bZmnM>

4.3 ชุดการแสดงขุ้มประตอวยพรประทานสวรรค์หรือขี้มิ่ง

การแสดงขุ้มประตอวยพรประทานสวรรค์หรือการแสดงขี้มิ่ง เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครที่มีชื่อว่า “เตียบุ้นฮ้าง” เด็กน้อยมหัศจรรย์ที่มีพลังพิเศษ สามารถไปในสถานที่ที่ต้องการไปและไปถึงได้ในทันทีที่นึกถึง ซึ่งสถานที่ที่เตียบุ้นฮ้างชอบไปเที่ยวมากที่สุดคือสวนสวรรค์อันมีสัตว์มงคลอย่างสิงโตเป็นเพื่อนเล่นอยู่เสมอ ภายในการแสดงจะถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับการหยอกล้อเล่นกันระหว่างสิงโตและเตียบุ้นฮ้าง มีประตูสี่บาน เรียกว่า “ขี้มิ่ง” ที่คำว่า “ขี้” มาจากคำในภาษาจีนว่า 屌 (ชื่อ) แปลว่า สี่ ส่วนคำว่า “มิ่ง” มาจากคำว่า 門 (เหมิน) แปลว่า ประตู จึงมีความหมายว่า ประตูทั้งสี่ เตียบุ้นฮ้างจะใช้จี้กงหลอกล่อสิงโตให้เดินผ่านเข้าไปในประตูแต่ละบาน หลังจากนั้นจะปิดประตูขังสิงโตให้ออกไปไม่ได้และหลบซ่อนตัว จนกระทั่งภายหลังประตูสวรรค์ทั้งสี่บานถูกเปิดออก สิงโตกับเตียบุ้นฮ้างได้กลับมาพบกันอีกครั้งพร้อมกับเสียงพลุที่ดังขึ้น โดยที่ประตูทั้งสี่บานจะสลักคำอวยพรเอาไว้ในแต่ละด้านแตกต่างกัน

สำหรับความหมายของชุดการแสดงขุ้มประตอวยพรประทานสวรรค์พบว่า นัยยะสำคัญของการแสดงชุดนี้อยู่ที่ประตูทั้งสี่บานถูกเปิดออกพร้อมกับมีพลุจุดออกมา หมายถึงการเฉลิมฉลองที่ประตูสวรรค์ได้ถูกเปิดออกพร้อมกันแล้ว กล่าวคือ

คำอวยพรทั้งสี่ที่ถูกสลักไว้อยู่บนประตูแต่ละบาน ถูกสวรรณ์ประทานพรลงมาให้แก่เจ้าภาพ โดยมีสิงโตเป็นผู้มอบคำอวยพรให้ ประกอบด้วยคำอวยพรด้านความเจริญรุ่งเรือง ความร่ำรวย ความสุขความเจริญ และการค้าขาย (S. Pitichaiwut, personal communication, April 30, 2023)

ภาพที่ 4 เตียบุ่นฮ้างถือจิ้งล่อสิงโตเดินผ่านประตูอวยพร

Figure 4. “Tie Bun Huang” holding a mirror to lure the lion to pass through the auspicious gate. Adapted from “Facebook of Singto Hin, Luk Chao Por Khao Tok, Talat Phlu”, 2023, <http://surl.li/mmxnc>

4.4 ชุดการแสดงประตูกลวยพรหรือโป้ยช่วย

การแสดงประตูกลวยพรหรือโป้ยช่วย เป็นชุดการแสดงที่ถ่ายทอดคล้ายคลึงกับการแสดงขุ่มประตูอวยพรประทานสวรรณ์ เนื่องจากใช้ประตูสี่บานประกอบการแสดงเหมือนกัน ทว่าทั้งสองชุดการแสดงนี้มีเนื้อหาที่แตกต่างกัน โดยเรื่องราวของชุดการแสดงประตูกลวยพรจะเล่าเกี่ยวกับเตียบุ่นฮ้างได้ออกอุบายหลอกล่อให้สิงโตหลงเข้าไปภายในยันต์โป้ยช่วยหรือว่ายันต์แปดทิศอันเป็นกับดักที่ถูกสะกดไว้และจะพบกับประตูทั้งสี่บาน ซึ่งสิงโตจะต้องเลือกหาประตูทางออกให้เจอ

การแสดงประตูกลวยพรหรือโป้ยช่วยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อตามหลักฮวงจุ้ยได้ โดยคำว่า “โป้ยช่วย” เป็นคำในภาษาจีนแต้จิ๋ว มีความหมายว่า “ยันต์แปดทิศ” ซึ่งในภาษาจีนกลางเรียกว่า ปากั่วถู (八卦图) เป็นสัญลักษณ์แห่งฟ้าและดินในลัทธิเต๋าที่มักใช้ควบคุมกับสัญลักษณ์หยินหยาง และมีต้นกำเนิดมาจากคัมภีร์อี้จิง (易经) แผ่นยันต์แปดทิศมีความหมายถึงการเปลี่ยนแปลงของจักรวาล โดยในสมัยอดีต

เชื่อว่าสามารถใช้แก้ไขความบกพร่องของภูมิประเทศและสามารถทำนายความสัมพันธ์ระหว่างฟ้าดินกับมนุษย์ได้ เนื่องจากลักษณะของยันต์จะมีเส้นขีดล้อมรอบทั้งหมดแปดทิศ แบ่งเป็นขีดรอยประ (--) หมายถึงหยิน และขีดรอยเต็ม (-) หมายถึงหยาง เรียงจากบนลงล่างทิศละ 3 ชั้น ขีดบนแทนฟ้า ขีดกลางแทนมนุษย์ และขีดล่างแทนดิน สามารถแบ่งทิศออกได้ ดังนี้

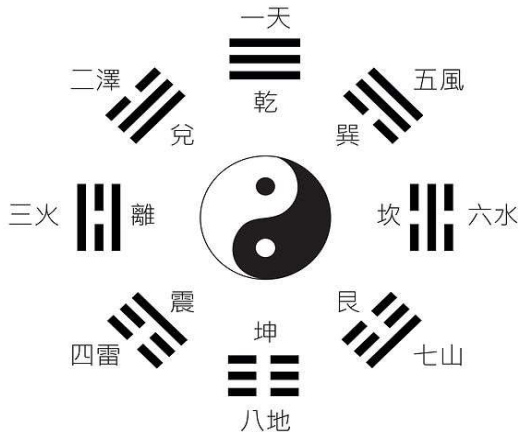
ตารางที่ 3 ตารางทิศทั้ง 8 ตามหลักฮวงจุ้ยลัทธิเต๋า

ทิศ	ชื่อเรียกตามหลักฮวงจุ้ย	ความหมาย
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	เฉียนหยาง 乾 (☰)	ท้องฟ้า
ทิศตะวันออกเฉียงใต้	ชุนหยิน 巽 (☴)	สายลม
ทิศเหนือ	คั่นหยิน 坎 (☵)	สายน้ำ
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	เกิ่นหยาง 艮 (☶)	ภูเขา
ทิศตะวันตกเฉียงใต้	คุนหยิน 坤 (☷)	แผ่นดิน
ทิศตะวันออก	เจินหยาง 震 (☳)	สายฟ้า
ทิศใต้	หลี่หยาง 离 (☲)	เพลิง
ทิศตะวันตก	ต้วหยิน 兑 (☱)	ทะเลสาบ

Note. An eight-direction compass following Feng Shui of Taoism

หลักฮวงจุ้ยมีความเกี่ยวข้องกับลัทธิเต๋าและได้รับความนิยมในหมู่มากของเหล่าพุทธศาสนิกชนในสมัยอดีต ทำให้มีความเชื่อว่ายันต์ไปช่วยหรือยันต์แปดทิศ สามารถช่วยเหลือนเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ จากไม่มีให้กลายเป็นมี จากร้ายให้กลายเป็นดีและจากทุกข์ให้กลายเป็นสุขได้ ด้วยเหตุนี้การแสดงเชดสิงโตแบบปรีะกาจึงได้นำเอาหลักฮวงจุ้ยมาผสมผสานให้เข้ากับการแสดงเชดสิงโตเพื่อเป็นการอวยพรให้เจ้าภาพหมดทุกข์หมดโศก (S. Pitichaiwut, personal communication, October 19, 2023) โดยการนำยันต์ไปช่วยมาสะกดให้สิงโตหลงเข้าไปด้านในและพบเข้ากับประตู 4 บาน ประกอบด้วย

- 4.4.1 ประตูดิน เป็นประตูทิศตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวข้องกับพลังของธาตุไม้
- 4.4.2 ประตูน้ำ เป็นประตูทิศเหนือเกี่ยวข้องกับพลังธาตุน้ำ
- 4.4.3 ประตูลม เป็นประตูทิศตะวันตกเกี่ยวข้องกับพลังธาตุทอง
- 4.4.4 ประตูไฟ เป็นประตูทิศใต้เกี่ยวข้องกับธาตุไฟ

ภาพที่ 5 ยันต์เป๋ยช่วยหรือยันต์ 8 ทิศ

Figure 5. “Poey Khuay” talisman or an Eight-direction talisman. Adapted from “UNIFIED YI JING ACADEMY”, 2023, <https://www.unified-yijing.com/blank-4>

4.5 ชุดการแสดงเชิดสิงโตอวยพรทั่วไป

การแสดงเชิดสิงโตอวยพรทั่วไปตามแบบพิธีการของคณะสิงห์โตหินลูกเจ้าพ่อเขาคงนั้นมีลีลาท่าทางที่ไม่ได้แตกต่างกับการเชิดสิงโตของแบบวังแดงหรือแบบร่วมสมัยมากนัก กล่าวคือ ประกอบด้วยลีลาท่าทางพื้นฐาน เช่น ท่านั่ง ท่านอน ท่ายืน ท่าเดิน ตามแบบฉบับของการเชิดสิงโตโดยทั่วไป เพียงแต่การเชิดสิงโตแบบพิธีการจะมีเต็งเบ้หรือการย่อจิกเท้า วาดขาเข้ามาอยู่ในการแสดงด้วย โดยลักษณะของการแสดงเชิดสิงโตอวยพรทั่วไปแบบพิธีการนั้น ประกอบด้วยการแสดงแยกย่อยที่สำคัญทั้งหมด 4 การแสดง ได้แก่ สิงโตกินน้ำ สิงโตกินน้ำบนสะพาน สิงโตกินส้ม และสิงโตคาบป้ายอวยพร ดังนี้

4.5.1 การแสดงสิงโตกินน้ำ

การแสดงสิงโตกินน้ำนิยมเล่นมากที่สุดในคณะสิงห์โตหินลูกเจ้าพ่อเขาคง ส่วนใหญ่มักใช้ในพิธีที่สำคัญ เช่น พิธีสักการะศาลเจ้าพ่อ ซึ่งก่อนที่จะเริ่มแสดงนั้น ผู้แสดงจะทำพิธีเบิกตาตามตำราพิธีการ โดยใช้เลือดจากหงอนไก่เจิมคำว่า 王 (หวัง) แปลว่า ราชา ลงยังบริเวณหัว ก่อนจะโยนไก่ข้ามหัวของสิงโตอีกทีหนึ่ง เนื่องจากมีความเชื่อว่า ไก่เป็นสัตว์ที่สื่อถึงความยิ่งใหญ่ ทั้งยังสามารถปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีออกไปจาก

ตัวได้ ต่อมาจึงจะเล่นทำสิ่งโตเบิกตาเพื่อการระองค์เจ้าพ่อเขาคดแล้วค่อยเริ่มการแสดง สิ่งโตกินน้ำเป็นลำดับถัดไป ซึ่งก็จะเน้นให้เห็นถึงลีลาท่าทางอันปราดเปรียวของสิ่งโต ผ่านการแสดงที่มีการจำลองกละมั่งใส่ น้ำเปรียบเป็นแอ่งน้ำที่มีฝนตกชุกอยู่ เมื่อสิ่งโต เดินผ่านเข้ามาพบ จึงกระโดดด้วยความตกใจและเข้าไปใกล้ในลักษณะด้อม ๆ มอง ๆ อย่างระมัดระวังตัว ก่อนจะนำเท้าจุ่มน้ำเพื่อเช็คความปลอดภัยตามสัญชาตญาณของตนก่อน ทว่าเพราะตามเนื้อเรื่องแล้ว ด้วยความที่สิ่งโตเดินทางมาไกล จึงทำให้อ่อนล้า ในร่างกายสูง ดังนั้นเมื่อเท้ากระทบความเย็นจากน้ำในแอ่งจึงมีอาการสะดุ้งตกใจ ภายหลังจึงใช้हनวดปิดใบไม้ที่ลอยอยู่เหนือผิวน้ำออกแล้วค่อยชะโงกลงไปตม น้ำ ซึ่งทันใดนั้นก็เกิดอาการตกใจอีกครั้ง เมื่อเข้าใจผิดคิดว่าเงาตนเองที่สะท้อนในแอ่งเป็นเงาของศัตรู ดังนั้นสิ่งโตจึงใช้วิธีกินน้ำแบบฉกอันเป็นวิธีการกินแบบโบราณ กินไปประแวง ไป เมื่ออิ่มแล้วก็จะพ่นน้ำแสดงความดีใจ ร่าเริงยินดี หลังจากนั้นจึงทำท่าไช้ร่าตัวเองเพื่อเช็ดहनวดที่เปียกน้ำออก (S. Maneesuan, personal communication, August 31, 2023) ซึ่งการพ่นน้ำหลังตมสะท้อนความหมายถึงการอวยพรเรื่องความอุดมสมบูรณ์ การมีความสุขและความยินดีปรีดา นอกจากนี้ หากเจ้าภาพเป็นบุคคลที่มียศตำแหน่งสูง การแสดงจะเปลี่ยนจากสิ่งโตกินน้ำเป็นสิ่งโตกินเหล้าแทน (S. Dungjitthipon, personal communication, October 19, 2023)

4.5.2 การแสดงสิ่งโตกินน้ำบนสะพาน

การแสดงสิ่งโตกินน้ำบนสะพานแตกต่างกับการแสดงสิ่งโตกินน้ำแบบทั่วไปตรงที่การแสดงสิ่งโตกินน้ำแบบทั่วไปจะเน้นเล่าการบังเอิญพบเจอแอ่งน้ำในระหว่างการเดินทางของสิ่งโต เน้นลีลาท่วงท่าของสิ่งโตระหว่างที่พบเจอแอ่งน้ำ ทว่าการแสดงสิ่งโตกินน้ำบนสะพาน เป็นการเลียนแบบลักษณะอันน่าเกรงขามของราชสีห์ เพื่อที่จะขึ้นไปกินน้ำบนสะพานมหัศจรรย์ที่เรียกว่า “บ่วงชีวิตเกี้ยว” หรือในภาษาไทยหมายถึง สะพานหมื่นปีที่สมบูรณ์ หากใครพบเห็นจะมีอายุที่ยืนยาว ใช้แสดงเพื่อความเป็นสิริมงคลและอวยพรให้กับผู้รับชม ส่วนใหญ่การแสดงจะขึ้นอยู่กับสถานที่ หากสถานที่ที่ใช้แสดงเป็นสะพานจึงจะใช้การแสดงชุดนี้ (S. Dungjitthipon, personal communication, October 19, 2023)

4.5.3 การแสดงสิ่งโตกินส้ม

การแสดงสิ่งโตกินส้มนิยมใช้แสดงในงานพิธีเปิดกิจการและเทศกาลตรุษจีนมากที่สุด ตามความเชื่อของชาวจีน ส้มจัดเป็นผลไม้มงคลที่ถูกใช้สำหรับการอวยพร เนื่องจากส้มมีความหมายสื่อถึงทองคำ ดังนั้นการเช็ดสิ่งโตกินส้มจึง

ถือเป็นศิลปะการอวยพรอีกแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความร่ำรวยทรัพย์สิน เป็นที่นิยมมากที่สุดในประเทศไทย นอกจากนี้ เนื่องจากสิงโตเป็นสัตว์ที่พิถีพิถันในการกินเป็นพิเศษ จึงทำให้ก่อนที่จะคาบหรือกินส้ม สิงโตจะจ้องมองเพื่อความแน่ใจก่อน หากส้มผลไหนที่มีตำหนิหรือเน่าเสีย สิงโตจะโยนและเตะลูกนั้นทิ้ง แล้วจึงค่อยเลือกสรรลูกที่ดีที่สุดไปอวยพรแด่เจ้าภาพหรือผู้จัดงาน (S. Dungjitthipon, personal communication, October 19, 2023)

4.5.4 การแสดงสิงโตคาบป้ายอวยพร

การแสดงสิงโตคาบป้ายอวยพรมักพบได้บ่อยในงานเทศกาลที่สำคัญ เช่น วันตรุษจีนและวันไหว้จ้าว โดยการแสดงชุดนี้จะได้เน้นลีลาท่าทางอะไรเป็นพิเศษ ใช้เพียงแค่การให้สิงโตคาบป้ายที่เขียนคำอวยพรไว้ในปาก เดินนำไปให้แก่เจ้าภาพ เปรียบเสมือนการที่เจ้าภาพนั้นได้รับเอาความเป็นสิริมงคลเข้ามาภายในบ้าน และได้รับคำอวยพรจากสัตว์ของสวรรค์ โดยประกอบไปด้วยเรื่องการทำงาน การเงิน ความอยู่เย็นเป็นสุข และความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน บางครั้งใช้ประติมากรรมประกอบการแสดง เพราะมีความเชื่อว่าสามารถปิดเป่าไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปได้ นอกจากนี้ หลังจากให้สิงโตคาบป้ายอวยพรให้แก่เจ้าภาพเรียบร้อยแล้ว สิงโตจะไม่หันหลังเดินออกจากบ้าน แต่จะใช้วิธีเดินถอยหลังแทน เนื่องจากมีความเชื่อว่าสิงโตเดินเข้าบ้านเพื่อนำเอาความเป็นสิริมงคลเข้ามาภายในบ้าน สิงโตจึงไม่ควรเดินหันหลังออกจากบ้านเพราะจะหมายถึงการนำสิริมงคลออกไปจากบ้านหลังจากนั้นด้วยนั่นเอง (S. Dungjitthipon, personal communication, October 19, 2023)

5. ความเชื่อและคุณลักษณะของสิงโตแบบปรีะกา

Suradech Dungjitthipon (personal communication, 2023) กล่าวว่า สำหรับที่มาของความเชื่อเรื่องความเป็นมงคลของสิงโต เริ่มมาจากอาจารย์ขอ ต้นแบบ คณะการเชิดสิงโตแบบปรีะกา ได้รวบรวมไว้ว่า ในประเทศจีนรัชสมัยของพระเจ้าหวงตี้ฮ่องเต้ เกิดฝนฟ้าไม่ตกตามฤดูกาล พืชสวน ไร่นาแห้งแล้ง ประชาชนได้รับความลำบาก จึงมีผู้ร้ายชุกชุม พระองค์จึงทรงปรึกษาข้าราชการเพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหานี้ จนกระทั่งขุนนางผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง ได้กราบทูลให้ทำพิธีบวงสรวงเทวดาฟ้าดิน พระเจ้าหวงตี้ฮ่องเต้ จึงได้จัดพิธีบวงสรวงอย่างมโหฬารขึ้นที่พระราชวัง โดยในพิธีบวงสรวง ได้เกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้นบนท้องฟ้า พายุฝนฟ้าคะนอง ลมกรรโชกอย่างรุนแรง ฟ้าร้องดังก้อง แผ่นดิน มีสัตว์สี่เท้าขอรุ่งรัง ตาโต หัวกลม วิ่งมาจากปากฟ้าและล้มหายไปทางอุทยาน ผู้ที่อยู่ในพิธีต่างตกตะลึงในเหตุการณ์ครั้งนี้ โดยมีเหล่าขุนซือผู้รอบรู้ได้กราบทูลถึง

สิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นว่า สัตว์ที่วิ่งผ่านปากฟ้าไปมีชื่อเรียกว่า สิงโต เมื่อเทพยดาฟ้าดิน รับรู้การบวงสรวงจึงเกิดนิมิตให้สิงโตลงมาจุติยังโลกมนุษย์ ด้วยเหตุนี้หลังเสร็จสิ้น พระราชพิธีต่าง ๆ จึงได้เกิดฝนตกหนัก ประชาชนอิมเอมสำราญใจ จุดประทัดฉลอง ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่กันถ้วนหน้า ทำให้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา มนุษย์จึงถือว่าสิงโตเป็น สัตว์ที่มีความมงคลและยิ่งใหญ่ เมื่อถึงเทศกาลตรุษจีนของทุกปี จึงได้มีการแสดงเชิด สิงโตในพระราชวัง ต่อมาค่อยแพร่หลายไปสู่การจัดแสดงของขุนนางผู้ใหญ่และ ประชาชนตามลำดับ ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดคุณลักษณะของสิงโต เพื่อแบ่งแยกตัว ละครและให้เกียรติทั้งเจ้าภาพและศักดิ์ศรีของสิงโต รวมไปถึงเพิ่มความเป็นสิริมงคล ให้กับชุดการแสดงอีกด้วย

ความหมายลักษณะสิงโตแบบปรีกาสามารถสะท้อนได้จากสีของสิงโต ดังต่อไปนี้

ตัวสีแดง หมายถึง สิงโตแรกคลอดเนื่องจากเพิ่งคลอดและมีเลือดติด ออกมา

ตัวสีเหลือง หมายถึง อ่อนแอ ขี้โรค ป่วยบ่อย

ตัวสีขาวดำ หมายถึง ความเชื่อไสยศาสตร์ด้านมืด มักใช้แสดงในพิธี งานศพ ใช้เสร็จแล้วเผาทั้งทันที

พื้นหรือหัวสีเขียว หมายถึง ความอับปรีย์และกาลกิณี

พื้นหรือหัวสีดำ หมายถึง ตัวโกงชั่วร้ายที่มีศักดิ์ศรียิ่งใหญ่ และหัวจะมี ลักษณะใหญ่เป็นพิเศษ

ข้อห้ามการแสดงเชิดสิงโตแบบปรีกา

สิงโตเป็นสัตว์ที่นับว่ามีความเป็นสิริมงคลและมีศักดิ์ศรีที่ยิ่งใหญ่ มักทำการสักการะหรือไหว้เฉพาะเหล่าเทพหรือสิ่งที่มีอำนาจสูงกว่า ดังนั้นการแสดงเชิด สิงโตจึงคำนึงถึงการเคารพเป็นสำคัญ ตามหลักสากลแล้ว จึงได้กำหนดข้อห้ามเกี่ยวกับการเชิดสิงโตไม่ให้สักการะสิ่งที่มีศักดิ์ศรีต่ำกว่า ดังนี้

5.1 สิงโตห้ามไหว้ต้นไม้ รวมถึงต้นไม้ เนื่องจากสิงโตมีศักดิ์ศรียิ่งใหญ่ กว่าต้นไม้ หมายความว่า สิ่งไหนที่มีอำนาจหรือศักดิ์ศรีไม่เทียบเท่าสิงโต จะไหว้ไม่ได้ คล้ายกับคนยกผู้ใหญ่ไหว้คนยคนน้อยกว่าไม่ได้

5.2 สิงโตห้ามไหว้ศาลตะเคียน เนื่องจากศาลตะเคียนมีพลังหรือความ สูงส่งน้อยกว่าสิงโต และน้อยกว่าศาลเจ้าปู่ย่าหรือศาลเจ้าพ่อ

5.3 สิ่งใดห้ามไหว้เจ้าแม่เนียม แม้ว่าเจ้าแม่เนียมจะเป็นศพที่ไม่เนาและไม่เปื่อย แต่โดยทั่วไปแล้ว ตามความเชื่อและการสืบทอดต่อกันมา สิ่งใดไม่สามารถเคารพศพได้ แม้ศพนั้นจะไม่เนาไม่เปื่อยก็ตาม

5.4 สิ่งใดที่ไม่มีความมงคลจะมีลักษณะตัวสีเขียวพื้นสีแดงและตัวสีเหลืองพื้นสีเหลือง ดังนั้นการแสดงเชิดสิงโตแบบประกาจึงห้ามไม่ให้ใช้สีเหล่านี้ประกอบการแสดง

5.5 สิ่งใดห้ามให้ฝึกumarทอง เนื่องจากไสยศาสตร์ด้านมืดมีความเกี่ยวข้องกับผีหรือวิญญาณชั่วร้าย ดังนั้นสิ่งใดเป็นสัตว์มงคลจึงไม่สามารถให้สิ่งที่มี
ความเป็นอวมงคลได้

5.6 สิ่งที่ไม่กินเนื้อสัตว์ทุกชนิดเนื่องจากสิ่งใดเป็นสัตว์ของสวรรค์ ดังนั้น จึงจะพบเห็นได้ว่าการแสดงเชิดสิงโตมักใช้ผักและผลไม้สื่อถึงความเป็นสิริมงคลแทน (S. Pitichaiwut, personal communication, April 30, 2023)

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัย อันมุ่งเน้นศึกษาเอกลักษณ์ของการเชิดสิงโตแบบปรีะกา การวิเคราะห์ความหมายลึล้าท่าทางในชุดการแสดงงานมงคลและเทศกาลสำคัญ และการศึกษาที่มาของความเชื่อและคุณลักษณะของสิงโตแบบปรีะกาในประเทศไทย พบว่า

เอกลักษณ์ของการเชิดสิงโตแบบประกาของคณะสิงโตหิน ลูกเจ้าพ่อเขาคด นั้นมีจังหวะดนตรี ลีลาท่าทาง ชุดการแสดง รวมไปถึงอุปกรณ์ประกอบฉาก แตกต่างจากการเชิดสิงโตรูปแบบอื่นอย่างสิ้นเชิง โดยเอกลักษณ์การเชิดสิงโตแบบประกา ประกอบด้วยการเชิดหัวสิงโตแบบมีจังหวะอำปากและหุบปาก เน้นเล่าเรื่องราวต่อเนื่อง คล้ายกับละครหนึ่งเรื่อง มีจังหวะตั้งแบ้ทุกท่วงท่า โดยลักษณะของท่าคือ ย่อจิกเท้า วาดขา มีลีลาท่วงท่าที่พริ้วไหวแต่แฝงความดุคั่น มีการแต่งกายที่โดดเด่น โดยสีของหัวและหางของสิงโตเป็นสีเดียวกัน ซึ่งต้นแบบมาจากสิงโตหินที่มีกะพอบเห็นได้บริเวณทางเข้าศาลเจ้าหรือวัดจีน สำหรับเครื่องแต่งกาย มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับเทศกาลเพื่อชูความโดดเด่นแปลกใหม่ เช่น การใส่สนับน่อง เป็นต้น นอกจากนี้ในด้าน ท่วงทำนองจะใช้กลอง แฉ ล้อ และแก๊งตีในจังหวะที่ถี่เร็ว ในขณะที่การเชิดสิงโตแบบ วังแดงไม่มีลักษณะตั้งแบ้ เน้นความดุคั่นแข็งกร้าว เน้นจังหวะการเชิดหัวแบบอำปาก ถ่ายทอดเรื่องราวแบบเป็นฉากแสดงกิริยาท่าทางสิงโต ทว่าจังหวะดนตรีของทั้งแบบ

ประภาและวังแดงมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยจนยากที่จะจับจ้องหาความต่างได้โดยการขีดสิ่งใดแบบวังแดงมีจังหวะหนักแน่น ดุดัน หวดกลองดัง และซ้ำกว่าเล็กน้อย สำหรับการขีดสิ่งใดแบบร่วมสมัย พบว่ามีการแยกตัวออกมาจากคณะสิ่งใดที่หิน ลูกเจ้าพ่อเขาตกก่อนจะปรับเอกลักษณ์ให้เข้ากับบริบทที่เปลี่ยนแปลงของยุคสมัยใหม่ โดยการเพิ่มและตัดบางท่าทางออก สอดคล้องกับผลวิจัยของ Senthong and Chumat (2020, p. 88) ที่ได้อธิบายไว้ว่า คณะขีดสิ่งใดหลายคณะล้วนแยกออกมาจากคณะดั้งเดิมทั้งสิ้น ซึ่งอาจลาออกจากคณะหรือไปร่วมกับคนอื่นจัดตั้งคณะสิ่งใดใหม่ขึ้นมาแข่งกับคณะเดิม จึงกล่าวได้ว่า เอกลักษณ์ของการขีดสิ่งใดแบบประภาที่มีลักษณะของความโดดเด่นและดั้งเดิมมากที่สุด คงความเป็นต้นฉบับของการขีดสิ่งใดได้ไม่แพ้แบบวังแดง หากแต่สามารถพบเห็นลักษณะการขีดแบบประภาได้น้อยที่สุด

การศึกษาและวิเคราะห์ความหมายของชุดการแสดงขีดสิ่งใดแบบประภาในประเทศไทยพบว่า สามารถแบ่งชุดการแสดงที่สำคัญออกทั้งหมด 5 ชุด ได้แก่ ชุดการแสดงสิ่งใดออกลูก ชุดการแสดงสิ่งใดกินผักขยคลอง ชุดการแสดงซุ้มประตูอวยพรประธานสวรรค์ ชุดการแสดงประตูกลอวยพร และชุดการแสดงสิ่งใดอวยพรทั่วไป โดยแบ่งแยกย่อยออกได้อีก 4 ชุดการแสดงที่สำคัญ คือ 1) การแสดงสิ่งใดกินน้ำที่สะท้อนความหมายถึงการอวยพรเรื่องความอุดมสมบูรณ์ การมีความสุขและความยินดีปรีดา 2) การแสดงสิ่งใดกินน้ำบนสะพาน ซึ่งแสดงบนสะพานมหัศจรรย์ที่เรียกว่า “บ่วงชีวิตเกีย” หมายถึง สะพานหมื่นปีที่สมบูรณ์ หากใครพบเห็นจะมีอายุที่ยืนยาว ใช้แสดงเพื่อความเป็นสิริมงคลและอวยพรให้กับผู้รับชม 3) การแสดงสิ่งใดกินส้มเนื่องจากส้มมีความหมายถึงทองคำ ดังนั้นการขีดสิ่งใดกินส้มจึงถือเป็นศิลปะการอวยพรอีกแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความร่ำรวยทรัพย์สิน เป็นที่นิยมมากที่สุดในประเทศไทย 4) การแสดงสิ่งใดคาบป้ายอวยพร เปรียบเสมือนการที่เจ้าภาพนั้นได้รับเอาความเป็นสิริมงคลเข้ามาภายในบ้านและได้รับคำอวยพรจากสัตว์ของสวรรค์ โดยคำอวยพรประกอบไปด้วยเรื่องการเงิน การเงิน ความอยู่เย็นเป็นสุข และความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน บางครั้งใช้ประตูประกอบการแสดงเพราะมีความเชื่อว่าประตูประกอบเปิดเป่าไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปได้ แสดงให้เห็นว่าชุดการแสดงขีดสิ่งใดแบบประภาที่มีความหลากหลายและซ่อนความหมายแฝงผ่านอุปกรณ์การแสดงและเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งซับซ้อน สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางวัฒนธรรมจีนที่สอดแทรกเข้ามาภายในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นความหมายของผลส้มในภาษาจีนที่สื่อถึงทองคำ ความเชื่อของสิ่งประตูประกอบขับไล่สิ่งไม่ดีออกไปได้ตามธรรมเนียมจีนที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่

ในอดีตโบราณกาล และความเชื่อเรื่องความยิ่งใหญ่ของสิงโตที่ได้รับการยอมรับในหมู่คนไทยให้ใช้ประกอบการแสดงในพิธีมงคลและเทศกาลสำคัญต่าง ๆ อันมีความสอดคล้องกับผลวิจัยของ Viphatphumiprathes (2015, pp. 82-84) ที่กล่าวว่า ภาพลักษณ์ของสิงโตเปรียบเสมือนจิตวิญญาณและความศักดิ์สิทธิ์ จึงมีความเชื่อที่จะแสดงการเชิดสิงโตเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้าย โดยมีการเล่นเครื่องดนตรีประกอบ ตลอดจนจุดประทัด และเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมสำคัญของประชาชน โดยใช้แสดงในช่วงวันตรุษจีน เทศกาลทางศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีของจีน รวมถึงการแสดงในโอกาสสำคัญอื่น ๆ เช่น งานฉลองเปิดธุรกิจใหม่ งานแต่งงาน และงานต้อนรับแขก อีกทั้งเดิมทีคนไทยก็ได้เปรียบสิงโตเป็นภาพแทนของสัตว์เจ้าป่า สัตว์ที่มีศักดิ์ศรีอันยิ่งใหญ่เกรียงไกร และอำนาจการมีสูงส่งอยู่แล้ว

สำหรับที่มาของความเชื่อของการเชิดสิงโตแบบปี่ระกา เริ่มมาจากความเชื่อของจักรพรรดิในรัชสมัยของพระเจ้าหวงตี้ฮ่องเต้แห่งประเทศจีนที่เป็นยุคของการเผชิญกับความแร้นแค้นครั้งใหญ่ทั่วทั้งแคว้นปกครอง ฝนไม่ตกตามฤดูกาลทำให้ประชาชนอดอยาก ทางราชสำนักจึงแก้ไขตามธรรมเนียมโบราณด้วยการจัดพิธีบวงสรวงเทวดาฟ้าดิน จึงเกิดอภินิหารสิงโตปรากฏตัวบนปากฟ้า หลังจากนั้นบ้านเมืองก็เริ่มดีขึ้น กลับมาอุดมสมบูรณ์ มีความสุขสำราญ จึงกลายเป็นความเชื่อว่า สิงโตเป็นสัตว์ที่มีความมงคลและยิ่งใหญ่ เกิดเป็นการละเล่นเชิดสิงโตที่แตกแขนงรูปแบบการละเล่นออกไปตามความเชื่อและวัฒนธรรมตามภูมิภาค เมื่อถึงเทศกาลตรุษจีนของทุกปี จึงได้มีการแสดงเชิดสิงโตในพระราชวัง ต่อมาค่อยแพร่หลายไปสู่การจัดแสดงของขุนนางผู้ใหญ่และประชาชนตามลำดับ สอดคล้องกับผลวิจัยของ Research group of Bansomdejchaopraya Rajabhat University (2021) ที่กล่าวว่า การเชิดสิงโตได้รับการเผยแพร่เข้าสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะฝั่งธนบุรีที่มีการจัดแสดงต่อหน้าขุนนางชั้นผู้ใหญ่ เฉกเช่นเคยแสดงต่อหน้าพระพักตร์ของพระเจ้าตากสินมหาราช ก่อนจะมีการสืบทอดอยู่ในแทบทุกชุมชนฝั่งธนบุรีจนถึงปัจจุบัน และสอดคล้องกับผลวิจัยของ Ratchakitkamthon and Photivatechakul (2022, p. 86) ที่กล่าวว่า พระเจ้าตากสินมหาราชเป็นคนไทยที่มีเชื้อสายจีน ทำให้ประชาชนจีนเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารเป็นจำนวนมาก การแสดงเชิดสิงโตจึงเป็นที่แพร่หลายในหมู่ชาวไทยนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จึงสามารถสรุปได้ว่า การเชิดสิงโตได้รับการยอมรับเริ่มแรกมาจากการแสดงต่อหน้าพระพักตร์ของพระเจ้าแผ่นดิน ถัดไปจึงเป็นที่ยอมรับในประชาชน หากแต่ในขณะเดียวกัน ด้านยุคสมัยของการแพร่หลายสู่ประเทศไทย จากการสืบค้นได้จากหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันไม่พบหนังสือแล้ว การเชิดสิงโตนั้นได้รับการเผยแพร่เข้ามาภายในประเทศไทยราวปี พ.ศ. 2369 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยในขณะนั้น สถาปัตยกรรมต่าง ๆ

ข้าวของเครื่องใช้ รวมไปถึงศิลปะการแสดง เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมของประเทศจีนที่ถูกนำมาเผยแพร่ในประเทศไทย ซึ่งขัดแย้งกับผลวิจัยของ Senthong and Chumat (2020, p.82) ที่ได้อธิบายว่า การเชิดสิงโตเกิดขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระพุทธรยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และยังขัดแย้งกับผลวิจัยของ Research group of Bansomdejchaopraya Rajabhat University (2021) และ Ratchakitkamthon and Photivatechakul (2022, p.71) ที่ระบุไว้ว่าการเชิดสิงโตเริ่มเข้ามาในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช แต่สรุปและยืนยันได้ว่าการเชิดสิงโตแตกแขนงการละเล่นออกไปตามความเชื่อและวัฒนธรรมตามภูมิภาค และเป็นที่ยอมรับของเจ้าฟ้ามหาแผ่นดินในยุคสมัยนั้น

ด้านคุณลักษณะของสิงโตแบบปรีะกาที่ใช้ประกอบการแสดงแบ่งออกตามสีของสิงโต เริ่มจาก ตัวสีแดง หมายถึง สิงโตแรกคลอด ตัวสีเหลือง หมายถึง สิงโตอ่อนแอ ตัวสีขาวดำ หมายถึง สิงโตมนต์ดำ หัวสีเขียว หมายถึง สิงโตกาลกิณี และหัวสีดำ หมายถึง สิงโตอำนาจสูง สอดคล้องกับผลวิจัยของ Ratchakitkamthon and Photivatechakul (2022, p. 81) ที่กล่าวว่า ลักษณะของสีมีความเกี่ยวเนื่องกับคติความเชื่อในด้านต่าง ๆ รวมถึงทำให้เกิดความสวยงามในขณะทำการแสดง และสำหรับข้อห้ามของการเชิดสิงโตแบบปรีะกานั้นมีความสอดคล้องกับความเชื่อตามวัฒนธรรมไทยบางอย่าง เนื่องจากการเชิดสิงโตเป็นการละเล่นร่วมกันที่ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติว่าไทยหรือจีน และได้รับการหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมไทย จึงเปรียบได้ว่าสิงโตจะไม่ทำการไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ ที่มีพลังอำนาจหรือศักดิ์ศรีที่ต่ำต้อยกว่าตนเอง คล้ายกับความเชื่อของคนไทยที่คนยศสูงไม่นิยมไหว้คนยศต่ำกว่า อีกทั้งข้อห้ามที่สิงโตไม่กินเนื้อสัตว์ทุกชนิดเนื่องจากสิงโตเป็นสัตว์สวรรค์ ยังเชื่อมโยงกับความเชื่อของคนไทยบางกลุ่มที่เลื่อมใสศรัทธาอาหารประเภทเนื้อสัตว์ในเทศกาลที่สำคัญบางเทศกาล เพื่อเป็นการเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองนับถืออีกด้วย กล่าวได้ว่า การแสดงเชิดสิงโตแบบปรีะกานั้นมีความเชื่อมโยงทางความเชื่อที่ดีทั้งในแง่ของวัฒนธรรม คุณลักษณะชุดการแสดง รวมไปถึงภาพแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่พึงทางจิตใจของมนุษย์อีกด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเนื่องจากการแสดงเชิดสิงโตแบบปรีะกาเหลือเพียงคณะสิงโตหินลูกเจ้าพ่อเขาตกเพียงคณะเดียวที่ยังคงสืบทอดทำให้การรู้จักเป็นที่แพร่หลายอาจยังไม่สามารถเทียบเท่ากับการแสดงเชิดสิงโตในรูปแบบอื่นได้ ดังนั้นควรใช้สื่อออนไลน์เป็นตัวช่วยในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ให้แก่คนรุ่นใหม่ได้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Chumat, M & Senthong, P. (2021). *Management of Lion Dance Group Thai-Chinese Cultural Network Creative Tourism* (Master's Thesis). Retrieved from <https://bit.ly/48cERsC>
- Fu, X. (2023, 9 August). *Eight diagram*. Retrieved October 18, 2023, from <https://shorturl.asia/ZPs4w>
- Jiewfudao. (n.d.). Eight directional diagram 八卦图. Retrieved October 18, 2023, from <https://bit.ly/49d0xZR>
- Photivatechakul, S & Ratchakitkamthorn, P. (2022). *The Lion Dance: Performing Arts in the Thon Buri Area* (Master's Thesis). Retrieved from <https://bit.ly/49xPM1b>
- Research group of Bansomdejchaopraya Rajabhat University. (2021, 19 December). *The legend of Thai Lion Dance in Thonburi Area*. Retrieved from <https://anyflip.com/ekpuq/tcyb/basic>
- Samlakkuamsuk, A. (2022, 6 April). *The story of the "Khao Tok Son" clan lion head*. Retrieved October 19, 2023, from <https://bit.ly/48cFaUi>
- Tanmahapran, J. (2023, 21 January). *The lion dance: Chinese New Year is a festival of joyous celebration for the Chinese people*. Retrieved October 20, 2023, from <https://bit.ly/4bxw33b>
- Thai Lion Dance Community. (2015, 18 August). *The history of The Year of the Rooster Lion Dance*. Retrieved October 12, 2023, from <https://bit.ly/3OFo7mW>
- Thai Lion Dance Community. (2015, 19 August). *The origin of Lion Dance as researched from the National Library*. Retrieved October 12, 2023, from <https://bit.ly/3StcUH4>
- Thai Lion Dance Community. (2015, 22 August). *Explain the case when someone asks why lion do not worship the goddess Takhian*. Retrieved October 19, 2023, from <https://bit.ly/3Sz8pLh>
- Thai Lion Dance Community. (2015, 29 August). *The lion drinking water and crossing the bridge*. Retrieved October 12, 2023, from <https://bit.ly/3Ux9XrC>
- Thai Lion Dance Community. (2015, 30 August). *The lion giving birth: The grace of the lion displays one majestic stance*. Retrieved October 12, 2023, from <https://bit.ly/3HTVpeg>

- Thai Lion Dance Community. (2015, 31 August). *The lion enters the four magic doors name "simen"*. Retrieved October 12, 2023, from <https://bit.ly/3HSMTMp>
- Thai Lion Dance Community. (2015, 7 December). *The lion eating vegetables in the canal*. Retrieved October 18, 2023, from <https://bit.ly/48cYiBF>
- Thai Lion Dance Community. (2016, 14 February). *The eye-opening ceremony following the year of the rooster tradition*. Retrieved October 18, 2023, from <https://shorturl.asia/Rzv6B>
- Thai Lion Dance Community. (2016, 15 February). *The lion drinking water in the forest*. Retrieved October 18, 2023, from <https://shorturl.asia/s705D>
- Thai Lion Dance Community. (2016, 20 May). *Eight direction Talisman (Bagua)*. Retrieved October 18, 2023, from <https://shorturl.asia/l6rsc>
- Thai Lion Dance Community. (2018, 9 December). *the lion enter the eight direction talisman*. Retrieved October 19, 2023, from <https://shorturl.asia/pdClr>
- Thai Lion Dance Community. (2019, 10 March). *The poetry of the lion dance movement picking herbs*. Retrieved October 18, 2023, from <https://shorturl.asia/ISMaw>
- Thai Lion Dance Community. (2022, 12 August). *The poetry of the lion giving birth*. Retrieved October 18, 2023, from <https://shorturl.asia/TWzi2>
- Thai Lion Dance Community. (2023, 9 January). *The lion giving birth: Art of the Lion-headed Goddess*. Retrieved October 12, 2023, from <https://shorturl.asia/5xXLR>
- Thai Lion Dance Community. (2023, 22 January). *the lion dance movement picking herbs: the lion giving birth performance set*. Retrieved October 18, 2023, from <https://shorturl.asia/yl4c1>
- Thai Lion Dance Community. (2023, 31 August). *The story of the year of the rooster lion dance*. Retrieved October 12, 2023, from <https://shorturl.asia/SE6eF>
- This is Talad Plu. (2020, 25 February). *Thai Lion Dance Community in the past*. Retrieved from <https://shorturl.asia/x3sy7>
- Viphatphumiprathes, T. (2015). *Lion Dance: A Performance in a Traditional Chinese Culture and an International Sports Competition* (Master's Thesis). Retrieved from <https://shorturl.asia/9ENJ4>

คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่รับรู้ผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน
จังหวัดนครสวรรค์

The Perceived Value of Tourism in Nakornsawan Province through
Chinese New Year Festivalscapes

ชลลดา ปานพรหม¹

Chonlada Panprom

E-mail: chonladap62@nu.ac.th

เพชรศรี นนท์ศิริ²

Petchsri Nonsiri

Received: February 13, 2024

Revised: May 2, 2024

Accepted: May 3, 2024

¹นักศึกษาปริญญาโท สาขาการจัดการการท่องเที่ยวและจิตบริการ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยนเรศวร

Master degree student. Department of Arts Program in Tourism and Hospitality Management, Faculty
of Business Economics and Communications, Naresuan University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาการท่องเที่ยว คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร
Assistance Professor of Department of Tourism, Faculty of Business Economics and Communications,
Naresuan University; Senior Researcher of Center of Excellence of Tourism Management,
Naresuan University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าทางการท่องเที่ยวที่เกิดจากการส่งมอบและการรับรู้คุณค่าทางการท่องเที่ยวจากมุมมองของผู้มีส่วนได้เสียและจากผู้เยี่ยมเยือนผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีนจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบคุณค่าทางการท่องเที่ยวทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าจิตวิญญาณพบว่า ความเป็นสิริมงคล การอำนวยการ การบำบัดเป่าสิ่งไม่ดี และความศรัทธา 2) คุณค่าด้านการใช้งาน เห็นได้จากการคงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ส่งเสริมให้ผู้เยี่ยมเยือนเข้าใจอย่างลึกซึ้งผ่านการเชิดสิงโต 3) คุณค่าทางสังคม เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของ เจ้าบ้านและผู้เยี่ยมเยือน การกลับถิ่นฐาน และการแบ่งปันประสบการณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 4) คุณค่าด้านอารมณ์ พบความน่าตื่นตาตื่นใจ ความสนุกสนาน ความตระการตา และ 5) คุณค่าด้านเงื่อนไขเกิดจากการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นในจังหวัดนครสวรรค์งานวิจัยนี้ ได้ให้แนวทางเชิงปฏิบัติการแก่ผู้จัดงานถึงการรักษาค่านิยมทางการท่องเที่ยวจังหวัดนครสวรรค์ เช่น การสร้างการตระหนักรู้คุณค่าด้านการใช้งาน โดยเน้นการสื่อความหมายวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการใช้เครื่องมือสื่อสารที่เหมาะสมกับยุคสมัยและกลมกลืนไปกับแก่นเนื้อหาของงาน และการนำเสนอแก่นสาระของเทศกาลตรุษจีน เช่น การเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมในเทศกาลตรุษจีนที่สร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณ ได้แก่ การแห่มังกรทอง การคัดเลือกองค์สมมุติเจ้าแม่กวนอิม พิธีเสี่ยงทาย (เป๊วะปวย) เพื่อคัดเลือกคณะกรรมการทำงาน เป็นต้น

คำสำคัญ: เทศกาลตรุษจีนนครสวรรค์ ภูมิทัศน์เทศกาล การรับรู้คุณค่าทางการท่องเที่ยว

Abstract

This research aims to investigate the delivery of tourism value from the perspectives of both stakeholders and visitors during the Chinese New Year Festivalscapes in Nakhon Sawan Province. The research revealed a comprehensive total of 5 dimensions of tourism value. Firstly, for the Spiritual Value, it was discovered that the festival possesses auspiciousness, bestows favors, dispels negative influences, and inspires faith. Secondly, the Functional Value is evident from the presence of the local culture that promotes visitors to acquire a more profound comprehension by means of the lion dance parade. Thirdly, for the Social Value, the phenomenon emerges as a result of the social engagement between the host and the visitor as well as the act of returning to one's place of residence and exchanging experiences via social media. Fourthly, for the Emotional Value, the festival is characterized by enthusiasm, enjoyment, grandeur, and visual

appeal. Finally, the Conditional Value is dependent on certain conditions being met such as the festival's link and other tourism attractions in the province. This study has established practical recommendations for event organizers to maintain the tourism value of the Chinese New Year Festival in Nakhon Sawan province. These guidelines include promoting the functional value of the festival by effectively communicating the essence of local culture using suitable information technology tools that align with the festival's core content. In addition, the core materials include activities that serve as the foundation for the Chinese New Year Festival such as the Golden Dragon Parade and the rituals for selecting the symbolic image of Guan Yin, which contribute to the development of spiritual values. The utilization of the fortune-telling rituals (Pawapuyay) for the purpose of selecting an organizer for the Chinese New Year event might be advocated as an approach to maintain the fundamental principles of the event.

Keywords: Nakhon Sawan Chinese New Year Festival, Festivalscapes, Tourism perceived value

บทนำ

การท่องเที่ยววัฒนธรรม เป็นการนำเอาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้เกิดความแตกต่าง มีเอกลักษณ์ที่หลากหลายและความโดดเด่นจนเป็นจุดขายที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เยี่ยมชมเยือนทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Simasathiansophon et al., 2020) และส่งเสริมวัฒนธรรมให้คงคุณค่าและยังคงถูกสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ผู้เยี่ยมชมเยือนเรียนรู้ สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เยี่ยมชมเยือนในปัจจุบันที่ต้องการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ พึ่งพาพลัง ให้กลับมาสดใสอีกครั้ง เปิดหูเปิดตา เพิ่มประสบการณ์ และได้รับมุมมองใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต Tourism Authority of Thailand [TAT], (2023) เทศกาลและงานประเพณีถือเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ที่กำลังเติบโต Getz (as cited in Stankova, & Vassenska, 2015) และส่งผลกระทบ เชิงบวกให้แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศกาลตรุษจีนเป็นเทศกาลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รับรู้ในฐานะเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ เป็นเทศกาลที่มีชื่อเสียงจากการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2561 ส่งผลให้เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์เป็นที่รู้จักจากผู้เยี่ยมชมเยือนชาวไทยและผู้เยี่ยมชมเยือนชาวต่างชาติ ซึ่งอีกหนึ่งชื่อเรียกที่ผู้เยี่ยมชมเยือนมักจะได้ยินคือเทศกาลตรุษจีนปากน้ำโพ มาจากคำว่า “ปากน้ำโพ”

สันนิษฐานได้ 2 ประการ คือ ประการแรกมาจากคำว่า “ปากน้ำโพ” เพราะ เป็นบริเวณที่แม่น้ำปิง วัง ยม และน่าน มาไหลรวมกันเป็นต้นแม่น้ำเจ้าพระยา ประการที่สอง คือ มีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่อยู่บริเวณปากน้ำในบริเวณวัดโพธิ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลเจ้าพ่อกวานอุในปัจุบัน จึงเรียกกันว่า “ปากน้ำโพธิ์” นอกจากนี้เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์มีความโดดเด่น คือ การนำเสนอการคงอยู่อัตลักษณ์ของชาวจีน 5 กลุ่มภาษาที่ถูกสืบทอดความเชื่อ ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมผ่านสมาคมหรือมูลนิธิของกลุ่มชาวจีนในจังหวัด เช่น สมาคมฮากกา นครสวรรค์ สมาคมไหหนานนครสวรรค์ มูลนิธิปากน้ำโพ ประชาณุเคราะห์มูลนิธิส่งเสริมงาน ประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ และสมาคมก๋วงสวานครสวรรค์ ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นวัฒนธรรมที่ถูกผสมผสาน ระหว่างวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน แรกเริ่มมาจาก ชาวจีนไหหลำ ได้เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่อำเภอเก้าเลี้ยวและตำบลมะเกลือก่อน จากนั้นจึง มีชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างต่อเนื่อง ที่พร้อมกับส่งต่อความเชื่อ วิถีชีวิตและสืบทอด วัฒนธรรมของกลุ่มตน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมจีนย่อยที่ปรากฏให้เห็นผ่านเทศกาลตรุษจีน ถือได้ว่าเป็นเทศกาลที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย โดย พ.ศ. 2566 นับเป็นการจัด เทศกาลตรุษจีนครั้งที่ 107 ที่ยังคงถูกสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น (Department of Cultural Promotion, 2018)

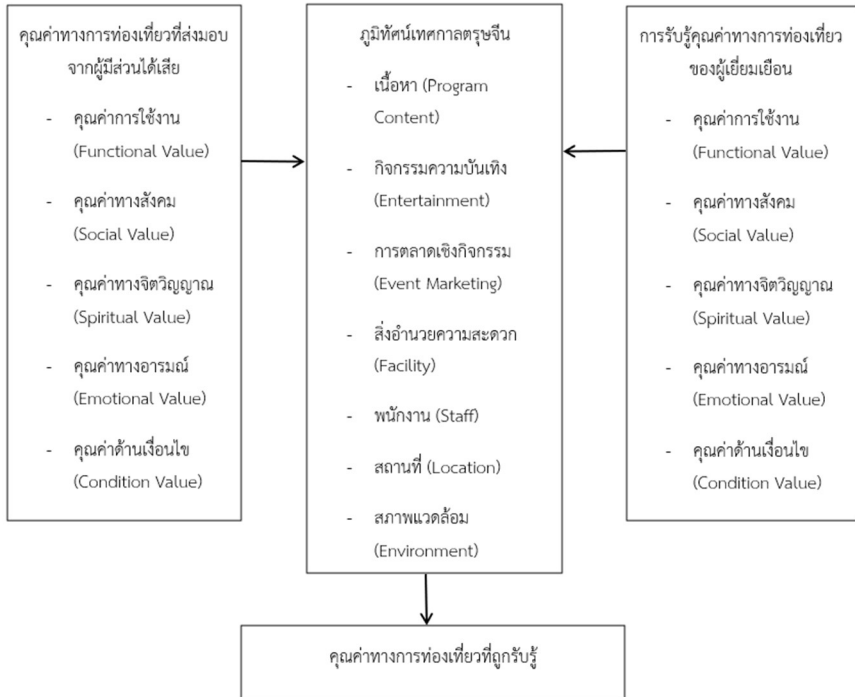
เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ ในปัจจุบันเริ่มนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการนำเสนอ เพื่อสร้างความน่าสนใจและดึงดูดใจให้ผู้เยี่ยมชมเยือนเป็นจำนวนมาก การนำ เทคโนโลยีแสง สี เสียง การฉายภาพยนตร์ เพื่อเพิ่มอรรถรสในการถ่ายทอดเหตุการณ์และ กิจกรรมที่จัดขึ้นในงานเทศกาลตรุษจีน เช่น การถ่ายทอดสด การแสดงทางวัฒนธรรม การแห่ ขบวนมังกร และยังเริ่มให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) อินสตาแกรม (Instagram) และการถ่ายทอดสด (Live Stream) นอกจากนี้ ยังมีการกระตุ้นให้ผู้เยี่ยมชม (Visitor) มีส่วนร่วมในการแบ่งปันประสบการณ์การมาเยือน เทศกาลตรุษจีน เช่น การติดเครื่องหมายแฮชแท็ก (Hashtag) ข้อความสำคัญที่สร้าง ประสบการณ์ความทรงจำ (Memorable Experience) จากเทศกาลตรุษจีน รวมถึงการนำ บุคคลที่มีอิทธิพลในสังคม เช่น ดารา นักแสดงที่มีชื่อเสียง มาดึงดูดผู้คนให้เดินทางมาเยือน เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์มากขึ้น รวมถึง การปรับเปลี่ยนรูปแบบในการจัดเทศกาล ตรุษจีน เช่น การนำท่าทางการรำรำในสื่อออนไลน์มาใช้ภายในขบวนแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพ การนำดนตรีจีนสมัยใหม่มาใช้ประกอบการแสดง ซึ่งการนำท่าทางที่ไม่ได้มาจาก อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้อาจก่อให้เกิดการสูญหายของวัฒนธรรม ท้องถิ่น และส่งผลกระทบต่อการรับรู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นของทั้งคนในพื้นที่และ ของผู้เยี่ยมชม (Visitor)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนวัฒนธรรมสู่การเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว (Commodification) ซึ่งทำให้เกิดผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบแก่ชุมชนท้องถิ่น การทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว เป็นการปรับเปลี่ยนขนาด รูปแบบ รูปลักษณ์ ประโยชน์ใช้สอย รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของกิจกรรมการแสดง พิธีกรรมสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่แสดงออกถึงศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เยี่ยมเยือน Mowforth & Munt (as cited in Faimanotham, 2021) ดังนั้น เพื่อป้องกันการ สูญหายและการเสื่อมถอยของวัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่อง “คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่รับรู้ผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาส่งมอบคุณค่าทางการท่องเที่ยวจากมุมมองของผู้มีส่วนได้เสียในการจัดเทศกาลตรุษจีนและการรับรู้คุณค่าทางการท่องเที่ยวจากมุมมองของผู้เยี่ยมเยือน ทั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นว่ามีการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมหรือความหมายที่แท้จริงของวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือไม่ โดยผู้วิจัยใช้แนวคิด ภูมิทัศน์เทศกาล (Festivalscapes) มาเป็นกรอบในการศึกษาผ่านองค์ประกอบที่สำคัญในเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ที่จะนำไปสู่แนวทางในการบริหารจัดการเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ และเป็นต้นแบบในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเทศกาลวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งมอบคุณค่าทางการท่องเที่ยวจากมุมมองของผู้ที่มีส่วนได้เสียผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีนจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาการรับรู้คุณค่าทางการท่องเที่ยว จากมุมมองของผู้เยี่ยมเยือนผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

Figure 1. Conceptual Framework of the Research

กรอบแนวคิดการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นถึงผลผลิตจากงานวิจัย กล่าวคือ คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่ถูกรับรู้ (Tourism Perceived Value) ซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์คุณค่าทางการท่องเที่ยว 5 ด้าน ที่ส่งมอบจากผู้มีส่วนได้เสียในการจัดเทศกาลตรุษจีนและการรับรู้คุณค่าทางการท่องเที่ยวจากมุมมองผู้มาเยี่ยมชมเทศกาลตรุษจีน ผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงคุณค่าที่ได้รับจากเทศกาลตรุษจีนนครสวรรค์และคุณค่าเหล่านั้นถูกส่งผ่านภูมิทัศน์เทศกาลอย่างไร ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาเทศกาลท้องถิ่นหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้คงไว้ ซึ่งคุณค่าหลักทาง การท่องเที่ยวตามแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเทศกาลวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ กรอบแนวคิดในการวิจัยมาจากการการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าทางการท่องเที่ยว และภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน (Festivalsapes)

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้แนวคิดคุณค่าทางการท่องเที่ยว และภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน (Festivalscapes) มาเป็นกรอบแนวคิดหลักของงานวิจัยนี้ เนื่องจากคุณค่าทางการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่ส่งผลต่อสภาวะทางอารมณ์ของผู้เยี่ยมเยือน และกระตุ้นให้ผู้เยี่ยมเยือนออกเดินทาง ทั้งนี้ คุณค่าทางการท่องเที่ยว (Tourism perceived value) จำแนกออกเป็น

คุณค่าการใช้งาน (Functional Value) หมายถึง คุณค่าที่ผู้เยี่ยมเยือนรับรู้ได้จากต้นทุนทางการเงินของผู้เยี่ยมเยือน Zeithaml (as cited in Sirimongkol, 2022) และอัตลักษณ์ของเทศกาลที่ผู้เยี่ยมเยือนจะสามารถรับรู้ได้จากการเข้ามาเยี่ยมเยือนเทศกาล

คุณค่าทางสังคม (Social Value) สามารถจำแนกลักษณะได้ 2 ประเภท คือ 1. คุณค่าทางสังคม (Social Value) สามารถส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงกลุ่มทางสังคม ที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น ทัศนคติ ค่านิยม รูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) 2. คุณค่าทางสังคม (Social Value) สามารถสร้างภาพลักษณ์ของผู้เยี่ยมเยือนให้ดีขึ้น ส่งผลให้ ผู้เยี่ยมเยือนได้รับการยอมรับจากสังคมของตน

คุณค่าทางจิตวิญญาณ (Spiritual Value) สามารถจำแนกลักษณะได้ 5 ประเภท คือ 1. การค้นหาความหมาย (Finding Meaning) หมายถึงการค้นหาแรงผลักดันในการรับมือกับเวลาที่ท้าทาย ความอดทน และความกล้าต่อการเปลี่ยนแปลงของตน 2. การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Altruistic Love) หมายถึงการแสดงออกในรูปแบบของการให้และการรับอย่างไม่มีเงื่อนไข อาจแสดงออกในลักษณะการอ่อนน้อมถ่อมตน ความมีเมตตา ความห่วงใย เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดี 3. การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) หมายถึงการเข้าใจความรู้สึกทางอารมณ์ของตนและเข้าใจถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้อื่น 4. วิสัยทัศน์ (Visioning) หมายถึง สามารถตระหนักถึงมุมมองเชิงบวก ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต 5. ความถูกต้อง (Authenticity) หมายถึง ค่านิยมทาง ความคิด ความเชื่อ และอารมณ์ที่สามารถกำหนดพฤติกรรมให้อยู่บนความเป็นจริง

คุณค่าทางอารมณ์ (Emotional Value) สามารถรับรู้คุณค่าจากการประเมินความรู้สึก หรือสภาวะทางอารมณ์ เช่น ความเพลิดเพลิน ความชื่นชอบ ความสนุกสนาน ความสวยงาม แปลกหูแปลกตา น่าทึ่ง มหัศจรรย์ สีสัน เสียง กลิ่น หรือองค์ประกอบ ในการตกแต่งเทศกาล ส่งผลให้ผู้เยี่ยมเยือนรู้สึกประทับใจและได้รับประสบการณ์ที่ดี

คุณค่าด้านเงื่อนไข (Condition Value) สามารถจำแนกลักษณะได้ 2 ประเภท คือ 1. การรับรู้คุณค่าจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เช่น ความคุ้มค่า ระยะเวลาเดินทาง โปรโมชั่นการเดินทาง 2. การส่งเสริมคุณค่าเงื่อนไข (Condition Value) ในเหตุการณ์ที่มีคุณค่าด้านอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย

แนวคิดภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน (Festivalscapes of Chinese New Year Festival)

ภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน สามารถนำเสนอถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการจัดเทศกาล ที่คำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในงานเทศกาล Lee et al. (as cited in Chen, King, & Suntikul, 2019) จำแนกภูมิทัศน์เทศกาล ไว้ดังนี้

1. เนื้อหา (Program Content) การออกแบบเนื้อหาที่นำเสนอในเทศกาลต้องวิเคราะห์ถึงอัตลักษณ์ คุณค่าของวัฒนธรรมที่จะนำมาเป็นกรอบการดำเนินงานสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในลักษณะแนวคิด (Theme) ของงานเทศกาล หรือ โปรแกรม (Program) ที่จะถูกจัดขึ้นในแต่ละวันของเทศกาลตรุษจีน เป็นองค์ประกอบที่สามารถกำหนด ควบคุม และนำมาเป็นแนวทางที่จะทำให้ ผู้เยี่ยมเยือนเกิดความพึงพอใจ ความรักดี และค่านิยม ต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. กิจกรรมที่สร้างความบันเทิงใจ (Entertainment) กิจกรรมจะต้องมีการโต้ตอบ และส่งเสริมให้ผู้เยี่ยมเยือน มีส่วนร่วมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อาจมีการมอบของที่ระลึก มอบส่วนลดจูงใจ สำหรับผู้เยี่ยมเยือนที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ กิจกรรมปรับแต่งให้เข้ากับความต้องการและข้อจำกัดของผู้เยี่ยมเยือน เช่น การแสดงต่าง ๆ การบอกเล่าเรื่องราว ด้วยแนวคิด หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้งนี้ กิจกรรมจะมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เยี่ยมเยือนที่สามารถ นำมาทำนายความตั้งใจในการแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้เยี่ยมเยือนได้ดีกว่า การศึกษาลักษณะทั่วไปของเทศกาล

3. การตลาดเชิงกิจกรรม (Event Marketing) หมายถึง การสื่อสารกับผู้เยี่ยมเยือน ตั้งแต่ก่อนจัดเทศกาล ช่วงที่มีเทศกาล และสิ้นสุดของเทศกาล อาจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง การสร้างภาพลักษณ์ของเทศกาล เพื่อเพิ่มการเข้าเยี่ยมชมเทศกาล หาก ผู้เยี่ยมเยือนมีประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับเทศกาล ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เยี่ยมเยือนและเทศกาล จะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และสามารถพัฒนาไปสู่ความภักดี (Loyalty) รวมถึงการเพิ่มความรู้สึกความเป็นกลุ่ม หรือความเป็นพวกเดียวกันทางวัฒนธรรมต่อเทศกาล ทั้งนี้ การสร้างคุณค่าให้กับผู้เยี่ยมเยือน ควรสนับสนุนการเข้าถึงทางอารมณ์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เยี่ยมเยือน โดยใช้ การมองเห็น การได้ยิน การสัมผัส การรับรส กลิ่น ที่แผนพับ สื่อโทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์ แอปพลิเคชัน และการใช้อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) มาเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่ง ที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เยี่ยมเยือน ได้โดยเฉพาะการสื่อสารทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) มากกว่าช่องทางสื่ออื่น ๆ จะสามารถส่งผลกระทบต่อกิจกรรม ความตั้งใจ และพฤติกรรมของผู้เยี่ยมเยือนได้โดยตรง

4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) ต้องคำนึงถึงความหลายหลายและเพียงพอต่อความต้องการของ ผู้เยี่ยมเยือน เช่น ที่จอดรถ การบริการขนส่งสาธารณะ รวมไปถึง การบริการอาหาร (Food) ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ รสชาติ สะอาดและมีคุณภาพและ ของที่ระลึก

(Souvenir) ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะต้องแสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

5. พนักงาน (Staff) หมายถึง คุณภาพของการบริการที่ต้องคำนึงถึงรายละเอียด ดังนี้

1. ความเป็นมืออาชีพและทักษะ (Professionalism and Skills) 2. ทักษะคติและพฤติกรรม (Attitudes and Behavior) 3. การเข้าถึงและ ความยืดหยุ่น (Accessibility and Flexibility) 4. ความน่าเชื่อถือและความสัตย์ (Reliability and Trustworthiness) 5. ชื่อเสียง และความน่าไว้วางใจ (Reputation and Credibility)

6. สถานที่ (Location) ในการจัดเทศกาลต้องมีการตกแต่งหรือคัดสรรบริเวณที่มีสถาปัตยกรรมที่แสดงให้ เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องตกแต่งป้าย สัญลักษณ์ และสิ่งประดิษฐ์ ที่มีความคิดสร้างสรรค์และสื่อถึงเทศกาลทางวัฒนธรรม รวมไปถึงประสิทธิภาพในการควบคุมคุณภาพแสง สี เสียง หรือ การใช้นักแปลภาษา (Translator) เนื่องจากไม่ใช่ผู้เข้าร่วมทุกคนที่เข้าใจภาษาท้องถิ่น

7. สภาพแวดล้อมทั่วไป (Environment) หมายถึง บริเวณโดยรอบของเทศกาลต้องคำนึงถึง 1. ความสะอาด ให้มีมาตรฐานเป็นไปตามสุขลักษณะ 2. การบริหารจัดการความแออัด เทศกาลต้องมีพื้นที่เพียงพอที่จะรองรับผู้เยี่ยมชมและมีแนวทางในการกระจายกลุ่มผู้เยี่ยมชมไม่ให้เกิดความแออัดบริเวณใดบริเวณหนึ่ง 3. ห้องน้ำ 4. ที่นั่ง 5. ทิวทัศน์ บริเวณเทศกาลเหมาะแก่การพักผ่อน มีความเป็นธรรมชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายหลักของเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์เป็นผู้เยี่ยมชมชาวไทย จำนวน 68,230 คน (Tourism Authority of Thailand [TAT], 2023) อีกทั้ง เป็นการศึกษาการรับรู้คุณค่าเชิงวัฒนธรรมระหว่างผู้ส่งมอบและผู้รับรู้ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้มีส่วนได้เสียและผู้เยี่ยมชมชาวไทยที่มีจำนวนมากที่สุด การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้แนวคิดของ Nastasi and Schensul (as cited in Suthiwasinnon, & Pasunon, 2016) ที่กล่าวว่า ในกรณี ใช้การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Interviewing key informants) และ/หรือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 5-30 บุคคล ขึ้นอยู่กับความอัม昧ตัวของข้อมูล และควรใช้เวลาในการสัมภาษณ์ครั้งละ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดผู้ให้ข้อมูลโดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 17 คน มีเกณฑ์คัดเลือกคือ เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์ มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและเทศกาลตรุษจีนและ มีส่วนร่วมในการจัดงานเทศกาลตรุษจีน

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้เยี่ยมเยือนชาวไทย จำนวน 13 คน มีเกณฑ์คัดเลือกคือ เป็นผู้ที่มีอายุไม่น้อยกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ที่มีประสบการณ์ในการเยี่ยมเยือนเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ไม่เกิน 24 ชั่วโมง หรือไม่มีการพักค้างคืน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูล โดยการสร้าง แบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 2 ชุด สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) และสำหรับผู้เยี่ยมเยือน แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล การส่งมอบคุณค่าผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตามองค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน และการรับรู้คุณค่าทางการท่องเที่ยวเทศกาลตรุษจีนจังหวัดนครสวรรค์ของ ผู้เยี่ยมเยือนผ่าน ภูมิทัศน์เทศกาล และตอนที่ 3 เป็นการให้ข้อเสนอแนะในการจัดเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์

2. เครื่องบันทึกเสียง เพื่อนำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ให้ครบถ้วน

3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยใช้แบบตรวจสอบรายการ (Checklist Form) ที่พัฒนาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมตามประเด็นที่ถูกสังเคราะห์มาจากภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสังเกตการณ์แบบ มีส่วนร่วม (Participant Observation) มาดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อสนับสนุนความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้วิธีสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ผ่านการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสังเกตการณ์แบบ มีส่วนร่วม (Participant Observation)

4.2 ถอดเทปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) อย่างละเอียดแบบ คำต่อคำ (Transcribing Interview) โดยไม่ข้ามประโยคใด ประโยคหนึ่ง เนื่องจากข้อมูลบางอย่างอาจนำมาใช้ใน การตรวจสอบภายหลังได้

4.3 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูล (Categories) เพื่อหาความเชื่อมโยงและนำมาหาข้อสรุปในประเด็นการส่งมอบคุณค่าทางการท่องเที่ยวจากมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการรับรู้คุณค่าทางการท่องเที่ยวจากมุมมองของผู้เยี่ยมเยือนผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์

4.4 นำข้อมูลที่ได้จากการสรุปกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลและเป็นไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและนำข้อมูลมาสังเคราะห์และเปรียบเทียบผลการศึกษาก่อนจะนำมาสรุปเป็นครั้งสุดท้ายและนำมาอภิปรายผลตามจุดประสงค์ของการวิจัยในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

1) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 และ วัตถุประสงค์ที่ 2 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าที่ส่งมอบทางการท่องเที่ยวจากมุมมองของผู้มีส่วนได้เสียและการรับรู้คุณค่าทางการท่องเที่ยวจากมุมมองของผู้เยี่ยมเยือนผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ สามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การรับรู้คุณค่าทางการท่องเที่ยวและการส่งมอบคุณค่าทางการท่องเที่ยวของเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์

คุณค่าทางการท่องเที่ยว	คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่ถูกส่งมอบจากผู้มีส่วนได้เสีย	ภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์	คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่รับรู้ของผู้เยี่ยมเยือน
คุณค่าด้านจิตวิญญาณ (Spiritual value)	สิริมงคล การอำนวยความสะดวก ศรัทธา	ขบวนแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ปากน้ำโพ	สิริมงคล ขอพร ศรัทธา
	สิริมงคล การอำนวยความสะดวก ศรัทธา โซคลาก โซคตี ปิดเป่าสิ่งไม่ดี	ศาลเจ้าชั่วคราว	สิริมงคล ขอพร ศรัทธา รำรวย ปิดเป่าสิ่งที่ไม่ดี
คุณค่าด้านการใช้งาน (Functional Value)	การคงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น	การเชิดสิงโต	ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น

คุณค่า ทางการ ท่องเที่ยว	คุณค่าทางการท่องเที่ยว ที่ถูกส่งมอบจาก ผู้มีส่วนได้เสีย	ภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์	คุณค่าทางการ ท่องเที่ยวที่รับรู้ ของผู้เยี่ยมชม
คุณค่าด้าน สังคม (Social Value)	การสร้างแรงดึงดูดใจ	การประชาสัมพันธ์	การแบ่งปัน ประสบการณ์
	ปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม	กิจกรรมและการแสดง	ปฏิสัมพันธ์กับคน ในสังคม การกลับถิ่นฐาน
คุณค่าด้าน อารมณ์ (Emotional Value)	ตื่นตาตื่นใจ สนุกสนาน	ขบวนแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ ปากน้ำโพ	ตื่นตาตื่นใจ สนุกสนาน
	ตื่นตาตื่นใจ ความตระการตา สนุกสนาน	กิจกรรมและการแสดง	ตื่นตาตื่นใจ ความตระการตา สนุกสนาน
	ความสวยงาม ความเพลิดเพลิน	แนวคิดในการจัด เทศกาลตรุษจีน	ความสวยงาม ความเพลิดเพลิน
	การสร้างความผ่อนคลาย	สถานที่จัดเทศกาล	ความผ่อนคลาย
คุณค่าด้าน เงื่อนไข (Conditional Value)	โอกาสในการท่องเที่ยว	สถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัด	โอกาสในการ ท่องเที่ยว
	ความสะดวกสบาย	สิ่งอำนวยความสะดวก	ความสะดวกสบาย

Note. The comparison between the delivery of tourism value by local stakeholders and the perceived value of tourism by visitors

จากการวิเคราะห์การส่งมอบคุณค่าจากมุมมองผู้มีส่วนได้เสียและการรับรู้คุณค่าจากผู้เยี่ยมชมเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าการส่งมอบและการรับรู้คุณค่าด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันระหว่าง ผู้ส่งมอบและผู้รับรู้คุณค่า กล่าวคือ

คุณค่าจิตวิญญาณ (Spiritual Value) ที่ผู้เยี่ยมชมรับรู้ ได้แก่ สิริมงคล การอำนวยการ โชคลาภ โชคดี ความร่ำรวย การปิดเป่าสิ่งไม่ดี และศรัทธา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เยี่ยมชมสามารถรับรู้ถึงคุณค่าด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Value) ของเทศกาลตรุษจีนตามคุณค่าที่ผู้จัดงานตั้งใจส่งมอบให้ โดยคุณค่าดังกล่าว ถูกส่งผ่านขบวนแห่ เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ และขบวนแห่อีก 13 ขบวน แต่ละขบวนมีการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อ

ควบคู่กันไปตลอดเส้นทาง เช่น ขบวนรำทรง (ม้าทรง) เทพเจ้ากวนอู รำทรงเทพเจ้ากวนอู ที่ลงมาประทับผ่านการนั่งเก้าอี้บนตะปู การใช้มีดกรีดลิ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงการลงมาประทับของเทพเจ้ากวนอูที่ลงมาวยพรแก่ผู้เยี่ยมเยือน รวมถึง การแจกจ่ายผู้หรือกระดาษยันต์ที่ถูกเขียนขึ้นจากรำทรง (ม้าทรง) เทพเจ้ากวนอูให้แก่ประชาชนที่มาร่วมชมขบวนแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ เพื่อเป็นของที่ระลึกมงคลที่ช่วยป้องกันสิ่งที่ไม่ดีและเพิ่มความเป็นสิริมงคล และการแจกจ่ายน้ำมันต์และข้าวสารเสกที่มาจากเกจิอาจารย์ชื่อดังของจังหวัดนครสวรรค์ กิจกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจ หรือความศักดิ์สิทธิ์ และความศักดิ์สิทธิ์นี้เองที่เป็นสิ่งเยียวยาทางจิตวิญญาณผู้คนที่เคารพราบไหว้หรือมีความศรัทธา นอกจากนี้ การจัดตั้งศาลเจ้าชั่วคราว เพื่อเป็นที่ประทับชั่วคราวของเจ้าพ่อ-เจ้าแม่หน้าผาและศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิมของจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเชื่อว่าเจ้าพ่อ-เจ้าแม่หน้าผาและศาลเจ้าพ่อ เทพารักษ์-เจ้าแม่ทับทิมจะมาสถิตที่ศาลเจ้าชั่วคราว เพื่ออวยพรผู้ที่มาราบไหว้ให้มีความเป็นสิริมงคล โชคลาภมาแก่ตนเอง และช่วยคุ้มครองผู้ที่เดินทางให้ถึงจุดหมายปลายทางได้อย่างปลอดภัย

คุณค่าด้านการใช้งาน (Functional Value) พบว่ามีความสอดคล้องกันระหว่างผู้ตั้งใจส่งมอบและผู้รับรู้คุณค่าผ่านการนำเสนอการคงอยู่ของวัฒนธรรมจีน 5 กลุ่มภาษาที่ยังถูกอนุรักษ์และมีความชัดเจนที่สุด ผ่านการเชดสิงโตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มสมาคมชาวจีน 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. สิงโตกว้างสวหรือสิงโตกวางตุ้ง (廣東) 2. เสือไหหลำ (海南) 3. สิงโตฮากกา (客家) 4. สิงโตปักกิ่ง (潮州) 5. สิงโตฮกเกี้ยน (福建) ในการเข้าร่วมแสดงการเชดสิงโต โดยการเชดสิงโตแต่ละกลุ่มจะถูกถ่ายทอดมาเฉพาะกลุ่มความเชื่อ นั้น ๆ เช่น การเชดสิงโตฮกเกี้ยนมีท่าทางการเชด ที่ดุดัน เข้มแข็ง สิงโตมีการใช้โทนสีเข้ม สีเขียว แตกต่างกับการเชดสิงโตปักกิ่ง การแสดงท่วงท่าที่สนุกสนานชวนหัวเราะ สิงโตมีการใช้สีเหลืองทองเป็นหลักและแทรก สีแดงและสีเขียว

คุณค่าทางสังคม (Social Value) พบว่าคุณค่าที่ถูกรับรู้จากผู้เยี่ยมเยือน คือ การเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การกลับถิ่นฐาน เพื่อมาเยี่ยมเยือนครอบครัวในช่วงเทศกาลตรุษจีน และการแบ่งปันประสบการณ์การท่องเที่ยวผ่าน สื่อสังคมออนไลน์ ในขณะที่ผู้จัดงานมีความตั้งใจในการสร้างสิ่งกระตุ้นหรือสิ่งดึงดูดใจผ่านการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการจ้างผู้มีอิทธิพลในสื่อออนไลน์ เช่น ดารา พิธีกร นางงามที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน เพื่อเป็นอีกหนึ่งปัจจัย ที่ดึงดูดผู้เยี่ยมเยือน และกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วม เช่น การร่วมสร้างแฮชแท็ก (Hashtag) เพื่อเชิญชวนให้มาเที่ยวเทศกาลตรุษจีน การร่วมทำกิจกรรมกับครอบครัว ในขณะเดียวกัน ผู้เยี่ยมเยือนสามารถรับรู้คุณค่าได้จากสิ่งกระตุ้นที่เกิดขึ้นเห็นได้จากการแบ่งปันประสบการณ์ผ่านแฮชแท็ก (Hashtag) โดยเฉพาะการลงรูปภาพสวมชุดกิ๊พ้า ที่มี

รูปแบบสีสนร่วมสมัยผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของคนจีน และการแสดง ซึ่งมีมากกว่า 80 รายการตลอดระยะเวลา 12 วันของการจัดเทศกาล สร้างการมีส่วนร่วมโดยการคัดเลือกวัฒนธรรมท้องถิ่นจีน และวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆ ในอำเภอข้างเคียงมาแสดงร่วมกัน ทั้งนี้ กิจกรรมและการแสดงต้องเป็นไปตามแนวคิดหลักในการจัดเทศกาลตรุษจีน

คุณค่าด้านอารมณ์ (Emotional Value) ถูกนำเสนอผ่านกิจกรรมและ การแสดง แนวคิดในการจัดงาน ที่เน้นความแปลกใหม่ในแต่ละปี จากการนำเสนอหนึ่ง อัตลักษณ์จากอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งหมดเป็นพื้นฐานในการจัดเทศกาลตรุษจีน สถานที่จัดงานมีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครสวรรค์ที่สะท้อนให้เห็นถึง วิถีชีวิตและต้นกำเนิดของเทศกาลตรุษจีนและตกแต่งอย่างประณีตงดงาม การประดับประดาด้วยสิ่งของแบบจีนทำให้ช่วยสร้างบรรยากาศวัฒนธรรมจีน เช่น เต็งลิ้งสถาปัตยกรรมจีนจากชุมชนจีนโบราณที่ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน รวมถึง สิ่งอำนวยความสะดวกและบรรยากาศโดยรอบเทศกาลมีความปลอดภัยโปร่งร่มรื่น และผ่อนคลาย เนื่องจากสถานที่จัดงานติดกับทิวทัศน์ธรรมชาติ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา และขบวนแห่ เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพที่สร้างความน่าตื่นตา/ตื่นใจ ความเพลิดเพลิน/ความผ่อนคลาย ความสวยงาม และความสนุกสนานจากการเยี่ยมเยือนเทศกาลตรุษจีน ซึ่งคุณค่าด้านอารมณ์เหล่านี้ มีความสอดคล้องกันทั้งในฝั่งของผู้จัดงานหรือผู้มีส่วนได้เสียและผู้เยี่ยมเยือน

คุณค่าด้านเงื่อนไข (Conditional Value) มีความสอดคล้องกันระหว่างผู้ส่งมอบคุณค่าและผู้รับรู้คุณค่า ได้แก่ โอกาสในการได้เดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น วัดนครสวรรค์ พาสาน และความสะอาดสบาย เห็นได้จากการจัดเตรียมสถานที่จอดรถ ระบบขนส่งสาธารณะภายในเทศกาลตรุษจีนที่ให้บริการตลอดการจัดงาน การบริการอาหารและเครื่องดื่ม การบริการจากอาสาสมัครที่ผ่านการอบรมวัฒนธรรมท้องถิ่นจากผู้จัดงาน เพื่อสื่อความหมายให้ผู้เยี่ยมเยือนเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงความร่วมมือของตำรวจท่องเที่ยวด้านความปลอดภัย และการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดหรือสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าคุณค่าที่ส่งมอบโดยผู้มีส่วนเสียและคุณค่าที่ถูกรับรู้โดยผู้เยี่ยมเยือนเทศกาลตรุษจีน มีความสอดคล้องกันในทุกคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Value) คุณค่าทางสังคม (Social Value) คุณค่าทางการใช้งาน (Functional Value) คุณค่าทางอารมณ์ (Emotional Value) และคุณค่าด้านเงื่อนไข (Conditional Value) เนื่องจากผู้จัดงานพัฒนาเทศกาลตรุษจีนในทุกปี โดยมีการเก็บรวบรวมความคิดเห็น

ของผู้เยี่ยมเยือน ที่แสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อนำมาวางแผนให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เยี่ยมเยือน ในขณะเดียวกันผู้จัดงานมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ส่งผลให้การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์บนแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก (Facebook) ถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถเข้าถึงผู้เยี่ยมเยือนได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจง่าย และด้วยความร่วมของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนที่มีการแบ่งปันข้อมูลในหน้าเพจของหน่วยงาน ซึ่งเป็นการกระจายข่าวสารไปยังกลุ่มผู้เยี่ยมเยือนได้กว้างมากขึ้น ทั้งนี้ ผู้เยี่ยมเยือนสามารถเข้าถึงบรรยากาศประวัติศาสตร์ ประสบการณ์ของผู้เยี่ยมเยือนของผู้เยี่ยมเยือนท่านอื่น ๆ ผ่านแฮชแท็ก (Hashtag) ที่ผู้จัดงานมีการจัดทำขึ้น เช่น #ประเพณีแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ปากน้ำโพ #paknamphochinesenewyearfestival #ตรุษจีนปากน้ำโพ #ตรุษจีนนครสวรรค์ และมีการจัดเตรียมป้ายสื่อความหมาย วิดีโอ แผ่นพับที่มีความน่าสนใจตามแนวคิด (Theme) การจัดเทศกาลตรุษจีน แด่ยังคงความเป็นเนื้อหาที่สำคัญของอัตลักษณ์เทศกาลตรุษจีน ทั้งนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์จะมีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีต โดยมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการจัดงาน การใช้การประชาสัมพันธ์ ผ่านผู้มีอิทธิพลในสื่อ หรือการใช้ช่องทางสื่อสารแบบออนไลน์ เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนตามบริบทของสังคมปัจจุบัน ซึ่งหากคุณค่าหลักของเทศกาลยังคงอยู่ทำให้ส่งต่อความเดิมแท้จากอดีตสู่ปัจจุบันได้ ดังเช่นเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีการจัดงานสืบต่อกันมาถึง 107 ปี Chen, King, and Suntikul, (2019) กล่าวว่า การออกแบบ ภูมิทัศน์เทศกาลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งมอบคุณค่าให้แก่ผู้เยี่ยมเยือน เทศกาล เนื่องจากภูมิทัศน์เทศกาล มีอิทธิพลอย่างมากต่อประสบการณ์ทางอารมณ์ของผู้เยี่ยมเยือน เช่น ความพึงพอใจ ความถูกต้อง คุณภาพ คุณค่า ความภาคภูมิใจต่อเทศกาล และความตั้งใจในการกลับมาท่องเที่ยวเทศกาลอีกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับ Mason and Paggiaro (as cited in Chen, King, & Suntikul, 2019) ที่กล่าวว่า ภูมิทัศน์เทศกาลเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เยี่ยมเยือนมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสามารถแบ่งปันประสบการณ์กับผู้อื่นได้มากขึ้น นอกเหนือจากการแบ่งปันผ่านรูปถ่าย หรือบรรยากาศของเทศกาลเท่านั้น รวมถึงภูมิทัศน์เทศกาลเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เทศกาลมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ และส่งเสริมให้ผู้เยี่ยมเยือนสามารถจดจำเทศกาลได้ ถึงแม้ว่าเทศกาลจะมีความคล้ายคลึงกันในหลายพื้นที่ ดังนั้น การส่งมอบคุณค่าทางการท่องเที่ยว โดยใช้ภูมิทัศน์เทศกาลมาจัดเตรียมองค์ประกอบ เช่น สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก ป้าย สัญลักษณ์ การจัดแสง ความสวยงามต่าง ๆ จะเป็นสื่อกลางที่ทำให้ ผู้เยี่ยมเยือนสามารถตระหนักถึงคุณค่าของเทศกาลตรุษจีนโดยเฉพาะคุณค่าทางอารมณ์ (Emotional Value) ที่ผู้เยี่ยมเยือนจะรับรู้ถึงความสนุกสนาน สวยงาม และความเพลิดเพลิน

คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่รับรู้จากเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์

ผลศึกษาชี้ให้เห็นว่า คุณค่าหลักในเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ยังคง สืบทอดจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้จากการวิเคราะห์พบว่า คุณค่าทางการท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Value) คุณค่าทางสังคม (Social Value) คุณค่าทางการใช้งาน (Functional Value) คุณค่าทางทางอารมณ์ (Emotional Value) และ คุณค่าด้านเงื่อนไข (Conditional Value) นั้น ยังคงถูกสั่งสมและส่งมอบภายในสังคมปากน้ำโพจากรุ่นสู่รุ่น กล่าวคือ คุณค่าด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Value) ถูกส่งผ่านความเคารพ ความกตัญญูต่อเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ และบรรพบุรุษตามความเชื่อที่ว่าเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพและบรรพบุรุษเป็นพลังอำนาจที่คอยปกป้องดูแลคุ้มครองชาวบ้านให้แคล้วคลาดปลอดภัย ดังนั้นการจัดเทศกาลตรุษจีนเกิดจากความรู้สึกตักต้อนต่อเทพเจ้าและบรรพบุรุษ (Dinfa, 2014, p. 53) ส่งผลให้ผู้จัดสืบทอดความเชื่อจากการจัดตั้งศาลเจ้าชั่วคราวและการบูรณะเกี้ยวที่ใช้แห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ และดำเนินการตามพิธีกรรมที่ถูกบันทึกไว้ตั้งแต่อดีต ในขณะเดียวกันการจัดเทศกาลตรุษจีนยังคงมีความเชื่อมโยงกับคุณค่าทางสังคม (Social Value) เนื่องจากชุมชนท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วม เผยแพร่ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้แก่ผู้เยี่ยมชมที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเทศกาลตรุษจีน เช่นการมีส่วนร่วมจากการเป็นสื่อกลางในการเชิญชวนให้คนรู้จักเข้ามาเยี่ยมชมเทศกาลตรุษจีน และการมีส่วนร่วมในการบอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ ความเชื่อ จุดท่องเที่ยวที่สำคัญภายในเทศกาลตรุษจีนให้กับคนรู้จัก ที่ได้มาเยี่ยมชมเทศกาลตรุษจีน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจากการสวมใส่ชุดตามความเชื่อของชาวจีน เช่น การสวมใส่เสื้อสีแดงหรือการสวมใส่ชุดเกี้ยวให้มีความกลมกลืนกับเทศกาลตรุษจีน ดังนั้น เทศกาลตรุษจีนจังหวัดนครสวรรค์ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนจากการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (Tawichasri, 2017, p. 68) เนื่องจากในการจัดเทศกาลตรุษจีนนั้นจะมีพื้นที่ในการเผยแพร่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของเทศกาลตรุษจีน รวมถึงการอธิบายถึงความเชื่อทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ความเชื่อเรื่องการคัดเลือกคณะกรรมกรจัดงานประเพณีแห่เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ ผ่านพิธีกรรมที่ถูกสืบทอดมาอย่างยาวนาน (ปู่ะปวย) ขั้นตอนการไหว้เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ และความเชื่อทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับพิธีเปลี่ยนชะตา จากข้างต้นสรุปได้ว่าคุณค่าทางการท่องเที่ยวในงานเทศกาลตรุษจีนที่ทรงพลังจนทำให้ผู้เยี่ยมชมหรือผู้เยี่ยมชมรับรู้คุณค่านั้นได้ต้องเกิดจากการสั่งสมคุณค่าจากคนในชุมชน จนทำให้สิ่งนั้นกลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และที่สำคัญคนท้องถิ่น ต้องรับรู้ถึงคุณค่าเหล่านั้นก่อนจึงจะสามารถออกแบบการส่งมอบคุณค่าให้แก่ผู้เยี่ยมชม ได้สอดคล้องกับ Suebyart (2016, pp. 26-28) ที่ศึกษาเรื่องกลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ปัญหาและแนวทางแก้ไข กล่าวไว้ว่า ชุมชนท้องถิ่นจะต้องรู้จักประเพณี

วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งความผูกพันนี้จะส่งผลต่อความรู้สึกรักหวงแหน และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น นำมาซึ่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผ่านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ของคนท้องถิ่น โดยการแนะนำวิถีชีวิต สถาปัตยกรรม และอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมของพื้นที่ให้ผู้เยี่ยมชมเข้าใจได้ง่ายและถูกต้อง และสร้างประสบการณ์ทรงจำที่ประทับใจในที่สุด

การส่งมอบคุณค่าทางการท่องเที่ยวผ่านภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์

การอนุรักษ์วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เยี่ยมชมเกิดความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ตนไปเยือนอย่างลึกซึ้ง และตระหนักถึงคุณค่าที่ตนได้รับจากประสบการณ์ในรูปแบบต่าง ๆ เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ จากมุมมองของผู้เยี่ยมชม ภูมิทัศน์เทศกาลมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมจีน ผ่านการตกแต่ง ประดับประดาด้วยสิ่งของ การแสดงทางวัฒนธรรมและ การถ่ายทอดเรื่องราวผ่านแนวคิดต่าง ๆ เช่น แนวคิด “มังกร เบิกฟ้า บุปผาเบ่งบาน” ที่ประดับด้วยดอกไม้ตามศิลปะจีน เช่น ดอกบัว ดอกโบตั๋น มาตกแต่งให้มีความสวยงามตามเทพนิยายในทุกองค์ประกอบ เช่น ป้ายข้อความหมาย ร้านค้า ในชบวนแห่ฯ รวมไปถึงการนำลวดลายมังกรทองตามสัญลักษณ์ของจังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้ ภายในเทศกาลตรุษจีนประกอบไปด้วยกิจกรรมที่สามารถสร้างความสนุกสนานตระการตา ตื่นตาตื่นใจให้กับผู้เยี่ยมชม ส่งผลให้ผู้เยี่ยมชมต้องการแบ่งปันประสบการณ์ของตนผ่านสื่อออนไลน์ รวมถึงการบอกต่อกับคนรู้จัก และการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (Ahitthan, 2019, pp. 95-98) จะเห็นได้ว่าคุณค่าทางการท่องเที่ยวที่รับรู้ขึ้นเกิดขึ้นในคราวเดียวกันได้หลายคุณค่า ดังเช่นตัวอย่างนี้ การเกิดคุณค่าทางสังคม (Social Value) คือการแบ่งปันข้อมูล การบอกต่อและการชักชวนให้ผู้อื่นเดินทางมาร่วมเทศกาลตรุษจีน ในขณะเดียวกัน การสื่อสารข้อมูลที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เรื่องราวความเป็นมาของเทศกาลตรุษจีน และความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ยังถือเป็นจุดเด่นของเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ แสดงให้เห็นถึงการส่งมอบคุณค่าทางการใช้งาน (Functional Value) โดยใช้เครื่องมือสื่อสารที่เหมาะสมกับยุคสมัยและกลมกลืนไปกับเนื้อหาในงานเทศกาลตรุษจีน ยังเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างคุณค่าทางการท่องเที่ยวในงานเทศกาลตรุษจีนอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม มีคุณค่าบางด้านที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ส่งมอบและผู้รับรู้ เช่น คุณค่าด้านสังคม (Social Value) ที่ผู้เยี่ยมชมให้ความสำคัญกับการแบ่งปันประสบการณ์ผ่านสื่อต่าง ๆ และผู้เยี่ยมชมบางกลุ่มยังถือโอกาสกลับมาเยี่ยมชมครอบครัวมากกว่าการรับรู้ถึงแรงดึงดูดใจจากการจัดงานเทศกาลตรุษจีนตามที่มีผู้มีส่วนได้เสียตั้งใจส่งมอบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Liaotrakul, Khor Charoen, and Netphokaew (2016) พบว่าผู้เยี่ยมชม

มองว่าเทศกาลตรุษจีนคือช่วงที่มีวันหยุดให้ได้กลับไปพักผ่อนที่ภูมิลำเนาเดิม และพบปะกับครอบครัว เพื่อผ่อนคลายจากความเครียดในชีวิตประจำวัน

ภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน

การออกแบบภูมิทัศน์เทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์สามารถส่งมอบคุณค่าที่มีความสอดคล้องกันระหว่างระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เยี่ยมชม เนื่องจากเทศกาลตรุษจีนมีแนวคิดที่ชัดเจน คือเป็นกิจกรรมพิเศษที่นำเสนอวัฒนธรรมจีน ผ่านเครื่องมือการสื่อสารที่ออกแบบให้เข้าใจง่าย ยิ่งในปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยี ที่ทันสมัย ทำให้สามารถออกแบบวิธีการและเนื้อหาที่เข้าถึงกลุ่มผู้เยี่ยมชมได้ครอบคลุมทุกกลุ่มและในเวลาอันรวดเร็วสอดคล้องกับการศึกษาของ Thongnak and Phonghanyuth (2018, p. 12) กล่าวว่า การรับรู้ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์มีผลต่อการตัดสินใจ เนื่องจากผู้เยี่ยมชมสามารถรับรู้ประสบการณ์การท่องเที่ยวจากผู้เยี่ยมชมท่านอื่น ๆ และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้หลากหลาย

1. เนื้อหา (Program Content) มีการออกแบบเนื้อหาที่สอดคล้องกับแนวคิด ของงาน ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาในทุกปี แต่แนวคิดหลักยังคงเป็นการนำเสนอความรุ่มรวยของวัฒนธรรมจีนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภายในเทศกาลตรุษจีน ผู้จัดงานมีการทำป้ายสื่อความหมายเกี่ยวกับรายการประจำวัน โดยกิจกรรมและการแสดงในแต่ละวันนั้นต้องมีวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์เป็นพื้นฐานในขณะเดียวกันผู้เยี่ยมชมสามารถรับรู้ถึงโปรแกรม (Program) และแนวคิด (Theme) การจัดเทศกาลตรุษจีนได้ ผ่านการประชาสัมพันธ์สื่อออนไลน์ จากการศึกษาพบว่า ผู้เยี่ยมชมเข้าถึงข้อมูลผ่านแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก (Facebook) ได้มากที่สุด

2. การตลาดเชิงกิจกรรม (Event Marketing) เป็นแนวคิดที่ถูกนำมาพัฒนา ทำให้กิจกรรมในเทศกาลตรุษจีนมีความน่าสนใจ ดึงดูดผู้เยี่ยมชมได้มากขึ้น ทำให้งาน ไม่น่าเบื่อ และสร้างการมีส่วนร่วมให้ผู้เยี่ยมชม โดยผู้จัดงานจัดทำกิจกรรมที่หลากหลาย มุ่งเน้นให้ผู้เยี่ยมชมมีส่วนร่วมกับกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่สามารถสร้างความบันเทิงได้ เช่น กิจกรรมสายบุญ กิจกรรมเก๋ดีมังกรแก้ว กิจกรรมเช้คอิน กิจกรรมแต่งหน้าเอ็งกอร์ โดยกิจกรรมต่าง ๆ จะมีของที่ระลึก ที่แสดงให้เห็นถึงเทศกาลตรุษจีนให้กับ ผู้เยี่ยมชม เช่น พวงกุญแจ ปิ่นกษัตริย์ที่สลักอักษรจีนเป็นความหมายมงคล รูปภาพประวัติศาสตร์จังหวัดนครสวรรค์ โดยกิจกรรมที่ผู้จัดงาน ภาครัฐและเอกชนที่นำมามีส่วนร่วมนั้นต้องเป็นไปตามแนวคิด (Theme) การจัดเทศกาลตรุษจีน ในขณะเดียวกัน ผู้เยี่ยมชมรู้สึกประทับใจที่ได้รับของที่ระลึกที่แตกต่างกันในแต่ละปี กิจกรรมนี้ทำให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์ของผู้เยี่ยมชมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ถือได้ว่าเป็น กลยุทธ์ที่สร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้แก่ผู้เยี่ยมชม

3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการจัดเทศกาล จากการศึกษาพบว่า จังหวัดนครสวรรค์มีการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการจัดงาน เช่น ที่จอดรถบริเวณรอบเทศกาล รถรับ-ส่ง

ระหว่างที่จอดรถไปยังพื้นที่จัดงาน ทำให้ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าถึงสถานที่จัดงานได้โดยสะดวก ถึงขยะ ห้องน้ำเคลื่อนที่ และการบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มจากร้านที่มีชื่อเสียงของจังหวัด เช่น ภัตตาคารหงส์ฟ้า ภัตตาคารเล่งหงส์ โมจิแม็กกุหลาบ นอกจากนี้ ยังมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารขึ้นชื่อของจังหวัดนครสวรรค์ เช่น ลูกชิ้นปลา อังถั่วก้วย ขนมหาลโปเปี้ยะ ของที่ระลึก

4. พนักงาน (Staff) ผู้จัดงานได้มีการจัดเตรียมอาสาสมัครอยู่ในบริเวณจุดประชาสัมพันธ์ และจุดที่สำคัญ เช่น ทางเข้าถนนวัฒนธรรม ศาลเจ้าชั่วคราว เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เยี่ยมชม เช่น ความเข้าใจวิธีการไหว้ ตามวัฒนธรรม ความเป็นมาเทศกาลตรุษจีน โดยอาสาสมัครจะมีเสื้อหรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่าอาสาสมัครในเทศกาลตรุษจีน เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมสังเกตได้ง่าย จากการสังเกตพบว่า ผู้เยี่ยมชมมักจะเข้ามาติดต่อสอบถามกับอาสาสมัครอยู่เป็นประจำ ถึงแม้จะมีการนำเสนอข้อมูลจากป้ายสื่อความหมายหรือข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์แล้วก็ตาม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเตรียมความพร้อมผู้ให้บริการหรืออาสาสมัครที่เป็นบุคคลยังมีความจำเป็นในการจัดงานหรือเทศกาล เชิงวัฒนธรรม ที่ผู้เยี่ยมชมส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น

5. สถานที่ (Location) สถานที่ในการจัดเทศกาลตรุษจีนเป็นจุดเริ่มต้นของเทศกาลตรุษจีนและเป็นต้นกำเนิดของวิถีชีวิตของคนนครสวรรค์ โดยอยู่ติดกับต้นแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้เห็นถึงชุมชนจีนที่ยังคงปรากฏลักษณะสถาปัตยกรรม รวมถึงวิถีชีวิต ที่ยังคงมีการใช้เรือในการเดินทาง หรือการมองเห็นถึงวัด ศาลเจ้าที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ ทำให้เกิดคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic Value) ควบคู่ด้วย นอกจากนี้ การตกแต่ง ประดับประดาสถานที่ให้มีความสวยงาม น่าดึงดูดใจภายใต้แนวคิดของการจัดงาน พื้นที่ไม่หนาแน่นจนเกินไป การกระจายผู้เยี่ยมชมให้ไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดเทศกาลเชิงวัฒนธรรม สามารถส่งมอบคุณค่าทางการท่องเที่ยวที่แท้จริงให้แก่ผู้เยี่ยมชมได้

6. สภาพแวดล้อมทั่วไป (Environment) ภายในผู้จัดงานมีการจัดเตรียม ความสะอาดโดยการจัดเตรียมถังขยะ อยู่บริเวณรอบเทศกาล การกำหนดพื้นที่ในการทำกิจกรรม เช่น การถ่ายรูป นั่งชมการแสดง พื้นที่การซื้อของ ทำให้ผู้เยี่ยมชมสามารถเดินทางไปยังบริเวณที่ตนสนใจได้ การจัดเตรียมที่นั่งบริเวณริมต้นแม่น้ำเจ้าพระยาสามารถรองรับ ผู้เยี่ยมชมได้มากกว่า 100 คน และมีทิวทัศน์ติดกับธรรมชาติ โดยผู้เยี่ยมชมมองว่าเป็นบริเวณที่สามารถนั่งพักผ่อนพร้อมกับรับชมการแสดงทางวัฒนธรรมได้อย่างเพลิดเพลิน

แนวทางการพัฒนาเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์

จากการศึกษาพบว่าคุณค่าการท่องเที่ยวที่ถูกส่งมอบและการรับรู้คุณค่า มีความสอดคล้องกัน 5 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Value) คุณค่าทางสังคม (Social Value) คุณค่าทางการใช้งาน (Functional Value) คุณค่าทางอารมณ์ (Emotional Value) และคุณค่าด้านเงื่อนไข (Conditional Value) แต่ในขณะเดียวกัน

เทศกาลตรุษจีนยังแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ของแต่ละคุณค่าการท่องเที่ยวที่ผู้จัดงานไม่ได้ถูกหยิบยกมานำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1) เพิ่มความตระหนักคุณค่าทางการใช้งาน (Functional Value) ผ่านภูมิทัศน์เทศกาลด้านกิจกรรมและการแสดง จากผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ผู้เยี่ยมเยือนสามารถรับรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น 5 ภาษาผ่านการ เชิดสิงโต ความแตกต่างของลักษณะสิงโต และท่วงท่าในการเชิดสิงโตที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ผู้จัดงานฯ ยังมีการนำเสนอ คติธรรม ความเชื่อของชาวจีน 5 กลุ่มภาษานำเสนอผ่านความศรัทธาต่อองค์เทพเจ้า เช่น ชาวจีนไท่หลิงมีความเชื่อต่อองค์เจ้าแม่ทับทิม ชาวจีนฮากกามีความศรัทธาต่อเทพเจ้ากวนอู ส่งผลให้ผู้เยี่ยมเยือนเกิดการเรียนรู้ในเอกลักษณ์วัฒนธรรมจีนมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ผู้จัดได้นำเสนอวัฒนธรรมภาษาผ่านตัวอักษรจีนที่อยู่รอบบริเวณศาลเจ้าชัวคราว โดยมีการจัดเตรียมอาสาสมัครมาอธิบายถึงความหมายของอักษรจีนที่นำมาตกแต่งไว้ภายในศาลเจ้าชัวคราว เช่น 國泰民安 แปลว่า แผ่นดินร่มเย็นเป็นสุข หรือการจัดตั้งนิทรรศการอธิบายถึงองค์ประกอบสำคัญภายในเทศกาลตรุษจีน เช่น ภายในเทศกาลตรุษจีนจะมีการจัดตั้งโรงจั่ว 3 คณะ โดยสองโรงเป็นการแสดงจั่วเต๋อจั่ว และอีกหนึ่งโรง เป็นการแสดงจั่วไหหลำ (Pak Nam Pho Festival Organizing Committee, n.d, p. 86) ซึ่งการแสดงจั่วของชาวจีน แต่ละกลุ่มมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกัน ผู้จัดฯ ควรมีการสื่อความหมายถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เป็นประโยชน์ต่อผู้เยี่ยมเยือนและ ทำให้เกิดคุณค่าด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอีกด้วย

2) นำเสนอแก่นสาระของเทศกาลตรุษจีน จังหวัดนครสวรรค์ จากการศึกษาพบว่า คุณค่าทางสังคม (Social Value) ในประเด็นการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ผู้เยี่ยมเยือนได้มีการแบ่งปันประสบการณ์บนสื่อออนไลน์ เช่น การโพสต์ภาพถ่าย การร่วมกิจกรรมการสวมใส่ชุดกี่เพ้า อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าคุณค่าอีกหลายประการ ที่ยังไม่ได้ถูกหยิบยกมานำเสนอในงาน เช่น จังหวัดนครสวรรค์เป็นจุดเริ่มต้นของการแห่มังกรทอง โดยมีคณะมังกรแห่งแรกของประเทศไทย ชื่อ “คณะมังกรทองเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ปากน้ำโพ” ลักษณะการแห่มังกรมาจากการประสานความร่วมมือกับแข่งจួយ แซ่ลี้ม เข้ามาฝึกสอนท่าทางการแห่มังกรที่นาฬิกะการต่อสู้แบบกังฟูเข้าร่วมในการแห่มังกรทอง รวมถึงวิธีการประดิษฐ์หัวมังกรทองที่ใช้ในการแห่มังกรอ้างอิงตามตำนานความเชื่อของชาวจีน และนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งเรือง ความอุดมสมบูรณ์ ความมีอำนาจ เพื่อใช้แทนการอวยพร ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมการแสดง (Pak Nam Pho Festival Organizing Committee, n.d, pp. 31-36) นอกจากนี้ ยังมีการคัดเลือกองค์สมมุติ เจ้าแม่กวนอิมที่มีความเก่าแก่และคงไว้ซึ่งพิธีกรรมการคัดเลือกองค์สมมุติเจ้าแม่กวนอิมที่ศักดิ์สิทธิ์ มีการคัดเลือกผ่าน พิธีเสี่ยงทาย (ปั่วปวย) เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2494 นับว่าเป็นองค์สมมุติเจ้าแม่กวนอิมคนแรกของประเทศไทย (Hiranyapan, 2020, p.71) ดังนั้น ผู้จัดงาน

ควรให้ความสำคัญกับการนำเสนอถึงการคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นต้นกำเนิดในการแสดงหลาย ๆ ด้าน ที่ยังคงถูกสืบทอดมาตั้งแต่อดีต เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมเยือนได้ตระหนักถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังคงปรากฏอยู่ให้เห็นในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการศึกษานี้ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพซึ่งเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดแนวคิดโดยการศึกษาเชิงปริมาณจนสามารถสร้างเป็นแนวคิดที่นำไปใช้ในเชิงวิชาการได้ รวมถึงการวิจัยต่อยอดเพื่อศึกษากับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น นักท่องเที่ยวชาวไทย นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และการวิจัยในแง่มุมต่าง ๆ ของการพัฒนาแนวคิดการในการจัดเทศกาลท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ความยั่งยืนกับการจัดเทศกาลเชิงวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- Ahithan, S. (2019). *The Influences of Perceived Emotional Value Perceived Price Value and Service Quality on Satisfaction Relationship Quality Word of Mouth and Revisit of Using Hotel Services in Bangkok* (Master's Thesis). Retrieved from <http://dspace.bu.ac.th/jspui/handle/123456789/3877>
- Ashton, A.S., Limisariyapong, S., & Islam, R. (2020). The development of value perception toward cultural tourism destination: a Northeast Thailand case study. *ESTEEM Journal of Social Sciences and Humanities*, 2020 (4), 243-252. Retrieved from https://ejssh.uitm.edu.my/images/Vol4Jan20/PltCH_26.pdf
- Babin, B. (2008). Festivalsapes and patrons' emotions, satisfaction, and loyalty. *Journal of Business Research*, 2008 (6 1), 56–64. Retrieved from https://www.academia.edu/11773475/Festivalsapes_and_patrons_emotions_satisfaction_and_loyalty
- Chen, V., King, B., & Suntikul, W. (2019). Festivalsapes and the visitor experience: An application of the Stimulus Organism Response approach. *International Journal of Tourism Research*, 21(3), 1-24. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/334091197_Festivalsapes_and_the_visitor_experience_An_application_of_the_Stimulus_Organism_Response_approach

- Department of Cultural Promotion. (2019). *The Paknampho Chinese God Festival*. Retrieved from <http://ich.culture.go.th/heritage/detail/62b290dcf7be8fc407c58180>
- Dinfa, P. (2014). The tradition of belief in the Pak Nam Pho Goddess-Goddess procession at present that affects life of Thai people of Chinese descent Pak Nam Pho Subdistrict, Mueang District, Nakhon Sawan Province. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 9(2), 45–59. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tourismtaat/article/view/24841>
- Faimanotham, C. (2021). *The development of cultural area as a Pop culture tourism* (Master's Thesis). Retrieved from <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5270/3/ChonnipaFaimanotham.pdf>
- Hiranyapan, T. (2020). *Statue of Guan Yin a representative of the beliefs and faith of the people of Pak Nam Pho, Mueang District, Nakhon Sawan Province* (Master's Thesis). Retrieved from https://sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/23543/BA_Thitirat_%20Hirunyaphan.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Liaotrakul, J., Khor Charoen, M., & Netphokaew, A. (2016). Thai-Chinese Ethnic Identity Transmit and Reflect Through A Century of Pak Nam Po Chinese New Year Festival in NokhonSawan. *Dhurakij Pundit Communication Arts Journal*, 10(1), 11-38. Retrieved from <https://commarts.dpu.ac.th/journal/upload/issue/XQIDMDHroq>
- Nalin, S., Chotima, J., Onputtha, S., & Atchira, T. (2020). Tourist's decision to travel to Thai cultural tourism destination in central part of Thailand. *E3S Web of Conferences*, 164, 1- 11.doi:10.1051/e3sconf/202016410002
- Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *Journal of School Psychology*, 43(3), 177-195. doi:<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2005.04.003>
- Pak Nam Pho Festival Organizing Committee. (n.d.). *A century of faith 100 years of Chinese New Year continuing the tradition of the God Pak Nam Pho*. Nakhon Sawan: Wisut Printing
- Pak Nam Pho Festival Organizing Committee. (2023). *Prepare to meet special highlights with a caravan of artists and celebrities from GIMMICK*. Retrieved from <https://www.facebook.com/photo?fbid=2367016656791858&set=pcb.2367017160125141>

- Sirimongkol, J. (2022). *Perceived value and brand loyalty among generation Y consumers of Podcast Construct validation and their relationship* (Master's Thesis) . Retrieved from <https://buiir.buu.ac.th/bitstream/1234567890/5442/1/62920341.pdf>
- Skinner, G. W. (1986). *Chinese society in Thailand: An Analytical History*. Bangkok: Matichon Publishing.
- Stankova, M., & Vassenska, I. (2015). *Raising cultural awareness of local traditions through festival tourism A sensibilização cultural das tradições locais através do turismo de festivais*. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/Raising-cultural-awareness-of-local-traditions-A-do-Stankova-Vassenska/94ab386ceb29cbfa2e8984dbb2274236bc5c2dea>
- Suebyart, T. (2016). Creative Community Tourism Mechanism Management Problems and Solutions. *Ramkhamhaeng University Journal*, 6(2), 15-30. Retrieved from http://www.rujogs.ru.ac.th/journals/17_1693458334.pdf
- Suthiwasinnon, P., & Pasunon, P. (2016). Sampling Strategies for Qualitative Research. *Parichart Journal*, 29(2), 31-48. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69461>
- Thansettakij. (2023). *Chinese New Year 2023 is crowded with tourism, spending 21 billion*. Retrieved from <https://www.thansettakij.com/business/tourism/553535>
- Thongnak, B., & Phonghanyuth, S. (2018). *Tourist Behaviors about Using Social Media Affecting Destination Selecting of Nakhon Si Thammarat Province*. Retrieved from http://www.ba-abstract.ru.ac.th/AbstractPdf/2561-5-8_1565078963.pdf
- Tourism Authority of Thailand. (2023). *7 GEN With Event Tourism*. Retrieved from <https://tatreviewmagazine.com/article/7-gen-event-tourism/>
- Twichasri, Vilaiwan. (2017). Identity of Community Concept and Management for Sustainable Tourism by Buddhist Peaceful Means of Chiangkhan Municipality Lei Province. *Journal of Arts Management*, 1(2), 63–74. Retrieved from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam/article/view/138092/102708>

การบูรณาการผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ชุด ทะเลบัวแดง
สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก
อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

The Integration of Talay Bua Daeng Creative Paintings
for Souvernir Designs in Kumpawapi, Udonthani

พรรษา แสนวัง¹

Pansar Sangwung

E-mail: pansar.sa@udru.ac.th

Received: December 14, 2023

Revised: May 28, 2024

Accepted: May 30, 2024

¹ อาจารย์, สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

¹ Lecturer, Visual Arts and Design Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani
Rajabhat University

บทคัดย่อ

การบูรณาการผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ชุด ทะเลบัวแดง สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบ แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม จำนวน 3 เทคนิค ประกอบด้วย เทคนิคสีน้ำ เทคนิคสืออะคริลิก และเทคนิควาดเส้น ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาสู่กระบวนการออกแบบทางคอมพิวเตอร์กราฟิก และสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง 2) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี โดยบูรณาการผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบอัตลักษณ์ของพื้นที่น ถิ่น วิธีการดำเนินการวิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ศึกษา รวบรวมข้อมูลพื้นฐานภาคสนามและภาคเอกสารของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง ส่วนที่ 2 การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม จำนวน 3 เทคนิค ประกอบด้วย เทคนิควาดเส้น เทคนิคสีน้ำ และเทคนิคสืออะคริลิก ส่วนที่ 3 การบูรณาการผลงานจิตรกรรมสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผ้าพันคอ พิมพ์ลาย หมวกพิมพ์ลาย กระเป๋าพิมพ์ลาย แก้วน้ำเก็บความเย็น และเสื้อเชิ้ตพิมพ์ลาย โดยนำหลักการออกแบบและทฤษฎีทางศิลปกรรมมาใช้ในการออกแบบเพื่อให้เกิดความงามและความเหมาะสมในการจัดวางองค์ประกอบ โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์ประจำพื้นที่ ส่วนที่ 4 ผลสำรวจความพึงพอใจจากตัวแทนในชุมชนและนักท่องเที่ยว 5 ด้าน ได้แก่ 1) ประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก 2) ความงาม 3) ความเป็นอัตลักษณ์ 4) ราคา 5) ความคุ้มค่าของผลิตภัณฑ์ ผลการดำเนินการวิจัย พบว่า 1) ได้ลักษณะโดยรวม รูปร่าง รูปทรง สี ของดอกบัวแดง พืชพรรณ นกสายพันธุ์หายาก เช่น นกอีโก้ง นกกระยาง นกปากห่าง และลักษณะโดยรวมของบึงหนองหานในรูปแบบทิวทัศน์ ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม 2) ได้ผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากผลงานจิตรกรรม 3 เทคนิค ประกอบด้วยเทคนิควาดเส้น เทคนิคสีน้ำ เทคนิคสืออะคริลิก และแบ่งประเภทผลิตภัณฑ์เป็น 4 ชนิด ประกอบด้วย ผ้าพันคอ หมวกปักเก้ต แก้วน้ำเก็บอุณหภูมิ และเสื้อเชิ้ตพิมพ์ลาย 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการการตัดสินใจเลือกตลาดขายบนผลิตภัณฑ์ ติดตาม ประเมินผล รวมถึงแสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบ ความเป็นอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ในชุมชนตนเอง

คำสำคัญ: ทะเลบัวแดง จิตรกรรมสร้างสรรค์ ของที่ระลึก การออกแบบลวดลายคอมพิวเตอร์กราฟิก

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) To examine 3 artistic techniques used in paintings, namely water color technique, acrylic technique and drawing technique since these techniques were suitable to be developed for a computer graphic design process and compatible with the perspective of the Red Lotus Lake; 2) To conceptualize and develop souvenirs that could symbolize Red Lotus Lake, situated in Kumphawapi District, Udon Thani Province, by incorporating creative painting methods; and 3) To analyze community participation in designing local identity. The research methodology comprised four distinct stages: 1) Collect and study fundamental field data and documents pertaining to the Red Lotus Lake tourist attraction; 2) Implement the three techniques, namely drawing, watercolor painting, and acrylic painting, to produce paintings; 3) Incorporate the paintings in the designs of five products including hats, scarves, tumblers, shirts, and bags. Aesthetic appeal and spatial integration were achieved through the application of design principles and artistic theories to determine elemental placement, while also considering the aesthetic qualities of the space. The results of a satisfaction survey administered to tourists and community representatives in five categories: 1) types of merchandise, 2) elegance, 3) uniqueness, 4) cost, and 5) value of the product, indicated the following: 1) Various characteristics encompassing figures, shapes, and colors inspired by red water lilies, aquatic plants, and endangered bird species such as the Purple Swamphen, egrets, Anastomus Oscitans, along with the landscape of Nongharn Lake, served as creative elements for paintings; 2) A range of products has been devised utilizing three painting techniques: drawing, watercolor painting, and acrylic painting, and these products were classified into four categories, namely scarves, bucket hats, tumblers, and printed shirts; and 3) Community engagement played a pivotal role in the selection of product patterns, as well as in the subsequent phases of monitoring, evaluating, and articulating opinions regarding the styles and distinctive features of locally crafted items.

Keywords: Red Lotus Lake, Creative Painting, Souvenir, Pattern Design, Computer Graphic

บทนำ

ในช่วงปี พ.ศ. 2562 ถึงปัจจุบัน ได้มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจทั่วโลกเป็นอย่างมาก ผู้ประกอบการทั้งรายใหญ่และรายย่อยขาดรายได้จนต้องปิดตัวลงเพราะขาดทุน ประชากรตกงาน รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ บางรายต้องย้ายถิ่นฐานต่างจังหวัด หลังจากปัญหาดังกล่าวทุเลาลง ภาครัฐและเอกชนเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนและกระตุ้นเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ รวมถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศ ดังนั้นผู้ประกอบการทุกภาคส่วนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะแสวงหาแนวทางเปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาส โดยนำผลสะท้อนจากตัวนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมากำหนดเป็นแนวทางหลัก ตลอดจนตลาดการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพที่ต้องการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวอดนียม (Preferred Destination) อย่างยั่งยืนต่อไป ควบคู่ไปกับการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยการท่องเที่ยวสามารถตอบโจทย์ทุกเจนเนอเรชั่น และเน้นความเป็นไลฟ์สไตล์ (Tatreviewmagazine, 2020) ถือเป็นโอกาสสำคัญในการปรับตัวของประชากรที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้วยการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศ

สถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง เป็นแหล่งของดอกบัวแดงที่เกิดขึ้นในบึงหนองหาน เชื่อมต่อ 4 อำเภอ คือ อ.กุมภวาปี อ.กุ้มแก้ว อ.หนองหาน และอ.ประจักษ์ศิลปาคม จ.อุดรธานี มีพื้นที่ราว 22,500 ไร่ ซึ่งนับว่าเป็นบึงบัวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและบึงหนองหานยังได้รับการจัดอันดับจากสำนักข่าว CNN ของสหรัฐอเมริกา ว่าเป็นทะเลสาบที่แปลกเป็นอันดับ 2 ของโลก ซึ่งไม่เหมือนกับทะเลสาบอื่นทั่วไป (Thairath, 2014) ทะเลบัวแดงได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2548 เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีท่าเรือแห่งแรกคือท่าเรือบ้านเดียม ทำให้คนในชุมชนได้เข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเรือท่องเที่ยวทะเลบัวแดงเพิ่มมากขึ้น กิจกรรมหลักในการท่องเที่ยวทะเลบัวแดงคือการนั่งเรือชมดอกบัวแดงในช่วงเวลา 6.00 – 9.00 น. ในช่วงเดือนธันวาคม - กุมภาพันธ์ ทั้งยังเป็นที่อยู่อาศัยของนก สัตว์น้ำ และพืชพรรณนานาชนิด ทำให้เห็นถึงความหลากหลายทางชีวภาพของบึงหนองหาน ส่งผลให้เศรษฐกิจภายในชุมชนรวมไปถึงเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรธานีดีขึ้น คนในชุมชนมีรายได้นอกเหนือจากการทำไร่นาเพิ่มมากขึ้น สินค้าเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จากเปลือก หนอนขิด และปลาส้ม ล้วนเป็นสินค้า ที่ทำขึ้นภายในครัวเรือน ในขณะเดียวกัน ความนิยมของนักท่องเที่ยวที่หลั่งไหลเข้ามา มีหลากหลายกลุ่ม ส่วนใหญ่ที่พบเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Y ซึ่งมีความนิยมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวแบบผจญภัย รวมถึงมีกำลังซื้อผลิตภัณฑ์ที่สร้างความพึงพอใจ ซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นสื่อนิยมในการเลือกบริโภคอย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ การเลือกซื้อของที่ระลึกและของฝากยังมีทางเลือกอย่างจำกัด เนื่องจากความนิยมของนักท่องเที่ยวเริ่มมีหลากหลายมากขึ้น มีการเปิดรับค่านิยมทางด้านความงามที่หลากหลายขึ้น ทำให้การสร้างสรรค์ศิลปะเพื่อตอบสนองความต้องการและ

ความพึงพอใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายไม่หยุดนิ่ง และมีการปรับตัวเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้บริโภค เพราะศิลปะไม่ได้ทำหน้าที่เพียงตอบสนองทางด้านความรู้สึกและอารมณ์เท่านั้น แต่ยังมีการประยุกต์ให้เข้ากับประโยชน์ใช้สอยได้อีกด้วย จากการลงพื้นที่สอบถามเกี่ยวกับบทบาททางด้านศิลปะที่มีร่วมกับชุมชน ต.เชียงแหว อ.กุมภวาปีนั้น พบว่ามีการนำผลงานศิลปะไปบูรณาการกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นส่วนน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยว การจัดการน้ำ ระบบนิเวศ อนุรักษ์สัตว์น้ำ สัตว์ปีก และพืชน้ำ เป็นต้น จึงทำให้ขาดบทบาทด้านศิลปะในชุมชน รวมถึงผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดงยังไม่เกิดเป็นรูปธรรม

การออกแบบของที่ระลึกเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการ แนวทาง ความนึกคิด โดยมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่สร้างอยู่ที่เป็นประโยชน์ในการตกแต่งเป็นสำคัญ และให้มีรูปลักษณะของสิ่งที่จะสร้างเป็นสื่อหรือสัญลักษณ์ที่น่าสนใจ ของที่ระลึกอาจเปรียบได้ดังสัญลักษณ์ สิ่งที่ใช้แทนบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ฯลฯ อันมีความหมายต่อความรู้สึกนึกคิดในทางการกระตุ้นเร้า จูงใจให้คิด และระลึกถึง การออกแบบของที่ระลึกจำเป็นต้องอาศัยหลักทัศนธาตุ สุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ความงาม” อริสโตเติล เชื่อว่า ความงามเป็นสิ่งที่เกิดจากความกลมกลืน และการมีสีละจางหยาบที่เหมาะสม ความงามเป็นสิ่งที่มีความสุข (Poonthong deewatthana, 2018) สุนทรียภาพเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์รู้สึกถึงสุนทรียะที่มีอยู่ในธรรมชาติกับที่ปรากฏในงานศิลปะจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ด้วยกัน (Soonpongseri, 2011) จากการรับรู้ทางด้านสุนทรียะดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผลงานศิลปะ ธรรมชาติ และมนุษย์ อันเป็นจิตสำนึกและความพึงพอใจในรูปแบบต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลได้ เช่น ความงามของทะเลบัวแดงนั้นมีความงาม ความน่าสนใจ ถือว่าเป็นการรับรู้ทางสุนทรียรสอย่างหนึ่ง จากการสำรวจคนในชุมชนจำนวน 70 คน ในร้อยละ 90 มองว่า “ศิลปะ” เป็นเพียงผลงานจิตรกรรม การวาดรูปจิตรกรรมฝาผนังวัด ซึ่งหากนำมาพัฒนาเป็นสิ่งที่สร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ คนในชุมชนยังขาดความรู้ และความเข้าใจ รวมถึงการรับรู้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะขั้นพื้นฐานสู่กระบวนการทางเทคโนโลยีอุตสาหกรรมนั้นมีส่วนเชื่อมโยงและเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงได้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการเชื่อมโยงศิลปะลงสู่ชุมชน นำผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์มาสร้างคุณค่าและมูลค่า ผู้วิจัยได้คัดเลือกเทคนิคทางจิตรกรรมที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ได้ ประกอบด้วยจิตรกรรมเทคนิคสีน้ำ สีอะคริลิก และวาดเส้น ตัดทอนและประยุกต์ให้เกิดเป็นลวดลายบนผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น รวมถึงให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอีกด้วย

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมและพัฒนาไปสู่กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ดึงดูดความสนใจและเพิ่มช่องทางการเลือกซื้อของฝากให้แก่นักท่องเที่ยว ที่มาท่องเที่ยวทะเลบัวแดงได้มากขึ้น เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ทางศิลปกรรมที่ยั่งยืนและสร้างสุนทรียรสทาง

ศิลปกรรม รวมถึงให้คนในชุมชนเห็นประโยชน์และคุณค่าของงานศิลปะในเชิงการบูรณาการองค์ความรู้ทางศิลปะสู่สินค้าเชิงพาณิชย์ โดยอาศัยหลักทฤษฎีพื้นฐานในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมและการออกแบบของที่ระลึก เช่น หลักการจัดวางองค์ประกอบ การใช้เส้น สี น้ำหนัก รูปทรง รูปทรง ฯลฯ ด้วยการตัดทอนจากภาพที่ปรากฏในสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง สร้างภาพร่างและภาพต้นแบบ หาความเป็นไปได้ในการพัฒนาภาพร่างสู่กระบวนการออกแบบร่วมกับตัวแทนในชุมชน รวมถึงทำประชาพิจารณ์คัดเลือกผลงานการออกแบบที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของสถานที่ท่องเที่ยว โดยใช้ทฤษฎีแนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตัวแทนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมโครงการให้ความสำคัญและให้ความสนใจต่อรูปแบบของที่ระลึกที่ตนมีส่วนร่วม การออกแบบของที่ระลึกได้คำนึงถึงการเลือกประเภทสินค้า ความเหมาะสมของวัสดุที่รองรับระบบการพิมพ์ ว่ามีการส่งเสริมลวดลายที่สร้างสรรค์จากภาพผลงานจิตรกรรมแต่ละเทคนิคหรือไม่ ต้นทุนการผลิต ราคาจำหน่าย ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การประยุกต์ใช้ผลงานสร้างสรรค์ยังถือเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับชุมชนให้ควบคู่ไปพร้อมกับการเปิดรับและปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีที่เข้ามาอย่างไม่หยุดนิ่ง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ซึ่งเน้นการพัฒนาประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนและยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และยุทธศาสตร์การวิจัย ซึ่งมุ่งเน้นให้มีการส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง ต.เชียงแหวน อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี ได้อีกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบ แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม จำนวน 3 เทคนิค ประกอบด้วย เทคนิคสีน้ำ เทคนิคสีอะครีลิก และเทคนิควาดเส้น ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาสู่กระบวนการออกแบบทางคอมพิวเตอร์กราฟิก และสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง
2. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี โดยการบูรณาการผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบอัตลักษณ์ของพื้นที่

กรอบแนวคิด

งานวิจัยเรื่องนี้ได้ศึกษาข้อมูล ลักษณะเชิงกายภาพและบริบทที่มีในทะเลบัวแดง เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมและสังเคราะห์เพื่อพัฒนาสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ อาศัยหลักการออกแบบ และทฤษฎี

สุนทรียศาสตร์ โดยมีตัวแทนในชุมชนหรือตัวแทนในจังหวัดอุดรธานีมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานและทำประชาพิจารณ์คัดเลือกผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกให้กับสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้ประยุกต์แนวความคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (Khanthakachorn et al. 2022, p. 6) ซึ่งสามารถสรุปกรอบแนวคิดได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

Figure 1. Conceptual Framework

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ SWOT เพื่อให้ได้บทสรุปในการสร้างสรรค์ ผลงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ในการทดลองหาองค์ประกอบและความเหมาะสมระหว่างเทคนิค ทางจิตรกรรมและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกใช้วิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative data Analysis) ในการสร้างสรรค์ผลงาน จิตรกรรม และผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูล ภาคเอกสาร ภาคสนาม ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 ศึกษาข้อมูล ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ด้านประวัติความเป็นมาสอบถามข้อมูลจากองค์กร ผู้ประกอบการใน ชุมชน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง (บึงหนองหาน) ทั้งด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว การประกอบอาชีพ วิถีชีวิต รวมถึงการรวบรวมข้อมูลทางกายภาพ บริบท และลักษณะของดอกบัวแดง พืชน้ำที่ขึ้นอยู่บริเวณ บึงหนองหาน คำถามเป็นลักษณะคำถามเชิงกายภาพ แบบปลายเปิด (Open-Ended)

1.2 ศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร วิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีสุนทรียภาพ หลักการทางทัศนศิลป์และการออกแบบ การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม ประวัติศาสตร์ศิลปะ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะเชิงกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดงและบริเวณโดยรอบบึงหนองหาน ลักษณะพื้นฐานของดอกบัวแดง พืชพรรณ วัชพืช สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในบึงหนองหานเพื่อหารูปแบบ และแนวทางการสร้างสรรค์ ผลงานจิตรกรรม โดยวิเคราะห์ด้านรูปร่าง รูปทรง สี เส้น องค์ประกอบ เป็นต้น

1.4 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยวิธีการ SWOT ของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดงร่วมกับผู้นำชุมชน เพื่อหาจุดเด่นและจุดด้อยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม

2. การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม

2.1 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมให้แก่ตัวแทนในชุมชน หรือนักเรียน นักศึกษา รวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรธานี โดยไม่ปิดกั้นการมีส่วนร่วม โดยกำหนดรูปแบบและเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมพื้นฐานที่ชุมชนสามารถสร้างสรรค์ต่อยอดได้ในอนาคต

2.2 สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม หาความเหมาะสมของเทคนิค และรูปแบบทางจิตรกรรมสร้างสรรค์ โดยแบ่งเป็น 3 เทคนิค คือ เทคนิคภาพวาดลายเส้น เทคนิคสีน้ำ และเทคนิคสีอะคริลิก

3. บูรณาการผลงานจิตรกรรมสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ทะเลบัวแดง อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี

หาความเหมาะสมในการพัฒนารูปแบบระหว่างผลงานจิตรกรรมและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก โดยมีตัวแทนในชุมชน มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและทำประชาพิจารณ์เพื่อหาข้อสรุปทางด้านรูปแบบ ของผลงานและอัตลักษณ์ของชุมชน โดยมีขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ดังนี้

3.1 วิเคราะห์และคัดเลือกผลงานศิลปกรรมทั้ง 3 เทคนิค โดยคัดเลือกจากการลงน้ำหนักเส้น สี ขอบเขตรูปภาพที่มีความชัดเจน มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบริบทของทะเลบัวแดง

มีลายเส้นที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น ทั้งนี้การคัดเลือกต้องคำนึงถึงการนำผลงานจิตรกรรมไปพัฒนาต่อในกระบวนการคอมพิวเตอร์กราฟิก และการพิมพ์ลายลงบนวัสดุต่าง ๆ

3.2 สังเคราะห์รูปแบบจากผลงานจิตรกรรมทั้ง 3 เทคนิค ด้วยการตัดทอน และออกแบบลดทอนโดยอาศัยหลักทฤษฎีทางศิลปะ หลักทัศนธาตุ จัดวางองค์ประกอบกำหนดชุดสีเพื่อใช้จัดวางลงบนผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกแต่ละประเภท และบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดงได้อย่างชัดเจน

3.3 ทดลองจัดวางองค์ประกอบลดทอนที่ได้จากผลงานจิตรกรรมทั้ง 3 เทคนิค ลงบนผลิตภัณฑ์ ของที่ระลึกเพื่อให้เกิดความงาม ความเหมาะสมทั้งเทคนิคจากผลงานจิตรกรรม และวัสดุที่นำมาใช้ในการประยุกต์ ผลงานสร้างสรรค์ โดยมีการออกแบบผลิตภัณฑ์จำนวน 4 ชนิดประกอบด้วย ผ้าพันคอ เสื้อเชิ้ต แก้วน้ำเก็บอุณหภูมิ และหมวกบักเก็ต ซึ่งเกิดจากการทำประชาพิจารณ์ร่วมกับตัวแทนในชุมชนเพื่อคัดเลือกประเภทผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก คำนึงถึงต้นทุนการผลิต ประโยชน์การใช้สอย ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว เป็นต้น

3.4 นำผลงานที่ทดลองจัดวางองค์ประกอบเข้าสู่กระบวนการทวนก่อนนำไปออกแบบและผลิต ร่วมกับ ตัวแทนในชุมชน โดยการใช้วิธีทำประชาพิจารณ์เพื่อหาข้อสรุปทางด้านรูปแบบ และอัตลักษณ์ ของสินค้าในชุมชน

3.5 ปรับแก้และผลิตผลงานต้นแบบประกอบด้วย ผ้าพันคอพิมพ์ลาย เสื้อเชิ้ตพิมพ์ลาย หมวกพิมพ์ลาย และแก้วน้ำเก็บอุณหภูมิ

4. วิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อสร้างรายได้เสริมในครัวเรือน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนโดยแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

4.1 การมีส่วนร่วมในรูปแบบกิจกรรม โดยให้ตัวแทนคนในชุมชน ประชาชน นักเรียน นักศึกษาที่อาศัยในจังหวัดอุดรธานี มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมต้นแบบ กำหนดหัวข้อคือ สถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง

4.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อหาความเหมาะสมในการพัฒนารูปแบบระหว่างผลงานจิตรกรรม และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก โดยมีตัวแทนในชุมชน ร่วมกันตรวจสอบ และทำประชาพิจารณ์เพื่อหาข้อสรุปทางด้านรูปแบบ ของผลงานและอัตลักษณ์ของชุมชน

4.3 การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล รวมถึงแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยการทำผลสำรวจความพึงพอใจต่อรูปแบบและอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก 5 ด้าน จากตัวแทนสมาชิกในชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมชมนิทรรศการ รวมถึงนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลงานวิจัย

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

ผลการวิจัยเรื่อง การบูรณาการผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ชุดทะเลบัวแดงสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

1. ผลการศึกษารูปแบบการสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง

จากการเก็บข้อมูลภาคเอกสารและภาคสนามของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง ผู้วิจัยกำหนดข้อมูลในรูปแบบเชิงกายภาพและสามารถพัฒนาต่อไปในรูปแบบทางผลงานจิตรกรรมและการออกแบบ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พืชพรรณและพันธุ์นกที่อยู่ในบึงหนองหาน สิ่งของที่จัดจำหน่ายในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง โดยสรุปได้ว่า นอกจากดอกบัวแดง ยังมีพืชพันธุ์อื่น ๆ อีกมากมาย เช่น จอกหูหนู (จอกรวงผึ้ง) และจอกหูช้าง (จอกหูหนูยักษ์) เป็นต้น วัชพืชเหล่านี้มีการแผ่ขยายไปบริเวณกว้าง และทำให้จำนวนดอกบัวมีปริมาณลดลง ผู้วิจัยจึงนำรูปร่างรูปทรงของดอกบัวแดงและวัชพืชบางชนิด รวมถึงพันธุ์นกที่อยู่ในบึงหนองหาน มาพัฒนาต่อไปในรูปแบบผลงานทางศิลปกรรมพบว่ามีความน่าสนใจในเรื่องของรูปทรง และทัศนธาตุโดยรวมของวัชพืชชนิดนั้น ๆ ในส่วนหมวดหมู่ของสิ่งของเครื่องใช้ของที่ระลึกส่วนใหญ่ ผู้จัดทำนำารับมาจากพ่อค้าคนกลางซึ่งเป็นสินค้าที่ผลิตจากโรงงานขาดความเป็นอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง ในส่วนของผ้าทอมือเป็นสินค้าในชุมชน แต่เนื่องจากราคาสูงเหมาะสำหรับกลุ่มลูกค้า นักท่องเที่ยวอายุประมาณ 40 ปีขึ้นไป ส่วนในหมวดหมู่ของอาหาร ส่วนใหญ่เป็นอาหารพร้อมรับประทานที่สามารถทานได้เลย อาหารแปรรูปที่มีอายุการเก็บรักษาได้นานมีจำนวนน้อย รวมถึงร้านค้าในสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดงมีจำนวนน้อย แต่ละร้านจะนำของที่ทำในครัวเรือนออกมาจำหน่าย

การสร้างสรรคผลงานจิตรกรรม ได้นำลักษณะโดยรวมของดอกบัวแดง สี รูปร่าง รูปทรง ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะ เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง และนักท่องเที่ยวเข้ามาชมความงามของดอกบัวแดง จึงนำมาเป็นจุดเด่นในการสร้างภาพร่างในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ ได้ลักษณะโดยรวมของบึงหนองหานในรูปแบบภาพทิวทัศน์ เรือนาเที่ยว วัชพืช รวมถึงนกสายพันธุ์ที่สามารถพบดูได้ยาก เช่น นกอีโก้ง นกกระยาง นกปากห่าง โดยมีทัศนธาตุที่น่าสนใจ เช่น จังหวะ สี การซ้ำของรูปทรง และเส้นที่เป็นอิสระ เป็นต้น การสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมได้แบ่งออกเป็น 3 เทคนิค ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงพืชพรรณและพันธุ์นกที่พบในบึงหนองหาน

ลำดับ	พืชและวัชพืช	สายพันธุ์นก
1	ดอกบัวแดง	นกเป็ดน้ำ
2	ดอกบัวขาว	นกอีโก้ง
3	บัวหลวง	นกปากห่าง
5	จอกหูหนู (จอกรวงผึ้ง)	นกกระยาง
6	จอกหูช้าง (จอกหูหนูยักษ์)	นกเป็ดปักขาว
7	กระจับเล็ก	นกยางจีน (นกเจ้า)
8	ผักกระเฉดน้ำ	นกกาน้ำ
9	ผักตบชวา	นกกระสา
10	กกขนาก	
11	ผักเบี้ยใหญ่	
12	บอนกระดาศ	
13	รูปถ่าย	

Note. Plant and bird species in Nong Han Pond are shown in the table as follows:

1.1 ผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์เทคนิควาดเส้น

a

b

c

d

e

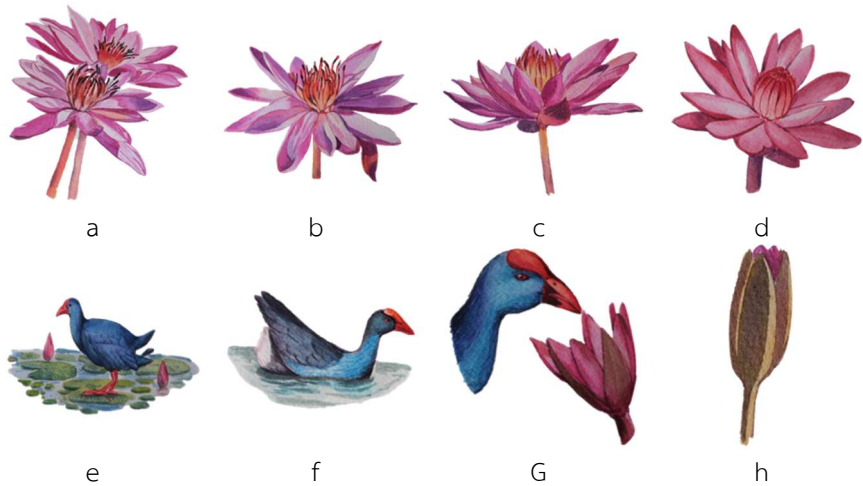

f

ภาพที่ 2 ภาพผลงานจิตรกรรมเทคนิควาดเส้น

Figure 2. Drawings

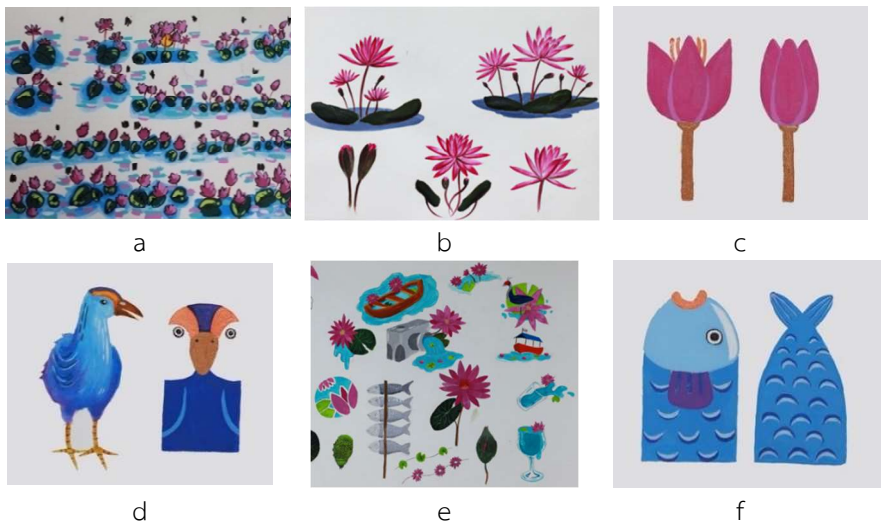
1.2 ผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์เทคนิคสีน้ำ

ภาพที่ 3 ภาพผลงานจิตรกรรมเทคนิคสีน้ำ

Figure 3. Watercolor paintings

1.3 ผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์เทคนิคสีอะคริลิก

ภาพที่ 4 ภาพผลงานจิตรกรรมเทคนิคสีอะคริลิก

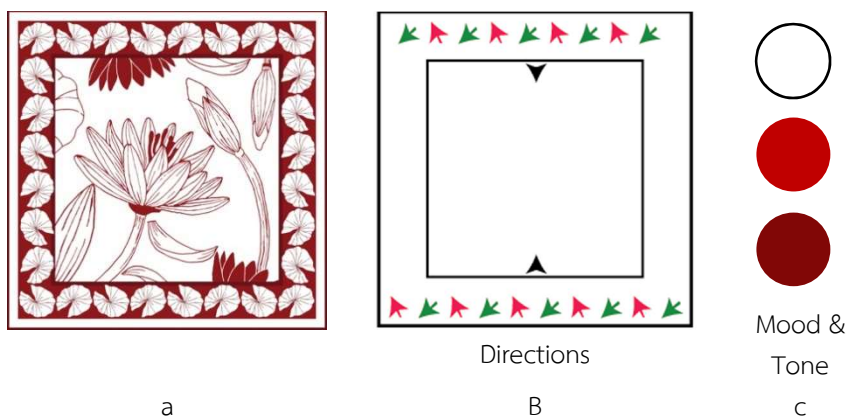
Figure 4. Acrylic paintings

2. ผลการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี โดยการบูรณาการผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์

2.1 การออกแบบลวดลายที่ได้จากผลงานจิตรกรรม 3 เทคนิค มีความแตกต่างกันในเรื่องของพื้นผิว สี น้ำหนัก เส้น และความคมชัด จึงได้มีการคัดเลือกภาพต้นแบบเพื่อหาความเป็นไปได้ในการจัดวางองค์ประกอบ แนวทางการกำหนดรูปแบบ ชุดสี รวมถึงการผลิตในระบบการพิมพ์ในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับประเภทของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ได้นำหลักทฤษฎีการออกแบบเช่น การนำโครงสร้างแบบตาราง (Diagram) (Higherdbcs, 2015) ที่มีการกำหนดสัดส่วนจากสี่เหลี่ยมจัตุรัสและลดหลั่นสู่จุดศูนย์กลาง มาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์บางชนิด เช่น การออกแบบผ้าพันคอ เป็นต้น การออกแบบลวดลายมีการจัดวางองค์ประกอบให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท โดยแบ่งออกเป็น 3 ชุดการออกแบบ ดังนี้

1. การออกแบบผลิตภัณฑ์จากเทคนิควาดเส้น

ผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์จากเทคนิควาดเส้น นำเสนอลักษณะทางกายภาพของดอกบัวแดงด้วยวิธีการวาดภาพประกอบและตัดทอนจากลายละเอียดที่สมจริง โดยอาศัยรูปทรงหลักที่เห็นได้ชัดเจนจากต้นแบบ และเลือกใช้ทฤษฎีสีเอกรงค์ (Monotone) ในการออกแบบการจัดวางองค์ประกอบลวดลาย ใช้รูปทรงของใบบัวและดอกบัวในการจัดวางโดยสลับทิศทางให้แต่ละใบมีลักษณะสับหว่างกัน เนื่องจากการจัดวางรูปทรงที่เหมือนกันและมีขนาดเท่ากัน การวางซ้ำในทิศทางเดียวกันอาจทำให้ผลงานดูไม่น่าสนใจ รวมถึงจัดวางให้ดอกบัวและกลีบบัวส่งทิศทางเข้าหากันแบบต่อเนื่อง และลดการจัดองค์ประกอบแบบซ้ำของรูปทรง (Repetition) ใช้พื้นที่ว่าง (Negative space) เป็นองค์ประกอบส่วนใหญ่ในการนำเสนอรูปทรงต่าง ๆ (Pitchayasoonorn, 2014, p. 111) รายละเอียดดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ภาพการจัดวางองค์ประกอบลวดลายจากเทคนิควาดเส้น

Figure 5. Pattern designs from drawing techniques

ผ้าพันคอ

หมวกบักเก็ต

แก้วน้ำเก็บอุณหภูมิ

เสื้อยืด

ภาพที่ 6 ภาพผลงานการออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์จากเทคนิควาดเส้น

Figure 6. Pattern designs from drawing techniques

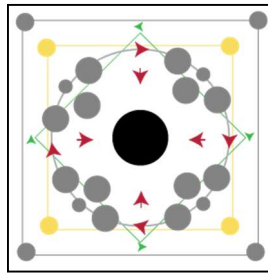
2. การออกแบบผลิตภัณฑ์จากเทคนิคสีน้ำ

ผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์จากเทคนิคสีน้ำ นำเสนอบริบทในทะเลบัวแดง ประกอบด้วย ดอกบัว ใบบัว วัชพืชน้ำ นกกอโง้ง (Purple Swampheh) รวมถึงปลาอย่าง ล้วนแล้วแต่มีบทบาทที่ทำให้เกิดเป็นภาพจำของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง เช่น วัชพืชน้ำในบึงหนองหาน เมื่อแพร่กระจายเต็มพื้นที่จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกัน หากมองในมุมมองทางศิลปะ วัชพืชน้ำเหล่านั้นมีรูปทรง รูปร่างที่สวยงามและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง สิ่งเหล่านี้เพื่อพัฒนารูปแบบให้เกิดความงามและบอกถึงอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดงอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา

การออกแบบผลงานอาศัยแนวทางการออกแบบภาพประกอบ มีความสมจริงในเรื่องราวและบริบทตามหลักทฤษฎีนิยมการเลียนแบบ (Naturalism Theory) จากสิ่งที่ตาเห็น จากสิ่งที่มีและเกิดขึ้นในธรรมชาติรวมถึงจากประสบการณ์ (Poolthongdeewathana, 2018, pp. 18 - 23) สามารถเข้าใจได้ง่ายว่ามาจากอะไร ผู้วิจัยใช้หลักการจัดองค์ประกอบแบบสมมาตร สมดุลด้านเท่า การใช้ทิศทาง (Direction) แบบต่อเนื่อง ทิศทางแนวโค้ง แสดงออกถึงความไม่อยู่กับที่ ดูซ้ำ อบอุ่น (Pitchayasoonorn, 2014, p. 116) และจัดองค์ประกอบแบบกลุ่มให้เกิดเป็นเอกภาพ รายละเอียดดังภาพที่ 7

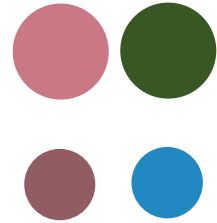

a

B

Visual element

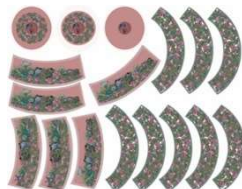
Mood & Tone

c

ภาพที่ 7 ภาพการจัดวางองค์ประกอบสวดลายจากเทคนิคสีน้ำ
Figure 7. Pattern designs from watercolor techniques

ผ้าพันคอ

หมวกบักเก็ต

แก้วน้ำเก็บอุณหภูมิ

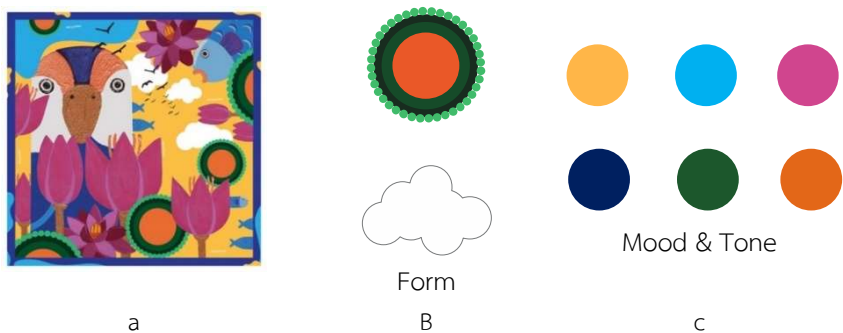
เสื้อเชิ้ต

ภาพที่ 8 ภาพผลงานการออกแบบสวดลายบนผลิตภัณฑ์จากเทคนิคสีน้ำ
Figure 8. Pattern designs from watercolor

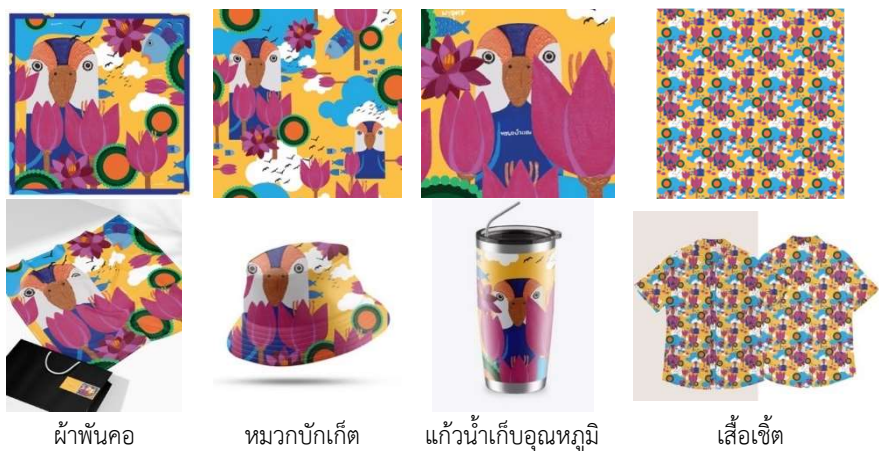
3. การออกแบบผลิตภัณฑ์จากเทคนิคสีอะคริลิก

ผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์จากเทคนิคสีอะคริลิก นำเสนองานก็ักเป็นตัวละครหลักในการออกแบบ ตัดทอนรูปทรงจากต้นแบบให้เป็นแนวทางภาพประกอบเรื่องหยอกล้อกับพฤติกรรมของนกก็ักที่มักอยู่ตามพุ่มจอกแหน กอบัว กอวชพืช ผลงานชุดนี้ได้แรงบันดาลใจจากการสังเกตและเลียนแบบบริบททางธรรมชาติในบริเวณบึงหนองหานที่อยู่ร่วมกันอย่างมีชีวิตชีวา ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเหล่านี้มาตีความและจัดวางองค์ประกอบตามหลักทฤษฎีดังต่อไปนี้

ผลงานออกแบบลวดลาย ใช้จิตวิทยาของสีที่ให้ความรู้สึกสนุกสนาน (Funny) ประกอบด้วยสีฟ้า สีเหลือง สีชมพู สีส้ม สีเขียว ให้ผลงานดูหลากหลาย ไม่จริงจัง การจัดวางองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ได้จัดวางให้มองภาพได้มุมเดียว ใช้ขนาด และจังหวะ (Size and Rhythm) ของวัตถุ (Object) เป็นตัวนำเสนอเรื่องราวให้สอดคล้องกัน ภายในผลงานออกแบบใช้รูปทรงเรขาคณิตที่ได้จากการตัดทอนจากรูปทรงทางธรรมชาติเช่น ก้อนเมฆ ใบบัว รูปทรงอิสระที่ได้จากความเคลื่อนไหวของน้ำ เป็นต้น รายละเอียดดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ภาพการจัดวางองค์ประกอบลวดลายจากเทคนิคสีอะคริลิก
Figure 9. Pattern designs from acrylic color

ภาพที่ 10 ภาพผลงานการออกแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์จากเทคนิคสีอะคริลิก
Figure 10. Pattern designs from acrylic color

2.2 ผลการทดลองจัดวางองค์ประกอบลวดลายลงบนผลิตภัณฑ์ เพื่อดูความเหมาะสมระหว่างลวดลายจากเทคนิคต่าง ๆ บนผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด พบว่า จาก 3 เทคนิคการสร้างสรรคผลงานจิตรกรรม พบว่า สีอะคริลิกมีความสดของสีมากกว่าเทคนิคอื่น ๆ ทำให้ผลงานดูสดใส และระหว่างปฏิบัติการสร้างสรรค์พบปัญหาในการสร้างสรรค์น้อยที่สุด ต่อมาคือเทคนิคสีน้ำ หากไม่มีความคุ้นเคยจะสามารถทำออกมาสมบูรณ์ค่อนข้างยาก เนื่องจากคุณสมบัติของสีน้ำมีความละเอียดอ่อนและต้องการความแม่นยำ ไม่สามารถแก้ไขได้ในภายหลัง ในส่วนของผลงานวาดเส้นไม่จำเป็นต้องลงสี สามารถพัฒนาสู่กระบวนการออกแบบได้ง่ายยิ่งขึ้น หลังจากได้ทดลองนำลวดลายจากผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ทั้ง 3 เทคนิค มาจัดวางองค์ประกอบแล้วนั้น ได้มีการนำมาพัฒนารูปแบบจัดวางตามรูปแบบแพทเทิร์นของผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด เนื่องจากผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดมีวัตถุประสงค์การใช้งานแตกต่างกัน วัสดุแตกต่างกัน จึงต้องพิจารณาถึงการจัดวางองค์ประกอบเพื่อดูความเหมาะสมก่อนผลิตเป็นผลงานจริง และคำนึงถึงการสร้างอัตลักษณ์ คุณค่า ความงาม ความน่าสนใจ รวมถึงการผลิตด้วยเทคโนโลยีการพิมพ์ต่าง ๆ ว่าสามารถผลิตได้จริงหรือไม่ และควรผลิตในกระบวนการผลิตแบบใด เป็นต้น

a ผลิตภัณฑ์
ต้นแบบเทคนิค
วาดเส้น

b ผลิตภัณฑ์
ต้นแบบเทคนิคสี
น้ำ

๐ ผลิตภัณฑ์
ต้นแบบเทคนิคสี
อะคริลิก

ภาพที่ 11 ภาพผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

Figure 11. Products

การผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยนำลวดลายที่ได้ทำประชาพิจารณ์ร่วมกับชุมชน มาปรับแก้และส่งผลิตในระดับโรงงาน โดยแบ่งขั้นตอนออกตามประเภทของผลิตภัณฑ์ดังนี้

1) เสื้อเชิ้ตพิมพ์ลาย การผลิตผลิตภัณฑ์เสื้อเชิ้ตพิมพ์ลายมีขั้นตอนการพิมพ์ลาย บนผ้าโดยสั่งพิมพ์ให้ได้ผืนผ้าผืนเดียว ไม่มีการจัดวางแพทเทิร์นตามรูปทรงของเสื้อ ผู้วิจัยได้ จัดวางรูปแบบ seamless เพื่อให้สะดวกต่อการตัดเย็บและต่อลาย หลังจากที่ได้ผ้าพิมพ์ลายแล้ว ผู้วิจัยนำเข้ากระบวนการตัดเย็บทรงเสื้อเชิ้ตฮาวาย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ซื้อสกรูชนิดผ้าสำหรับการ ผลิตเสื้อเชิ้ตโดยใช้ผ้าใช้ผ้าไมโครเท็กซ์ (Microtex) เนื่องจากรองรับระบบการพิมพ์ได้อย่างดี มีความคมชัดและมีสีสดใสใกล้เคียงกับภาพต้นแบบมากที่สุด ลักษณะเนื้อผ้าและพื้นผิวมีความ เบา ไม่หนาหรือบางจนเกินไป สวมใส่สบาย และเหมาะกับสภาพภูมิอากาศประเทศไทย

2) ผ้าพันคอพิมพ์ลาย การผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าพันคอพิมพ์ลาย มีกระบวนการผลิตที่ ไม่ซับซ้อนเท่ากับผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ เนื่องจากไม่มีการตัดเย็บตามแพทเทิร์น เมื่อออกแบบ แล้วเสร็จ สามารถส่งเข้าระบบการพิมพ์หรือผลิตได้เลย ในการผลิตผ้าพันคอ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ ผ้าไหมซาติน (Silk Satin) และผ้าไหมสเปน (Silk Spain) ในการผลิต เนื่องจากมีความบาง เบาและพริ้ว มีพื้นผิวมันวาว เมื่อพิมพ์ลวดลายออกมาทำให้สีมีความคมชัดและสีสดใสใ สผลิตภัณฑ์ชนิดนี้จึงเหมาะกับกลุ่มผู้ซื้อเพศหญิงเป็นหลัก

3) หมวกบักเก็ตพิมพ์ลาย (Bucket Hat) การผลิตผลิตภัณฑ์หมวกพิมพ์ลาย มีกระบวนการผลิตซับซ้อนมากกว่าผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ เนื่องจากต้องมีการจัดวางองค์ประกอบ ของลวดลายให้ตรงตามแพทเทิร์นของหมวก ไม่ว่าจะเป็นด้านหน้า ด้านหลัง ด้านบน หรือ ด้านใน จึงทำให้มีการทดลองจัดวางและผลิตหลายครั้งเพื่อหาความเหมาะสมและสวยงาม เมื่อได้ลวดลายลงบนแพทเทิร์นแล้ว จึงทำการพิมพ์ลงบนผ้า ผู้วิจัยได้เลือกใช้ผ้า 2 ชนิด คือ

ผ้าแคนวาสสีขาวและผ้าดิบสีขาว มีความใกล้เคียงกันแต่แตกต่างกันที่พื้นผิวของผ้า การพิมพ์ลงบนผ้าทั้ง 2 ชนิด พบว่า ความละเอียดลดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบจากการพิมพ์บนผ้าชนิดอื่น ๆ แต่เนื่องด้วยผู้วิจัยมีจุดประสงค์ใช้ผ้าที่มีความหนาและอยู่ทรง จึงจำเป็นต้องใช้ผ้าทั้งสองชนิดในการผลิต หลังจากพิมพ์ผ้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้เข้าสู่กระบวนการตัดเย็บ โดยเริ่มจากการตัดกาหลงบนผ้าก่อนเพื่อให้อยู่ทรงมากกว่าเดิม จากนั้นจึงดำเนินการตัดเย็บให้ตรงตามแบบที่วางไว้ จึงสำเร็จเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์

4) แก้วน้ำเก็บความเย็นพิมพ์ลาย การผลิตผลิตภัณฑ์แก้วน้ำเก็บความเย็นพิมพ์ลาย มีกระบวนการที่ไม่ซับซ้อน เนื่องจากเมื่อออกแบบและจัดวางองค์ประกอบเสร็จแล้ว สามารถส่งเข้าสู่กระบวนการพิมพ์ลายได้ทันที การจัดวางองค์ประกอบของแก้วทำความเย็น ขึ้นอยู่กับรูปทรงของแก้วที่เลือกจะสามารถพิมพ์ลายได้เต็มใบหรือไม่ ในกรณีนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแก้วทำความเย็นขนาด 20 ออนซ์ (Ounce) มีรูปทรงเป็นทรงกระบอกวงรี สามารถพิมพ์ได้เต็มใบ ทำให้ผลงานดูเต็มและเสนออัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดงได้อย่างเต็มที่

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบอัตลักษณ์ของพื้นที่เพื่อสร้างรายได้เสริมในครัวเรือน

3.1 ผลการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมต้นแบบ โดยมีตัวแทนในชุมชนประชาชน นักเรียน นักศึกษาที่อาศัยในจังหวัดอุดรธานี พบว่ากลุ่มตัวแทนในชุมชนมีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมและสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมเป็นจำนวนน้อยกว่ากลุ่มตัวแทนนักเรียน นักศึกษา เนื่องจากติดภารกิจ และอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมเต็มเวลาได้ ผู้วิจัยได้กำหนดเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และมีอิสรภาพในการเข้าร่วม จึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ในแนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

3.2 ผลการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อหาความเหมาะสมในการพัฒนารูปแบบระหว่างผลงานจิตรกรรม และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก โดยมีตัวแทนในชุมชน ร่วมกันตรวจสอบและทำประชาพิจารณ์เพื่อหาข้อสรุปทางด้านรูปแบบ ของผลงานและอัตลักษณ์ของชุมชน พบว่าผู้เข้าร่วมให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และนำเสนอแนวคิดก่อนผลิตผลงานต้นแบบ ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน รวมถึงยอมรับเสียงข้างมากเพื่อปรับปรุงและพัฒนาผลงานออกแบบให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชน

3.3 ผลการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล รวมถึงแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยการทำผลสำรวจความพึงพอใจต่อรูปแบบและอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก 5 ด้าน จากตัวแทนสมาชิกในชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมชมนิทรรศการ รวมถึงนักท่องเที่ยว พบว่ากลุ่มเป้าหมายทุกคนในชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มิได้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความร่วมมือในการทำแบบสำรวจความพึงพอใจเป็นอย่างดี ทำให้ทราบถึงแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการบูรณาการผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ จำนวน 3 เทคนิค ประกอบด้วย ผลงานจิตรกรรมเทคนิควาดเส้น ผลงานจิตรกรรมเทคนิคสีน้ำ และผลงานจิตรกรรมสีอะคริลิก ซึ่งมีการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อนำไปใช้เป็นภาพต้นแบบในการผลิตผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของสถานที่ท่องเที่ยวทะเลบัวแดง อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี คำนึงถึงอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ประกอบด้วยรูปร่าง รูปทรง สี ของดอกบัวแดงและบริบทโดยรอบ จากการดำเนินการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม 3 เทคนิค สู่กระบวนการออกแบบลวดลาย มีคุณสมบัติที่แตกต่างกันออกไป เทคนิคสีน้ำให้ความโปร่งแสง สีบาง เห็นพื้นผิว คราบน้ำระหว่างชั้นสี และกระดากอย่างเห็นได้ชัด มีความอิสระในการไหลของสี เมื่อเข้าสู่กระบวนการตัดทอนรูปภาพ (Dicut) ขอบเส้นมีลักษณะคมชัด ซึ่งขัดแย้งกับคุณสมบัติของสีน้ำ แตกต่างจากเทคนิคสีอะคริลิกและเทคนิควาดเส้น ที่มีพื้นผิวของสีและเส้นหนาแน่น น้ำหนักคมชัดมากกว่า การจัดวางองค์ประกอบสีน้ำจึงใช้ทฤษฎีการจัดวางองค์ประกอบแบบกลุ่มและการซ้อนบางส่วน (Partially) ในขณะที่เทคนิคสีอะคริลิก และวาดเส้นสามารถจัดองค์ประกอบเดี่ยว สลับกับพื้นที่ว่างและขนาดที่ขัดแย้งกันได้อย่างอิสระ จนก่อให้เกิดเอกภาพและดุลยภาพในผลงานสร้างสรรค์ การพัฒนาลวดลายสู่การจัดวางบนผลิตภัณฑ์คำนึงถึงประเภทของผลิตภัณฑ์และระบบการพิมพ์แต่ละชนิด ผู้วิจัยได้ศึกษาระบบการพิมพ์ Digital Printing เนื่องจากสามารถสั่งผลิตได้เป็นจำนวนมาก มีสีคมชัด และรองรับชุดสีในการออกแบบได้เป็นอย่างดี รวมถึงผู้ประกอบการในชุมชนสามารถสั่งผลิตได้เองในอนาคต การจัดกิจกรรมใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและเอื้อให้ได้รับผลประโยชน์ สามารถสะท้อนการเข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย ด้วยการทำประชาพิจารณ์ในกรณีคัดเลือกผลงานการออกแบบเพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิต มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนารูปแบบ ร่วมคิด ตัดสินใจและติดตาม สอดคล้องกับแนวคิดของ Erwin (Roopngam, 2002) หลังจากดำเนินการออกแบบเสร็จสิ้นและส่งมอบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ได้เกิดข้อค้นพบถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของผลงานมากขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของตนเองและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ รวมถึงเห็นความสำคัญของผลงานศิลปะเพิ่มมากขึ้น มีความเข้าใจในการเลียนแบบธรรมชาติรอบตัว สอดคล้องกับปรัชญาของอริสโตเติล ที่เชื่อว่า ความงามเป็นสิ่งที่ให้ความพึงพอใจแก่เราได้ แต่สิ่งที่ทำให้พึงพอใจไม่จำเป็นต้องมีความงาม (Poonthongdeewatthana, 2018)

การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกนั้นถือเป็นช่องทางเลือกหนึ่งให้เกิดความหลากหลายในการเลือกซื้อให้กับผู้บริโภค กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจต่อรูปแบบและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีลวดลายเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ และให้ความสำคัญกับความสวยงามและทันสมัยของผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ควรมีสถานประกอบการที่ได้มาตรฐาน ลดความเสี่ยงในการผลิตเสียหายน้อยที่สุด
2. การบูรณาการผลงานจิตรกรรมสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ ควรคำนึงถึงคุณสมบัติของงานจิตรกรรมแต่ละประเภท เนื่องจากต้องพัฒนาสู่กระบวนการออกแบบทางคอมพิวเตอร์

เอกสารอ้างอิง

- Higherdbcs. (2015). *J. L. M. Lauweriks*. Retrieved February 24, 2023. from <https://higherdbcs.wiley.com/legacy/college/meggs/0471699020/html/Chapter12/slides/12-29.html>
- Khanthakachorn et al. (2022). The Guideline of Eco-tourism Management through the Community based Participation on Raroeng Sub-district, Nakhon Ratchasima Province. *Journal of Management Science NakhonPathom Rajabhat University*, (9)1, 237-252. Retrieved September 10, 2023, from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMSNPRU/article/view/261909/174510>
- Phitchayasontorn, P.(2014). *Art and Basic design*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Poolthongdeewatthana, O. (2018). *History of western Aesthetics*. Bangkok: Thaweewat Printing.
- Roopngam, Y. (2002). *Participation of officials in civil service reform*. Bangkok: Bunditpatasilpa Institute of Fine Art.
- Soonpongri, K. (2011). *Modern Art*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Tourism Authority of Thailand. (2020). The travel Trends to know in 2020 8 latest craze of 2020 in tourism industry *Tatreviewmagazine*. Retrieved July 3, 2023, from <https://tatreviewmagazine.com/article/the-travel-trends-to-know-in-2020>
- Thairath. (2014). The world 2nd most spectacular lake rewarded by CNN “Nong Han Lake” *Thairath online*. Retrieved July 8, 2023, from <https://www.thairath.co.th/news/foreign/435850>

นฤตาจัมปาศรี: นาฏยประดิษฐ์ การผลิตซ้ำนาฏกรรมเพื่อพัฒนา
และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม

Narueta Champasri: Choreography and Reproduction of a Dramatic Work
for the Development and Expansion of a Cultural Capital

ธัญลักษณ์ มูลสุวรรณ¹

Thanyaluck Moonswan

Email: thanyalak.moo@msu.ac.th

ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ²

Pattamawadee Chansuwan

อุรารมย์ จันทมาลา³

Ourarom Chantamala

Received: February 13, 2023

Revised: June 6, 2024

Accepted: June 11, 2024

¹ อาจารย์ ดร., ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Teacher Dr., Department of Performing Arts, Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University

² รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Associate Professor, Dr., Department of Performing Arts, Faculty of Fine - Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University

³ รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Associate Professor, Dr., Department of Performing Arts, Faculty of Fine - Applied Arts and Cultural Science, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการประกอบสร้างการรำบูชาบวงสรวงศาสนสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และศึกษากระบวนการสร้างระบำนฤตาจัมปาศรี ในด้านแนวคิด รูปแบบ ลีลาท่าร่ำ ดนตรี และการแต่งกาย โดยดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการสัมภาษณ์ 3 กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มประชาชนทั่วไป โดยผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการประกอบสร้างการรำบูชาบวงสรวงศาสนสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกิดจากความเชื่อที่เกี่ยวกับการบูชาเทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฉะนั้นเมื่อมีศาสนสถานจึงมักมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษตกทอดถึงรุ่นลูกหลาน ผ่านอัตลักษณ์การฟ้อนแบบอีสานที่สร้างสรรค์ขึ้นมา 2. กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง ชุด นฤตาจัมปาศรี: นาฏยประดิษฐ์ การผลิตซ้ำนาฏกรรมเพื่อพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม เป็นการใช้นาฏยประดิษฐ์ผสมผสานท่ารำจากภาพสลักบนใบเสมาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จากวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของชาวอีสานมาช้านาน แล้วนำมาต่อยอดผ่านการแสดงพื้นเมืองด้วยกระบวนการผสมผสานท่ารำนานาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน และมีอัตลักษณ์ที่แสดงความเป็นท้องถิ่นอย่างชัดเจน ทำนองเพลงที่ใช้ในการแสดงคือ ทำนองพัดชา และเครื่องแต่งกายแต่งเลียนแบบวัฒนธรรมการแต่งกายแบบสมัยทวารวดี ซึ่งการต่อยอดวัฒนธรรมประเพณีในพิธีการสักการะบูชาศาสนสถานที่เกิดจากความเชื่อที่เกี่ยวกับการบูชาเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวอีสานที่สะท้อนความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระบรมธาตุนาดูน มาสร้างสรรค์เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด นฤตาจัมปาศรี ด้วยการประยุกต์ทำฟ้อนสักการะบูชา โดยการผลิตซ้ำวัฒนธรรมเพื่อถ่ายทอดให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่าย เพื่อเป็นการสนับสนุนการรับรู้คุณค่าของภูมิปัญญา ให้กับผู้ที่เพิ่มจำนวนในการเข้าบูชาสักการะพระธาตุนาดูน

คำสำคัญ : นฤตาจัมปาศรี นาฏยประดิษฐ์ การผลิตซ้ำนาฏกรรม ทุนทางวัฒนธรรม

Abstract

This research article aimed to study the process of creating worship dances at religious sites in the Northeast of Thailand and the process of creating the Narueta Champasri dance in terms of concepts, styles, dance moves, music, and costumes. The research was conducted by means of a qualitative research method through the interview process with 3 sample groups consisting of the key informant group, the casual informant group, and the general informant group. The research results found that 1) The process of creating worship dances at religious sites in the Northeast of Thailand arises from beliefs related to worshipping gods and sacred things and thus wherever a religious place was built, various rituals were often performed and they have been performed continuously since the days of their ancestors and have been passed down to future generations through the identity of Isan folk dances; 2) The process of the performance of “Narueta Champasri: Choreography and Reproduction of a Dramatic Work for the Development and Expansion of a Cultural Capital combines dance moves from unique images engraved on stone boundary markers of Buddhist temples. All of them originated from the local culture which has long been the basis of the lives of the Isan people. They have then been expanded into local performances featuring Isan traditional dance moves that reflect distinct identity. The melody used in the performance is the Phatcha and the costume imitates that of the Dvaravati period culture. It is an expansion of the cultural tradition of worshipping a religious location originated from the belief in the worship of gods and sacred things of the Isan people. This reflects the Buddhist faith related to Phra Borommathat Na Dun, which was incorporated in the creation of the “Narueta Champasri” dance through the application of worship dance poses. This cultural reproduction is intended to be easily understood by the audience in order to generate an awareness of the value of performing arts wisdom. It is another strategy to increase the number of people who pay homage to the Buddha’s relics.

Keywords : Narueta Champasri, Choreography, Reproduction of dramatic work, Cultural capital

บทนำ

การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเป็นการสืบทอดแนวปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่ได้รับการยอมรับของสมาชิกในสังคม วัฒนธรรมที่ถูกผลิตจะมีความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการผลิต ซึ่งประกอบด้วย การผลิต การเผยแพร่ การบริโภคและการผลิตซ้ำ เป็นการสื่อสารระหว่างผู้ผลิต กับผู้บริโภค หรือสมาชิกในสังคม ซึ่งมีกระบวนการว่าใครเป็นผู้ผลิต วัฒนธรรมใด ๆ ขึ้นแล้วนั้น เมื่อผลิตแล้ว วัฒนธรรมมีการเผยแพร่อย่างไร สมาชิกมีการรับรู้ และสามารถเข้าใจใน วัฒนธรรมได้อย่างไรและสมาชิกในกลุ่มมีวิธีการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมอย่างไร วัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับนั้นถือได้ว่าเป็น “วัฒนธรรมแห่งยุคสมัย” (Cultural of the Period) (Kaewthep & Hinvima, 2008, pp. 67-69)

เมื่อวัฒนธรรมเกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลาการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นเพื่อการปกป้องดำรงรักษา ซึ่งวิถีของสังคมบนบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือการปฏิบัติที่เหมาะสม โดยสมาชิกในสังคมจะทำการคัดเลือกวัฒนธรรมนั้น ๆ (Williams, 1965) วัฒนธรรมที่ผลิตขึ้นมาแล้วไม่ได้รับการยอมรับ วัฒนธรรมนั้นก็สูญหายไป แต่ถ้ามีการผลิตซ้ำขึ้น ก็อาจจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของแนวปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะตรงกับความต้องการของคนในสังคมหรือไม่ โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ที่ถูกประดิษฐ์ขึ้น

นาฏศิลป์เกิดจากลัทธิความเชื่อที่เกี่ยวกับการบูชาเทพเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฉะนั้น เมื่อมีศาสนสถานจึงมักมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษตกทอดถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน และนอกจากมีพิธีกรรมแล้วก็จะมีการรำบวงสรวงประกอบอีกด้วย ซึ่งการรำนี้ มักเกิดจากการสร้างสรรค์กันเองในท้องถิ่น ซึ่งทำรำส่วนใหญ่จะมาจากหลักฐานที่ปรากฏในศาสนสถานส่วนหนึ่งประดิษฐ์เพิ่มเติม ส่วนหนึ่ง (Thep Wong, 2005, p.12)

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพุทธศาสนสถานที่ประชาชนเคารพบูชาอยู่หลายแห่งแห่งหนึ่ง คือ พระธาตุนาดูน ที่จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ศูนย์รวมศรัทธาของประชาชน ที่มีพิธีการบูชาในวันสำคัญทางพุทธศาสนาทุกปีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนมีการฟ้อนบวงสรวงของชาวบ้านหลายชุดเพื่อเป็นพุทธบูชา เป็นการส่งเสริมรักษา สืบสาน และเผยแพร่มรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งส่วนของชุมชนและส่วนของสถานศึกษาเป็นการส่งเสริม รักษา สืบสาน และเผยแพร่มรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์โดยการนำนาฏศิลป์ไทยกับนาฏศิลป์พื้นบ้านจากภาพจำหลักใบเสมาอาณาจักรนครจำปาศรี ที่ใช้สำหรับกำหนดพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนา ที่เป็นแผ่นหินแบนคล้ายกลีบบัว แกะสลักเป็นรูปอธิบายเรื่องราวในพุทธประวัติ โดยนำภาพมาเป็นทำรำ ในการสร้างสรรค์ระบำบวงสรวงเพื่อบูชาพระธาตุนาดูน จะทำให้เห็นภาพสะท้อนของสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนคติความเชื่อและอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น อันจะเอื้อต่อการสร้างสรรค์

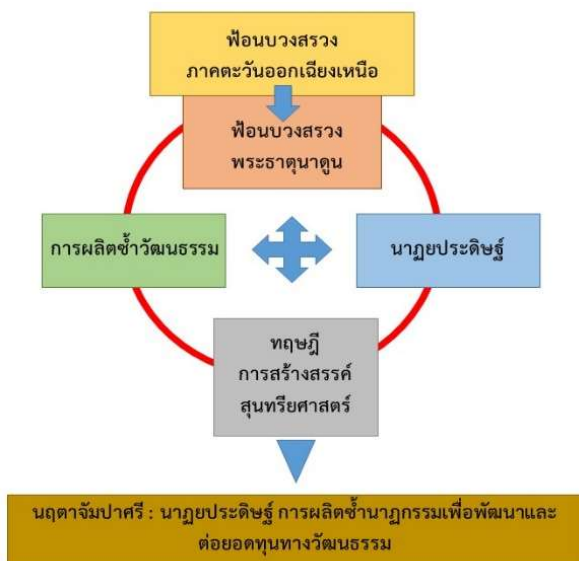
นาฏศิลป์ไทย ให้มีแบบแผนและเกิดสุนทรียภาพตลอดจนเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริมวัฒนธรรม โดยอาศัยการสร้างสรรค์ ระเบียบนาฏจัมปาศรี ที่เป็นระเบียบแบบแผนนาฏศิลป์ไทยที่มีการแฝง การแสดงแบบพื้นบ้านร่วมด้วย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยว และสนับสนุนการสร้าง รายได้จากสินค้าหัตถกรรมของคนในท้องถิ่น เช่น ผ้าไหมอีสาน ดอกไม้ประดิษฐ์ อีกทั้งจะยัง เป็นการต่อยอดความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ให้กับนักเรียนในชุมชนเพื่อการสืบสานงานทางด้าน ศิลปะการแสดงอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการประกอบสร้างการรำชาบวงสรวง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้าง ระเบียบนาฏจัมปาศรี ในด้านแนวคิด รูปแบบ ลีลา ท่ารำ ดนตรี และการแต่งกาย

กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ได้นำการแสดงชุด นาฏจัมปาศรี มาประกอบสร้าง และผลิตซ้ำ โดยนำ แนวคิดและทฤษฎีทางด้านนาฏศิลป์ มาร่วมอธิบายในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบการ ของการวิจัยและเกิดเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ไทย ชุด นาฏจัมปาศรี

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน ชุด นาฏจัมปาศรี

Figure 1. Conceptual framework for the creation of the Narueta-Champasri dance

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล นอกจากนี้ยังใช้การสำรวจการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ทั้งหมด จำนวน 6 ท่าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีและนาฏศิลป์จากภายนอกสถาบัน เป็นผู้ให้คำแนะนำในการประกอบสร้างนาฏยประดิษฐ์จากฐานดั้งเดิมมาผลิตซ้ำให้เป็นผลงานนาฏยประดิษฐ์ใหม่ จำนวน 3 ท่าน คือ (1) ดร.นพรัตน์ศุภการ หวังในธรรม (2) รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ เหลือบุญชู (3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อัดไพบุลย์ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ภายในสถาบัน เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ให้คำแนะนำการประกอบสร้างการแสดง จำนวน 3 ท่าน คือ (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธศิลป์ จุฑาวิจิตร (2) ดร.พิษณุ บุญศรีอนันต์ (3) ว่าที่ร้อยตรี ดร.เกตุศิริ นกน้อย 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดการแสดง นิสิตภาควิชาศิลปะการแสดง วิชาเอกนาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 20 คน 3) กลุ่มประชากรทั่วไป ได้แก่ ผู้ชม และบุคคลทั่วไป จำนวน 30 คน ซึ่งแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือแล้วนำมาดำเนินการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. ขั้นตอนดำเนินงานวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้การลงพื้นที่สำรวจกลุ่มประชากรซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มผู้รู้ ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีและนาฏศิลป์เพื่อให้คำแนะนำในการประกอบสร้างนาฏยประดิษฐ์จากฐานดั้งเดิมมาผลิตซ้ำให้เป็นผลงานนาฏยประดิษฐ์ใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญภายนอกสถาบัน จำนวน 3 ท่าน 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญภายในสถาบัน จำนวน 3 ท่าน 2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด โดยเจาะจงเป็นนิสิตวิชาเอกนาฏศิลป์ไทย ภาควิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 20 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลได้เข้าใจกระบวนการสร้างสรรค์ที่มาจากการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและทำรำที่มาจากภาพจำหลักใบเสมา และสร้างสรรค์ให้เกิดมิติใหม่ของทำรำอันเป็นประโยชน์ต่อการผลิตบัณฑิต ตามวิสัยทัศน์ของคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คือ สังคม สืบสาน และสร้างสรรค์ และ 3. กลุ่มประชากรทั่วไป ที่ได้รับชมการแสดงจากการเผยแพร่ทางโซเชียลมีเดียหรือการออกแสดงตามเทศกาลต่าง ๆ จำนวน 30 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ พร้อมจัดระบบหมวดหมู่ นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียง บันทึกภาพและการจดบันทึก มาสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่วางไว้ นำข้อมูลทั้งที่เกี่ยวข้องมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล นำข้อมูลไปให้อ่านหรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงและนำมาเรียบเรียงตามความมุ่งหมาย

4. นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยนำเสนอเนื้อหาที่วิเคราะห์ได้มานำเสนอตามวัตถุประสงค์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการผลิตชิ้นงานกรรม และสร้างสรรค์การแสดง ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ตามขั้นตอนทดลองให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา แล้วนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ ในรูปแบบวีดิทัศน์ และวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

1. กระบวนการประกอบสร้างการรำบูชาบวงสรวงศาสนสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กระบวนการประกอบสร้างการรำบูชาบวงสรวงศาสนสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกิดจากพลังความรัก ความสามัคคี และความจงรักภักดีเพื่อเสริมสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และความหวงแหนในผืนแผ่นดินบ้านเกิด จนถึงสถาบันหลักของชาติ ทั้งนี้ยังเป็นการส่งเสริมรักษา สืบสาน และเผยแพร่มรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ภาพที่ 2 ฟ้อนบวงสรวงกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี
ในวันสถาปนา ครบ 129 ปี ณ ลานอนุสาวรีย์กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม วันที่ 18 มกราคม 2565
*Figure 2. Dance to worship Krom Luang Prajaksilpakom in Udon Thani Province
on the 129th establishment anniversary at the Kromluang Prajaksilpakom
Monument Square on January 18, 2022*

การฟ้อนบวงสรวงในสังคมอีสาน มีแนวคิดมาจากคติศรัทธาของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เพื่อแสดงถึงความกตัญญู ที่มีต่อบรรพบุรุษ ผู้สร้างก่อร่างสร้างผืนแผ่นดินจนกลายเป็นเมืองในปัจจุบัน ผนวกกับการนำเอาคติความเชื่อที่แฝงนัยยะสำคัญมาประกอบสร้างเป็นการฟ้อนที่ทำให้เกิดขึ้นในพิธีกรรมการฟ้อนบวงสรวง และได้นำท่าฟ้อนที่สื่อถึงความ เป็นอีสานมาผนวกกับท่ารำแบบนาฏศิลป์ไทย ประกอบกับรูปแบบการแสดงที่เป็นการแสดง เฉพาะกิจ ผู้ฟ้อนจึงสามารถเข้าร่วมได้ทุกเพศทุกวัย เพียงแต่ให้มีการแต่งกายที่แสดงถึง อัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สีประจำจังหวัด และผ้าจากศิลปาชีพของ เมืองที่นำเสนอผ่านเครื่องแต่งกายในการฟ้อนบวงสรวง อีกทั้งบทเพลงและเนื้อร้องเป็น ทำนองสื่อความเป็นชนชาติอีสาน และการผสมผสานให้ความสมดุลทางสุนทรียรส และมีเนื้อ ร้องที่เล่าถึงประวัติการก่อตั้งเมือง และคำอวยพรให้ประชาชนร่มเย็นเป็นสุข รักใคร่สามัคคี โดยให้มีรายละเอียดครบคลุมวรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา แนวทางปฏิบัติในสังคม พิธีกรรม ประเพณี เทศกาล สิ่งเหล่านี้ต่างทำให้ฟ้อนบวงสรวงกลายเป็นนาฏกรรมที่เกิดจาก ศรัทธาของชุมชนแต่ละพื้นที่ ทั้งยังเกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่กลายมาเป็น วัฒนธรรมในกระแสที่ได้รับความนิยมจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 3 ฟ้อนบวงสรวงวันฉลองชัยชนะ ท้าวสุรนารี ณ จังหวัดนครราชสีมา
วันที่ 23 มีนาคม 2565

Figure 3. Worship dance on the Victory Day of Thao Suranaree in Nakhon Ratchasima Province on March 23, 2022

จากการศึกษาพบว่า ฟ้อนบวงสรวง เป็นปรากฏการณ์ในการแสดงออกถึงความ เชื่อ ความศรัทธา จากคติโบราณดั้งเดิมของสังคมอีสานที่ถูกส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน มีความ แตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ ทั้งเวลา และยุคสมัย มีจุดเริ่มต้นจากท้องถิ่นชุมชนมาสู่สังคมเมือง ฟ้อนบวงสรวงในสังคมอีสาน เป็นปรากฏการณ์ที่รวบรวมประชาชนหลายกลุ่มที่มีความแตกต่าง

กันทั้งเชื้อชาติ อาชีพ รวมถึงสถานะทางสังคม ให้มาแสดงออกถึงความศรัทธา โดยมี “นาฏกรรม” เป็นพลังในการขับเคลื่อน จนกลายเป็นจุดเริ่มต้นของนาฏกรรมที่ปฏิบัติจนเป็น ประเพณีประจำปี และเริ่มขยายขอบเขต จำนวน และพื้นที่กว้างขึ้น ฟ็อนบวงสรวงจึงมิได้ทำ หน้าที่ของนาฏกรรมที่เป็นภาพแทนของความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นภาพแทนของ “วัฒนธรรม” ที่ตั้งงามที่แสดงออกให้เห็นความเข้มแข็งของชุมชน ความสามัคคีปรองดองอีกด้วย

ภาพที่ 4 แผนผังสรุปผลกระบวนการประกอบสร้างการรำบูชาบวงสรวงศาสนสถาน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Figure 4. Diagram summarizing the results of the process of creating sacred dances at religious sites in the Northeast

2. กระบวนการสร้าง ระเบียบภูตจำปาศรี ในด้านแนวคิด รูปแบบ ลีลาท่ารำ ดนตรี และการแต่งกาย

การสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ชุด ภูตจำปาศรี : นาฏยประดิษฐ์การผลิตซ้ำนาฏกรรมเพื่อพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้สร้างสรรค์ผลงานโดยมีองค์ประกอบ 5 ส่วน ได้แก่ แนวคิด รูปแบบการแสดง ลีลาท่ารำ ดนตรี เครื่องแต่งกาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แนวคิด

พุทธศาสนสถานที่ประชาชนเคารพบูชาอยู่หลายที่ แห่งหนึ่ง คือ พระธาตุนาดูน ที่จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ศูนย์รวมศรัทธาของประชาชน มีนาถยประดิษฐ์หลายชุดเกิดขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา ทั้งส่วนของชุมชนและส่วนของสถานศึกษา การสร้างสรรค์นาถยประดิษฐ์โดยการนำนาถยศิลป์ไทยกับนาถยศิลป์พื้นบ้านมาเป็นระบำ บวงสรวง เพื่อบูชาพระธาตุนาดูน จะทำให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนคติ ความเชื่อและอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น อันจะเอื้อต่อการสร้างสรรค์นาถยศิลป์ไทย ให้มีแบบ แผนและเกิดสุนทรียภาพตลอดจนเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริมวัฒนธรรม โดยอาศัยการ สร้างสรรค์ระบำนาถยจัมปาศรี ที่เป็นระบำแบบแผนนาถยศิลป์ไทยแฝงการแสดงแบบ พื้นบ้านร่วมด้วยที่มีแนวคิดในการออกแบบการแสดงได้ โดยใช้หลักนาถยประดิษฐ์ทางด้าน นาถยศิลป์ไทยและนาถยศิลป์พื้นเมืองอีสานมาผสมผสานเรียงร้อยกัน เพื่อโน้มน้าวอารมณ์ให้ ผู้ชมเกิดความศรัทธาจนเกิดเป็นการแสดงชุดใหม่ขึ้น

2.2 รูปแบบการแสดง

การออกแบบกระบวนท่ารำ ชุด นาถยจัมปาศรี ใช้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีและนาถยศิลป์ เพื่อประกอบสร้างการแสดงจากฐานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมมาผลิตซ้ำให้เป็นผลงานนาถย ประดิษฐ์ใหม่ โดยใช้กระบวนการแบ่งรูปแบบการแสดงไว้ทั้งหมด 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 เกริน บทกลอนบรรยายถึงการสักการบูชาพระธาตุนาดูน เพื่อทำให้ผู้ชมได้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

บทร้องเพลงนาถยจัมปาศรี

-เกริน-

อ้อ องค์พระบรมพระศาสดาของข้าบาท ดาษพระธาตุประจักษ์หล้าจัมปาศรี
ดุษฎีประทีปส่องสว่างกลางฤดี ต่างเปรมปรีด้วยศรัทธาสาธุชน

-ปี่พาทย์บรรเลงเพลงจัมปาศรี-

และช่วงที่ 2 กระบวนท่าแสดงความศรัทธาและความเชื่อในการบูชาพระ ธาตุนาดูน โดยการปฏิบัติท่ารำที่เป็นเอกลักษณ์ของเพลงนาถยจัมปาศรี เมื่อจบการแสดง

ภาพที่ 5 กระบวนทำนาฏยประดิษฐ์แสดงความศรัทธาและความเชื่อ
ในการบูชาพระธาตุนาดูน

*Figure 5. Dance postures showing faith and belief
in worshipping Phra That Na Dun*

2.3 ทำรำ

นาฏยประดิษฐ์ ชุด นฤตาจัมปาศรี เป็นการประดิษฐ์ทำรำขึ้นใหม่ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันได้อย่างลงตัวตามหลักของการเคลื่อนไหวทางนาฏศิลป์ที่จำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ที่สะสมมาพอสมควร จึงจะสามารถประยุกต์ในการประดิษฐ์ทำรำใหม่ได้สวยงาม โดยมีแนวคิดในการประดิษฐ์ทำรำของ อาจารย์เฉลย ศุขะวนิช (College of Dramatic Arts, 2010, p.8) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่าการประดิษฐ์ทำรำ โดยเฉพาะที่เป็นลักษณะการตีบทหรือใช้ภาษานาฏศิลป์ในทำรำไทยที่เป็นแบบแผนมาตั้งแต่ดั้งเดิมจะมีทำบังคับและทำตายตัว โดยจะมีกระบวนการประดิษฐ์ให้เหมาะสมสวยงาม ซึ่งการสร้างสรรคการแสดง ชุด นฤตาจัมปาศรี กำหนดจังหวะและทำนองเป็นเพลงจัมปาศรี ที่ออกแบบลีลาทำรำให้เข้ากับทำนองเพลง และสามารถเชื่อมทำรำให้มีความหมาย ด้วยการประกอบสร้างทำรำจากทำนาฏศิลป์ไทยและทำนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน เพื่อสื่อความหมายให้เกิดความสวยงาม หลังจากนั้นจึงได้นำท่าที่ปรากฏในใบเสมา มาผ่านกระบวนการสร้างสรรคให้เกิดเป็นทำรำในแบบนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ ดังนี้

ภาพที่ 6 เปรียบเทียบใบเสมาจำหลักกับท่ารำแบบที่ 1

Figure 6. Comparing the Bai Sema Chaem Lak with Dance Pose Number 1

ภาพที่ 7 เปรียบเทียบใบเสมาจำหลักกับท่ารำแบบที่ 2

Figure 7. Comparing the Bai Sema Chaem Lak with Dance Pose Number 2

ภาพที่ 8 เปรียบเทียบใบเสมาจำหลักกับท่ารำแบบที่ 3

Figure 8. Comparing the Bai Sema Chaem Lak with Dance Pose Number 3

ภาพที่ 9 เปรียบเทียบใบเสมาจำหลักกับท่ารำแบบที่ 4

Figure 9. Comparing the Bai Sema Chaem Lak with Dance Pose Number 4

ภาพที่ 10 เปรียบเทียบใบเสมาจำหลักกับท่ารำแบบที่ 5

Figure 10. Comparing the Bai Sema Chaem Lak with Dance Pose Number 5

ภาพที่ 11 เปรียบเทียบใบเสมาจำหลักกับท่ารำแบบที่ 6

Figure 11. Comparing the Bai Sema Chaem Lak with Dance Pose Number 6

การออกแบบลีลาท่ารำ จากการศึกษาภาพทิพย์บุคคลในใบเสมาที่วัดพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้นำลีลาท่ารำของการแสดงในแบบนาฏศิลป์ไทยผสมผสานท่าวดพ้อนแบบนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานเพื่อให้เกิดการแสดงนาฏศิลป์อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และนำภาพจากใบเสมาในศิลปะทวารวดีเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ท่ารำผ่านแนวคิด นาฏยประดิษฐ์ (Choreography) ของ College of Dramatic Arts, (2010, p.8) เพื่อให้เป็นไปตามกระบวนการการคิด การออกแบบ การสร้างสรรค์แนวคิด รูปแบบ เพื่อให้ได้กลั่นอายุถึงความเป็นนาฏศิลป์ทวารวดีผ่านกระบวนการทำนาฏยลักษณ์แบบทวารวดี แห่งอาณาจักรนครจำปาศรี

2.4 ดนตรี

นาฏยประดิษฐ์ ชุด นฤตาจัมปาศรี ผู้วิจัยได้กำหนดให้ใช้วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบ นฤตาจัมปาศรีใช้วงปี่พาทย์ บรรเลงทำนองเพลงจัมปาศรี เนื่องจากทำนองจัมปาศรีเป็นลายมโหรีอีสานโบราณ หรือ เรียกว่า ทำนองพัดชา ที่เป็นทำนองเพลงที่คุ้นหูและสามารถประดิษฐ์ท่ารำใหม่ได้อย่างลงตัว และเพื่อประกอบการแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุด นฤตาจัมปาศรี การออกแบบเสียงและดนตรีที่ใช้ในการแสดงในแบบวัฒนธรรมทวารวดี วัฒนธรรมไทย และพื้นเมืองอีสาน เพื่อสื่อถึงบริบทพื้นที่ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเป็นวงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย ปี่ใน ระนาดเอก (ใช้ไม้ฉนวนตี) ซอวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด และฉิ่ง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 12 วงปี่พาทย์เครื่องห้า

Figure 12. Piphat Khruang Ha Band

2.5 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุดนี้ ประกอบไปด้วย เครื่องแต่งกายเครื่องประดับ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการแต่งกายในนาฏศิลป์ไทยแบบโบราณ จึงพบแนวทางในการออกแบบ การกำหนดเครื่องแต่งกาย โดยยึดแบบการแต่งกายแบบทวารวดี คือ

การห่มสไบ หับลีเสื้อสองข้างทั้งชายเดี่ยว นุ่งผ้ายกจีบหน้านางแบบปล่อยชายหางไหลไล่ระดับ เป็นการแต่งกายเลียนแบบสมัยทวารวดี รูปทรงและสีของเครื่องแต่งกายจะคำนึงถึงรูปแบบของการแสดง และความคล่องตัวในการเคลื่อนไหวของผู้แสดง สีของเครื่องแต่งกายกำหนดใช้สีขาว และสีของสไบที่ห่มด้านในเป็นสีครีมและสีทอง เพื่อให้สีเครื่องแต่งกายสว่างขึ้น และสีทองยังสื่อให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์และรุ่งเรืองอีกด้วย ใช้เครื่องประดับศีรษะเป็นกระบังหน้า เครื่องประดับตัว ได้แก่ สร้อยคอ ต่างหู สร้อยตัว รัดต้นแขน กำไลข้อมือ เข็มขัด หัวเข็มขัด และกำไลข้อเท้า ซึ่งเครื่องประดับดังกล่าวเป็นไปตามแบบแผนนาฏศิลป์ไทย

ภาพที่ 13 เครื่องแต่งกาย ด้านหน้าและด้านหลัง

Figure 13. Costume: Front and back

นฤตาจัมปาศรี เป็นนาฏยประดิษฐ์ที่มาจากการผลิตซ้ำนาฏกรรมเพื่อนำไปพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม โดยเป็นผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่มีการผสมผสานความเป็นนาฏศิลป์ไทยกับนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานเพื่อให้เกิดมิติการแสดงที่สวยงามน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ผ่านแนวคิดนาฏยประดิษฐ์ (Choreography) ของ อาจารย์เฉลย สุขะวนิช (College of Dramatic Arts, 2010, p.8) โดยมีกระบวนการประกอบสร้างนาฏศิลป์ และทฤษฎีการสร้างสรรค์ตั้งแต่การกำหนดเนื้อหา รูปแบบ ขอบเขต รวมถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ผู้สร้างสรรค์ให้ความสำคัญในเรื่องของชนและแบบแผนทางนาฏศิลป์ไทย เพื่อให้ได้ผลงานนาฏยประดิษฐ์ชุด นฤตาจัมปาศรี จากภาพจำหลักใบเสมาที่ผสมผสานทำราเข้าด้วยกัน ทั้งทำราดนตรี และเครื่องแต่งกาย ตามทฤษฎีสุนทรียศาสตร์มีส่วนที่ประกอบกันอย่างกลมกลืน

มีความสมดุล รวมถึงองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อให้ได้กลิ่นอายความเป็นวัฒนธรรมทวารวดีบนผืนแผ่นดินอีสาน อันเป็นตำนานที่สืบทอดมาจากโบราณและปรากฏหลักฐานในปัจจุบัน ณ อำเภอนาคูน จังหวัดมหาสารคาม และการประกอบสร้างการแสดงชุดนี้เป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมประเพณีผ่านศิลปะการแสดงที่สามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการเพิ่มรายได้ในการจำหน่ายผ้าพื้นเมือง ที่เป็นสินค้าพื้นบ้านของจังหวัดมหาสารคาม ให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาสักการะบูชาพระบรมธาตุนาคูน ที่สามารถซื้อสินค้าพื้นบ้านในบริเวณรอบ ๆ การจัดงานได้ อีกทั้งยังเชื่อมโยงวิถีชีวิตนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

นฤตาจัมปาศรี : นาฏยประดิษฐ์ การผลิตซ้ำนาฏกรรมเพื่อพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม โดยมุ่งศึกษากระบวนการประกอบสร้างการรำบูชาบวงสรวงศาสนสถานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่เกี่ยวกับการบูชาเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฉะนั้นเมื่อมีศาสนสถานจึงมักมีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษตกทอดถึงรุ่นลูกหลาน ผ่านอัตลักษณ์การฟ้อนแบบอีสานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจากกระบวนการศึกษาข้อมูลและการสร้างสรรค์ ผู้สร้างสรรค์มีข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ ดังนี้

ฟ้อนบวงสรวงในสังคมอีสาน เป็นปรากฏการณ์ที่นำเอานาฏกรรม เข้ามา มีบทบาทในรูปแบบการฟ้อนเพื่อใช้ในการบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่น พื้นที่ต่าง ๆ ในภาคอีสาน ซึ่งเป็นภาพสะท้อนทางสังคมปัจจุบันที่ส่งผลต่อธรรมเนียมปฏิบัติทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับ Levy (2000) นักวิชาการชาวต่างชาติได้กล่าวว่า การฟ้อนรำเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพวิถีชีวิต ประเพณี ภาษา ความเป็นอยู่ เครื่องแต่งกายดนตรี และตำนานเรื่องเล่ามุขปาฐะ ศิลปะการฟ้อนรำเป็นการแสดงออกผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย ให้สัมพันธ์กับจังหวะและดนตรี ฟ้อนบวงสรวงยังถือเป็นการดำเนินการผลิตสร้างสรรค์งานด้านศิลปะการแสดงที่ใช้ตอบสนองเป้าประสงค์ของบริษัทในแต่ละพื้นที่ อย่างมีระบบแบบแผน อันเป็นการประกอบสร้างพลังความรัก ความสามัคคี และความจงรักภักดีในถิ่นฐานบ้านเกิด เพื่อเสริมสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และความหวงแหนในผืนแผ่นดินเกิด จนถึงสถาบันหลักของชาติ ทั้งนี้ยังเป็นการส่งเสริม รักษา สืบสานและเผยแพร่มรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

นฤตาจัมปาศรี เป็นการออกแบบนาฏศิลป์ไทย ผสมผสานท้าวาดฟ้อนแบบนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานอย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นภาพแทนแห่งความศรัทธา ความเคารพบูชาอันเป็นคติความเชื่อของคนอีสานที่เกี่ยวข้องกับการบูชาในพระพุทธศาสนา บนความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของชาวอีสานมาช้านาน

แล้วนำมาต่อยอดผ่านการแสดงพื้นเมืองอย่างเป็นระบบ และมีอัตลักษณ์ที่จะแสดงความเป็นท้องถิ่นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ The Fine Arts Department (1970, p. 57) ที่ให้ความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เป็นลักษณะเด่นประจำชาติหรือประจำหมู่คณะ ที่มีส่วนช่วยให้คนในชาติมีความรู้สึกรักสามัคคี เพื่อเป็นการส่งต่อการรวมพลังของหมู่คณะ และยังสอดคล้องกับ Phanmanee (2004, p. 59) ที่อธิบายว่า ความคิดจินตนาการ การประยุกต์ที่สามารถนำไปสู่สิ่งประดิษฐ์ คิดค้นการสิ่งใหม่ ๆ แนวความคิด เป็นความคิดหลากหลาย กว้างไกล มีทั้งปริมาณและคุณภาพจะเป็นการผสมผสานเชื่อมโยงมากกว่าความคิดใหม่กับประสบการณ์เดิม กระบวนการเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น นฤตาจัมปาศรี จึงเป็นศิลปะการแสดงในที่สร้างมาจากนาวัฒนธรรม ประเพณีในพิธีการสักการะบูชาสถาน ที่เกิดจากความเชื่อที่เกี่ยวกับการบูชาเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวอีสานที่หล่อหลอมและได้รับการถ่ายทอดให้เป็นแบบแผน และสะท้อนถึงความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระบรมธาตุนาอนุมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยผสมผสานนาฏศิลป์พื้นเมือง โดยการประยุกต์ทำพ่อนสักการะบูชา จากภาพจำหลักเกิดเป็นกระบวนการทำที่มีความแตกต่าง ที่มีชีวิตสะท้อนให้เห็นความเป็นตัวตนในยุคสมัยได้อย่างชัดเจน สามารถสร้างแรงดึงดูดความสนใจ และสะกดให้กับผู้ชมที่ได้ชมทำทางการรำรู้สึกถึงพลังศรัทธาในพระบรมธาตุนาอนุ เพื่อถ่ายทอดให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่าย เพื่อเป็นการสนับสนุนการรับรู้คุณค่าของภูมิปัญญาให้กับผู้คน และทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนสังคม ที่สร้างสรรค์ให้แก่ชุมชนแต่ละพื้นที่ และเกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่กลายมาเป็นวัฒนธรรมในกระแสที่เกิดความนิยมตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งจะสามารถยึดโยงความสำคัญของพื้นที่ในชุมชนให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำที่สะท้อนอัตลักษณ์ ความเชื่อความศรัทธาที่ชุมชนมีต่อพระธาตุนาอนุ และทำให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ที่สามารถพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมที่มีมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2004, p. 44) ที่กล่าวว่านาฏศิลป์ไทยเป็นส่วนหนึ่งที่บ่งบอกวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และความเชื่อของคนไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน ยังแสดงให้เห็นถึงความเป็อารยประเทศ ที่มีความเจริญรุ่งเรือง อันแสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ประจำชาติของตน ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันสำคัญอย่างหนึ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศ ที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณค่าควบคู่กันไปกับการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมทางด้านศิลปะการแสดง และกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลงานสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่มีค่าทางวัฒนธรรม เป็นการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และการเผยแพร่อีกวิธีหนึ่ง จึงควรมีการสนับสนุนและมีพื้นที่ในการแสดงออกให้มากขึ้น จะมีประโยชน์ทั้งในด้านความบันเทิงและเชิงการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

องค์ความรู้ที่ได้จากการสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นหลักการหรือวิธีการสามารถนำไปเป็นแบบอย่างให้กับงานศิลปะการแสดงอื่น ๆ ได้อย่างหลากหลาย ควรมีระบบการจัดเก็บผลงานสร้างสรรค์ด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีมาตรฐาน สามารถสืบค้นข้อมูลในเชิงวิชาการได้อย่างกว้างขวางต่อการนำไปใช้ศึกษา ทั้งในด้านเอกสารและการถ่ายทอดต่อสถาบันการศึกษาในเชิงปฏิบัติ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแปลงเป็นทุนทางวัฒนธรรมการนำมาต่อยอดสร้างคุณค่าและมูลค่าในรูปแบบต่างๆ ได้อีกมากจึงควรที่จะส่งเสริมกระบวนการค้นคว้าวิจัยหรือการสร้างสรรค์ในรูปแบบการแสดง

เอกสารอ้างอิง

- College of Dramatic Arts. (2010). *Dance the Goddess with a pair of Bags*. Conservative Creative Research, Bunditpatanasilpa Institute.
- Kaewthep, K. and Hinwima, S. (2008). *Stream of political economic theory thinkers and educational media*. Bangkok: Parbpim Printing.
- Levy, D. L. (2000). *Applications and Limitations of Complexity Theory in Organization Theory and Strategy*. Joachim: KieferleErwin Herzberger.
- Phanmanee, A. (2004). *Creativity*. Bangkok: 1412 publisher. The Fine Arts Department. (1970). *Memoirs of Relationship between Thailand and Other Countries in the 17th Century*. Bangkok: The Fine Arts Department.
- Wirunrak, S. (2004). *Principles of periscope dance performance*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Thepwong, S. (2005). *Thai Dance: For Elementary-Higher Education Teachers*. Bangkok: Odeonstore.
- Williams, R. (1965). *The Long Revolution*. Pelican: Penguin Books.

มนุษย์พุทธนิเวศ: กลวิธีการนำเสนอโน้ตชน
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา
และธรรมชาติในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแฉจรดพระนังคัล

Human Buddhist Ecosystem: The Presentation Strategies of
the Concepts of Relationships between Humans, Buddhism,
and Nature in the Announcement of the Royal Ploughing Ceremony

ธนบัตร์ ใจอินทร์¹

Thanabat Jai-in

E-mail: thanabatj@nu.ac.th

ภาคภูมิ สุขเจริญ²

Parkpoom Sukjaroen

สุวรรณี ทองรอด³

Suwannee Thongrot

Received: March 21, 2024

Revised: June 5, 2024

Accepted: June 11, 2024

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Lecturer, Department of Thai, Faculty of Humanities, Naresuan University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Assistant Professor, Department of Thai, Faculty of Humanities, Naresuan University

³ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Lecturer, Department of Thai, Faculty of Humanities, Naresuan University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษากลวิธีการนำเสนอมนต์ศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนาและธรรมชาติในพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ โดยใช้ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล ฉบับพิมพ์ปีฉลู พุทธศักราช 2468 อรรถกถาชาดกรวมถึงพระบรมราชโองบายที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้กลวิธีสำคัญได้แก่ การปรับรายละเอียดเนื้อหาของประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล การใช้ความเปรียบเชิงอุปลักษณ์ และการอ้างอิงเนื้อหาบางประการจากวรรณกรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาได้แก่ กสิการทวาชสูตร อรรถกถาเตมียาชาดก อรรถกถามัจฉาชาดก และอรรถกถาวาริชชาดก ประกอบการแต่งเนื้อหาใหม่เพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์และความเป็นสิริมงคลในพระราชพิธี กลวิธีดังกล่าวได้นำเสนอมนต์ศน์สำคัญคือ พุทธศาสนาเป็นพื้นฐานความเจริญของมวลสิ่งบนโลก พุทธศาสนาเป็นบรรทัดฐานทางคุณค่าของมนุษย์และธรรมชาติ พุทธศาสนาได้ทำให้มนุษย์ได้พิจารณาธรรมชาติได้สำรวจตรวจตราตนเองอย่างเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ด้วยกลวิธีและมนต์ศน์ดังกล่าวทำให้เห็นว่าพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ จึงได้อธิบายวิถีคิดอิทธิพลของพุทธศาสนาต่อสังคมไทย อีกทั้งเชื่อมโยงโลกมนุษย์และโลกธรรมชาติให้ใกล้ชิดกัน

คำสำคัญ: มนุษย์พุทธินิเวศ จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวพุทธปรัชญา ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล กลวิธีการนำเสนอมนต์ศน์

Abstract

This research article aims to study strategies for presenting the concepts of relationships between humans, Buddhism, and nature in the Royal Ploughing Ceremony. The documents studied include the Royal Ploughing Ceremony Announcement published in the Year of the Ox, B.E. 1925, the Jataka-atthakatha and related royal explanations. The results of the study reveal that significant strategies employed include adjusting the content details, using metaphors, and alluding to the Buddhist scriptures such as the Kasibharadvāja Sutta, *Aṭṭhakathā* Temiya Jātaka, *Aṭṭhakathā* Maccha Jātaka and *Aṭṭhakathā* Vārichcha Jātaka. These works are applied to create new contents which convey a sense of sacredness and auspiciousness. These strategies represent crucial concepts as follows: Buddhism serves as a fundamental prosperity of all things in this world; Buddhism embodies normative values for both human beings and nature; and Buddhism encourages individuals to contemplate nature

and to critically explore themselves with greater rationales. These strategies and concepts show that the Thai Royal Ploughing Ceremony describes the ways of thinking and influences of Buddhism on the Thai society whereby human beings and natural worlds are intimately connected.

Keywords: Human Buddhist ecosystem, Ecological consciousness based on Buddhist philosophy, Announcement of the Royal Ploughing Ceremony, Presentation strategies, Concepts

บทนำ

พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ (ชื่อพระราชพิธีปัจจุบัน) เป็นการพระราชพิธีสำคัญหนึ่งของไทยอาศัยเค้าพระบรมราชาธิบายในพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิมพ์เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม ปี 2465 สันนิษฐานว่า การพระราชพิธีนี้ได้สืบเนื่องมาแต่โบราณ มีการรับระบบคิดและวิธีการมาจากหลายภูมิภาค ใช้อย่างน้อยจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดูแต่เพียงเท่านั้น ทั้งยังทรงตั้งข้อสังเกตเชิงเปรียบเทียบไว้

“การแรกนาที่ต้องเป็นธุระของผู้ซึ่งเปนใหญ่ในแผ่นดินเปนธรรมเนียมมีมาแต่โบราณ เช่นในเมืองจีน สี่พันปีล่วงมาแล้ว พระเจ้าแผ่นดินก็ลงทรงไถนาเองเปนคราวแรก พระมหากษัตริย์ตัวใหม่ ส่วนหมายเหตุเรื่องราวอันใดในประเทศสยามนี้ ที่มีปรากฏอยู่ในการแรกนาก็มีอยู่เสมอเปนนิจไม่มีเวลาวางเว้น ด้วยการผู้ซึ่งเปนใหญ่ในแผ่นดินลงมือทำเองเช่นนี้ ก็เพื่อให้เปนตัวอย่างแก่ราษฎรชักนำให้มีใจหมั่นในการที่จะทำนา” (Chuenka, 2023, p. 344)

พระบรมราชาธิบายข้างต้น ทำให้ทราบนัยสำคัญหลายประการคือ ประการแรก การแรกนาในฐานะประเพณีวัฒนธรรมที่มีความเก่าแก่สืบเนื่องมาเป็นเวลานาน ประการที่สอง พระองค์ได้ทรงสรุปว่าการแรกนาของสยามนั้นรับมาจากจีน เพียงทรงชี้ให้เห็นเค้าหรือลักษณะที่มีร่วมของประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำทางสังคม และประการที่สาม ทรงชี้ให้เห็นว่าเมืองสยามนั้นเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมายาวนานทั้งผู้ปกครอง สูงสุดยังให้ความสำคัญกับการเกษตรกรรมและราษฎรในประเทศด้วย พระบรมราชาธิบายต่อมา กล่าวว่า พระราชพิธีดังกล่าวนี้สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 พิธี คือ แรกนาขวัญ พิธีหนึ่ง และจรดพระนังคัลอีกพิธีหนึ่ง ดังความว่า “การพระราชพิธีจรดพระนังคัล แต่ก่อนมีแต่พิธีพราหมณ์ ไม่มีพิธีสงฆ์ ครั้นมาถึงแผ่นดินสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงเพิ่มพิธีสงฆ์ในพระราชพิธีต่าง ๆ จึงได้เพิ่มในการจรดพระนังคัลนี้ด้วย แต่ยกเปนพิธีหนึ่งต่างหาก

เรียกว่า “พืชมงคล” (Chuenka, 2023, p. 44) สมัยรัชกาลที่ 4 จึงเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงพระราชพิธีในราชสำนักอย่างมากด้วยพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้ปรับเปลี่ยนลักษณะการประกอบพิธีและเพิ่มเติมพิธีทางพุทธศาสนาในพระราชพิธีต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์คำนำของรัชกาลที่ 5 ในพระราชพิธีสิบสองเดือนความว่า

“แต่การพิธีทั้งปวงนั้น ก็ย่อมเลือกเฟ้นแต่การสุจริตในไตรทวาร ไม่รับลัทธิซึ่งเป็นการทุจริตของพวกพราหมณ์บางพวก ซึ่งมีลัทธิร้ายกาจ เช่น ผ่าสัตว์บูชายัญ เป็นต้น มาถือเป็นธรรมเนียมบ้านเมือง ให้เป็นการขัดขวางต่อพระพุทธศาสนา และการพระราชพิธีอันใดซึ่งมีแต่พราหมณ์อย่างเดียว ก็ย่อมเพิ่มเติมพระราชกุศลซึ่งเป็นส่วนทานมัย คีลมัย ภาวนามัย เจือปนเข้าไปในพระราชพิธีนั้นเป็นต้นเหตุ การบูชาเช่นสรวง เทพยดาพระอิศวร พระนารายณ์ เป็นต้น เปลี่ยนลงไปเป็นปลายเหตุ ทำไปตามเคย ตกอยู่ในเคยทำมาแล้วก็ทำดีกว่าไม่ทำ และการทำที่นั่นก็ไม่เป็นการมีโทษอันใด และไม่เปลืองเบี้ยหอยเงินทองอันใดมากนัก (King Rama V, 2013, p. 29)

เห็นได้ว่าพระราชพิธีนั้นมีพลวัตเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของบริบทสังคมวัฒนธรรมขณะนั้น ๆ ทั้งนี้ปัจจุบันอาจมีการยกเลิกบางพระราชพิธีที่ไม่เข้ากับยุคสมัย และหลายพระราชพิธียังคงดำรงอยู่ได้ด้วยความสำคัญต่อสังคม โดยเฉพาะพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาในครั้งนี้ นอกเหนือจากความเรียงพระบรมราชาธิบายพระราชพิธีสิบสองเดือนในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว การศึกษาทำความเข้าใจพระราชพิธีจำเป็นต้องใช้เอกสารสำคัญคือ ประกาศการพระราชพิธี ซึ่งเป็นหลักฐานที่บันทึกเนื้อหาใจความสำคัญของพระราชพิธีต่าง ๆ เอาไว้

ประกาศพระราชพิธี เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ใช้อ่านเพื่อ “ประกาศ” แจ้งกิจของพระมหากษัตริย์เพื่อสื่อสารรายละเอียดข้อมูลที่เกี่ยวเนื่องกับพระราชพิธีให้สังคมดีสิทธ์ และผู้ที่อยู่ในพระราชพิธีรับรู้ทั่วกัน โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยानริศราานุวัติวงศ์ ทรงอธิบายไว้ในสาส์นสมเด็จพระเจ้า

“...ประกาศต่าง ๆ ย่อมมีมานานแล้ว คันรากแก้วมีอยู่สองทางคือ ประกาศเทวดาอย่างหนึ่ง ประกาศมนุษย์อย่างหนึ่ง ประกาศเทวดานั้นแรกทีเดียวก็มีมนตร์ เปนคำสรรเสริญเทวดา เชิญมาทำอะไรให้ตามความปรารถนา มีมาในคัมภีร์พระเวทเปนประเดิม แล้วแจกกลุมมาเปนโองการแข่งน้ำ โองการดำน้ำลุยเพลิง... ประกาศบรมราชาภิเษกต่อจากลัทธิประกาศพิธีตรุษและอื่นเหล่านี้เปนแขนงมนตร์ทั้งสิ้น ส่วนประกาศมนุษย์มีการติกลง

ร้องป่าวเปนประเดิม... ประกาศตั้งกรม ตั้งสังฆราช และอะไร ๆ เพื่อให้คนรู้
ก็เปนแขนงแห่งประเทศมนุษย์ทั้งสิ้น” (San Somdej Volume 1, 1993,
p. 129)

ประกาศพระราชพิธีจึงเป็นเอกสารชิ้นต้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากได้บันทึก
ความคิดความเชื่อของผู้คนในสังคมเอาไว้ โดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่พระมหากษัตริย์เป็น
ลำดับมาจนถึงราษฎร ด้วยเหตุที่พระราชพิธีพิธีมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญมีพลวัต
ปรับเปลี่ยนตามบริบทสังคมมาโดยตลอด ประกาศพระราชพิธีดังกล่าวจึงเป็นเอกสารที่จะช่วย
ทำความเข้าใจแนวคิดสำคัญที่ปรากฏในประกาศพระราชพิธีดังกล่าว ว่าความเชื่อความ
ศรัทธาทางศาสนาของมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมรอบตัวในลักษณะใด
โดย Sangkhaphanthanon (2013, p. 121) ได้เสนอแนวคิด “จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวพุทธ
ปรัชญา” ว่า “โดยเนื้อแท้แล้ว ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่เชิดชูและคำนึงธรรมชาติ รวมทั้ง
มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสรรพชีวิตในธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง อาจกล่าวได้ว่ารากฐานสำคัญ
ของศาสนาพุทธ ส่วนหนึ่งมาจากกระบวนการทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวตั้งเดิมนั่นเอง” ซึ่ง
แนวคิดจิตสำนึกเชิงนิเวศแนวพุทธปรัชญาจะนำเสนอในวรรณคดีไทยมากที่สุด โดยเฉพาะ
วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ในสมัยสุโขทัยจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ความคิดสำคัญดังกล่าว เป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอคำสำคัญ “มนุษย์พุทธนิเวศ”
เพื่ออธิบายโน้ตทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา และระบบนิเวศ โดยใช้จิตสำนึก
เชิงนิเวศแนวพุทธปรัชญาเป็นพื้นฐานในการอธิบายข้อมูลที่ค้นพบในบทความนี้ การทบทวน
และกำหนดแนวคิดสำคัญดังกล่าวกลายเป็นคำถามสำคัญที่ผู้วิจัยตั้งไว้คือ นอกเหนือจากความ
เชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติดังกล่าวแล้ว ประกาศพระราชพิธีได้ใช้กลวิธีใดเพื่อแสดง
มโนทัศน์ความเชื่อหรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อมในรูปแบบใดบ้าง
โดยเฉพาะในประกาศพระราชพิธีพิธีมงคลจรดพระนังคัล ที่ยังคงมีการประกอบพระราชพิธีนี้
เป็นประจำทุกปีจวบจนปัจจุบัน อีกทั้งพระราชพิธีดังกล่าวยังสัมพันธ์กับวิถีสังคมไทยที่พื้นฐาน
เป็นสังคมเกษตรกรรม เนื้อหาของประกาศพระพิธีนั้นได้อ้างอิงเนื้อหาหรือเรื่องเล่าใดมา
ประกอบสร้างและสื่อสารมโนทัศน์ความสัมพันธ์ข้างต้นบ้าง

อีกทั้งที่ผ่านมาการศึกษาวิเคราะห์ประกาศพระราชพิธี ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง
วรรณคดีประกอบพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์: แนวคิดธรรมราชากับกลวิธีทางวรรณศิลป์
ของ Polmuk (2009) บทความเรื่องโครงสร้างเนื้อหาในประกาศการพระราชพิธีสมียอยุธยา
และสมัยรัตนโกสินทร์ ของ Thongchomchay (2018) บทความเรื่องการศึกษาประกาศ
พระราชพิธีในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไทย (รัชกาลที่ 1 - 6) ของ Yindeenoy (2013)
ซึ่งในภาพรวมได้ศึกษาประเด็นโครงสร้างเนื้อหา กลวิธีทางวรรณศิลป์ บทบาท และศึกษาใน
เชิงประวัติศาสตร์ ยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์ประกาศพระราชพิธีโดยใช้ทฤษฎีหรือแนวคิดทาง

นิเวศวิจารณ์ ซึ่งอาจช่วยสร้างความเข้าใจวรรณกรรมประกอบพิธีกรรมได้หลากหลายมุมมองมากขึ้น ทั้งนี้บทความเรื่อง กลวิธีการนำเสนอโนทัศน์เชิงนิเวศในสารคดีของวีระศักดิ์ จันทรส่งแสง ของ Panpoo and Nilawanapa (2022) เป็นงานสำคัญที่ใช้วิธีการศึกษากลวิธีการนำเสนอโนทัศน์เชิงนิเวศวิจารณ์ ผลพบว่ามีการใช้คำศัพท์ การใช้อุปลักษณ์ และกลวิธีการอ้างถึง เป็นวิธีการสำคัญของการสร้างสรรค์สารคดีแนวนิเวศ บทความวิจัยเรื่องดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์สำหรับการทำความเข้าใจและเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิเคราะห์ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอโนทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนาและธรรมชาติในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล

กรอบแนวคิด

บทความวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมุ่งอธิบายกลวิธีการนำเสนอโนทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา และธรรมชาติ ในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล ดังนั้นจึงกำหนดกรอบแนวคิด 2 ประเด็น ได้แก่ กลวิธีการนำเสนอ (Presentative Strategies) และมโนทัศน์ (Concept) ซึ่งมีการทบทวนและอธิบายเป็นกรอบสำหรับการวิเคราะห์ดังนี้

กลวิธีการนำเสนอ (Presentative Strategies) เป็นเทคนิคหรือวิธีการนำเสนอเรื่อง กลวิธีการนำเสนอเรื่องหรือการเล่าเรื่องในวรรณกรรม (Tailanga, 2017) มักพิจารณาจากองค์ประกอบของวรรณกรรมได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก แนวคิด และศิลปะการใช้ภาษา ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบบางประการข้างต้นมาปรับประยุกต์ในการวิเคราะห์เช่น โครงเรื่องหรือโครงสร้าง กลวิธีทางภาษา เพื่อพิจารณาจุดประสงค์กับวิธีการประกอบสร้างเนื้อหาในวรรณกรรม

มโนทัศน์ (Concept) ในบทความนี้มุ่งกล่าวถึงความคิดรวบยอด หรือแนวคิดอันแสดงสิ่งที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ผ่านตัวบทวรรณกรรมว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร อยู่ในลักษณะใดรูปแบบใด โดยใช้แนวคิดสำคัญคือ *จิตสำนึกเชิงนิเวศแนวพุทธปรัชญา* เป็นแนวคิดสำคัญที่พัฒนามาจากกระบวนทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศดั้งเดิม กล่าวคือ จิตสำนึกนิเวศดั้งเดิมนั้น เกิดขึ้นจากบริบทแวดล้อมของสังคมมนุษย์ในอดีต การหาคำตอบมาอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ อาทิ ฝนตก พายุร้อน กลางวัน กลางคืน ฤดูกาล มนุษย์จึงสถาปนาระบบความเชื่อของตนเองขึ้นมาในรูปแบบ การเคารพบูชาเทพเจ้า วิญญาณต่าง ๆ อันเป็นตัวแทนของอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น ๆ Sangkhaphanthanon (2013, p. 112) ได้ประมวลข้อคิดเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ ว่า ความเชื่อนานองนี้ เป็นระบบความเชื่อดั้งเดิมที่มีรากฐานของวัฒนธรรมเชิงนิเวศ ซึ่งพบได้ในศาสนาและความเชื่อของชาวตะวันออกส่วนใหญ่

ที่มองว่ามนุษย์มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เห็นได้จากความเชื่อทางศาสนา ดั้งเดิมทั้งใน อินเดีย จีน ญี่ปุ่น รวมทั้งประเทศไทย ทั้งนี้แนวคิดดังกล่าวมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากกระบวนการทัศน์ของมนุษย์ที่มองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสังคมที่มีอารยธรรมสูงขึ้น คือการรับอารยธรรมพระพุทธศาสนาสู่ดินแดนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับพุทธศาสนาในสังคมไทย จะเริ่มเห็นพัฒนาการจากหลักฐานตัวเขียนตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังที่ Sangkhaphanthanon(2013, p. 113) กล่าวว่า “การรับเอาศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสถาปนาพุทธศาสนาให้มั่นคงในสมัยสุโขทัย โดยพระมหาธรรมราชาลิไท (พ.ศ. 1897 - 1919) นั้น ได้ส่งอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสร้างวาทกรรมทางสังคมและการเมือง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดจากระบบความเชื่อดั้งเดิมสู่ระบบความคิดแบบพุทธปรัชญา” ความดังกล่าวทำให้เข้าใจได้ว่าความเชื่อดั้งเดิมนั้นคือ การนับถือไสยศาสตร์และอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่คนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รับระบบความคิดความเชื่อจากพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธอำนาจไสยศาสตร์จนหมดสิ้น หากแต่สมานทานทั้ง 2 ความเชื่อให้ผสมกลมกลืนกันอยู่ในวิถีปฏิบัติ ซึ่งพบจากตัวบททางศาสนาหลายเรื่อง อาทิ การพยายามอธิบายความคิดเรื่องจักรวาลวิทยาไตรภูมิ หรืออัครกณียสูตร ที่กล่าวถึงกำเนิดมนุษย์ซึ่งมีเนื้อหาลำดับหนึ่งที่กล่าวถึงพัฒนาการของสังคมมนุษย์ และได้นำเสนอเรื่องราวของพืชพันธุ์ธัญญาหารที่สัมพันธ์กับมนุษย์ด้วย

นอกจากนี้ Sangkhaphanthanon (2013, p. 119) ได้เสนอว่า “ในทัศนะของนักวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมค่อนข้างมาก ...ศาสนาพุทธมีระบบคิดว่า การกระทำของมนุษย์มีผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการที่จะรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ได้ ก็ขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์ ...ด้วยเหตุนี้สิ่งที่จะควบคุมการกระทำของมนุษย์ไว้ได้ก็คือ ธรรม นั่นเอง เมื่อมนุษย์มีธรรม ก็จะส่งผลต่อสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปด้วย”

ดังนั้น “ธรรมะ” หรือการดำรงศีลธรรมจึงเป็นระบบคิดสำคัญที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา และธรรมชาติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดจิตสำนึกเชิงนิเวศแนวพุทธศาสนา ออกแบบกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมประกาศพระราชพิธีดังต่อไปนี้

โลกุตระ: ธรรมชาติ	=	พุทธศาสนา	=	พระพุทเจ้า	ศีลธรรม
โลกียะ:				มนุษย์ (ผู้มีกิเลส)	

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดอธิบายเนื้อหาในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลกรดพระนังคัล

Figure 1. Conceptual framework explaining the contents of the Announcement of a Royal Ploughing Ceremony

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีดำเนินงานแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีดำเนินการวิจัยที่สำคัญดังนี้

- 1) เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่ใช้ได้แก่ วรรณกรรมประกาศพระราชพิธี ตั๋วทววรรณกรรมในคัมภีร์พุทธศาสนา(พระสูตรและอรรถกถาชาดก) และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการประกอบพระราชพิธี วรรณกรรมประกาศพระราชพิธี โดยในการศึกษาครั้งนี้ใช้หนังสือ “เรื่องพระราชพิธีพืชมงคลแลกรดพระนังคัล พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลกรดพระนังคัล” จัดพิมพ์โดยรัตนพล ชื่นคำ (บรรณาธิการ) สถาบันภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมศึกษาราชนครินทร์ ปี 2566 ซึ่งพิมพ์ตามต้นฉบับเดิมในหนังสือที่มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาพลเทพ เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ พิมพ์แจกในการแรกนาขวัญ ปี 2465 และพิมพ์ในงานพระราชพิธีพืชมงคลแลกรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ปี 2468 ประกอบด้วย 1) เรื่องพระราชพิธีพืชมงคลแลกรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 พิมพ์เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม ปี 2465 และ 2) ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลกรดพระนังคัล พิมพ์เมื่อปีฉลู ปี 2468 ซึ่งใช้เป็นเอกสารหลักสำหรับการศึกษาวิเคราะห์
- 2) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการนำเสนอ ประกาศพระราชพิธีพระราชพิธี และเรื่องจิตสำนึกเชิงนิเวศแนวพุทธปรัชญา เพื่อเป็นกรอบแนวคิดสำคัญสำหรับการอธิบายและวิเคราะห์ด้วบทวรรณกรรม
- 3) ศึกษาวรรณกรรมประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลกรดพระนังคัลในเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบ เพื่อพิจารณารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาและรายละเอียดสำคัญอันเป็นพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์โน้ตทัศน์ที่ปรากฏ
- 4) ศึกษาด้วบทวรรณกรรม (พระสูตรและอรรถกถาชาดก) ในคัมภีร์พุทธศาสนา อันเป็นเอกสารชั้นต้นที่วรรณกรรมประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลกรดพระนังคัลอ้างอิงและนำมาใช้ประกอบการเขียนเนื้อหา ว่าเป็นเรื่องใด เนื้อหาสำคัญจากส่วนใด เปรียบเทียบจุดประสงค์ของพระสูตรและอรรถกถาชาดกตั้งต้น และการนำเนื้อหาบางประการของ

พระสูตรและอรรถกถาชาดกดังกล่าวมาประกอบการเล่าเรื่องว่ายังคงวัตถุประสงค์เดิม หรือมีพันธกิจที่เปลี่ยนไป การศึกษาดังกล่าวใช้วิธีพื้นฐานคือการอ่านโดยละเอียด (Close reading) พินิจพิจารณาการเล่าเรื่อง กลวิธีการใช้ภาษา วัตถุประสงค์หลัก วัตถุประสงค์แฝง เพื่อนำเสนอโน้ตทัศน์ความสัมพันธ์ที่สะท้อนจากประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล

5) ศึกษาข้อมูลในเอกสารชั้นรอง เช่น พระราชพิธีสิบสองเดือน ความเรียงพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วรรณกรรมชาดกเรื่องที่เกี่ยวข้องซึ่งมีการเรียบเรียงใหม่ งานวิจัยที่อธิบายวรรณกรรมประกาศพระราชพิธี เป็นต้น เพื่อพิจารณาบริบทแวดล้อมของวรรณกรรมประกาศพระราชพิธี หรือพระราชพิธี

6) นำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

7) สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์เป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. กลวิธีการนำเสนอโน้ตทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา และธรรมชาติผ่าน “ประกาศพระราชพิธี”

1.1 การนำเสนอโน้ตทัศน์โดยปรับเปลี่ยนรายละเอียดเนื้อหาของประกาศพระราชพิธี

ประกาศพระราชพิธี เป็นเอกสารที่มีความสำคัญเนื่องจากใช้อ่านประกาศขณะประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ในราชสำนัก มีเนื้อหาเนื่องด้วยความเป็นมาและเกี่ยวข้องกับพิธีนั้นโดยตรง ทั้งนี้ไม่ว่าพระราชพิธีนั้นเป็นพิธีประจำหรือพิธีจรตามวาระโอกาส ดังที่ Thongchomchay (2018) ได้สรุปว่า ประกาศพระราชพิธีมีโครงสร้างชัดเจนและสามารถศึกษาในได้ฐานวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีพลวัตมาตลอดตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ โดยมีโครงสร้างหลัก 3 ส่วน ได้แก่ 1) ประณามพจน์ 2) ส่วนเนื้อหา และ 3) ปจฺฉิมบท แต่ในสมัยรัตนโกสินทร์มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาไปตามปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ทั้งรูปแบบพระราชพิธี อิทธิพลของพุทธศาสนา และสถานภาพของพระมหากษัตริย์

เนื้อหาของวรรณกรรมประกาศพระราชพิธีอาจประกอบด้วย การอัญเชิญเทวดา การปรารภการประกอบพระราชพิธี การอุทิศถวายพระราชกุศล การสั่งเวย/ประกาศเทวดา และการขอพรสวัสดิมงคล ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากหนังสือประกาศการพระราชพิธี เล่ม 1 และเล่ม 2 พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ (Fine Arts Department, 2007) ได้รวบรวมประกาศพระราชพิธีไว้อย่างหลากหลายและครอบคลุม พบว่าประกาศพระราชพิธีทุกฉบับมีเนื้อหาตามโครงสร้างหลัก 3 ส่วนดังกล่าวอย่างเด่นชัด อาทิเช่น ประกาศโองการ

แข่งน้ำ ประกาศพระราชพิธีจองเปรียง หรือประกาศเทวตาบูชาพระพุทธรูปชินราชพิศณุโลก ขณะที่ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลนี้ใช้วิธีดำเนินการตามโครงสร้างข้างต้น แต่มีการเปลี่ยนรายละเอียดเนื้อหาบางประการเพื่อใช้ในพิธีทางพุทธศาสนา โดยขึ้นต้นด้วยคาถาบาลีว่า “นโม ตสฺส ภควโต ...สมฺปชฺชนตฺว สพฺพโสติ” ตามด้วยรายการภาษาไทยเนื้อหาเกี่ยวกับกาชาข้างต้นจนจบเนื้อหาในประกาศ

หากพิจารณาเปรียบเทียบคานานาของประกาศพระราชพิธีฉบับอื่น เช่น ประกาศแข่งน้ำสำหรับพิธีศรีสังฆานะกาลถือน้ำตามหัวเมือง มีคานาน่าว่า “อายันตุโกณ โด เทวสงฆาโย ข้าแต่ผู้เทพนิกรอมรพรหมินทร์อำรินทราราช สักเคคาเม ซึ่งสถิตทิพยพิมาน มาคเมืองสวรรค...” (Fine Arts Department, 2007, p. 26) เห็นได้ว่าเป็นบทอัญเชิญเทวตาตามความเชื่อในคติพราหมณ์ ขณะที่ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลกล่าวถึงการนบถ่อมต่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นใหญ่ในสามโลก ผู้อยู่เหนือกิเลสและทุกข์ทั้งปวง ดังความว่า “ขมบาทบวร อาทรวายอภิวาท นารถนายกคิลกโลกาวสโย บโหวด้วยโลกธรรม สรรพเกลสสอยมละ สรรสิ่งเคร้าโคกสุญ สมบุรณธรรมเปนทั้งอก พันลอกล้าพิลียงาม...” (Chuenka, 2023, p. 87) การกล่าวถึง “ธรรม” แทน “เทพ” นี่เป็นการปรับเปลี่ยนรายละเอียดเนื้อหาของประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล ซึ่งมุ่งกล่าวสรรเสริญพระพุทธรูปและธรรมคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การปรับเปลี่ยนเนื้อหาดังกล่าวแสดงมโนทัศน์สำคัญคือ พุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามของสรรพสิ่งบนโลกมนุษย์ ดังความที่กล่าวว่า “ธรรมเปนทั้งอก พันลอกล้าพิลียงาม” การปรับเนื้อหาโดยใช้คำศัพท์และความคิดทางพุทธศาสนาในพระราชพิธีทางการเกษตรนี้ จึงนับเป็นกลวิธีอันแยบคายที่แสดงให้เห็นการปรับรูปแบบพระราชพิธีให้เข้ากับบริบทสังคมขณะนั้น ๆ

1.2 “หนึ่งอันว่าพืชคือกุศล”: ความเปรียบเทียบอุปลักษณ์ในการเชื่อมโยงธรรมชาติกับแนวคิดทางพุทธศาสนา

ในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลมีเนื้อหาพารารถึงเหตุแห่งการประกอบพิธีมากที่สุด เนื่องจากกล่าวถึงการทำพิธีในฐานะประเพณีของบ้านเมืองที่สืบต่อกันมาดังที่ระบุว่า “ในมาสนี้กำหนด จรดพระนังคัล วัลปพืชในภูมิสยาม” (Chuenka, 2023, p. 87) เนื้อหาได้อ้างถึงเหตุสำคัญที่ต้องพารารถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ด้วยมนุษย์ปุถุชนนั้นมีความโลภ เปรียบได้กับพื้นที่อัน “ร้อน” ไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชผล ดังความว่า

“...ยามนรชาติหญิงชาย กระหายร้อนด้าอุษณรัฐจวน บควรเปนทั้งอกแห่งผลพระธรรมที่สมเด็จพระทศพลบัณฑูรตรัส อุบติงอกด้วยงาม ความนี้ยังควรยอ ผู้ข้าขอบังคม บรมสุดโคดมนี้้น ขึ้นเคารพนบในธรรมคุณ สุนทรศราวาสสงฆ์ อันจำนงว่าเปนนอนาวีเศษ เหตุหว่านพืชเจริญผล อนนตคุณูปการเพื่องพี ในภพนี้ภพหน้า หนึ่งอันว่าพืชคือกุศล อันให้ผลในปรตยุบัน

จงพลันเสร็จแสดงผล กลปรารณา บรรดาบุพพรมณอปรรมชาติ ในมาสนี้กำหนด...”
(Chuenka, 2023, p. 87)

ความข้างต้นเห็นได้ว่าประกาศพระราชพิธีมุงกล่าวถึง “ความแห้งแล้ง” เทียบเคียงกับมนุษย์ผู้มีกิเลส ไม่สามารถเป็นที่เริ่มแห่งกุศลกรรม(บควรเป็นที่อกแห่งผล) จึงขออำนาจและสรรเสริญพระพุทธรูปที่พระพุทธรเจ้าได้ตรัสรู้ธรรม เชื่อมโยงการสั่งสอนธรรมของพระพุทธรเจ้าที่อุบัติขึ้นในนิสัยของมนุษย์ โดยสิ่งที่น่าสนใจคือ ผู้เขียนประกาศใช้ความเปรียบเทียบอุปลักษณ์เชื่อมโยงว่า “พืช” (Plant) นั้นมีคุณค่าและความหมายเท่ากับ “กุศล” (Charity) เป็นการเทียบสิ่งที่ เป็น “รูปธรรม” (พืช) เข้ากับ “นามธรรม” (กุศล) ได้อย่างน่าสนใจ

การใช้ความเปรียบดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์สำคัญประการหนึ่งคือ พุทธศาสนาเป็นบรรทัดฐานทางคุณค่าของธรรมชาติและมนุษย์ ขณะเดียวกันการประพาดิ กุศลกรรมก็เป็นเรื่องที่มีวิธีการปฏิบัติเป็นขั้นตอน มีสถานที่ที่เหมาะสม ใช้ระยะเวลา เช่นเดียวกับการเพาะปลูกพืชพันธุ์ที่กว่าจะงอกงาม สอดคล้องกับที่ Sangkhaphanthanon (2013, p. 116) กล่าวถึงวิธีการของพุทธศาสนาว่า “สำหรับศาสนาพุทธ...มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การช่วยให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ โดยสอนให้ยอมรับความจริงว่า ความทุกข์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่ ในการดำรงชีวิตของสิ่งทั้งหลาย ความทุกข์เกิดจากอวิชชาหรือความรู้ไม่ การจะหาทางดับทุกข์ได้ก็โดยการเข้าถึงความจริง วิธีการแก้ไขปัญหาแบบพุทธจึงมีเหตุผลแบบ ความคิดทางวิทยาศาสตร์”

อีกประการหนึ่งตัวบทข้างต้นยังได้แสดงความสัมพันธ์และขบขันแนวคิดคู่ตรงข้ามคือ กิเลสกับธรรมะ/ความแห้งแล้งกับความอุดมสมบูรณ์ และนำเสนอสิ่งที่อยู่ระนาบเสมอกันคือ พืช กุศล ธรรมะ และพระพุทธรเจ้า อันสัมพันธ์กับมโนทัศน์ข้างต้นที่พุทธศาสนาได้ทำหน้าที่เป็นมาตรฐานทางศีลธรรม ให้มนุษย์ได้สำรวจตรวจตราตนเองว่าย่อยห่างไปจากหลักธรรมทางศาสนาหรือไม่

2. มนุษย์พุทธินิเวศ: มโนทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา และ ธรรมชาติจากการสร้างเรื่องเล่าโดยอ้างอิงคัมภีร์พุทธศาสนา

นอกจากการสร้างเรื่องเล่าโดยใช้ความเปรียบเทียบอุปลักษณ์ในข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาสำคัญของประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลได้ใช้กลวิธีสำคัญคือการอ้างอิง (Allusion) เนื้อหาบางประการจากคัมภีร์พุทธศาสนาทั้งพระสูตรและชาดกเพื่อแสดงมโนทัศน์สำคัญ ทั้งนี้เนื้อหาที่ยกมาเรียบเรียงใหม่นี้มีจุดประสงค์ทางการสื่อสารที่ต่างไปจากเดิมในเรื่องตั้งต้นของพระสูตรและชาดก ดังการอธิบายต่อไปนี้

2.1 การอ้างอิงเรื่องเล่าในกสิการทวาชสูตร

ในพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงระบุว่าประกาศพระราชพิธีฯ นั้นได้ “...ยกพระคาถาภาลิตซึ่งมีมาในการทวาชสูตร มากขึ้นเป็นคำอธิฐาน...” (Chuenka, 2023, p. 51) แต่เมื่อผู้วิจัยสอบถามเนื้อหาพระสูตร แล้วพบว่าเนื้อหาของประกาศพระราชพิธีฯ พืชมงคลแลจรดพระนังคัลตรงกับเรื่องกสิการทวาชสูตรมากกว่า โดยเป็นพระสูตรที่ 4 ในสูตรนิบาต ขุททกนิกาย พระสูตรตันตปิฎก ว่าด้วยเรื่อง กสิการทวาชพราหมณ์ผู้กำลังไถนา และได้พบพระพุทธรูปเจ้ากำลังบิณฑบาต จึงตั้งคำถามว่า ทำไมพระองค์ไม่ทรงทำงานหาเลี้ยงชีพ แม้แต่การปลูกพืชที่ไถหว่านแล้วจึงจะได้บริโภค พระพุทธรูปทรงตอบพราหมณ์ผู้นั้นว่าพระองค์ก็ไถหว่านเพาะปลูกเช่นกัน แต่พระองค์ทรง ปลูกธรรมที่ได้ผลเป็นอภิลोकไม่เสื่อมสูญ คำตอบดังกล่าวทำให้กสิการทวาชพราหมณ์มี ดวงตาเห็นธรรม และบรรลุพระอรหัตต ซึ่งปรากฏเนื้อความสำคัญในพระสูตรดังกล่าวว่า

“...ศรัทธาของเราเป็นพืช ความเพียรของเราเป็นฝน ปัญญาของเราเป็นแอกและไถ หิริของเราเป็นงอนไถ ใจของเราเป็นเชือก สติของเราเป็นผลและ ปฏัก เราคุ้มครองกายคุ้มครองวาจา สรรวมในอาหารในท้อง ย่อมกระทำการถอนหญ้า คือ การกล่าวให้พลาตด้วยสัจจะ ความสงบเสงี่ยมของเราเป็นเครื่องปลดปล่อยกิเลส ความเพียรของเรานำธุระไปเพื่อธุระนำไปถึงแดนเกษมจากโยคะ ไม่หวนกลับมาเยี่ยมถึงสถานที่ ๆ บุคคลไปแล้วไม่เศร้าโศก การไถนานั้นเราไถแล้วอย่างนี้ การไถนานั้น ย่อมมีผลเป็นอมตะ บุคคลไถนานั้นแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ฯ...” (Tripitaka, Royal Edition, Vol.25, 2017, pp. 312 -313)

เนื้อความข้างต้นเห็นได้ว่ากสิการทวาชสูตรได้นำเสนอวิชาวาระหว่างวิถี พุทธกับวิถีพราหมณ์ กล่าวคือ วิถีพราหมณ์นั้นมุ่งในหนทางเป็นปัจเจกชนหาเลี้ยงตนเอง ขณะที่วิถีพุทธมุ่งเป็นเป็นที่พึ่งแห่งสัตว์โลกหรือนำพาชนทั้งหลายได้พบทางขจัดทุกข์ ด้วย ศรัทธา ความเพียร ปัญญา หิริโอตตปละ จิตใจ และสติสัมปชัญญะ โดยเนื้อความดังกล่าว กลายมาเป็นส่วนสำคัญของประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัล ดังความว่า

“สมเด็จพระทศพลบพิตรทูลแถลง แสดงว่าศรัทธาเป็นของปลูกประจำปี อินทรีย์สำรวมคือน้ำฝน ปัญญาคลกับแอกไถ ใจเป็นเชือกชัก ประชกคือสติกลีเกศตร ประเวศสู่ คิวาไลย อันนฤภัยพ้นวิบาก ..ล้วนคำจริงพระเจ้าตรัส อำนาจสัตย์เป็นที่ดำรง จงพิชอันชนหว่าน ทุกท่วย่านแนวนา ประชาราชภูรชนบท งอกงามหมดบวิกุล ฝนอุดมดี ฯ” (Chuenka, 2023, p. 88)

เมื่อพิจารณาเทียบเคียงแล้วเห็นได้ว่าประกาศพระราชพิธีได้อ้างอิง เนื้อหาจากกสิการทวาชสูตรอย่างชัดเจน และต้องการอาศัย “ความสัตย์” แห่งถกาคตเป็น มงคลบันดาลให้พืชมงคลที่ราษฎรปลูกจงอุดมสมบูรณ์ตามต้องการ กลวิธีดังกล่าวได้แสดงให้เห็น

เห็นมโนทัศน์สำคัญที่ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลได้เน้นย้ำเรื่อง พุทธศาสนาเป็นบรรทัดฐานสำคัญของสังคมที่มีอารยะ โดย กลีการทวาชสูตรได้ขีดเส้นบรรทัดฐานศีลธรรมเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่หนึ่งมีพุทธศาสนา(พระพุทธเจ้าและคำสอน) เทียบเคียงกับธรรมชาติ(พืชพันธุ์ น้ำฝน วัตถุเครื่องมือ พื้นที่) เสมือนพื้นที่โลกโลกุตระที่พื้นวิสัยของต้นหาและอวิชา กับส่วนที่สองได้ฐานศีลธรรมคือ พรหมณ์ อันเป็นมนุษย์ผู้ยังไม่ได้ขัดเกลาจริยะตามทัศนะพุทธ เสมือนพื้นที่โลกียะที่ยังข้องเกี่ยวกับความโลภ ทิฐิ อวิชา ไม่สามารถปลุกตนให้รู้ตื่นเติบโตจากกามารมณ์เหล่านั้นได้ ดังนั้นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามขึ้นได้จึงต้องเป็นสิ่งที่มืธรรมเป็นพื้นฐาน มนุษย์ที่มีศีลธรรมย่อมเป็นผู้ที่ส่งเสริมให้ผู้อื่นมีความเจริญรวมทั้งธรรมชาติแวดล้อมอีกด้วย

2.2 การอ้างอิงเรื่องเล่าในอรรถกถาเทมียชาดก

ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลยังปรากฏการอ้างอิงเรื่องเล่าจากชาดกสำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือ เทมียชาดก ในมหานิบาต ขุททกนิกาย พระสูตรตันตปิฎก ว่าด้วยเรื่องพระเทมียผู้ปรารถนาออกบวช แต่พระราชบิดาต้องการให้พระองค์ครองราชย์ต่อ พระเทมียจึงแกล้งทำเป็นง่อยเปลี้ย หูหนวกเป็นไข้ โหรราชสำนักจึงแนะนำให้นำพระเทมียไปฝังเนื่องด้วยเป็นกาลกนิ เมื่อออกจากเมืองพระเทมียได้กล่าวคาถาแสดงผลที่บุคคลไม่ประทุษร้ายต่อมิตรสืบาถาให้นายสารถีฟัง เช่น ข้อที่ 1 ผู้ไม่ประทุษร้ายต่อมิตรย่อมได้รับการบูชา หรือข้อ 7 ผู้ไม่ประทุษร้ายต่อมิตรย่อมมีสิริมงคลรุ่งเรือง ขณะคาถาข้อที่ 8 ซึ่งเป็นคาถาสำคัญที่มีการอ้างอิง ได้กล่าวถึงผู้ไม่ประทุษร้ายต่อมิตรนั้นจะมีโคและพืชพันธุ์อันบริบูรณ์ดังที่ระบุไว้

“...8. บุคคลผู้ใดมิได้ประทุษร้ายเหล่ามิตร โคทั้งหลายของบุคคลผู้นั้นย่อมเกิด พืชที่หวานไว้ในนาย่อมงอกงาม บุคคลผู้นั้นย่อมได้บริโภคผลของพืชที่หวานไว้...” (Aṭṭhakathā Temiya Jāṭaka, 2005)

เนื้อความของคาถาข้อที่ 8 ข้างต้นในเทมียชาดกกลายมาเป็นเนื้อหาสำคัญที่อ้างอิงอยู่ในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลความว่า

“หนึ่งพระเทมียมกุฎมาร ขานคาถาสดุดี ว่าโคของผู้มีจิตต์คดต่อเพื่อน ย่อมจะกลาดเกลื่อนมานามากมวญ ควรเปนอุปการแก่โครส จรดจารไถได้สะดวกพลัน พืชสามัญตุนหวาน ฟ่านเหลือแหล่ แพรเหลือหลาย สบายบริโภคเพิ่มพูลสวัสดิ์” (Chuenka, 2023, p. 88)

ความข้างต้นเห็นได้ว่ามีมีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมรายละเอียดบางประการคือ จากเดิมที่อรรถกถาเทมียชาดกได้แสดงเนื้อหาว่าด้วยผลของการไม่ประทุษร้ายมิตร ขณะในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลกล่าวถึงโค หรือนัยหนึ่งกำลังสื่อสารกับพระโคว่าควรให้ “อุปการะการไถได้สะดวก” ซึ่งเนื้อหาต่างไปจากอรรถกถาชาดกตั้งต้น แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งเนื้อหาในประกาศฯ ได้นำเรื่องราวเบื้องต้นมาปรับใช้ให้เข้ากับพระราชพิธีด้วย

การยกมาแต่งเนื้อความเป็นคำอธิษฐานเพื่อให้โคในพิธีนั้นเป็นกำลังหวานไถ่ที่ดี ด้วยเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์และพระพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นสิริมงคลบันดาลให้เกิดผลดี

เมื่อพิจารณาวิธีการอ้างอิงถึงเรื่องเล่าดังกล่าวกับบริบทแวดล้อมในพระราชพิธี จะเห็นโน้ตศรัทธาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ชัดเจนอีกประการหนึ่งคือ มนุษย์ตระหนักดีว่าไม่สามารถควบคุมธรรมชาติได้ เช่น ฤดูกาล อากาศ หรือกาลเวลา และธรรมชาติที่มนุษย์พยายามจะควบคุมเพื่อใช้ประโยชน์อย่างสัตว์ทางเกษตรกรรม แต่ต้องผ่านการฝึกฝน ชดเชยอย่างมีรูปแบบจึงจะสามารถควบคุมได้ อาจทำความเข้าใจได้ว่าประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลฉบับนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่อยู่เหนือและเกื้อกูลสัตว์โลก(รวมทั้งมนุษย์) ทั้งควบคุมและชี้แนะให้เกิดพุทธิปัญญา อันจะทำให้ดำเนินชีวิตได้ปลอดภัย แสดงให้เห็นความสำคัญของศาสนาในความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติอีกด้วย

2.3 การอ้างอิงเรื่องเล่าในอรรถกถาัมจฉาตกและอรรถกถาวาริชชาตก

ในเนื้อหาประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลที่ว่าด้วยการสังเวทหรือประกาศถึงเทวดา เป็นอีกส่วนที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากแสดงความคิดเห็นความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernaturalism) อันเป็นพื้นฐานของพิธีกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการประกอบพระราชพิธี โดยอาลักษณ์จะเป็นผู้อ่านประกาศ ดังเนื้อความที่อธิบายว่า “ข้าพระบาท ผู้รับบรมราชวโรกาส ขานคำขอประกาศแต่ทวยเทพยทั้งมวล ผู้ควรสดับรับพจนปกาลิต แห่งสมเด็จบรมบพิตรภวานา...” (Chuenka, 2023, p. 89) เนื้อหาในส่วนของการประกาศเทวดานี้ได้อ้างถึงเนื้อความจากอรรถกถาัมจฉาตก วรณวรรค เอกกนิบาต พระสูตรตันตปิฎก มาประกอบการเล่าเรื่องด้วย

อรรถกถาัมจฉาตกเป็นชาตกที่มุ่งปรารภการประเล้าประโลมจากสตรีเพศเพื่อให้ภิกษุเห็นภัยจากมาตุคามอันเป็นสิ่งขัดขวางการประพฤติธรรม ซึ่งผู้แต่งประกาศพระราชพิธีฉบับนี้มีได้นำเนื้อหาเรื่องภัยจากมาตุคามดังกล่าวมาใช้ประกอบการเล่าเรื่อง แต่เลือกอ้างอิงเนื้อหาส่วนที่กล่าวถึงเหตุการณ์พระพุทธเจ้าทรงใช้สัจกิริยาบันดาลให้ฝนตกเพื่อช่วยเหลือฝูงปลาและเต่าให้พ้นจากภรรณภัย และกล่าวถึงอดีตชาติเมื่อพระพุทธเจ้าเสวยชาติเป็นปลาช่อนโพธิสัตว์ ได้บันดาลให้ฝนตกเพื่อช่วยเหลือญาติฝูงปลาให้พ้นอันตรายเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างจากอรรถกถาัมจฉาตกที่ว่า

“พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นความพินาศของฝูงปลาและเต่า พระมหากรุณาเตือนพระทัยให้ทรงอุตสาหะ จึงทรงพระดำริว่า วันนี้ เราควรจะให้ฝนตก” (Aṭṭhakathā Matcha Jāṭaka, 2003)

การอ้างอิงเรื่องเล่าจากอรรถกถาัมจฉาตกข้างต้นนั้น นอกจากเชื่อมโยงเพื่อขอให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ให้แก่การเพาะปลูกเนื่องด้วยพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระ

นังคัลแรกนาขวัญแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อกล่าวถึง “พระพุทธรูปขอฝน” หรือพระคันธารราชภฏ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชธิบาย (Chuenka, 2023, p. 57) ถึงพระพุทธรูปดังกล่าวว่า

“แสดงพระราชดำริซึ่งทรงพระปรารภเรื่อง พระพุทธรูปซึ่งเรียกว่าพระคันธารราชภฏ ยกนิทานในวาริชชาฎกมากล่าว... ภายหลังพระเจ้าแผ่นดินในคันธารราชภฏองค์หนึ่งได้ทรงฟังเรื่องพระพุทธรูปเจ้าบ้านดาลให้ฝนตกนั้น ก็ทรงเลื่อมใส ให้สร้างพระพุทธรูปมีการนั้นออกตั้งบูชาขอฝน ฝนก็ตกลงได้ดังประสงค์ ภายหลังมาเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธรูปสร้างพระพุทธรูปมีอาการเช่นนั้นต่อ ๆ มากี่เรียกสมญาว่าพระพุทธรูปคันธารราชภฏ เพราะเหตุที่ได้สร้างขึ้นในเมืองคันธารราชภฏเป็นตัวอย่างต้นเดิมมา”

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลจะพบว่า มีการเขียนเนื้อความประกาศพรรณนาถึงลักษณะของพระพุทธรูปปางขอฝนนี้ตามลักษณะที่ปรากฏในอรรถกถาวาริชชาดก โดยเนื้อความในประกาศฯ ได้พรรณนาลักษณะการกระทำสักการียาขอฝนของพระพุทธรูปเจ้าเป็นพุทธานุภาพ ดังความว่า

“...ถวายต่อพระหัตถ์แห่งพระองค์ ธกัทรงกระหวัดพระวรกาย ชายส่วนหนึ่งครั้งนั้นทรงคลุมพระอังษประเทศทำอาการ ปานประหนึ่งจะทรงชล ษณนั้นมหาเมฆทั่วหล้าฟ้าอุโฆษครรชิต วิชชุดาเมลิ้องแมลบ แววาวบวาคึกคานันต์ พระชารทุ่มลงบ่น้อยพระพร้อยพร่ำพรำพรู บัดเดียวดูน้ำน่าน นองทุกย่านแนวนา ผุ่งประชาขึ้นแช่ม แจ่มใจชมบรมพุทธานุภาพ...” (Chuenka, 2023, p. 91)

หากพิจารณาจากเนื้อความของประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลข้างต้นและการอ้างอิงอรรถกถาวาริชชาดก จะทำให้เห็นโน้ตทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา และธรรมชาติประการหนึ่งในลักษณะเดียวกับกลวิธีการอ้างอิงอรรถกถาเดมิยชาดก กล่าวคือ มนุษย์มีอำนาจและความสามารถจำกัด ด้วยมองว่าฤดูกาลฝนฟ้าอากาศนั้นมีสามารถควบคุมได้ เสมือนเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติ จึงต้องมีการสื่อสารกับอำนาจดังกล่าว กลายเป็นการประกอบพิธีเช่นสรวงบูชาตามที่ปรากฏในลัทธิความเชื่อดั้งเดิม เพื่อสร้างความมั่นคงในจิตใจ ขณะที่พระพุทธรูปคันธารราชภฏ หรือพระพุทธรูปปางขอฝนนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่า มนุษย์มองว่าพระพุทธรูปเจ้าเป็นกับธรรมชาติที่มีความยิ่งใหญ่เสมอกัน ด้วยคุณลักษณะข้อหนึ่งคือ ทรงเป็นสัพพัญญุตญาณ ผู้ระลึกรู้สิ่งทั้งปวงทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคต รู้แจ้งถึงเหตุและผล ตรัสรู้ในทุกสรรพสิ่ง สอดคล้องกับกรอบแนวคิดข้างต้นที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้เบื้องต้น ซึ่งว่าด้วยความสัมพันธ์ที่เสมอกันระหว่างพุทธศาสนาและธรรมชาติบนฐานของศีลธรรม

ความคิดข้างต้นยังเด่นชัดสืบเนื่องจากเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งของประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลนี้ คือการกล่าวอ้างถึงพระราชหฤทัยพระเจ้าแผ่นดินเพื่อขอให้พืชมงคลเจริญงอกงามบริบูรณ์ได้ผลดีทั้งบ้านเมือง ดังประกาศความว่า

“หนึ่งสมเด็จบรมจอมไทยถวัลย์ราชบำรุงราชภรณ์รังพุทธศาสนให้รุ่ง มุ่งพระกมลอุสา
หะ สละความไร้ไพร่นคร ถอนทุกข์ทั่วเขตอาณา ...พิพิธเพริ้งไพโรฟ้าประชาราษฎร์ อำนาจ
สัตย์ทรงอธิฐาน จงบันดาลให้พืชเพาะเลี้ยงแลสำรวยเจริญงอก พันลอกกลัดระบัดใบ...”
(Chuenka, 2023, p. 89)

ความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลได้นำเสนอ “คติธรรมราชา” โดยเทียบเคียงพระมหากษัตริย์นั้นมีความเสมอกับพระโพธิสัตว์ มีต่างจากพญาปลาช่อนโพธิสัตว์ในอรรถกถาวาริชชาดก เปรียบว่าพระมหากษัตริย์สยามทรงมี “หัวใจโพธิสัตว์” ที่เมตตากรุณาประชาราษฎร์ ทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองเป็นที่พึ่งของปวงชน ด้วยอำนาจความสัตย์นั้น จึงขอให้พืชพันธุ์เจริญงอกงามบริบูรณ์ได้ผลดีทั้งบ้านเมือง การเล่าเรื่องที่มีเอกภาพเชื่อมโยงเรื่องเล่าประเด็นประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกันจึงได้ขบเน่นมโนทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนาและธรรมชาติให้เข้าใจและเห็นภาพอย่างชัดเจนตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

3. มโนทัศน์ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา และธรรมชาติในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัล

หากพิจารณาพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญในเบื้องต้นถึงลักษณะการประกอบพิธี พื้นที่ สิ่งของเครื่องใช้ และสัตว์ เห็นว่าเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัสดุจากธรรมชาติทั้งหมด สะท้อนให้เห็นร่องรอยวิถีชีวิตดั้งเดิมของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ อาศัยธรรมชาติเป็นผู้ผลิตอาหาร ทำให้มนุษย์สามารถอยู่รอดและดำรงชีวิตได้เสมอมา ความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับตำนานเรื่องเล่าการกำเนิดมนุษย์จากสัตว์/พืช ซึ่ง Sangkaphanthanon (2013, p. 101) ได้ศึกษาตำนานจามเทวีวงศ์และปฐมมูลได้เสนอว่า “ความรู้เรื่องนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดอย่างเป็นตรรกะว่า มนุษย์กับสัตว์พืชนั้นคือหน่วยเดียวกัน (Unity) ...เมื่อแปลความหมายในเชิงภาษาของแนวคิดนิเวศวิทยาก็คือ การมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติว่าเป็นญาติที่ใกล้ชิดกันนั่นเอง” สังคมที่มีระบบความเชื่อดังเดิมจึงมีเครื่องใช้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติปรากฏให้เห็น อาทิ กลองโมหะทีก ที่เชื่อว่าใช้สื่อสารกับธรรมชาติเพื่อหวังความอุดมสมบูรณ์

ความคิดดังกล่าวเป็นเพียงความสัมพันธ์เบื้องต้นระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเท่านั้น ทั้งนี้ต่อมาเมื่อสังคมในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับระบบความคิดความเชื่อจากพุทธศาสนาเข้ามาแล้วจึงมีความคิดที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น หลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เข้าใจความซับซ้อนดังกล่าวคือ วรรณกรรมที่บันทึกหรือเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมอย่างประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลนั่นเอง อธิบายได้ว่า แต่เดิมมนุษย์เชื่อว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ พุทธศาสนาเข้ามาแทรกซึมกับวิถีชีวิตโดยที่มิได้หักล้างความเชื่อเก่าในทางกลับกันหลักการขั้นตอน กฎเกณฑ์ วิถีปฏิบัติ ของพุทธศาสนาทำให้มนุษย์ขบคิดเรื่อง

ต่าง ๆ อย่างมีหลักการมากยิ่งขึ้น อย่างพื้นฐานที่สุดคือเรื่องความดีความชั่วที่อธิบายเรื่องความสันติสุขของสังคม นำมาซึ่งมโนทัศน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนาและธรรมชาติ ตามกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ข้างต้น โดยสามารถนำเสนอเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1) พุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามของสรรพสิ่งบนโลกมนุษย์ พิจารณาได้จากการกล่าวอ้างถึงพระพุทธรูป และธรรมคุณของพระพุทธเจ้า ดังในส่วนต้นของประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลที่ระบุว่า “ธรรม์เป็นทั้งอก พันลอกล้ำพิลี่ยาม”

2) พุทธศาสนาเป็นบรรทัดฐานทางคุณค่าของมนุษย์และธรรมชาติ มโนทัศน์ดังกล่าวพิจารณาได้จากการใช้ความเปรียบเทียบอุปลักษณ์ ที่ว่า “อันหนึ่งว่าพืชคือกุศล” กล่าวคือระบบคิดทางพุทธศาสนาได้เสนอเกณฑ์ศีลธรรมให้แก่ผู้คนในสังคม ผลที่ตามมาคือ มนุษย์ได้ทราบว่าการกระทำแบบใดที่เป็นกุศลกรรม การกระทำแบบใดที่เป็นอกุศลกรรม และกรรมทั้งสองลักษณะนั้นให้ผลเช่นไร หลักธรรมทางพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งบริสุทธิ์ที่มนุษย์เชิดชู เช่นเดียวกับธรรมชาติที่นับเป็นสิ่งบริสุทธิ์ มนุษย์จึงยกย่องเทียบเคียงธรรมชาติกับพุทธศาสนาว่ามีความสำคัญและคุณค่าเสมอกัน จึงเป็นการใช้แนวคิดทางศาสนามารับความชอบธรรมดังกล่าว

3) มนุษย์ผู้มีศีลธรรม (หรือกล่าวได้ว่ามนุษย์ที่นับถือหลักพุทธศาสนา) ย่อมเป็นผู้ส่งเสริมให้ผู้อื่นมีความเจริญ (หมายรวมถึงธรรมชาติ) ประเด็นดังกล่าวพิจารณาได้จากการอ้างถึงเนื้อหาจากกสิกรรมชาดเพื่อสื่อสารว่าวิถีทางแห่งพุทธะนั้นมีความเป็นเหตุเป็นผลเช่นเดียวกับกลไกทางธรรมชาติ โดย การสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้าไม่ได้แตกต่างกับการเพาะปลูกที่ต้องไถหว่าน จำต้องมีปัจจัยแวดล้อมหลายประการเป็นเครื่องบำรุงให้เกิดดอกผลเหมือนพุทธศาสนิกชนจะบรรลุธรรมได้ ดังที่ปรากฏการใช้กลวิธีอุปลักษณ์เชื่อมโยงและเน้นย้ำความหมายเช่น ร่างกายเป็นน้ำฝน ปัญญาเป็นแอกไถ จิตใจเป็นเชือก ประชุกเป็นสติ ดังนั้นกสิกรรมชาดจึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์(ผู้มีศีลธรรม)กับธรรมชาติที่แนบแน่นมากยิ่งขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ปฏิเสธวิถีมนุษย์ผู้ไร้ศีลธรรมผ่านตัวแทนพราหมณ์ซึ่งในมุมมองของพุทธศาสนาแล้วคือผู้ลุ่มหลงในมายาคติ มิได้ตื่นรู้ต่อความจริงในโลก

4) มนุษย์ไม่สามารถควบคุมธรรมชาติได้ แต่หลักคิดทางพุทธศาสนาช่วยให้เกิดสติปัญญา ทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติได้อย่างปลอดภัย จากการอ้างอิงเนื้อหาในอรรถกถาเตมียชาดกมาเล่าประกอบในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลแลจรดพระนังคัลนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลอันช่วยให้การประกอบพระราชพิธีราบรื่นอีกเช่นเดียวกัน ประสงค์ให้พระโคในพระราชพิธีไม่พยศ อุปการะการหว่านไถจนกระทั่งสิ้นสุดการประกอบพิธี ทำให้เห็นความสำคัญของพุทธศาสนาต่อระบบความคิดความเชื่อนอกเหนือจากคุณค่าคือเรื่อง “เดช” หลักธรรมศาสนจึงอยู่ในสถานะเข้มทิศชี้แนะสัตว์โลก และอำนวยให้เกิดหนทางอันเป็นสุคติ (หนทางที่ดี)

5) มนุษย์มีอำนาจและความสามารถจำกัด ขณะที่พระพุทธเจ้าในฐานะ สัพพัญญูตถาคต (อภิมนุษย์) ผู้รู้แจ้งความยิ่งใหญ่และเทียบเคียงได้กับธรรมชาติ พิจารณาได้จากการอ้างถึงเนื้อหาจากอรรถกถาัมมจกชาดก คือกล่าวถึงเหตุการณ์พระพุทธเจ้าทรงกระทำสังกิริยาให้เกิดฝนตก สะท้อนให้เห็นความคิดในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับธรรมชาติว่าอยู่ในระนาบเดียวกัน กล่าวคือ ธรรมชาติอยู่ในสถานะที่ยิ่งใหญ่ สามารถกำหนดความอุดมสมบูรณ์ (ความเป็น) และความแห้งแล้ง (ความตาย) แก่มนุษย์ได้ ดังนั้นพระพุทธเจ้าผู้ซึ่งเป็น “อภิมนุษย์” ผู้อยู่เหนือมนุษย์ทั้งปวงด้วยธรรมที่ส่งผลให้เกิด “ความรู้แจ้ง” จึงอยู่ในระนาบเดียวกับธรรมชาติที่สามารถบันดาลน้ำฝนอันเป็นความอุดมสมบูรณ์ให้แก่มนุษย์ได้

ระบบความคิดอันซับซ้อนที่ปรากฏในวรรณกรรมประกาศประกาศพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลชาดกันนั้น เป็นผลมาจากชั้นเชิงการแต่งวรรณกรรมด้วยกลวิธีอันหลากหลาย ทั้งการปรับรายละเอียดเนื้อหาของประกาศพระราชพิธีให้เข้ากับบริบทของสังคม การใช้ศิลปะทางภาษา และการอ้างถึงวรรณกรรมเรื่องก่อนหน้าที่มีอยู่แล้วในพระพุทธศาสนา มาปรับใช้เพื่อสอดแทรกมโนทัศน์วิถีคิดแบบต่างแง่มุม ภายใต้ภาพของการสร้าง “ความเป็นสิริมงคล”

อภิปรายผลการวิจัย

ประกาศพระราชพิธีพืชมงคลและจรดพระนังคัลช่วยอธิบายมโนทัศน์ความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างมนุษย์ พุทธศาสนา และธรรมชาติ ให้เข้าใจภาพรวมสำคัญคือ กฎเกณฑ์เรื่องศีลธรรมเป็นเส้นแบ่งบรรทัดฐานความสัมพันธ์ข้างต้น กล่าวได้ว่า พุทธศาสนากับธรรมชาติสัมพันธ์กันอยู่บนฐานของศีลธรรม เนื่องด้วยพุทธศาสนาเป็นกระบวนการของเหตุและผลที่ได้มาจากกลไกทางธรรมชาติ ขณะที่มนุษย์แบ่งได้เป็น 2 แบบคือมนุษย์ผู้เข้าถึงพระธรรมคำสอนจึงเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนาและมนุษย์ผู้ข้องติดในกิเลสนั้นอยู่ใต้ฐานศีลธรรมของความสัมพันธ์ดังกล่าว

กล่าวได้ว่า มโนทัศน์ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นมุมมองที่เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างเนื้อหาในประกาศพระราชพิธีพืชมงคลและจรดพระนังคัล ผู้แต่งได้ใช้กลวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลายได้แก่ การปรับรายละเอียดเนื้อหาให้เข้ากับพุทธพิธี การใช้กลวิธีทางภาษาคือความเปรียบเชิงอุปสัณณ์เชื่อมโยงพืชพันธุ์สำคัญในพระราชพิธีเข้ากับความคิดในพุทธศาสนา และการอ้างอิงเนื้อหาบางประการจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนาทั้งพระสูตรอรรถกถาในพระสูตรตันตปิฎกคือ กสิการทวาชสูตร อรรถกถาเตมียชาดก อรรถกถาัมมจกชาดก และอรรถกถาวาริชชาดก รวมถึงแนวคิดสัมพันธ์กับพุทธศาสนาได้แก่ แนวคิดเรื่องกุศลกรรม คติธรรมราชา เนื้อหาเรื่องราวและแนวคิดข้างต้นมีส่วนในการประกอบสร้างประกาศพระราชพิธีพืชมงคล

แลจรดพระนังคัลให้มีความศักดิ์สิทธิ์ที่จะสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติในฐานะ “ประกาศเทวดา” และเป็นสิริมงคลในการสื่อสารกับผู้เข้าร่วมพิธีหากพิจารณาในฐานะ “ประกาศมนุษย์” ตามนิยามที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงอธิบายไว้ในสาส์นสมเด็จ

นอกจากความเป็นสิริมงคลที่ได้จากการอ้างถึงเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาแล้ว เมื่อพิจารณาหน้าที่ของตัวบทวรรณกรรมอรรถกถาชาดก จะเห็นว่า มี 2 หน้าที่สำคัญ ประการแรกคืออรรถกถาชาดกที่ดำรงอยู่ในพระไตรปิฎก มีหน้าที่เพียงบันทึกหลักธรรมคำสอน หรือคติธรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่เมื่อมีการนำวรรณกรรมชาดกมาอ้างอิงหรือปรับใช้ร่วมกับการเล่าเรื่องจะพบหน้าที่ประการที่ 2 คือ หน้าที่ในการเสริมวัตถุประสงค์แฝงในการสื่อสาร กล่าวคือ เดิมกลีการทวาชสูตรได้เล่าเรื่อง วิถีทางการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ ยิ่งกว่าพืชผลจากการเพาะปลูก แต่ประกาศพระราชพิธีใช้รายละเอียดเนื้อหาบางประการของกลีการทวาชสูตรมาใช้คือ การอ้างถึงสังขจاربรมิของพระพุทธเจ้ามาบันดาลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในพระราชพิธี หรืออรรถกถาเตมียชาดกที่มุ่งนำเสนอเนกขัมมบารมีขบขันเนวลิตังกล่าวของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ แต่ในประกาศพระราชพิธีใช้คาถาจากอรรถกถาชาดกดังกล่าวเพียงข้อเดียวกล่าวถึงโคที่ไม่พยศ มุ่งหมายหน้าที่ในการเป็นนิมิตที่ดีของการประกอบพระราชพิธี ซึ่งมีใช้เนื้อหาสำคัญที่อรรถกถาเตมียชาดกต้องการสื่อสาร

ขณะที่อรรถกถามัจจชาดกมีใจความสำคัญคือ มุ่งปรารภพฤติกรรมการหึงหวงจากสตรีเพื่อเตือนภิกษุระมัตระวังตนมิให้จิตใจสั่นคลอน แต่ประกาศพระราชพิธีได้ใช้รายละเอียดเนื้อหาส่วนอื่นของอรรถกถามัจจชาดกคือ เหตุการณ์การกระทำสังกิริยาของพระพุทธเจ้าที่บันดาลให้ฝนตก ซึ่งแสดงให้เห็นวิธีการยกพระพุทธเจ้าให้มีความยิ่งใหญ่เทียบเคียงกับธรรมชาติ กลายเป็นหน้าที่อีกประการของอรรถกถามัจจชาดกที่มีส่วนเล่าเรื่องสนับสนุนวัตถุประสงค์แฝง

ความข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาของ Sheravanichkul (2022, p. 302) ที่สรุปว่า ชาดกมีความสัมพันธ์กับวรรณคดีไทยประเภทต่าง ๆ อาทิ วรรณคดีพุทธศาสนา วรรณคดีคำสอน วรรณคดีประกอบพิธีกรรม มีการนำเนื้อเรื่องหรือเนื้อหาในชาดกไปแต่งเป็นวรรณคดีประเภทต่าง ๆ บ้าง อ้างอิงชาดกบ้าง หรืออ้างถึงเรื่อง อนุภาค หรือตัวละครในชาดกบ้าง โดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กันตามประเภทของวรรณคดี เช่น การแสดงประวัติของพระพุทธเจ้า แสดงบารมีของพระมหาภิกษุตรีในฐานะพระโพธิสัตว์ อ้างอิงเพื่อสร้างศรัทธา นำเชื่อถือให้แก่เรื่อง นับเป็นความสำคัญของชาดกในฐานะแหล่งข้อมูลสร้างสรรค์วรรณกรรม อีกทั้งแสดงภูมิรู้อันเป็นอัจฉริยะของผู้เขียนด้วย

กลวิธีการสร้างเล่าเรื่องในประกาศพระราชพิธีพิฆัมมกัลแลจรดพระนังคัลจึงทำให้เห็นอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย เชื่อมโยงโลกมนุษย์และโลกธรรมชาติให้ใกล้ชิดกัน

พระพุทธศาสนาได้มอบหลักคิดและหลักปฏิบัติให้มนุษย์ได้เรียนรู้การใช้ชีวิต ว่ามนุษย์มีใช้ศูนย์กลางของสรรพสิ่ง แต่มนุษย์พยายามสร้างการต่อรอง เพื่อให้มีชีวิตที่มั่นคงและจิตใจที่ปกติสุขโดยมีสัทธิธรรมอันประเสริฐเป็นพื้นฐาน จึงสะท้อนให้เห็นโน้ตความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ศาสนา และ (อำนาจเหนือ) ธรรมชาติ ในแง่การก่อกลประนีประนอมพึ่งพาอาศัยกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

วรรณกรรมประกาศพระราชพิธีมีความน่าสนใจทั้งเนื้อหาและกลวิธีการสร้างวรรณกรรม ยังมีประกาศพระราชพิธีอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พระราชพิธีทางการเกษตร แต่เกี่ยวข้องกับฤดูกาล ประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นวิถีดั้งเดิม ซึ่งอยู่นอกเหนือขอบเขตที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ อาจศึกษาวิเคราะห์ในเชิงนิเวศวิจารณ์ต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- Aṭṭhakathā* Matcha *Jā*taka. (2003). Retrieved From <https://84000.org/tipitaka/atita/100jataka.php?i=4> 27003
- Aṭṭhakathā* Temiya *Jā*taka. (2005). Retrieved From <https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=28.0&i=394&p=2>
- Aṭṭhakathā* *Vā*richa *Jā*taka. (2003). Retrieved From <https://84000.org/tipitaka/atita100/jataka.p hp?i=270034>
- Chuenka, R. (Eds.). (2023). *The Royal Plowing Ceremony of the Royal Plowing Ceremony: writings by the king Rama V, The Royal Ceremony Announcements Ploughing Ceremony*. Bangkok: Institute of Linguistics and Rajanagarindra Cultural Studies Faculty of Humanities Kasetsart University.
- Fine Arts Department. (2007). *Announcement of the Royal Ceremony, Volume 1*. (9th ed.). Bangkok: Office of Literature and History.
- King Rama V. (2013). *The Royal Twelve-Month Ceremonies*. Bangkok: Saengdao.
- Panpoo, B., & Nilawanapa, R. (2022). The Language Strategies to Ecological Concept in Feature Writing of Veerasak Chansongsang. *Journal of Pacific Institute of Management Sciences (Humanities and Social Sciences)*, 8(1), 264 – 272. Retrieved from <https://so05.tcithaijo.org/index.php%20/pacific/article/view/252688>

- Polmuk, C. (2009). *Royal ceremony literature in the Rattanakosin period : Dharmaraja concept and literary techniques* (Master' s Thesis) . Retrieved from <https://library.car.chula.ac.th/record=b1865034>
- San Somdej Volume 1*: 1933. (1993). Bangkok: The Naris Foundation, The Damrong Rajanupab Foundation and Teachers' Council trade organization.
- Sangkaphanthanon, T. (2013). *Ecocriticism in Thai literature*. Bangkok: Nakhorn.
- Sheravanichkul, A. (2022). *The Jataka and Thai Literary Conventions*. Bangkok: Project to disseminate academic works of the Faculty of Arts Chulalongkorn University.
- Tailanga, S. (2017). *The Art and Science of Narration* (3rd ed.). Bangkok: Scholarly Communication Project, Faculty of Humanities, Kasetsart University.
- Thongchomchay, D. (2018). The Structure of Royal Ceremony Announcements during the Ayutthaya and Rattanakosin Period. *Damrong Journal*, 17(2), 113-136. Retrieved from http://www.damrong-journal.su.ac.th/upload/pdf/104_5.pdf
- Tripitaka, Royal Edition, Vol.25*. (2017). Retrieved From http://84000.org/tipitaka/pitaka_item/v.php?B=25&A=7102&Z=7176&p=agebreak=1
- Yindeenoy, P. (2013). The study of royal ceremonies announcement as a source of thai history (King Rama I – King Rama VI). *Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University*, 35(1), 185–218. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jasu/article/view/239112>

สัญลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของอาข่า: การสื่อสารทางความหมายและวัฒนธรรม

Symbols in Akha's Clothing: Semantic and Cultural Communication

อนันตา สุขวัฒน์¹

Ananta Sookawat

E-mail: hm_apisarap@crru.ac.th

อาภิสรา พลนรัตน์²

Abhisara Bolnarattana

ไกรสิทธิ์ จามรจันทร์สาขา³

Kriasit Jamonjansakha

รุ่งโรจน์ ตันประดิษฐ์⁴

Rungroj Tonpradit

Received: June 13, 2023

Revised: June 11, 2024

Accepted: June 18, 2024

¹⁻³ อาจารย์ ดร. ประจักษ์โปรแกรมภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Ph.D., Lecturer, Program of Thai Language and Culture, Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University

⁴ อาจารย์ประจำโปรแกรมภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Lecturer, Program of Thai Language and Culture, Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาสัญลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีพื้นที่ศึกษา คือ ดอยผาหมี ตำบลเวียงพางคำ จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นกลุ่มอาข่าอุ๋บยา มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยา ในด้านการสื่อความหมายในวัฒนธรรม 2. เพื่อศึกษาการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ อาข่าอุ๋บยาในสังคมปัจจุบัน โดยการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผลการศึกษาในเรื่องสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยาในด้านการสื่อความหมายในวัฒนธรรม พบว่า เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเปรียบเสมือนประวัติศาสตร์ของกลุ่มที่ได้บันทึกเรื่องราว วิธีการดำรงชีวิต รวมถึงความเชื่อเอาไว้อย่างชัดเจน ทำให้ชาวอาข่าไม่หลงลืมประวัติศาสตร์ภายใน สำหรับการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยา ในสังคมปัจจุบัน พบว่า ชาวอาข่าอุ๋บยาจะแบ่งเครื่องแต่งกายของตนออกเป็นสองประเภท คือ เสื้อผ้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เน้นความสวยงาม แต่ไม่มีสัญลักษณ์และความเชื่อของชาวอาข่า ซึ่งมีทั้งแบบใช้เครื่องจักรปักกลดลาย และแบบใช้ผ้าปะลายซึ่งจะรับมาจากอาข่าชุมชนอื่น กับเสื้อผ้าอาข่าอุ๋บยาแบบดั้งเดิมซึ่งเป็นผ้าปักลายที่ปรากฏสัญลักษณ์ ความเชื่อของชาวอาข่าโดยจะมีการตัดเย็บภายในครอบครัวเพื่อนำมาใช้ในประเพณีรวมถึงกิจกรรมต่างของชาวอาข่า

คำสำคัญ: สัญลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์อาข่า เครื่องแต่งกาย การสื่อสารความหมายและวัฒนธรรม

Abstract

This article aims to study the symbols appearing in the Akha ethnic group's clothing that indicate the identity of this ethnic group. The study area is Doi Pha Mi, Wiang Phang Kham Sub-district, Chiang Rai Province, which belongs to the Akha Ubya ethnic group. The research objectives are 1) To study the symbols in the clothing of the Akha Ubya ethnic group in terms of the communication of cultural meanings; and 2) To study the existence and change of symbols in the clothing of the Akha Ubya ethnic group in the current society. Through a qualitative research, the results of the study reveal that the clothing of the Akha ethnic group is comparable to a historical record. Their stories, ways of life, and beliefs are preserved through the symbols in order to remember

their own Akha history. For the persistence and change of the symbols in the clothing of the Akha U-Bya ethnic group in the present society, it has been found that the Akha people produce their clothing in two categories: clothing with beauty but without Akha symbols and beliefs to meet the market's needs, and traditional clothing with Akha symbols that indicate the people's beliefs and that are made within their families and worn in traditional ceremonies and activities.

Keywords: Symbols, Akha ethic group, Clothing, Cultural and semantic communication

บทนำ

เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญของมนุษย์ ในช่วงแรกมีวัตถุประสงค์ในการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความอบอุ่นให้แก่ร่างกาย ซึ่งวัสดุที่นำมาใช้จะได้จากธรรมชาติ ทั้งจากพืชและสัตว์ ในบางกลุ่มชนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายได้ถูกนำมาใช้ประกอบพิธีทางความเชื่อและประเพณี ในขณะที่บางกลุ่มชาติพันธุ์เสื้อผ้าคืออัตลักษณ์ในการแสดงออกถึงความเป็นตัวตน ไม่เพียงเท่านั้น ในเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีเรื่องราว ประวัติศาสตร์ ความเชื่อที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาในรูปของสัญลักษณ์ เพื่อให้ชนรุ่นหลังไม่หลงลืมประวัติศาสตร์และความเป็นมาของกลุ่ม อย่างเช่น ลายปักรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงสีเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่บอกเล่าเรื่องราวและสัญลักษณ์ลงบนผืนผ้าและเครื่องแต่งกายได้อย่างน่าสนใจ

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในหลายประเทศ โดยกลุ่มชาติพันธุ์นี้มีความเชื่อและประวัติศาสตร์เป็นของตนเอง ประวัติศาสตร์หรือเรื่องเล่าของอาข่าสามารถแบ่งได้เป็นสามช่วง ได้แก่ ประวัติช่วงที่ 1 เป็นตำนานบอกเล่า การกำเนิดหรือจุดเริ่มต้นของการเป็นอาข่า ประวัติช่วงที่ 2 คือ ตำนานเรื่องเล่าที่แยกมนุษย์และผิออกจากกัน ซึ่งประวัติของอาข่าในช่วงนี้ เป็นที่มาของสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเครื่องแต่งกายของกลุ่มอาข่า และช่วงสุดท้ายจะเป็นประวัติของการสูญเสียบ้านเมืองและตัวอักษร ซึ่งประวัติในช่วงนี้จะ เป็นที่มาของสีเสื้อผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าเป็นที่มาของการสร้างสัญลักษณ์ โดยจะบอกเล่าเรื่องราวผ่านนิทานหรือตำนาน ที่เป็นเช่นนี้เพราะเนื้อเรื่องในนิทานหรือตำนานเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งสามารถสะท้อนความเชื่อและศรัทธาในสิ่งต่าง ๆ ให้ปรากฏออกมาในลักษณะของสัญลักษณ์ ซึ่งเรื่องราวที่ถูกถ่ายทอดออกมานี้อาจไม่ได้เป็นไปตามความหมายที่แท้จริง แต่เปลี่ยนแปลงไปตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา

ตลอดจนการยอมรับของคนในสังคม สิ่งเหล่านี้ทำให้สัญลักษณ์มีความหมายได้หลากหลายรูปแบบ (Watanakul, 1994)

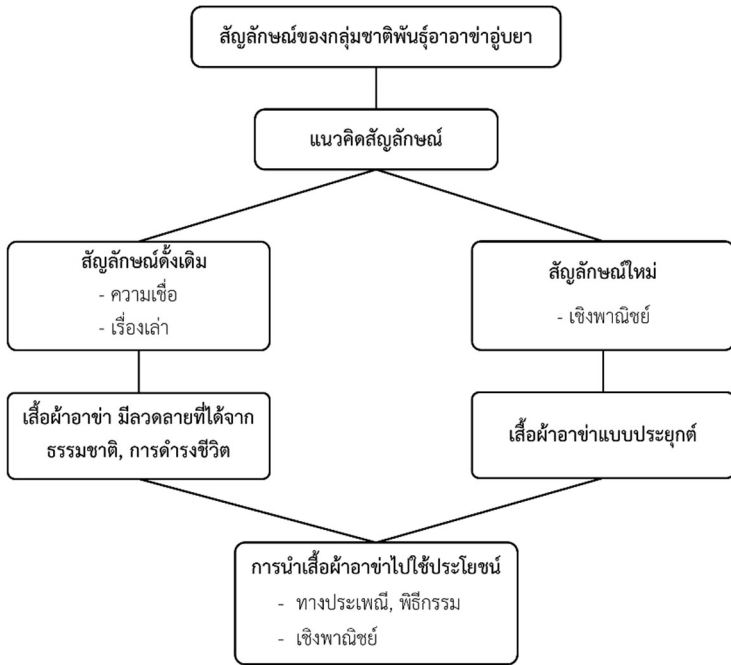
ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการนำเสนอข้อมูลในบทความนี้ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการอธิบายสัญลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของอาข่าในประเด็นการสื่อสารทางความหมายและวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่แสดงออกผ่านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในบริบททางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยา ดอยผาหมี จังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยา ในด้านการสื่อความหมายในวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยาในสังคมปัจจุบัน

กรอบแนวคิด

บทความนี้อาศัยกรอบแนวคิดหลักในการศึกษา คือ แนวคิดสัญลักษณ์ (symbol theory) เพื่ออธิบายความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเสื้อผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า โดยใช้พื้นที่ชุมชน คือ ดอยผาหมี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ในการศึกษาซึ่งมีกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดสัญลักษณ์การสื่อสารในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยา

Figure 1. Conceptual framework of symbols for communication in the culture of the Akha ethnic group

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนของการศึกษาค้นคว้า 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีและเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยา จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และมีการสำรวจพื้นที่ของชุมชน ประสานงานในพื้นที่เพื่อจัดทำเครื่องมือในการวิจัย
2. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล จะใช้วิธีการสังเกตการณ์ (Observation) บริบทพื้นที่วิจัย ในกิจกรรมของชุมชนช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น ช่วงวันหยุด การจัดประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มอาข่าที่เปิดให้บุคคลภายนอกเข้าไปในชุมชนได้ โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และ ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ในประเด็นประวัติความเป็นมาของชุมชน สถานที่สำคัญ ข้อห้าม ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนและวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของอาข่าผามี่และอาข่ากลุ่มอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงราย

3. ขั้นศึกษาข้อมูลโดยวิเคราะห์การคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ อาข่าอู๋บยา ดอยผาหมี ในสังคมปัจจุบัน โดยศึกษาจากเสื้อผ้าอาข่าแบบดั้งเดิม และแบบปัจจุบัน ที่มีผู้สวมในประเพณีสำคัญ ดังเช่น ประเพณีโล้ชิงช้า ปีใหม่ไขแดง ในด้านการผลิตและนำผลผลิตไปใช้ในเชิงพาณิชย์ รวมถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ได้แก่ สี รูปแบบเสื้อผ้าโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการสังเกต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 2 เสื้ออาข่าแบบดั้งเดิม

Figure 2. Akha Traditional Clothing

ภาพที่ 3 เสื้ออาข่าแบบปัจจุบัน

Figure 3. Akha Current Clothing

4. ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัย โดยเริ่มจากการจัดทำ (ร่าง) รายงานการวิจัย เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องในชุมชนและผู้เชี่ยวชาญได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เนื่องจากพื้นที่ในการศึกษา คือ อาข่าดอยผาหมี อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นกลุ่มอาข่าอู๋บยามิพื้นที่อยู่ใกล้กับชายแดน เมื่อปีพ.ศ. 2516 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จมายังพื้นที่แห่งนี้ และพระราชทานเมล็ดพันธุ์กาแฟให้แก่อาข่าผาหมี ทำให้ดอยผาหมีเป็นแหล่งผลิตกาแฟและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงราย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ประกอบการเจ้าของธุรกิจที่อยู่ในชุมชน จำนวน 14 คน ผู้นำชุมชนทั้งอดีตและปัจจุบัน จำนวน 3 คน กลุ่มวิสาหกิจของชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี จำนวน 8 คน รวมถึงปราชญ์ของชุมชนที่มีความรู้ในด้านประเพณี วัฒนธรรมอาข่าผาหมี จำนวน 5 คน นอกจากนี้ ยังเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลรองที่เป็นเครือข่ายกับคนในชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ เมื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญทางประเพณีวัฒนธรรมอาข่าในชุมชน จึงสรุปอภิปรายและนำเสนอผลในลักษณะของการพรรณานาวิเคราะห์

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

1. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สัญลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอู๋ยาในด้านการสื่อความหมายในวัฒนธรรมเป็นเสมือนบันทึกทางประวัติศาสตร์ ที่บอกเล่าประวัติความเป็นมา ความเชื่อของกลุ่ม เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวให้ชนรุ่นหลังได้ทราบ ด้วยเหตุนี้ชาวอาข่าทุกคนจึงสามารถจดจำเรื่องราว ประวัติและรักษาวัฒนธรรมของอาข่าได้อย่างเหนียวแน่น โดยสามารถแบ่งประวัติออกเป็นช่วงเวลา ดังละเอียดต่อไปนี้

ประวัติช่วงที่ 1 คือ ตำนานการกำเนิดหรือจุดเริ่มต้นของการเป็นอาข่า ชาวอาข่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเชื่อและศาสนาเป็นของตนเอง ซึ่งจะเรียกว่า “การนับถือบรรพบุรุษ” มีเทพเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่ง คือ อาเผ่วหมี่แย้ นับเป็นตำนานหรือเป็นต้นกำเนิดที่ทำให้เกิดชาวอาข่า ดังที่ Bunyasanai (2004, p. 8) กล่าวว่า “อาเผ่วหมี่แย้ สร้างท้องฟ้าขึ้นมาก่อน ต่อจากนั้นพื้นดินและสรรพสิ่งต่าง ๆ ก็ถูกสร้างขึ้นมาโดยเทพเจ้าชื่อ จาบีอาหล่อง เป็นช่วงที่มนุษย์ ผี อาศัยอยู่ร่วมกันและมีการติดต่อสื่อสารกัน” ไม่ว่าจะเป็น ลม ฟ้า อากาศ รวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในจักรวาล ต่อมามีการสืบทอดเผ่าพันธุ์กันลงมาอีก 9 ชั่วเทพ โดยเทพองค์สุดท้ายคือ เบ่ซุง เมื่อเบ่ซุงมีบุตรซึ่งก็คือ มนุษย์คนแรก ชื่อ ชุมมิโอ หลังจากยุคของชุมมิโอ ก็มีผู้สืบเชื้อสายต่อมาได้แก่ โทเล, โทเล จุม, จุมมอ แย, มอแย จา, จาที่อสี, เทื่อลี ลี, ลีญแบ, ญแบ อู, อูโย ย่า, โยย่า ซ่อ, ซ่อมอ ไฮะ, มอไฮะ เจ, เจ เทอะเพอะ ,เทอะเพอะ ม้อ (พยางค์หลังชื่อบิดาจะกลายเป็นพยางค์หน้าของชื่อบุตร ดังนี้เรื่อยลงมาตามแบบแผนการตั้งชื่อของอาข่า ซึ่งยังทำกันอยู่จนทุกวันนี้)

เทอะเพอะ ม้อถือเป็นอาข่าคนแรก ส่วนเจ เทอะเพอะคือแม่ของผีและคน และถือเป็นต้นกำเนิดของศาสนาบรรพบุรุษของอาข่า ซึ่งในภาษาอาข่าเรียกว่า “อะมา มาตะ คำว่าอะมา แปลว่าแม่ มาตะ แปลว่า รวมกัน ซึ่งหมายถึง แม่ของคนและผี โดยหลังของอะมา มาตะ มีนม 9 เต้าไว้สำหรับผี ด้านหน้ามี 2 เต้าสำหรับมนุษย์ ในช่วงที่ผีและคนอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน จะให้ผีทำงานกลางคืนแล้วให้มนุษย์นอน ในเวลากลางวันมนุษย์ทำงานและให้ผีนอนเสื่อกับควายอยู่ด้วยกัน นกอินทรีก็กับไก่อยู่ด้วยกัน จนกระทั่ง อะมา มาตะเสียชีวิตลง ผีกับมนุษย์จึงทะเลาะกัน เนื่องจากไม่สามารถทำพิธีร่วมกันได้ เพราะผีนอนในเวลากลางวันส่วนมนุษย์นอนในเวลากลางคืน ส่งผลให้ผีนกอินทรีกับไก่แยกกันอยู่ ควายกับเสื่อกไม่ถูกกัน อีกทั้งเมื่ออะมามาตะเสียชีวิตในเวลากลางวัน ซึ่งเป็นเวลาที่ผียังนอนหลับอยู่ อะมามาตะได้หันนม 9 เต้ามาทางมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีนม 9 เต้า แต่มนุษย์ไม่ยอมมี จึงหันข้าง 9 เต้าไปทางผี ผีจึงมีนม 9 เต้า จากนั้นผีได้เชิญพินา (ผู้มีบทบาทสำคัญ ทำหน้าที่ประกอบศาสนาพิธีทั้งด้านจิตวิญญาณและสุขภาพของชาวอาข่า โดยแต่ละหน้าที่จะมีชื่อเรียกต่างกัน หากจัดพิธีศพจะเรียกว่า ‘พินา’) ของผี ชื่อว่า ยา โล เบ เช้ มาประกอบพิธี แต่อะมา มาตะ ก็ลุกขึ้นมาแล้วพูดว่า ไปไม่ได้ หนทางยาก (หมายถึงท้องบสวดแล้วพาวิญญาณไปถึงสวรรค์ไม่ได้) ท้องอยู่ด้วยกัน 3 คิน ก็ส่งวิญญาณไม่ได้ จึงได้เชิญพินาของมนุษย์ท้องบสวดไปได้ 1 – 2 คิน อะมามาตะก็ลุก

ขึ้นมาแล้วกล่าวว่า ไปยังไม่ได้ ไปได้แค่ครั้งเดียว เมื่อท่องถึงคันทที่ 3 ซึ่งเป็นคันทสุดท้าย เมื่อจบบทสวดอะมาตะก็สิ้นใจตายทันที

แม้อะมาตะจะสิ้นใจตาย แต่ฝักกับคนก็ยังอยู่ในครอบครัวยุคเดียวกัน แต่เริ่มทะเลาะกันหนักขึ้น เนื่องจากต่างฝ่ายต่างอยากแยกไปอยู่อย่างเอกเทศ ต่างฝ่ายต่างกล่าวโทษกันและกันว่า มนุษย์ขโมยไข่ผีและผีขโมยแต่งงานมนุษย์ หลังจากทะเลาะกันหนักมากขึ้น ทั้งผีและมนุษย์จึงสาบานกันและให้มีการแบ่งเขต ต่างฝ่ายต่างจะไม่เห็นกัน และไม่ไปล้ำเขตซึ่งกันและกัน (Patiphan , 2006, pp. 19 - 20)

ประวัติช่วงที่ 2 คือ ตำนานเรื่องเล่าที่แบ่งแยกมนุษย์และผี ตำนานของอาข่าเล่าว่า ในยุคที่ฝักกับมนุษย์ยังติดต่อสื่อสารและอาศัยอยู่ร่วมกันนั้น ผู้ชายอาข่าเชื่อว่าบองเยอได้หลงรักหญิงสาวผู้หนึ่งชื่อว่า ค้องเตอะ หญิงสาวสาวผู้นี้เป็นบุตรสาวของผี บองเยอได้ลักพา ค้องเตอะหนี และกล่าวว่าพ่อแม่ของค้องเตอะ จะมาพาลูกสาวกลับไป เมื่อมาถึงหมู่บ้านจึงมีการสร้างประตูดุ โดยนำวัสดุ 10 ชนิด ได้แก่ นกแสก อีกา นกแซงแซว ด้ายเงิน ก้างปลา กระดิง รูปสลักชายหญิง เกลว ค้อนตีเหล็ก ลวดลายพื้นปลาดิบขอบประตูดุ มาประดับตกแต่งบริเวณประตูดุ ซึ่งสัญลักษณ์ทั้ง 10 ชนิดสามารถป้องกันพ่อแม่ของค้องเตอะไม่ให้เข้ามาในหมู่บ้านได้จากเรื่องเล่าในส่วนนี้จึงเป็นมาของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าที่ทุกปีเมื่อชาวอาข่าสร้างประตูดุหมู่บ้านจะต้องมีสัญลักษณ์เหล่านี้มาตกแต่งที่ประตูดุหมู่บ้านเพื่อป้องกันสิ่งไม่ดีเข้าหมู่บ้าน

สำหรับประวัติช่วงที่ 3 คือ ประวัติการสูญเสียบ้านเมืองและตัวอักษร

ชาวอาข่าในบันทึกของจีนกล่าวว่า ชาวอาข่าได้สร้างเมืองของตนเองมีกำแพงล้อม เมืองนี้มีชื่อว่า เมือง ‘ทุ่มหล่อง’ (Tm -lang) หรือ ‘ทาหล่อง’ (Ta lang) เป็นเมืองป้อมปราการตั้งอยู่ใกล้ที่ราบลุ่มแม่น้ำดำเหนือรอยต่อระหว่างจีน ลาวและเวียดนามในปัจจุบัน ไปประมาณหนึ่งร้อยกิโลเมตร ภายหลังเรียกในภาษาฮั่นว่า ‘โหมเจียง’ (Mojiang)”

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในยุคประวัติศาสตร์ มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ มีภาษาและตัวอักษรเป็นของตนเอง โดยจะบันทึกบทสวดและภูมิปัญญาในหนังควาย เพื่อถ่ายทอดให้กับกลุ่มอาข่าด้วยกันจากตำนานจื่อบองและบองจุยเล่าว่า “ชาวอาข่าในอดีต มีความเจริญรุ่งเรือง มีบ้านเมืองและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ต่อมาพวกเขาได้สูญเสียตัวอักษรเหล่านั้นไปเสียสิ้น เพราะพวกเขาพากันกินหนังควายที่จารึกอักษรเหล่านั้นไปหมดในยามที่หิวโหย หลังจากบองจุยเสียชีวิตลง บุตรชายของเขาคือ จุยอิม (Dzjui im) ได้ขึ้นมาสืบอำนาจแทนในยุคนั้น คือยุคแห่งการล่มสลายของเมืองทุ่มหล่อง เพราะมีผลจากสงครามที่ต้องต่อสู้กับขุนเจืองผู้นำชาวไทลื้อและกองทัพมองโก (Kongtaweesak, 2011)

จากเรื่องเล่าและประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของอาข่าในช่วงต้น จึงเป็นที่มาของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งที่นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ ได้แก่ สิ่งของ สัตว์ รูป

แทนผู้ชายและผู้หญิงโดยสามารถพบเห็นตั้งแต่ประตูหมู่บ้าน ประเพณี รวมถึงเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของชาวอาข่า สำหรับสัญลักษณ์ที่นำมาใช้ในเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายนั้น จะเลือกสัญลักษณ์บางอย่างมาทำเป็นลวดลายเพื่อปกปิดไปบนเนื้อผ้า นอกจากจะทำให้เสื้อผ้ามีลวดลายสวยงามแล้ว ยังสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตและความเชื่อของชาวอาข่าอีกด้วย

การผลิตเสื้อผ้าของชาวอาข่าในอดีตจะมาจากการผลิตขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การปั่นด้าย การย้อมสี การทอผ้าจนกระทั่งการเย็บปักเป็นลวดลายต่าง ๆ ชาวอาข่าจะสวมเสื้อสีดำตัวยาว ด้านหลังตัวเสื้อจะมีลวดลายปักหลากหลายสีสันสวยงาม สตรี อาข่าจะสวมกระโปรงสั้นสีดำ คาดเข็มขัด สวมผ้าพันท้องทั้ง 2 ข้าง ดังที่ Srisawat (2008, p. 343) กล่าวโดยรวมน่า

“ผู้หญิงชาวก่อสวมเสื้อดำอกคับ แขนแคบรัดตัวยาวหุ้มข้อมือ ตัวเสื้อสั้นลงมาถึงข้อมือ ออกหน้าผากลางโค้งลงมาเป็นรูปปีกนก ด้านหน้าสั้นด้านหลังเว้าที่ว่างไว้ให้เห็นตะโพกและร่องตะโพก เสื้อที่ผ่อกด้านหน้าประดับด้วยผ้าสีแดงลูกเต๋อย ที่คอสวมห่วงคอเงิน 2-3 อัน ซึ่งค่อนข้างใหญ่ บางคนทัดดอกไม้ที่หู สวมกำไลแขนทำด้วยโลหะเงิน

ผู้หญิงชาวก่อใช้กระโปรงสั้นสีดำยาว 10 นิ้ว สูงเหนือหัวเข้าชั้นไปราว 1 คืบ มีผ้าคาดเอวปล่อยปลายผ้าอันมีลวดลายงดงามห้อยลงมากปิดข้างหน้า ที่ขอบกระโปรงบางที่ก็ประดับด้วยกระดุมเงินเล็กๆ เรียงรายรอบเอว บางคนมีกล้อยาสูบห้อยเอวข้างพร้อมลูกน้ำเต้าขนาดจิ๋วได้เขาลงไปที่น่อง มีผ้าสีดำเย็บเป็นถุงกระบอกใช้ผ้าสีแดงขาวเหลือน้ำเงินเย็บเป็นชั้นๆ สลับสีกันไป พร้อม ๆ กับติดลูกเต๋อย ลูกปัด กระดุมเปลือกหอย ใช้เชือกเส้นเล็ก รัดถุงน่องข้างบนเพื่อไม่ให้หลุดลงมาเวลาก้าวเท้าเดิน”

เมื่อพิจารณาเครื่องแต่งกายของอาข่าจะพบว่า รูปแบบของหมวก เครื่องประดับ ชื่อเรียก รวมถึงการให้ความหมายของลวดลาย ในอาข่าแต่ละกลุ่มจะต่างออกไป แต่จะคงสีและลวดลายหลักเหมือนกันทุกกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากสัญลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายจะสัมพันธ์กับเรื่องเล่า ความเชื่อ รวมถึงการดำรงชีวิตประจำวัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในประวัติศาสตร์ที่ 1 ซึ่งเป็นเรื่องจุดกำเนิดสรรพสิ่งรวมถึงจุดเริ่มต้นการนับถือบรรพบุรุษของชาวอาข่านั้น ชาวอาข่าได้เลือกสัญลักษณ์ “แผ่นเงินสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือแผ่นเงินเป็นวงกลม” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนของพระอาทิตย์ เรียกในภาษาอาข่าว่า ‘พิวอจ๋อ (pyur ghaww joe)’ สัญลักษณ์นี้มีลักษณะคล้ายกับสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือบางครั้งอาจเป็นแผ่นเงินกลม เรียกในภาษาอาข่าว่า ‘พิวอจ๋อ’ ซึ่งชาวอาข่าจะนำสัญลักษณ์นี้มาประดับบนหมวกและเสื้อเกาะอกของผู้หญิง ในสองลักษณะ คือ ลักษณะแรก จะใช้ด้ายปักลวดลาย ‘พิวอจ๋อ’ ลงบนตัวเกาะอก และรูปแบบที่สอง คือ การนำแผ่นเงินมาเย็บติดบนวัสดุ ซึ่งปัจจุบันจะปรากฏสัญลักษณ์นี้บนเกาะอก และหมวกของผู้หญิงอาข่า

ภาพที่ 4 ภาพสัญลักษณ์‘พิวอเจว (Pyur Ghaww Joe)’

Figure 4. Pictogram of Pyur Ghaww Joe

สำหรับประวัติช่วงที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงมนุษย์และผีแยกกัน จากประวัติในช่วงนี้เป็นที่มาของชุดอาข่ารวมถึงสัญลักษณ์ตามเรื่องเล่ากล่าวว่า ลูกสาวผีเมื่อครั้งอาศัยในป่ายังไม่มีเสื้อผ้าสวมใส่ เมื่อชายหนุ่มไปพบและตกหลุมรักจึงพาลูกสาวผีมาอยู่ด้วย ระหว่างทางชายหนุ่มตัดเอาต้นกล้วยมาทำเป็นหมวก นำใบไม้ ใบตองมาทำเป็นเครื่องประดับหมวก นำยามมาตัดออกทำเป็นเกาเขอก สายยามมาทำเป็นจี้ปั้ง ผ้าจากยามบางส่วนมาทำเป็นผ้ารัดน่อง นำร่มขาวมาฉีกเป็นริ้วๆ ทำเป็นกระโปรง (จากเรื่องเล่านี้เมื่อผู้หญิงอาข่าแต่งงานจะสวมกระโปรงสีขาว) ประวัติในช่วงที่สองไม่เพียงเป็นที่มาของเสื้อผ้าผู้หญิงอาข่าเท่านั้น แต่ยังเป็นที่มาของสัญลักษณ์ที่อยู่บริเวณประตูหมู่บ้านเพื่อป้องกันผีไม่ให้เข้าหมู่บ้าน ซึ่งสัญลักษณ์บริเวณประตูหมู่บ้านนี้ ชาวอาข่าได้เลือกสัญลักษณ์มาปักลงบนเสื้อของผู้หญิงอาข่า นั่นคือ ก้างปลาและเฉลว

ภาพที่ 5 ภาพลายฟันปลาที่ปรากฏบนเสื้อของชาวอาข่า

Figure 5. Zigzag patterns on the shirts of Akha people

ดังนั้นในประวัติช่วงที่ 2 ชาวอาข่าได้เลือกสัญลักษณ์ “ลายพันปลา ลายก้างปลา หรือลายหอก” เป็นสัญลักษณ์แทนอาวุธที่แหลมคม ถือเป็นลวดลายสำคัญที่ทำให้เสื้อมีความศักดิ์สิทธิ์และมีความสำคัญ โดยลายก้างปลามาจากเรื่องเล่าของชาวอาข่าในตำนานที่สองผู้ชายอาข่าได้ใช้ลายเขียนพันปลา หรือ ลายก้างปลาเป็นสิ่งป้องกันผีไม่ให้เข้าหมู่บ้าน ด้วยเหตุนี้ที่หน้าประตูหมู่บ้านของชาวอาข่า จึงปรากฏสัญลักษณ์นี้ นอกจากนี้ชาวอาข่ายังนำสัญลักษณ์ “ลวดลายพันปลา” มาเป็นลวดลายของเสื้อเพื่อเป็นสัญลักษณ์ป้องกันสิ่งไม่เป็นมงคล และลายที่มีความหมายในการป้องกันเสนียดหรือความอัปมงคลอีกลวดลายหนึ่งที่ชาวอาข่านำมาใช้ปกคลุมบนตัวเสื้อคือ “ลายเฉลว หรือตาแหลว” ซึ่งทั้งสองสัญลักษณ์จะปรากฏที่ประตูหมู่บ้านรวมถึงเสื้อของชาวอาข่า

ภาพที่ 6 สีที่ใช้ตกแต่งเสื้อของชาวอาข่า

Figure 6. Decorative colors on Akha people's shirts

ประวัติช่วงที่ 3 สัญลักษณ์ที่พบคือ “สีในการตกแต่งเสื้อมี 5 สี ได้แก่ สีเขียว ขาว แดง น้ำเงิน เหลือง” แทนธงชาติอาข่า สีสันทันที่ปรากฏบนผ้าก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ชาวอาข่ามีฝีมือในการผสมผสานวิธีการเย็บผ้าปะติดรวมอยู่ในผืนผ้าแต่ละชิ้น สีเหล่านี้มาจากประวัติในช่วงที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงการสูญเสียบ้านเมืองและตัวอักษร โดยสีทั้ง 5 คือสัญลักษณ์ของธงชาติอาข่าเมื่อครั้งที่ชาวอาข่ายังมีบ้านเมืองของตนเอง แต่หลังจากที่ต้องอพยพแยกย้ายไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัย ชาวอาข่าไม่กล้าที่จะนำธงชาติอันบ่งบอกถึงความเป็นอาข่าติดไปได้ จึงนำสีของธงเหล่านี้มาเย็บติดกับเสื้อหรือกระเป๋ โดยแต่ละสีจะจับคู่ในการตกแต่ง เช่น สีเขียวสามารถปักคู่กับสีขาวและสีเหลือง หรือ สีนํ้าเงิน สามารถปักร่วมกับสีเหลืองและสีแดง

ตารางที่ 1 แสดงสัญลักษณ์ที่ปรากฏประวัติในแต่ละช่วง

ช่วงเวลา	สัญลักษณ์	ความหมาย
ประวัติช่วงที่1 จุดกำเนิดของอาข่า	แผ่นเงินสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือแผ่นเงินเป็นวงกลม	ตัวแทนพระอาทิตย์
ประวัติช่วงที่2 แบ่งแยกมนุษย์และผี	ลายฟันปลา หรือ ลายหอก	ภาพแทนอาวุธที่แหลมคม
	ลายเฉลว หรือ ตาแหลว	ป้องกันเสนียด หรือความอัปมงคล
ประวัติช่วงที่ 3 ประวัติการสูญเสียบ้านเมือง	สีในการตกแต่งเสื้อผ้ามี 5 สี ได้แก่ สีเขียว ขาว แดง น้ำเงิน เหลือง	ธงชาติอาข่า

Note. Symbols that appear in each historical period

สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนเสื้อผ้าอาข่าไม่เพียงบอกเล่าประวัติของกลุ่มรวมถึงความเชื่อเท่านั้น เสื้อแต่ละตัวยังปรากฏสัญลักษณ์บ่งบอกถึงวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมที่อยู่รายรอบชาวอาข่าอีกด้วย

ภาพที่ 7 ลวดลายผ้าแบบดั้งเดิม ที่สะท้อนการดำรงชีวิตของอาข่า

Figure 7. The Traditional cloth pattern that reflects the ways of life of Akha people

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นลวดลายที่มาจากการดำรงชีวิตของชาวอาข่า ภาพจากแถวที่ 1 เป็นภาพที่ชาวอาข่าเลียนแบบลวดลายจากลักษณะของไข่มุก ซึ่งเป็นเส้นตรงและตรงปลายจะแยกเป็นแฉก ออก 3 แฉก ชาวอาข่าจะเรียกขานนี้ว่า ลายตีนไก่ เรียกในภาษาอาข่าว่า ยาจี้ตีเพียะ (zq civ eer pyar) ซึ่งในวัฒนธรรมของอาข่าจะใช้กระดูกไก่ในการเสี่ยงทายสถานที่ตั้งหมู่บ้าน ว่าดีหรือร้าย นอกจากนี้ในการเลือกสถานที่สร้างหมู่บ้าน โจวม่า (ผู้นำทางศาสนาของอาข่า) จะเป็นผู้เสี่ยงทายโดยนำไข่มุกหนึ่งฟอง โยนลงพื้น หากไข่มุกแตกในครั้งแรกก็ไม่จำเป็นต้องโยนครั้งที่ 2 เพราะเชื่อว่า เจ้าที่อนุญาตให้สร้างชุมชนในสถานที่แห่งนั้นได้ แต่ถ้าในครั้งแรกโยนไข่มุกพื้นแล้ว ไข่มุกไม่แตกจะมีการเสี่ยงทายครั้งที่ 2 โดยใช้ไข่มุกฟองเดิม หากไข่มุกไข่มุกฟองเดิมโยนครบ 3 ครั้งแล้ว ไข่มุกยังไม่แตก แสดงว่าเจ้าที่ไม่อนุญาตให้ตั้งหมู่บ้านในพื้นที่แห่งนั้น ผู้นำชุมชนต้องแสวงหาสถานที่ใหม่

ภาพจากแถวที่ 2 เป็นภาพที่ชาวอาข่าเลียนแบบลวดลายจากการเลี้ยงของงู เรียกในภาษาอาข่าว่า ละโอโจว (Lar ghovq joer) (ลวดลายนี้มีความหมายพิเศษ ใช้เพื่อเพิ่มความสวยงาม)

ภาพจากแถวที่ 3 เป็นลายเว้า มาจากสังเกตธรรมชาติ เรียกในภาษาอาข่าว่าชิงยอ (ciq nyaw) (ลวดลายนี้มีความหมายพิเศษ ใช้เพื่อเพิ่มความสวยงาม)

ภาพจากแถวที่ 4 เป็นภาพที่เลียนแบบแผ่นเงินที่ใช้ประดับหน้าอก มาเป็นลายผ้า เรียกในภาษาอาข่าว่า พิววอเจ่ว (pyur ghawv joe) ซึ่งความหมายของแผ่นเงินประดับหน้าอกนั้น Sorawee Decha (2018, p. 29) กล่าวว่า “ชาวอาข่ามีความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือดวงอาทิตย์และดวงจันทร์โดยจะนำแผ่นเงินขนาดใหญ่และขนาดเล็กมาแทนพระจันทร์เต็มดวงและพระจันทร์ครึ่งเสี้ยว”

ภาพจากแถวที่ 5 เป็นภาพที่มาจากลายสีเหลี่ยมต่อกัน เพื่อความสวยงาม เรียกในภาษา อาข่าว่าโดซอง (dawq ghovq) (ลวดลายนี้มีความหมายพิเศษ ใช้เพื่อเพิ่มความสวยงาม)

ภาพที่ 8 ตัวอย่างลายผ้าที่มีลวดลายจากธรรมชาติ

Figure 7. Examples of fabric patterns with natural patterns

นอกจากนี้ลวดลายที่มาจากธรรมชาติยังมีลวดลายอื่นอีก เช่น ลายดอกไม้ ลายแม่น้ำ ปักผสมผสานกับลวดลายอื่น ๆ จะเห็นได้ว่า สัญลักษณ์ที่ปรากฏในเสื้อผ้าแบบดั้งเดิมนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น สองส่วนกล่าวคือ ส่วนแรกเป็นสัญลักษณ์ที่มาจากความเชื่อและยังคงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวอาข่าที่ยังคงยึดถือสืบต่อกันมา และส่วนที่สอง คือ สัญลักษณ์ที่อยู่ในการดำรงชีวิตซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรม ตั้งแต่วิถีการเลือกหมู่บ้าน รวมถึงการประกอบอาชีพ ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้คือภาพแทนธรรมชาติ ที่ชาวอาข่าพบเห็นในการดำรงชีวิตประจำวัน ลวดลายทั้งสองส่วนนี้เป็นลวดลายดั้งเดิมที่ปรากฏบนเสื้อผ้าของชาวอาข่า จากจินตนาการของผู้ตัดเย็บ ทำให้ลวดลายที่อยู่บนเสื้อผ้าอาข่าผืนแต่ละตัว จะมีลวดลายไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ถือถือผลความเชื่อที่ถ่ายทอดเป็นสัญลักษณ์ผ่านลวดลายบนผืนผ้า ส่งผลให้ในพิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงานหรืองานศพ ชาวอาข่าจะสวมชุดของตนเข้าร่วมพิธี ซึ่งชาวอาข่าถือว่าชุดอาข่าเป็นชุดสุภาพ จึงสามารถสวมใส่ได้ทุกงานและทุกโอกาส

ดังนั้น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า จึงเปรียบเสมือนประวัติศาสตร์ของกลุ่มที่ได้บันทึกเรื่องราว วิถีการดำรงชีวิต รวมถึงความเชื่อเอาไว้โดยผ่านสัญลักษณ์ ซึ่งในปัจจุบันแม้ว่าจะมีชาวอาข่าบางกลุ่มได้เข้ามาอาศัยในเมืองและปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิต แต่ยังมีชาวอาข่าอีกเป็นจำนวนมากที่ยังดำรงชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติ ประกอบอาชีพทางการเกษตร ดังนั้นวัฒนธรรมด้านเครื่องแต่งกายของชาวอาข่าจึงยังคงรักษาลักษณะของเสื้อผ้าแบบดั้งเดิมไว้ ไม่ว่าจะเป็นลวดลาย สัญลักษณ์ สีที่ใช้ในการตกแต่งเสื้อผ้า รวมถึงความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ที่สามารถปกป้องคุ้มครองผู้สวมใส่ให้ปลอดภัยจากสิ่งไม่ดีได้

2. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ด้านการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอยู่ในสังคมปัจจุบัน พบว่า ในด้านการคงอยู่ของสัญลักษณ์มีการแบ่งลวดลายออกเป็นสองลักษณะ ลักษณะแรก คือ สัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเชื่อทางวัฒนธรรมชาวอาข่าได้เลือกสัญลักษณ์บางอย่าง ที่สื่อหมายถึงการป้องกัน คุ้มภัยอันตราย มาปักลงบนเสื้อ ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้ได้แก่ ภาพฟันปลา และภาพเงลว สำหรับลักษณะที่สอง คือ สัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต การดำรงชีวิตของชาวอาข่า ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้ ได้แก่ ภาพตีนไก่ ลายงูเลื้อย ภาพดอกไม้ ภาพแม่น้ำจึงส่งผลให้เสื้อผ้าอาข่าผืนมีคุณค่าและมีมูลค่า เนื่องจากอาข่าผืนไม่นิยมผลิตเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายเพื่อจำหน่าย แต่จะรับเสื้อผ้าจากชุมชนอื่นขึ้นมาจำหน่าย เพราะชุมชนแห่งนี้แหล่งผลิตกาแฟ รวมถึงอาข่าผืนในชุมชนเป็นผู้ประกอบการในธุรกิจหลายประเภท จึงมองว่าหากผลิตเสื้อผ้าเพื่อการค้าต้องใช้เวลานานในการจำหน่าย อีกทั้งขั้นตอนการผลิตเสื้อผ้ามีความละเอียดซับซ้อน ต้องใช้ความสามารถด้านการปัก เย็บ ทำให้เสื้อผ้าอาข่าผืนจะผลิตให้เฉพาะคนในครอบครัว

สำหรับการเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของอาชญาอาชญาในสังคมปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่ชนิดของผ้าจากผ้าฝ้ายย้อมสีที่ได้จากธรรมชาติ ทำให้เสื้อของอาชญาไม่สามารถซักได้ มาเป็นผ้าสีดำทั่วไปซึ่งสามารถซัก-รีดได้ ในด้านการตัดเย็บและปักลวดลายปรับเปลี่ยนจากมือคนเป็นการใช้จักรเย็บผ้าซึ่งสามารถผลิตได้รวดเร็ว ในด้านวัสดุได้แก่เส้นด้ายมีการปรับเปลี่ยนจากการปั่นฝ้ายและย้อมสีที่มีตามธรรมชาติ มาใช้เส้นด้ายที่นำเข้ามาจากประเทศจีน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านเครื่องแต่งกายของอาชญาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจะเน้นที่ความสวยงาม มีสีสันสดใส ทำให้สามารถผลิตเสื้ออาชญาในปริมาณที่มาก ภายในระยะเวลาอันสั้น ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการที่ผลิตเสื้อผ้าอาชญาเพื่อจำหน่ายจะเป็นกลุ่มอุลอะอาชญาและลอมืออาชญา อีกทั้งในปัจจุบันชาวอาชญาผลิตเฉพาะลวดลาย เพื่อใช้ในการตกแต่งเสื้อผ้าตามสมัยนิยม โดยไม่ปักลวดลายที่มีความเชื่อทางศาสนา ลวดลายเหล่านี้สามารถนำมาประกอบหรือตกแต่งชุดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เสื้อผ้ากลุ่มชาวอาชญา ได้แก่ ชุดราตรี ชุดสูท ลวดลายกระเป๋ารองเท้า เป็นต้น

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงกรรมวิธีการผลิต กล่าวคือ เมื่อต้นทุนในการผลิตลดลงไปทำให้เสื้ออาชญาในปัจจุบันมีราคาที่ถูกลงจากเดิมมาก แม้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะทำให้ผ้าของอาชญาเป็นที่รู้จักในวงกว้าง แต่การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตเสื้อผ้าอาชญาทั้งในด้านวัสดุกรรมวิธีการผลิตรวมถึงลายผ้า ได้ส่งผลต่อความเชื่อและความศักดิ์สิทธิ์ของเสื้ออาชญาเนื่องจากเสื้อผ้าอาชญาแบบใหม่จะไม่นิยมปักสัญลักษณ์ที่มีความหมายแฝง จะเน้นเพียงความสดใสของลวดลาย โดยลายที่นิยมนำมาใช้ปักจะเป็นลายดอกไม้ หรือลวดลายเรขาคณิต ส่งผลให้ชาวอาชญาและอาชญาพาหมี เลือกลงพื้นที่ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมของตนต่างกัน การเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมของเสื้อผ้าอาชญาจะเปิดกว้างในเรื่องการแต่งกาย ที่ไม่มีสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมสามารถนำมาใช้ได้กับทุกคนและทุกโอกาส เพื่อตอบสนองในการนำสินค้าทางวัฒนธรรม มาสร้างรายได้ให้แก่ชาวอาชญา หากเป็นเสื้อที่มีความหมายทางสัญลักษณ์ มีกรรมวิธีการผลิต แบบดั้งเดิม จะมีมูลค่าที่สูง ผู้ที่สวมใส่จะเลือกใช้ในงานพิธีหรือโอกาสที่สำคัญ เช่น นำมาสวมใส่ในงานพิธีโล้ชิงช้าที่ชาวอาชญาให้ความสำคัญกับผู้หญิง หรือ ในวัฒนธรรมของชาวอาชญาจะนำมาสวมใส่เมื่อต้องร่วมพิธีศพที่มีชาวอาชญาเสียชีวิต เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้าย เป็นต้น ดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงลักษณะเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยา

ที่	ลักษณะเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอุ๋บยา	แบบดั้งเดิม	แบบปัจจุบัน
1	ด้านกระบวนการผลิต - หัตถกรรม - เครื่องจักร	✓	✓
2	ด้านประเภทของผ้า - ผ้าฝ้ายย้อมสีจากธรรมชาติ - ผ้าโพเร	✓	✓
3	ด้านประเภทของเส้นไหม - เส้นไหมจากประเทศจีน - เส้นไหมสังเคราะห์	✓	✓
4	ด้านรูปแบบชุดและลวดลาย - เฉพาะกลุ่มใช้ในพิธีกรรม - สากล เช่น ชุดสูท ชุดราตรี ลวดลายของกระเป๋ ฯลฯ	✓	✓ ✓
5	ด้านการทำความสะอาดเครื่องแต่งกาย - ห้ามซักล้าง - ซักรีดได้	✓	✓ ✓
6	ด้านผู้ผลิตอาข่าอุ๋บยา - ผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว	✓	

Note. The Comparison of the existence and change of clothing characteristics of the Akha Ubya ethnic group

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสัญลักษณ์ที่ปรากฏในเครื่องแต่งกายของอาข่า : การสื่อสารทางความหมายและวัฒนธรรมผลการศึกษพบว่า เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของชาวอาข่าผาหมี่เป็นสิ่งบันทึกเหตุการณ์ เพื่อบอกเล่าให้ทราบถึงการดำรงชีวิตของชาวอาข่าที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยอาข่าจะนำทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รายรอบมาสร้างเป็นลวดลายและกลายเป็นสัญลักษณ์ สืบต่อกันมา นอกจากนี้บางสัญลักษณ์ยังแทนความเชื่อ ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีเรื่องเล่าซ่อนอยู่ในสัญลักษณ์เหล่านั้น ทำให้เสื้อผ้าของชาวอาข่าจึงมีความพิเศษ แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งการที่คนอาข่ายังคงใช้สัญลักษณ์เหล่านี้จึงเปรียบเสมือนว่าเรื่องราวและความทรงจำของคนอาข่ายังคงเป็นที่จดจำและได้รับการ

ถ่ายทอดสืบทอดไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Manarungwit (2021) ที่ศึกษาเรื่อง สื่อสัญลักษณ์ ความเชื่อสู่อัตลักษณ์ผ้าทอไทย-ลาว พบว่า ในผ้าทอไทย-ลาวจะมีลวดลายสัญลักษณ์ ที่เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ศาสนา รวมถึงสถานที่สำคัญ โดยความหมายของสัญลักษณ์ที่อยู่ในลายผ้าจะแบ่งออกเป็นความหมายเชิงปัจเจกและความหมายกลุ่ม โดยลวดลายบนผืนผ้า จะบันทึกระบบกฎเกณฑ์ รวมถึงการเตรียมความพร้อมผู้ทอเพื่อเข้าสู่การเป็นผู้ทอในอุดมคติและเป็นมนุษย์ในอุดมคติของสังคม เนื่องจากลวดลายของผ้าได้เชื่อมโยงกับโลกอุปสรรคและโลกนามธรรมซึ่งถือเป็นค่านิยมหนึ่งของสังคม

สำหรับการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสัญลักษณ์ที่อยู่ในเครื่องแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอู๋ยา ในสังคมปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าอู๋ยา ดอยผาหมี มีการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคมปัจจุบันและรักษาอัตลักษณ์เครื่องแต่งกายของตน ในสองลักษณะคือ ลักษณะแรกชาวอาข่าอู๋ยาจะผลิตเสื้อผ้าภายในครอบครัวสำหรับสวมใส่ในพิธีที่สำคัญตามประเพณีของอาข่า ซึ่งมีสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงความเชื่อทางวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตโดยเลือกสัญลักษณ์บางอย่าง ที่สื่อหมายถึงการป้องกัน คุ้มภัยอันตราย มาปักลงบนเสื้อ ลักษณะที่สองคือการปรับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้ใช้ได้หลายโอกาส เริ่มตั้งแต่ชนิดของผ้า จากผ้าฝ้ายทอมือมาเป็นผ้าโพรที่ผลิตด้วยเครื่องจักร รวมถึงลวดลายที่ปรากฏบนเสื้อจะเป็นลายเลขาคณิต การเลือกสีให้มีสีที่สดใสและมีความคงทนต่อการใช้งาน ซึ่งการปรับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเหล่านี้จะมาจากอาข่าชุมชนอื่นที่ผลิตชุดอาข่าเพื่อจำหน่าย ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของตลาด สอดคล้องกับงานศึกษาของ Matanboon (2018) ที่ศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์ สืบสาน และการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาด้านการทอผ้าของชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ชาวไทลื้ออำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายได้ใช้ช่องทางการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตช่วยในการสืบสาน และถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นลวดลาย หรืออัตลักษณ์ของผ้าทอ ซึ่งช่องทางอินเทอร์เน็ตช่วยให้สินค้าเข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขึ้น แต่ก็ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงลวดลายผ้าทอ เพราะเมื่อผ้าทอไทยลื้อเป็นที่นิยมต่อผู้บริโภค นักท่องเที่ยวบางกลุ่มจะเป็นผู้กำหนดลวดลายทำให้มีการผลิตผ้าทอตามความต้องการของลูกค้า

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. สัญลักษณ์ที่ปรากฏในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่ายังมีอีกหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถนำมาศึกษาในเรื่องของความเชื่อ ประเพณี และการดำรงชีวิตประจำวันได้

2. ควรมีการศึกษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาในเรื่องความหมายของลายผ้าให้กับเยาวชนเพื่อส่งต่อองค์ความรู้ ก่อนที่จะสูญหาย โดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงลวดลายผ้าแบบดั้งเดิมและลวดลายแบบใหม่เพื่อให้เห็นความแตกต่าง

เอกสารอ้างอิง

- Ayi, P., (2006). *Festivals and Appropriate Ceremonies in the Current Situation Case Study: Akha Community, Ban San Charoen Kao, Wawee Subdistrict, Mae Suai District, Chiang Rai Province*. Bangkok: Thailand Research Fund.
- Bunyasaranai, B., & Cheumue, M., (2004). *Akha Life Varieties from Mountain to City*. Chiang Mai: Ming Muang Press.
- Barthes, R., (2008). *Mythologies*. (3rd ed.). Chiang Mai: Kobfai Publishing Project.
- Charoensin-o-larn, C., (2012). *Semiology, Poststructuralism, and the Study of Politics*. (2nd ed.). Bangkok: Vibhasa Printing.
- Decha, S., (2018). *The Project of Creating Contemporary Jewelry from the Study of Oo-Lo Akha Hill Tribe* (Master's thesis). Silpakorn University, Nakorn Prathom.
- Jutaporn (Jamjuree), P. (2008). *Culture, Communication and Identity*. (2nd ed.). Bangkok: Active Print Company.
- Kongtaweesak, P., (2011). *Akha Night Bazaar: Trade with Ethnicity*. Chiang Mai: Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Kaewkangwan, S., (2005). *Language and Thinking. We Think by Language*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Manarungwit, K., (2021). Symbolic Media: Beliefs to Thai-Lao Handwoven Fabric Identity. *Journal of Liberal Arts, Wang Nang Lerng*, Bangkok. *RMUTP*, 1(1), 56-74.
- Matanboon, W., (2018). The Conservation, Continuation, and Existence of the Wisdom in Weaving of the Tai Lue Tribe, Chiang Khong District, Chiang Rai Province. *Cultural Approach Journal*, 19(35), 89-96.
- Sukawat, A., et al. (2020). *Cultural Dynamics Study of the Akha Tribe on Doi Phami: Cultural Tourism*. Chiang Rai: Faculty of Humanities, Rajabhat University, Chiang Rai.

- Srisawat, B., (2008). *30 Nations in Chiang Rai*. (3rd ed.). Bangkok: Siam Publisher.
- The Royal Institute. (1999). *The Royal Institute Dictionary*. Bangkok: Nanmeebooks Publication.
- Watanakul, C., (1994). *Kreu-Sae: Relationships between Ethnicities, Narratives and Rituals* (Master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.

การวิเคราะห์โครงสร้างและความหมายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

An Analysis of the Structure and Meaning of Chinese Store Names of
Thai-Chinese People at Hua Ro Market Area in Phra Nakhon Si Ayutthaya District,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ธัญญารัตน์ มะลาศรี¹

Tanyarat Malasri

E-mail: Tanyarat_mls@mju.ac.th

กนกพร นุ่มทอง²

Kanokporn Numthong

Received: September 19, 2023

Revised: June 17, 2024

Accepted: June 18, 2024

¹อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Lecturer, Department of Thai and Eastern Languages, Faculty of Liberal Arts, Maejo University

²รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Associate Professor Dr, Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อศึกษาโครงสร้างและความหมายของชื่อร้านค้าภาษาจีน รวมทั้งข้อมูลที่สะท้อนจากป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมชื่อร้านค้าภาษาจีนทั้งหมดที่ปรากฏอยู่บริเวณตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โครงสร้างและความหมายของชื่อร้านค้าภาษาจีน บริเวณตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านรูปแบบและลักษณะของภาษา 2) ด้านภาษาโดยวิเคราะห์ตามประเภทโครงสร้าง 3) ด้านข้อมูลที่สะท้อนจากป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน ผลการศึกษาพบว่า ในด้านของรูปแบบและลักษณะของภาษา ป้ายร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สะท้อนให้เห็นประเภทตัวอักษร ลำดับการอ่าน อักษรจีน และสีของอักษรจีน ซึ่งชาวจีนใช้อักษรจีนตัวเต็ม (繁体) ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 และเป็นตัวอักษรจีนที่อ่านจากขวาไปซ้ายทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 โดยป้ายร้านค้าส่วนใหญ่นิยมใช้สีเหลืองหรือสีทองเพราะเป็นสัญลักษณ์ความเป็นสิริมงคล คิดเป็นร้อยละ 95.34 ในด้านของลักษณะภาษาโดยวิเคราะห์ตามประเภทโครงสร้าง พบว่าป้ายร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ ใช้โครงสร้างเดียว โครงสร้างประกอบและโครงสร้างอื่น ๆ เป็นสำคัญ โดยป้ายชื่อร้านค้าส่วนใหญ่จะใช้โครงสร้างเดียวโดยใช้ชื่อคนอย่างเดียวโดยคงแซ่ในภาษาต้นทางไว้ คิดเป็นร้อยละ 25 เนื่องจากเป็นการตั้งชื่อที่ไม่สลับซับซ้อน อีกทั้งยังเป็นการบ่งบอกถึงตัวตนของเจ้าของร้านได้อย่างชัดเจนอีกด้วย และในด้านข้อมูลที่สะท้อนจากป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีนยังสะท้อนให้เห็นถึงตระกูลแซ่ของผู้ประกอบกิจการ ซึ่งพบแซ่ล่อ (罗) จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 18.42 เนื่องจากชาวจีนแซ่ล่อนิยมเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าว และประเภทธุรกิจของผู้ประกอบการที่พบมากที่สุด คือ ร้านขายของชำ คิดเป็นร้อยละ 34.88

คำสำคัญ: ชื่อร้านค้าภาษาจีน ชาวไทยเชื้อสายจีน ตลาดหัวรอ พระนครศรีอยุธยา

Abstract

This research paper aims to study the Chinese store names of Thai-Chinese people at Hua Ro market area in Ayutthaya. It emphasizes the structure and meaning of the store names including the data reflected on store signs and analyzes the data from all the collected Chinese store names around Hua Ro, Ayutthaya. The structure and meaning of Chinese store names at Hua Ro,

Ayutthaya, can be categorized into 3 categories: 1) Forms and characteristics of the language, 2) Language aspects according to types of language structure, and 3) Information reflected by the names of Chinese stores. In terms of language forms and characteristics, Chinese store signs of Thai-Chinese people in Hua Ro Market Area, Ayutthaya, reveal the character types, character reading order, and character color. All of the store signs (100%) use traditional Chinese characters (繁体), and all of them (100 percent) read from right to left. Moreover, 95.34% of the signs are painted in yellow or gold because these colors represent good luck. In terms of language characteristics according to the types of language structure, we found that the signs use a single structure, composite structure, and other types of structure. The single-structure signs use only the family names the original form (25%) since the names are not complicated and they clearly indicate the identity of the shop owners. The most common family name used is “Lor” (罗) (18.42%) because many Chinese people with this family name settled down in this area. Grocery shop is the most common type of business (34.88%).

Keywords: Chinese store name, Thai people of Chinese descent, Hua Ro market, Ayutthaya

บทนำ

ตลาดหัวรอ เป็นย่านตลาดการค้าแรกของพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นบริเวณชุมทางแม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำป่าสักมาบรรจบกัน ทำให้มีแพค้าขายรวมถึงเรือสินค้าเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมาก Taengpan (2014, p. 47) ได้กล่าวไว้ว่า ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 บริเวณหัวรอกลายเป็นย่านตลาดน้ำและตลาดบกที่หนาแน่นไปด้วยร้านค้าเล็กใหญ่มากมาย ทั้งของชาวไทยและชาวจีน เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับที่ว่าการมณฑลกรุงเก่าในพระราชวังจันทร์เกษม รวมถึงสถานที่ราชการอื่น ๆ ปัจจุบันยังคงเห็นร่องรอยของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ยังคงดำเนินกิจการร้านค้าตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษมายังรุ่นของลูกหลาน ตลาดหัวรอ ได้สะท้อนวัฒนธรรมความคิด วิถีชีวิต และความเชื่อของชาวจีนผ่านป้ายร้านค้า ในการบ่งบอกตัวตนของเจ้าของร้าน เนื่องจากบรรพบุรุษของตนเป็นชาวจีนไม่มีความรู้ภาษาไทย ต่อมาเมื่อชาวจีนเริ่มเข้ามาตั้งรกรากและแต่งงานกับคนไทยในพื้นที่ จึงทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม และ

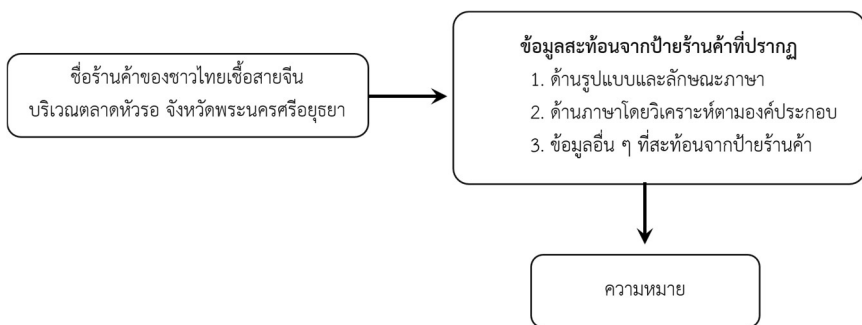
ปรากฏชื่อร้านค้าภาษาไทยมากขึ้น จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลพบว่า ร้านค้าที่อยู่ในตลาดหัวรอมีจำนวนทั้งสิ้น 96 ร้าน โดยแบ่งเป็นร้านที่มีป้ายอักษรภาษาจีน จำนวน 43 ร้าน และร้านที่ไม่มีป้ายอักษรภาษาจีน จำนวน 53 ร้าน โดยร้านที่ไม่มีป้ายอักษรภาษาจีนแต่เจ้าของร้านเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนมีทั้งหมด 35 ร้าน และเป็นร้านของชาวไทย จำนวน 18 ร้าน จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อร้านภาษาจีน พบว่า มีงานวิจัย 3 ชิ้นที่ศึกษาในบริบทใกล้เคียงกับผู้วิจัย คือ 1) งานวิจัยของ Sodsongkrit (2012, p. 61) ศึกษาเรื่อง การสำรวจและศึกษาวิเคราะห์ชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี งานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีนมีความเกี่ยวข้องกับระบบตระกูลแซ่ ความเชื่อเรื่องคำมงคล รวมทั้งความเป็นเงินแต่จิว 2) งานวิจัยของ Yothinsirikul (2020, p. 55) ศึกษาเรื่อง ภาษาบนป้ายชื่อร้านค้าชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตชุมชนเยาวราช: กรณีศึกษาชื่อร้านค้าภาษาจีนและภาษาไทย จากงานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง ลักษณะภาษาและโครงสร้างในการตั้งชื่อร้านค้า ระบบชื่อและตระกูลแซ่ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจในเขตชุมชนเยาวราช 3) งานวิจัยของ Karanyadech, Phathairak and Limbut (2023, p. 116) ศึกษาเรื่อง การสำรวจและวิเคราะห์ป้ายร้านค้าภาษาจีน กรณีศึกษา: ชุมชนจีนตลาดเก่าระนอง จากงานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง ประเภท โครงสร้าง และคำมงคลที่นิยมใช้ในการตั้งชื่อร้านค้า ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาโครงสร้างและความหมายของป้ายร้านค้าที่ปรากฏบริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่าเป็นอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากงานวิจัยข้างต้นอย่างไร ทำให้เข้าใจสิ่งที่เจ้าของร้านต้องการสื่อสารผ่านป้ายร้านค้าของตนเองในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในตลาดหัวรอ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างและความหมาย ตลอดจนข้อมูลที่สะท้อนจากป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน ในพื้นที่ตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กรอบแนวคิด

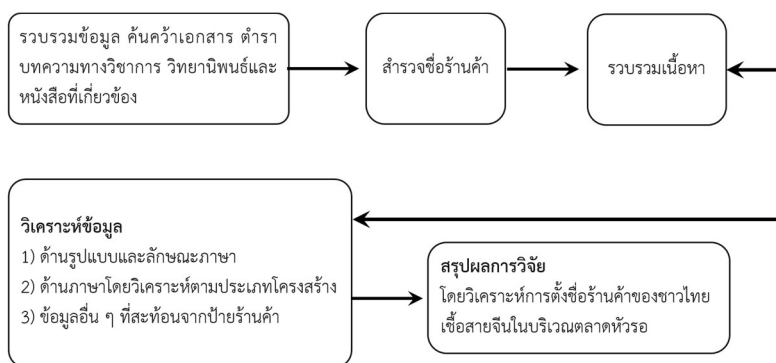
บทความวิจัยเรื่องการสำรวจและวิเคราะห์ชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด
Figure 1. Conceptual Framework

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยอาศัย การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตีความด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากตัวอักษรจีนที่ปรากฏอยู่บริเวณป้ายร้านค้า จำนวนทั้งสิ้น 96 ร้าน โดยร้านที่มีป้ายอักษร ภาษาจีน จำนวน 43 ร้าน และร้านที่ไม่มีป้ายอักษรภาษาจีน จำนวน 53 ร้าน ร้านที่ไม่มีป้าย อักษรภาษาจีนแต่เจ้าของร้านเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน จำนวน 35 ร้าน และเป็นร้านของชาวไทย จำนวน 18 ร้าน ในบริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยนำชื่อร้านภาษาจีนมาแยกหน่วยคำ จากนั้นจัดกลุ่มตามความหมาย และนำเสนอ ผลการวิจัยโดยการพรรณนา

ภาพที่ 2 แผนผังการวิจัย
Figure 2. Research Flowchart

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

การสำรวจและวิเคราะห์ชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถแบ่งเป็น 3 ด้านดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะของภาษาของชื่อร้านค้า

1.1 รูปแบบและลักษณะของภาษา จากการวิเคราะห์พบว่า ชื่อร้านค้าภาษาจีนที่สำรวจแบ่งได้ 3 แบบ คือ ประเภทตัวอักษร ลำดับการอ่านอักษรจีน และสีของอักษรจีน

1.1.1 ประเภทตัวอักษร ประเภทตัวอักษรของชื่อร้านค้า บริเวณตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งสิ้น 96 ร้าน จากการวิเคราะห์พบว่า ร้านที่มีป้ายอักษรภาษาจีน จำนวน 43 ร้าน ซึ่งชาวจีนใช้อักษรจีนตัวเต็ม (繁体) ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 เนื่องจากชาวจีนมีการอพยพเข้ามาก่อนการปฏิรูปตัวอักษรจีน ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนมีความคุ้นเคยกับการใช้อักษรจีนตัวเต็ม และเป็นธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าชาวจีนได้อพยพเข้ามาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนการปฏิรูปตัวอักษรจีน ทำให้อักษรจีนที่ปรากฏบนป้ายร้านค้าในตลาดหัวรอ ล้วนเป็นอักษรจีนตัวเต็ม ซึ่งป้ายถือเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวจีน และร้านค้าต่าง ๆ ล้วนเป็นการสืบทอดกิจการจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นความเป็นจีนที่สะท้อนผ่านป้ายร้านค้า

1.1.2 ลำดับการอ่านอักษรจีน ลำดับการอ่านอักษรจีนของชื่อร้านค้า บริเวณตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการวิเคราะห์พบว่า ร้านที่มีป้ายอักษรภาษาจีน จำนวน 43 ร้าน อ่านจากขวาไปซ้ายทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 เนื่องจากในสมัยก่อนชาวจีนเขียนตัวหนังสือจากขวาไปซ้าย และชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณตลาดหัวรอ ยังคงได้รับอิทธิพลดังกล่าวจากบรรพบุรุษ จะเห็นได้ว่า ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในพระนครศรีอยุธยานั้น ได้อพยพเข้ามา ก่อนที่ประเทศจีนจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในช่วงปี ค.ศ.1912 แต่การรับเอาวิธีการอ่านแบบชาวตะวันตกเริ่มขึ้นอย่างจริงจังในช่วงของการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมใหม่ ในปี ค.ศ.1949 ทำให้ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในอยุธยา ยังคงยึดมั่นในรูปแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของของตน และทิ้งร่องรอยเป็นสัญลักษณ์บนป้ายร้านค้าซึ่งเป็นกิจกรรมที่เสี่ยงตนเองและครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่น กระทั่งปัจจุบันจนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมที่บ่งบอกถึงความเป็นจีน

1.1.3 สีของอักษรจีน สีของอักษรจีนบนชื่อร้านค้า บริเวณตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการวิเคราะห์พบว่า 1) ร้านที่มีป้ายอักษรภาษาจีน จำนวน 43 ร้าน ใช้ตัวอักษรสีเหลืองทอง มีจำนวนทั้งสิ้น 41 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 95.34 2) ป้ายร้านค้าที่ใช้อักษรสีขวามีจำนวน 2 ป้าย คิดเป็นร้อยละ 4.65 เนื่องจากสีเหลืองหรือสีทองเป็น

สัญลักษณ์แทนชาติดิน หมายถึง ความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ความเจริญรุ่งเรือง ความบริบูรณ์ ซึ่งเป็นสิริมงคลของชาวจีน ส่วนสีขา หมายถึง ความสะอาด ความซื่อสัตย์

2. การวิเคราะห์โครงสร้างของชื่อร้านค้า

จากการวิเคราะห์พบว่า ชื่อร้านค้าภาษาจีนที่สำรวจ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

2.1 โครงสร้างเดี่ยว ชื่อร้านค้านี้มีส่วนประกอบเพียงอย่างเดียว ได้แก่

2.1.1 ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้ก่อตั้งเพศชายสำเนียงแต้จิ๋ว

2.1.2 ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชายสำเนียงแต้จิ๋ว

2.1.3 ภาษาจีนใช้คำมงคล ส่วนภาษาไทยใช้คำมงคลสำเนียงแต้จิ๋ว

ตารางที่ 1 ตารางแสดงชื่อร้านค้าภาษาจีนที่เป็นโครงสร้างเดี่ยว บริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางแสดงชื่อร้านค้าโครงสร้างเดี่ยว	
(1) ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้ก่อตั้งเพศชายสำเนียงแต้จิ๋ว	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ก๊อ้ง	陈记安
กิมจ้วน	黄金源
เต็งเฮง	郭德兴
ซุ่นหลี่	王顺利
จ้วนเฮง	吴源兴
(2) ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชายสำเนียงแต้จิ๋ว	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ฮั่วอัน	华安
แต้ย่งฮง	郑永丰
อั้งจุ่นฮวด	洪俊发

ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ล้อม่วยเฮง	罗美兴
เบ็กว่งจ้วน	马广源
ล้อเฮ่งไถ่	罗恒泰
โจ้วเซ่งเฮง	吴成兴
ล้อซุ่ยเซ็ง	罗瑞成
อึ้งบ๊วนกี	黄文记
ล้อเฮ่งฮวด	罗恒发
ล้อซุ่นฮวด	罗顺发
ฉั่วซุงฮวด	蔡春发
เบ็กว่งจ้วน	马广源
เบี่ยงเส็ง	马荣盛
เบี่ยงฮวด	马丰发
เบ็กว่งจ้วน	马广源
ตั้งแม้งแซ	陈明星
ตั้งซึ้งเฮง	陈信兴
(3) ภาษาจีนใช้คำมงคล ส่วนภาษาไทยใช้คำมงคลสำเนียงแต้จิ๋ว	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
อีล้ง	怡隆
บักกี	木记

Note. Chinese store names with single structure (The stores are located at Hua Raw Market in Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province).

จากการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า จำนวนป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาด หัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยาที่เป็นโครงสร้างเดี่ยว โดยภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้ก่อตั้งเพศชายสำเนียงแต้จิ๋ว มีทั้งหมด 5 ร้าน ได้แก่ 陈记安 (ก๊อ้ง) 黄金源 (กิมจ้วน) 郭德兴 (เต็งเฮง) 王顺利 (ซุ่นหลี่) 吴源兴 (ง่วนเฮง) คิดเป็นร้อยละ 11.62 โดยภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชายสำเนียงแต้จิ๋ว มีจำนวนทั้งหมด 18 ร้าน ได้แก่ 华安 (ฮัวอัน) 郑永丰 (แต๋ยงหง) 洪俊发 (ฮั่งจุ่นฮวด) 罗美兴 (ล้อม่วยเฮง) 马广源 (เบ็กวงจ้วน) 罗恒泰 (ล้อเฮ่งไถ่) 吴成兴 (โง้วเซ่งเฮง) 罗瑞成 (ล้อซุยเซ่ง) 黄文记 (ฮั่งบุนกี้) 罗恒发 (ล้อเฮ่งฮวด) 罗顺发 (ล้อซุ่นฮวด) 蔡春发 (ฉั่วซุงฮวด) 马广源 (เบ็กวงจ้วน) 马荣盛 (เบ๋ย่งเส็ง) 马丰发 (เบ๋ยงฮวด) 马广源 (เบ็กวงจ้วน) 陈明星 (ตั้งเม้งแซ) 陈信兴 (ตั้งซิงเฮง) คิดเป็นร้อยละ 25 โดยภาษาจีนใช้คำมงคล ส่วนภาษาไทยใช้คำมงคลสำเนียงแต้จิ๋ว มีทั้งหมด 2 ร้าน ได้แก่ 怡隆 อี้ล้ง (木记) บักกี้ คิดเป็นร้อยละ 4.65 จากข้อมูลสถิติข้างต้น จะเห็นได้ว่าจำนวนป้ายร้านค้าในบริเวณดังกล่าวที่เป็นโครงสร้างเดี่ยว มีทั้งหมด 25 กิจการ โดยมีจำนวนมากที่สุด 3 อันดับ เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย สำเนียงแต้จิ๋ว คิดเป็นร้อยละ 25 2) ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้ก่อตั้งเพศชายสำเนียงแต้จิ๋วคิดเป็นร้อยละ 11.62 3) ชื่อภาษาจีนใช้คำมงคล ส่วนชื่อภาษาไทยใช้คำมงคลสำเนียงแต้จิ๋ว คิดเป็นร้อยละ 4.65 จะเห็นได้ว่าป้ายร้านค้าโครงสร้างเดี่ยวที่ใช้ชื่อภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชายสำเนียงแต้จิ๋ว มีจำนวนมากที่สุด รวมทั้งชื่อภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชาย ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อผู้ก่อตั้งเพศชายสำเนียงแต้จิ๋ว มีจำนวนรองลงมา ดังนั้นจากการสัมภาษณ์ข้อมูลร้านค้าในแต่ละร้าน สรุปได้ว่าบรรพบุรุษของชาวจีนในบริเวณดังกล่าวล้วนเป็นเพศชาย อีกทั้งพวกเขาได้นำชื่อและแซ่ของตนมาตั้งเป็นชื่อร้าน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของตระกูลแซ่ในวัฒนธรรมจีน อีกทั้งป้ายร้านค้าที่เป็นโครงสร้างเดี่ยวทั้งหมด ชื่อร้านภาษาไทยใช้วิธีทับศัพท์เป็นภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋ว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของความเป็นแต้จิ๋วในท้องถิ่นนั้น

2.2 โครงสร้างประกอบ ชื่อร้านค้าประเภทนี้มีส่วนประกอบของชื่อตั้งแต่สองส่วนขึ้นไป ได้แก่

2.2.1 ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเพศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเพศชายสำเนียงแต้จิ๋ว

2.2.2 ภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขายและชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศหญิงสำเนียงแต้จิ๋ว

2.2.3 ภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งเทศขายสำเนียงแต้จิ๋ว

ตารางที่ 2 ตารางแสดงชื่อร้านค้าภาษาจีนที่เป็นโครงสร้างประกอบ บริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางแสดงชื่อร้านค้าโครงสร้างประกอบ	
(1) ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขายสำเนียงแต้จิ๋ว	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ห้างทองแต้ฮั่วล้ง	郑和隆
(2) ภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขายและชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศหญิงสำเนียงแต้จิ๋ว	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ร้านหมอมิทม่งอันตั้ง	马同安堂药
(3) ภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งเทศขายสำเนียงแต้จิ๋ว	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ห้างขายยาเซ่งง่วนตั้ง	陈成源堂药行

Note. Chinese store names with composite structure (The stores are located at Hua Raw Market in Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province).

จากการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า จำนวนป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาด หัวรอที่เป็นโครงสร้างประกอบ ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขายสำเนียงแต้จิ๋ว มีทั้งหมด 1 ร้าน คือ (郑和隆) ห้างทองแต้ฮั่วล้ง คิดเป็นร้อยละ 2.32 ภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อ และแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขายและชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศหญิงสำเนียงแต้จิ๋ว มีทั้งหมด

1 ร้าน คือ (马同安堂药) ร้านหมอมิทงอันตัง คิดเป็นร้อยละ 2.32 และภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งเทศขายสำเนียงแต้จิ๋ว มีทั้งหมด 1 ร้าน คือ (陈成源堂药行) ห้างขายยาเซ่งวุ่นตัง คิดเป็นร้อยละ 2.32

จากข้อมูลสถิติข้างต้น พบว่าจำนวนป้ายร้านค้าในบริเวณดังกล่าวที่เป็นโครงสร้างประกอบ มีทั้งหมด 3 ร้านค้า ร้านทอง 1 ร้าน และร้านขายยา 2 ร้าน โดยภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขายทั้งหมด ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขายสำเนียงแต้จิ๋ว มีจำนวน 2 ร้าน คือ ห้างทองแต้ฮั่วล้ง และห้างขายยาเซ่งวุ่นตัง ส่วนร้านหมอมิทงอันตัง ใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขายและชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศหญิงสำเนียงแต้จิ๋ว จะเห็นได้ว่าผู้ก่อตั้งกิจการล้วนเป็นเทศขายที่ใช้ชื่อและแซ่ของตนเองในการตั้งชื่อร้านภาษาจีน สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของตระกูลแซ่ ส่วนชื่อร้านภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งเทศขายสำเนียงแต้จิ๋ว เนื่องจากเมื่อชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานไม่รู้ภาษาจีนกลาง จึงใช้ชื่อตนที่เป็นภาษาแต้จิ๋วในการตั้งชื่อร้าน

2.3 โครงสร้างลักษณะอื่น คือ ชื่อภาษาไทยและชื่อภาษาจีนไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง ได้แก่

2.3.1 ภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับคำว่า “ไทย”

2.3.2 ภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับคำมงคล

2.3.3 ภาษาจีนใช้คำมงคลเป็นส่วนประกอบ ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศหญิง

2.3.4 ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศหญิง ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศขายประกอบกับคำมงคล

2.3.5 ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการที่ใช้ทั้งชื่อสามีและภรรยา

2.3.6 ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศขายประกอบกับคำว่า “พานิช”

2.3.7 ภาษาจีนใช้แซ่ตระกูลประกอบกับคำมงคล ส่วนภาษาไทยตั้งขึ้นตามถิ่นฐานของครอบครัวในไทย

2.3.8 ภาษาจีนใช้คำมงคล ส่วนภาษาไทยเป็นชื่อของกิจการประกอบกับคำว่า “ภันท์”

2.3.9 ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยเป็นชื่อ
กิจการประกอบคำว่า “ภัณฑ์”

2.3.10 ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยหมายถึง
ผู้สืบทอดกิจการเทศขาย

ตารางที่ 3 ตารางแสดงชื่อร้านค้าภาษาจีนที่เป็นโครงสร้างลักษณะอื่น บริเวณตลาดหัวรอ
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางแสดงชื่อร้านค้าโครงสร้างลักษณะอื่น	
(1) ชื่อภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับคำว่า “ไทย”	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ห้างทองนครไทย	赵明和发金行
ห้างทองทองไทย	郑和隆金行
(2) ชื่อภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับคำมงคล	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ห้างทองชัยมงคล	赵泰和发金行
ห้างทองทองดี	周荣发金行
(3) ชื่อภาษาจีนใช้คำมงคลเป็นส่วนประกอบ ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อของผู้สืบทอดกิจการเทศหญิง	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
เจนศิริ	鸿发
(4) ชื่อภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศหญิง ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศขายประกอบกับคำมงคล	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ศรีสุนทร	陈利安
(5) ชื่อภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการที่ใช้ทั้งชื่อสามีและภรรยา	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ประเสริฐพร	罗恒发

(6) ชื่อภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศขายประกอบด้วยคำว่า “พานิช”	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ทวีศักดิ์พานิช	郭义盛
(7) ชื่อภาษาจีนใช้แซ่ตระกูลประกอบกับคำมงคล ส่วนชื่อภาษาไทยตั้งขึ้นตามถิ่นฐานที่ตั้งของครอบครัวในประเทศไทย	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
กรุงเก่า	杜得福
(8) ชื่อภาษาจีนใช้คำมงคล ส่วนชื่อภาษาไทยเป็นชื่อของกิจการประกอบด้วย คำว่า “ภณท์”	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
โลหะภณท์	福合隆
(9) ชื่อภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนชื่อภาษาไทยเป็นชื่อของกิจการประกอบด้วย คำว่า “ภณท์”	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
นานาภณท์	郑和隆
อุดมภณท์	罗俊兴
ประมงภณท์	郭德兴
(10) ชื่อภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนชื่อภาษาไทยหมายถึงผู้สืบทอดกิจการเทศขาย	
ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทย	ป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน
ลูกชายยี่เฮง	梁怡兴

Note. Chinese store names with other types of structure (The stores are located at Hua Raw Market in Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province).

จากการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า จำนวนป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาด หั้วรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยาที่เป็นโครงสร้างประกอบ โดยภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยคำว่า “ไทย” มี 2 ร้าน ได้แก่ (赵明和发金行) ห้างทองนครไทย (郑和隆金行)

ห้างทองทองไทย คิดเป็นร้อยละ 4.65 โดยภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยคำมงคลมี 2 ร้าน ได้แก่ (赵泰和发金行) ห้างทองชัยมงคล (周荣发金行) ห้างทองทองดี คิดเป็นร้อยละ 4.65 จะเห็นได้ว่าป้ายร้านค้าของร้านทองทั้ง 4 ร้านที่ปรากฏอยู่ในบริเวณดังกล่าว โดยชื่อภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบด้วยชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศชาย ส่วนชื่อภาษาไทยนั้นนอกจากจะมีการตั้งชื่อโดยใช้คำว่า “ไทย” เพื่อบ่งบอกความเป็นไทยเพื่อกลมกลืนกับคนในพื้นที่ ยังมีชื่อร้านทองอีก 2 ร้าน ใช้คำมงคลเป็นส่วนประกอบ ได้แก่ คำว่า ชัยมงคล และคำว่า ทองดี คำมงคลเหล่านี้ล้วนปรากฏในร้านทอง ซึ่งทองเป็นสัญลักษณ์ของความมงคล ร่ำรวย สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการตั้งชื่อร้านค้าที่มีคำมงคลเป็นส่วนประกอบ เพื่อส่งเสริมให้ร้านค้าของตนและผู้ซื้อให้มีความเจริญรุ่งเรือง

ป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยชื่อภาษาจีนใช้คำมงคลเป็นส่วนประกอบ ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อของผู้สืบทอดกิจการเทศหญิง มีทั้งหมด 1 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 2.32 ได้แก่ ชื่อภาษาจีน 鸿发 แปลว่า งอกงาม+เจริญมากมายชื่อภาษาไทย คือ เจนศิริ เป็นชื่อของผู้สืบทอดกิจการ ป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศหญิง ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศชายประกอบด้วยคำมงคล มีทั้งหมด 1 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 2.32 ได้แก่ ชื่อภาษาจีน 陈利安 แซ่+กำไรเงินทอง+ราบรื่น ชื่อภาษาไทยคือ ศรีสุนทร ซึ่ง ศรี เป็นคำมงคล ตั้งขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลของกิจการ ส่วนสุนทร เป็นชื่อผู้สืบทอดกิจการ ป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศชาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการที่ใช้ทั้งชื่อสามีและภรรยา มีทั้งหมด 1 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 2.32 ได้แก่ ชื่อภาษาจีน 罗恒发 แซ่+ยาวนาน+เจริญรุ่งเรือง ชื่อภาษาไทยคือ ประเสริฐพร โดยประเสริฐนั้นคือชื่อของสามี ส่วนพรคือชื่อภรรยาของคุณประเสริฐ โดยคุณพรเป็นคนตั้งชื่อป้ายเพื่อต้องการให้มีชื่อสามี กลายเป็นชื่อร้านว่าประเสริฐพร ป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยชื่อภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศชาย ส่วนชื่อภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการเทศชายประกอบด้วยคำว่า “พานิช” มีทั้งหมด 1 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 2.32 ได้แก่ ชื่อภาษาจีน 郭义盛 แซ่+ยาวนาน+เจริญรุ่งเรือง เป็นชื่อผู้ก่อตั้งกิจการเทศชาย ชื่อภาษาไทยคือ ทวีศักดิ์พานิช ซึ่งทวีศักดิ์ คือผู้สืบทอดกิจการ ป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยภาษาจีนใช้แซ่ตระกูลประกอบด้วยคำมงคล ส่วนภาษาไทยตั้งขึ้นตามถิ่นฐานที่ตั้งของครอบครัวในประเทศไทย มีทั้งหมด 1 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 2.32 ได้แก่ ชื่อภาษาจีน 杜得福 แซ่+รับ+ความสุข ชื่อภาษาไทยคือ กรุงเก่า ตั้งขึ้นตามถิ่นฐานที่ตั้งของครอบครัวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยภาษาจีนใช้คำมงคล ส่วนภาษาไทยเป็นชื่อของกิจการประกอบด้วย คำว่า “ภัณท์” มีทั้งหมด 1 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 2.32 ได้แก่ ชื่อภาษาจีน คือ 福合隆 แปลว่า บุญวาสนา+เจริญรุ่งเรือง

ชื่อภาษาไทยคือ โลหะภัณฑ์ ป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน โดยภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยเป็นชื่อของกิจการประกอบด้วย คำว่า “ภัณฑ์” มีทั้งหมด 3 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 6.97 ได้แก่ ชื่อภาษาจีน คือ 郑和隆 แซ่+เจริญรุ่งเรือง ชื่อภาษาไทย คือ นานาภัณฑ์ ชื่อภาษาจีน คือ 罗俊兴 แซ่+แก่งรอบด้าน+เจริญรุ่งเรือง ชื่อภาษาไทย คือ อุดมภัณฑ์ ชื่อภาษาจีน คือ 郭德兴 แซ่+คุณธรรม+เจริญรุ่งเรือง ชื่อภาษาไทย คือ ประมณภัณฑ์ จำนวนป้ายร้านค้าของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ที่เป็นโครงสร้างลักษณะอื่น โดยภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยหมายถึงผู้สืบทอดกิจการเทศขาย ทั้งหมด 1 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 2.32 ได้แก่ ชื่อภาษาจีน คือ 梁怡兴 แซ่+ความสุข+เจริญรุ่งเรือง ชื่อภาษาไทยคือ ลูกขายเยี่ยงเป็นผู้สืบทอดกิจการ จากข้อมูลสถิติข้างต้น จะเห็นได้ว่าจำนวนป้ายร้านค้าบริเวณดังกล่าวเป็นโครงสร้างประกอบ มีทั้งหมด 14 ป้ายร้านค้า โดยป้ายร้านค้าโครงสร้างลักษณะอื่น ๆ ที่มีโดยมีจำนวนมากที่สุด 3 อันดับ เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยเป็นชื่อของกิจการประกอบด้วย คำว่า “ภัณฑ์” คิดเป็นร้อยละ 6.97 2) ภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับคำว่า “ไทย” คิดเป็นร้อยละ 4.65 3) ภาษาจีนใช้ชื่อสินค้าประกอบกับชื่อและแซ่ผู้ก่อตั้งกิจการเทศขาย ส่วนภาษาไทยใช้ชื่อสินค้าประกอบกับคำมงคล คิดเป็นร้อยละ 4.65

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ชาวจีนที่ประกอบกิจการอยู่ในตลาดหัวรอยังคงให้ความสำคัญกับชื่อและตระกูลแซ่ของผู้ก่อตั้ง เช่นเดียวกับโครงสร้างเดี่ยว และโครงสร้างประกอบ สะท้อนให้เห็นว่า บรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ดังกล่าวเป็นเทศขาย โดยชื่อของพวกเขามีความหมายที่เป็นมงคลอยู่แล้วจึงนำมาตั้งเป็นชื่อร้านเพื่อสิริมงคลของร้าน และบ่งบอกถึงความเป็นเจ้าของ นอกจากนี้ยังมีป้ายร้านค้าภาษาจีนที่ใช้คำมงคลในการตั้งชื่อร้าน ส่วนป้ายชื่อร้านภาษาไทยมีการใช้ชื่อสินค้ามาประกอบกับชื่อร้าน และมีการใช้คำว่า “ภัณฑ์” หมายถึง สิ่งของ เครื่องใช้ และ “พานิช” หมายถึง การค้าขาย โดยปรากฏในร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง อุปกรณ์การเกษตร และอุปกรณ์การประมง เพื่อประโยชน์ผู้ซื้อสินค้า ซึ่งปัจจุบันป้ายภาษาจีนได้สูญเสียความสามารถในการสื่อสารไปแล้ว เหลือเพียงอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นจีนเท่านั้น ส่วนป้ายภาษาไทยใช้เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารกับลูกค้า สรุปได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างเดี่ยว โครงสร้างประกอบ หรือโครงสร้างในลักษณะอื่น ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงกลวิธีในการตั้งชื่อร้านค้าของเจ้าของร้านเพื่อบ่งบอกความเป็นเจ้าของ และใช้ในการสื่อสารกับผู้มาซื้อสินค้า ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละร้าน ขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าของร้าน

3. ข้อมูลที่สะท้อนจากป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีน

3.1 ตระกูลแซ่ของชาวไทยเชื้อสายจีน

จากการสำรวจป้ายร้านค้า บริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของกิจการ ดังปรากฏในตารางดังนี้

ตารางที่ 4 ตระกูลแซ่ของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตระกูลแซ่ของชาวไทยเชื้อสายจีน	จำนวนร้าน	คิดเป็นร้อยละ
郑 (แซ่แต้)	4	10.52
郭 (แซ่ก๊วย)	3	7.89
黄 (แซ่ฮั้ง)	2	5.26
洪 (แซ่ฮ้อง)	1	2.63
马 (แซ่แป้)	6	15.78
罗 (แซ่ล้อ)	7	18.42
吴 (แซ่ไ้ว)	2	5.26
王 (แซ่ฮ้าง)	1	2.63
陈 (แซ่ตั้ง)	5	13.15
蔡 (แซ่ฉั่ว)	1	2.63
杜 (แซ่ไต้)	1	2.63
周 (แซ่จิว)	1	2.63
梁 (แซ่เลียง)	1	2.63
赵 (แซ่เตี๋ย)	2	5.26
华 (แซ่ฮัว)	1	2.63
福 (แซ่ฮุก)	1	2.63
รวม	39	100

Note. Chinese family names of Thai people of Chinese descent at Hua Raw Market in Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

จากการเก็บข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า แซ่ของชาวไทยเชื้อสายจีน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้งหมด 16 แซ่ ได้แก่ 郑 (แซ่แต้) 郭 (แซ่ก้วย) 黄 (แซ่ฮวง) 洪 (แซ่ฮอง) 马 (แซ่เบ๊) 罗 (แซ่ล้อ) 吴 (แซ่โ้ว) 王 (แซ่เอ็ง) 陈 (แซ่ตั้ง) 蔡 (แซ่ฉั่ว) 杜 (แซ่ไต้) 周 (แซ่จิ๋ว) 梁 (แซ่เลียง) 赵 (แซ่เตี๋ย) 华 (แซ่ฮั่ว) 福 (แซ่ฮุก) แซ่ที่มีจำนวนมากที่สุด 3 อันดับ เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) 罗 (แซ่ล้อ) คิดเป็นร้อยละ 18.42 2) 马 (แซ่เบ๊) คิดเป็นร้อยละ 15.78 3) 陈 (แซ่ตั้ง) คิดเป็นร้อยละ 13.15 จะเห็นได้ว่า ชาวจีนทุกคนมีการใช้แซ่ และ สืบทอดกันมานานนับพันปี รวมทั้งชาวจีนในไทยที่ยังมีระบบแซ่ที่ยึดโยงตนเองไว้กับรากเหง้า บ่งบอกถึงการสำนึกรักบ้านเกิดและการนับถือบรรพบุรุษ

3.2 ประเภทของกิจการ

จากการสำรวจป้ายร้านค้า บริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น พบข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของกิจการ ดังปรากฏในตารางดังนี้

ตารางที่ 5 ตารางแสดงจำนวนประเภทของกิจการ บริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จำนวนประเภทของกิจการ		
ประเภทกิจการ	จำนวนร้าน	คิดเป็นร้อยละ
ร้านรองเท้า	1	2.32
ร้านขายของชำ	15	34.88
ร้านขายอุปกรณ์ตัดเสื้อ	1	2.32
ร้านขายเครื่องดื่ม	1	2.32
ร้านขายสิ่งพิมพ์	2	4.65
ร้านขายเครื่องเสียง (วิทยุ)	1	2.32
ร้านขายชุดเครื่องนอน	2	4.65
ร้านขายชุดเครื่องนอนและเครื่องนุ่งห่ม	2	4.65
ร้านขายน้ำตาลสด	1	2.32
ร้านขายยาแผนโบราณ	2	4.65
ร้านขายเสื่อน้ำมัน	1	2.32
ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม	2	4.65
ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง	3	6.97

จำนวนประเภทของกิจการ		
ร้านขายอุปกรณ์การเกษตร	1	2.32
ร้านขายอุปกรณ์ครัวเรือน	1	2.32
ร้านขายอุปกรณ์การประมง	1	2.32
ร้านทอง	6	13.95
รวม	43	100

Note. Types of business at Hua Raw Market in Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

จากการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า จำนวนประเภทของกิจการของชาวไทยเชื้อสายจีนในตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทั้งหมด 17 โดยกิจการที่มีจำนวนมากที่สุด 3 อันดับ เรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ร้านขายของชำ คิดเป็นร้อยละ 34.88 2) ร้านทอง คิดเป็นร้อยละ 13.95 3) ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง คิดเป็นร้อยละ 6.97

จากสถิติข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวจีนแต่ดั้งเดิมที่อพยพเข้ามาในอยุธยา โดยมากแล้วมักมาเปิดกิจการร้านขายของชำ ซึ่งเป็นกิจการที่ใช้เงินทุนไม่มาก และไม่จำเป็นต้องมีทักษะหรือความเชี่ยวชาญพิเศษ ส่วนร้านทองก็เป็นอีกธุรกิจหนึ่งที่เป็นที่นิยมของชาวไทยเชื้อสายจีน เนื่องจากชาวไทยเชื้อสายจีนมีระบบกสิ จึงเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการระดมทุนและส่งต่อธุรกิจรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ธุรกิจค้าขายวัสดุก่อสร้างก็เป็นอีกธุรกิจหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายจีน เนื่องจากชาวจีนมีลักษณะนิสัยย อดทน สู้งาน ต่อมาก็ได้ผันตัวเองเป็นเจ้าของกิจการ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบจำนวนป้ายร้านค้าจำนวนทั้งสิ้น 96 ร้าน โดยร้านที่มีป้ายอักษรภาษาจีน จำนวน 43 ร้าน และร้านที่ไม่มีป้ายอักษรภาษาจีน จำนวน 53 ร้าน ทั้งนี้ร้านที่ไม่มีป้ายอักษรภาษาจีนแต่เจ้าของร้านเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน จำนวน 35 ร้าน และเป็นร้านของชาวไทย จำนวน 18 ร้าน สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ในด้านรูปแบบและลักษณะของภาษา พบว่าป้ายร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สะท้อนให้เห็นว่าชาวจีนใช้อักษรจีนตัวเต็มทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับ Sriman (1976, p. 5) ได้กล่าวไว้ว่า จีนใหม่คือชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งแต่จีนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ค.ศ. 1912 นอกจากนี้ Sikkakoson (2008, p. 1) ได้กล่าวไว้ว่า อักษรจีนพัฒนาจากอักษรภาพยากแก่การจดจำ

จีนจึงเริ่มปฏิรูปอักษรจีนเป็นอักษรตัวย่อ และเป็นตัวอักษรจีนที่อ่านจากขวาไปซ้ายทั้งหมด สอดคล้องกับ Wamwanit (2024, p. 1) ได้กล่าวไว้ว่า (甲骨文) หรืออักษรบนกระดูกสัตว์ ส่งผลต่อวัฒนธรรมการเขียนภาษาจีนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการบันทึกอักษรในยุคแรก ๆ เกิดขึ้นในพิธีกรรม ซึ่งต้องเขียนจากบนลงล่าง ขวาไปซ้ายเสมอ จึงกลายเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติต่อกันมา นอกจากนี้ป้ายร้านค้าส่วนใหญ่นิยมใช้สีเหลืองหรือสีทองเป็นสัญลักษณ์ความเป็นสิริมงคล และป้ายร้านค้าบางส่วนใช้อักษรสีขาว จากการสัมภาษณ์พบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่จะชอบสีแดงกับสีทอง เนื่องจากสีดังกล่าวสื่อถึงเรื่องโชคลาภ ในขณะที่สีขาวสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนในตลาดหัวรอ มองว่าสีขาวนั้นเสมือนเป็น สีแห่งความสัตย์จริงและซื่อตรง Supalert (personal communication, August 5, 2023) จะเห็นได้ว่าชาวจีนที่อพยพเข้ามาในตลาดหัวรอก่อนที่จะมีการปฏิรูปตัวอักษรจีน ทำให้อักษรจีนที่ปรากฏล้วนเป็นอักษรจีนตัวเต็ม อีกทั้งในช่วงเวลานั้นจีนยังไม่ได้รับเอาวิธีการอ่านแบบตะวันตกมาใช้ ทำให้ชาวจีนยังคงยึดถือการอ่านจากขวาไปซ้าย นอกจากนี้สีของตัวอักษรยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับสิริมงคลของชาวจีน

2. จากการวิเคราะห์ในด้านลักษณะภาษาโดยวิเคราะห์ตามองค์ประกอบภาษา พบว่า ป้ายร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน บริเวณตลาดหัวรอ โดยโครงสร้างเดียวมีจำนวนมากที่สุด โดยชื่อภาษาจีนส่วนใหญ่เป็นชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งกิจการเพศชาย สะท้อนให้เห็นว่าบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่ดังกล่าวเป็นเพศชาย และนิยมนำชื่อและแซ่ของตนมาตั้งเป็นชื่อป้ายร้าน ส่วนชื่อภาษาไทยมักนิยมถอดเสียงเป็นภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋ว เนื่องจากไม่มีความรู้ภาษาจีนกลาง และความรู้ภาษาไทยจึงตั้งชื่อร้านโดยใช้ภาษาถิ่นของตน นอกจากนี้ป้ายชื่อร้านค้าภาษาไทยใช้ชื่อผู้สืบทอดกิจการเพศชายมากกว่าเพศหญิง แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องผู้ชายเป็นใหญ่ในสังคมจีนที่ลูกชายจะเป็นผู้สืบทอดกิจการ นอกจากนี้ยังพบว่า มีร้านค้าจำนวน 3 ร้านที่ชื่อภาษาไทยใช้ชื่อสถานที่เป็นส่วนประกอบ คือ (赵明和发金行) ห้างทองนครไทย (郑和隆金行) ห้างทองทองไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการกลมกลืนกับคนไทยในพื้นที่เพื่อประโยชน์ทางการค้า และ (杜得福) กรุงเก่า โดยสาเหตุที่ตั้งชื่อร้านว่ากรุงเก่า เนื่องจากต้องการระบุถิ่นฐานที่ตั้งของตนหลังจากที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย และจะเห็นได้ว่าป้ายร้านค้าภาษาจีนและภาษาไทยเป็นป้ายที่ปรากฏขึ้นพร้อมกันทั้งสองภาษา นอกจากนี้ยังพบว่าห้างทองแต้ฮั่วล้ง (郑和隆) และห้างทองทองไทย (郑和隆金行) ใช้ชื่อภาษาจีนเป็นชื่อเดียวกัน เนื่องจากผู้ก่อตั้งเป็นบุคคลคนเดียวกันซึ่งเป็นเพศชาย และเมื่อมีการเปิดกิจการใหม่โดยลูกหลานอีกหนึ่งร้านก็ยังคงใช้ชื่อผู้ก่อตั้งเหมือนเดิม เพียงแต่ได้เพิ่มคำว่า金行 ในป้ายชื่อ ซึ่งเป็นชื่อประเภทของสินค้า มีความหมายว่า ห้างทอง เพื่อให้

บ่งบอกว่าเป็นกิจการของตนเองที่แยกมาเปิดใหม่ แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์กับร้านเก่าอยู่ และจากการศึกษาพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวไม่มีการตั้งรกรากของชาวจีนใหม่ในพื้นที่

3. ในด้านข้อมูลที่สะท้อนจากป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีนยังสะท้อนให้เห็นถึงตระกูลแซ่ของผู้ประกอบกิจการ ซึ่งพบว่าในพื้นที่ตลาดหัวรอ ชาวไทยเชื้อสายจีนแซ่ลั่ว (罗) มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือแซ่มา (马) (แซ่เป้) และประเภทรูรกิจของผู้ประกอบการที่พบมากที่สุดคือ ร้านขายของชำ รองลงมาคือ ร้านทอง และร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าชาวจีนในไทยให้ความสำคัญกับระบบตระกูลแซ่ ในสมัยอยุธยาถึงสมัยปลายรัตนโกสินทร์ ชาวจีนนิยมนำของจากประเทศตนเข้ามาขายในไทย และนำสินค้าจากไทยกลับไปขายในจีน ทำให้คนจีนมีความคุ้นชินกับธุรกิจซื้อมาขายไป นอกจากนี้อาชีพที่คนจีนนิยมมากในอดีตคือ กุฏิแบกหาม งานก่อสร้าง และเมื่อพวกเขาเก็บเงินได้จำนวนหนึ่งก็เริ่มก่อตั้งกิจการของตนเอง โดยเฉพาะธุรกิจร้านทอง นอกจากนี้ยังพบร้านค้าที่ไม่มีตัวอักษรจีนปรากฏอยู่มีจำนวนทั้งสิ้น 53 ร้าน ซึ่งเจ้าของเป็นเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน จำนวน 35 ร้าน และเป็นร้านของชาวไทย จำนวน 18 ร้าน ซึ่งเป็นกลุ่มคนไทยที่ย้ายเข้ามาใหม่อยู่ต่อจากเจ้าของเดิม แสดงให้เห็นถึงการผสมกลมกลืนของชาวไทยเชื้อสายจีน จะเห็นได้ว่าป้ายร้านค้าที่ปรากฏได้สูญเสียหน้าที่ทางการสื่อสารไปบางส่วนแล้ว คงไว้เพียงคุณค่าให้กับเจ้าของร้านในการบ่งบอกตัวตนและที่มาเท่านั้น

เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับผลวิจัยของ Sodsongkrit (2012, p. 61) เรื่องการสำรวจและศึกษาวิเคราะห์ชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ตระกูลแซ่ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดอุบลราชธานี “แซ่ตั้ง” มีจำนวนมากที่สุด ส่วนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีตระกูล “แซ่ลั่ว” มากที่สุด และต่างค้าขายของชำมากที่สุด อีกทั้งป้ายชื่อร้านค้าทั้งสองพื้นที่นี้ต่างใช้โครงสร้างแบบส่วนประกอบเดียวที่ประกอบด้วยชื่อคนอย่างเดียวกันโดยคงแซ่ในภาษาต้นทางไว้มากที่สุด แต่ในจังหวัดอุบลราชธานีมีการตั้งชื่อร้านโดยใช้คำบอกสถานที่เพียงอย่างเดียว ส่วนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ชื่อภาษาจีนใช้ชื่อและแซ่ของผู้ก่อตั้งเพศชายทั้งหมด

และเมื่อเปรียบเทียบกับผลวิจัยของ Yothinsirikul (2020, p. 55) เรื่อง การศึกษาภาษาบนป้ายชื่อร้านค้าชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตชุมชนเยาวราช: กรณีศึกษาชื่อร้านค้าภาษาจีนและภาษาไทย พบว่า แซ่ของผู้ประกอบการชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตชุมชนเยาวราชมีแซ่ “ลิ้ม” มากที่สุด และกลุ่มธุรกิจที่พบมากที่สุด คือ ร้านขายอาหารประเภทอาหารแห้งและอาหารสด ในส่วนของชื่อร้านค้าใช้ชื่อแซ่ของชาวจีนเป็นหลัก เช่นเดียวกันกับป้ายชื่อร้านค้าที่พบในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอุบลราชธานี แต่สิ่งที่แตกต่างคือ ป้ายร้านค้าในเยาวราชมีการใช้อักษรจีนทับศัพท์เสียงอ่านภาษาอังกฤษ ซึ่งป้ายชื่อร้านค้าในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอุบลราชธานีไม่มีภาพสะท้อนในลักษณะดังกล่าว

และเมื่อเปรียบเทียบกับผลวิจัยของ Karanyadech et al. (2023, p. 116) เรื่อง การสำรวจและวิเคราะห์ป้ายร้านค้าภาษาจีน กรณีศึกษา: ชุมชนจีนตลาดเก่าระนอง พบว่า ประเภทของร้านค้าที่พบมากที่สุดคือ ร้านขายของชำ รองลงมาคือร้านทอง ส่วนโครงสร้างที่พบมากที่สุดคือ โครงสร้างเดี่ยวที่ประกอบด้วยชื่อคนเพียงอย่างเดียว โครงสร้างผสมที่พบมากที่สุดคือ โครงสร้างที่ประกอบด้วย แซ่+ชื่อคน เช่นเดียวกับในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอุบลราชธานี

จะเห็นได้ว่างานวิจัยดังกล่าว พบว่าชื่อร้านค้าที่ประกอบด้วยชื่อและแซ่มีจำนวนมากที่สุด แต่งานวิจัยดังกล่าวไม่ได้มีการวิเคราะห์ว่าชื่อและแซ่ที่ปรากฏเป็นผู้ก่อตั้งหรือผู้สืบทอดกิจการ เป็นเพศชายหรือเพศหญิง ดังนั้นงานวิจัยในพื้นที่ตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงวิเคราะห์ในส่วนนี้ด้วย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่แตกต่างและชัดเจนมากยิ่งขึ้น และแบ่งโครงสร้างทางภาษาโดยอิงจากป้ายชื่อร้านค้าภาษาจีนและภาษาไทยควบคู่กัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

บทความวิจัยนี้ศึกษาวิเคราะห์แต่เพียงชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณตลาดหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเท่านั้น ในงานวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษาวิเคราะห์ชื่อร้านค้าภาษาจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่อื่นว่าต่าง หรือเหมือนกันอย่างไร อะไรเป็นสาเหตุของความต่างและเหมือน รวมถึงศึกษาการตั้งชื่อร้านค้ายุคใหม่ว่าเหมือนหรือต่างจากชื่อร้านค้าในอดีตอย่างไร เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในแง่มุมที่หลากหลายและครบถ้วนสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- Chaiya, K., & Wiwatchot, K. (2015). *Shrine and ethnic preservation of Thai-Chinese people in the area of the island of Ayutthaya*. Ayutthaya: Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- Champapan, K. (2016). *Ayutthaya from an international port city society to a world heritage site*. Bangkok: Museum Press Publishing House.
- Karanyadech, Y., Phathairak, S., & Limbut, P. (2023). A Survey and Analysis of Chinese Shop Signs : A Case Study of the Chinese Community in Ranong Old Market. *Social science journal Political Science*, 7(2), 115-134.
- Sikkakoson. (2008). Evolution of Chinese characters. *Sinlapawatthanatham Journal*. Retrieved from https://www.silpamag.com/history/article_66873

- Sikkakoson. (2023). Why? Teochew Chinese people like to trade more than do government work. *Sinlapawatthanatham Journal*. Retrieved from https://www.silpa-mag.com/history/article_82460
- Sriman, K. (1976). *Chinese society in Thailand*. (Master's thesis). Royal Thai Army College, Bangkok.
- Sodsongkrit, M. (2012). A survey and analysis of Chinese Shop Names among Chinese Thais in the area of Muang District, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Liberal Arts Ubon Ratchathani University*, 8(2), 69-89.
- Taengphan, P. (2014). Trade in Hua Ro Ayutthaya: From the River to the Road. *Muang Boran Journal*, 40(3), 33-45.
- Thairath. (2021). Get to know the 5 Chinese clans, descendants of dragons in Thailand Revealing the origins of Chinese surnames. *Thairath online*. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/lifestyle/culture/2030525>
- Wamwanit, M. (2024). *Why are Chinese characters written from top to bottom? Move the line from right to left, Learn Chinese with "Chinese language.com"*. Retrieved from <https://pasajeen.com/chinese-characters-left-to-right/>
- Wongthet, S. (2023). *Ayothaya is older than Sukhothai. Origin of Ayutthaya, Rattanakosin prototype*. Retrieved from https://www.silpa-mag.com/history/article_106970
- Yothinsirikul, S.(2020). A study of language on Chinese-Thai shop names in the Yaowarat community: A case study of Chinese and Thai Shop Names. *Silpakorn University Journal*, 21(1), 55-76.

การฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงใหม่ เพื่อส่งเสริมย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าเชียงใหม่

Revitalizing Local Traditions in Chiang Rai Old City
to Promote its Creative District

นครินทร์ น้ำใจดี¹

Nakarin Namjaidee

E-mail: Nakaromja@hotmail.com

กัลยาณี สายสุข²

Kanlayanee Saisuk

ศศิพัชร หาญฤทธิ์³

sasiphat harnrit

ณัฐธิยา วัฒนศิริศาสตร์⁴

Natthiya Watthanasirisat

ภัทรินทร์ พันธุ์⁵

Pattareepun Puntu

Received: February 13, 2023

Revised: June 17, 2024

Accepted: June 18, 2024

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำแผนกวิชาการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Assistant Professor, Cultural Resource Management Program, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โปรแกรมศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Assistant Professor, Fine Arts Program, Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Assistant Professor Department of Geographic Information Systems, Faculty of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

⁴อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Lecturer in the Department of Social Development, Faculty of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

⁵ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำแผนกวิชาการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม สาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Assistant Professor, Cultural Resource Management Program, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของย่านเมืองเก่าเชียงราย ส่งเสริมให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การสำรวจทางกายภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ กลุ่มผู้นำทางศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู ผู้นำทางจิตวิญญาณ ช่างาการที่เกี่ยวข้องกับงานวัฒนธรรม นักวิชาการท้องถิ่น กลุ่มเครือข่ายศิลปิน ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากเอกสาร ประมวลผล เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับความสำคัญของประเพณีท้องถิ่นในย่านเมืองเก่าเชียงราย ผลการวิจัยพบ 1) ประเพณีในย่านเมืองเก่าเชียงราย 49 ประเพณี 2) ผลการประเมินคุณค่าความสำคัญของประเพณี คือ ประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย 3) แนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีมีแนวทาง ดังนี้ 1.องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ส่งเสริมความสำคัญพื้นที่ 2.องค์ความรู้พิธีกรรมกับบริบทสมัยใหม่ 3. การฟื้นฟูงานประเพณีกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว 4.การฟื้นฟูประเพณีรูปแบบคณะทำงานระดับเมือง 5. การอนุรักษ์ดอกไม้พื้นเมืองเชิงสร้างสรรค์ในงานประเพณี

คำสำคัญ: ฟื้นฟูประเพณี ประเพณีใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย ย่านสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมท้องถิ่น

Abstract

This research aims to preserve and revitalize the important local traditions of Chiang Rai Old City to promote the Chiang Rai Old City area as a creative district. The study employs qualitative research methods including physical surveys and in-depth interviews with Buddhist, Christian, Islamic, Brahmin, and Hindu spiritual leaders, as well as civil servants involved in cultural work, local academic officers, artist network groups and cultural entrepreneurs. The data are analyzed together with information from documents and processed to gather basic information regarding the importance of local traditions in Chiang Rai Old City area. The results found that (1) there are 49 traditions in Chiang Rai Old City; (2) the most significant tradition according to the evaluation is the “Tradition of the 8th lunar month, going into the 9th lunar month, Sai Khan Dok Sadue Mueang Chiang Rai”; and (3) guidelines for the conservation and revitalization of traditions are as follows: 1. Promoting the significance of areas through providing historical knowledge; 2. Integrating ritual

knowledge with modern contexts; 3. Revitalizing traditional events in conjunction with tourism promotion; 4. Revitalizing traditions through city-level working groups; and 5. Creatively preserving local flowers in traditional events.

Keywords: Reviving tradition, Chiang Rai Old Town Sai Khan Dok Sadue, Creative District, Local participation

บทนำ

พื้นที่ย่านเมืองเก่าเชียงราย ประกอบไปด้วยพื้นที่ในย่าน ถนนธนาลัย ถนนอุตรกิจ และพื้นที่โดยรอบ มีความสำคัญในฐานะย่านตัวเมืองของเชียงราย ที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2386 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2369-2389) เจ้าหลวงองค์ที่ 4 แห่งเมืองเชียงใหม่ ทรงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พื้นที่เมืองเชียงราย ในปี พ.ศ.2386 ทรงโปรดเกล้าฯแต่งตั้ง เจ้าธรรมลังกา (เจ้าหลวงเชียงราย องค์ที่ 1) (พ.ศ.2386 – พ.ศ.2407) เป็นเจ้าหลวงเมืองเชียงราย (Chamchit, 2000) ส่งผลให้พื้นที่ย่านถนนธนาลัย ถนนอุตรกิจ และพื้นที่โดยรอบกลายเป็นจุดศูนย์กลางทางการปกครอง ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2336-2541) ถือได้ว่าเป็นช่วงที่สยามได้เข้ามามีบทบาทในการวางรากฐานในการปฏิรูปมณฑลเทศาภิบาล รวมไปถึงเมืองเชียงราย ในปี พ.ศ.2446 มีการสร้างอาคารทรงยุโรปเพื่อใช้เป็นสถานที่ราชการของเมืองเชียงราย โดยมีกลุ่มหมอสอนศาสนาคริสต์ชาวอเมริกัน มีบทบาทในการออกแบบอาคาร และควบคุมการก่อสร้าง บริเวณย่านถนนธนาลัยยังถือเป็นย่านการค้าที่สำคัญ มีกลุ่มพ่อค้าชาวไทยใหญ่ ชาวจีนยูนนาน มีบทบาทในด้านเศรษฐกิจในยุคแรก ต่อมาเมื่อการติดต่อถึงเมืองลำปาง กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลแสวงหาโอกาสในการทำการค้าต่างพากันมาตั้งรกรากในเมืองเชียงราย ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชาวไทยจีน กลุ่มจีนสยาม กลุ่มอินเดีย กลุ่มชาวปากีสถาน กลุ่มยูนนาน ส่งผลให้มีหลากหลายความเชื่อที่ ประกอบด้วย การนับถือผี ศาสนาพุทธ ศาสนาซิกข์ ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม เป็นที่ตั้งศาสนสถานสำคัญ ได้แก่ วัด ศาลเจ้า โบสถ์คริสต์จักรมัสยิด สะดือเมือง (เสาสะดือเมือง) งานวิจัยการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อส่งเสริมย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าเชียงราย มุ่งเน้นศึกษาองค์ความรู้ด้านทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรมที่สำคัญของต่อเมืองเชียงรายที่กำลังสูญหายไปจากท้องถิ่น ให้ได้รับการฟื้นฟู ผ่านกระบวนการการสืบค้นจากเอกสารในท้องถิ่น การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้เชี่ยวชาญในด้านงานศาสนพิธี การศึกษางานวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่อมาสนับสนุนให้เกิดองค์ความรู้ทางวิชาการ สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปเป็นทุนในการส่งเสริมให้เกิดการฟื้นฟูประเพณีอย่างมีส่วนร่วม โดยคนในท้องถิ่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน ศิลปิน ผู้ประกอบการทางวัฒนธรรม สถาบันการศึกษา และเยาวชนในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง ผลักดันให้ประเพณีถูกบรรจุให้เป็นหนึ่งในประเพณีสำคัญของจังหวัดเชียงรายในปฏิทินงานเทศกาลของเมือง เกิดการกระตุ้นเคลื่อนเศรษฐกิจจากฐานทุนทางวัฒนธรรมในอนาคต เป็นพื้นที่ในการแสดงความสามารถของผู้ที่มีความสนใจด้านงานวัฒนธรรมใหม่ของเมือง เป็นหนึ่งในกิจกรรมช่วยขับเคลื่อนเชียงรายกับการเป็นเมืองเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) สนับสนุนให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมประเพณีท้องถิ่นสำคัญในย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำประกอบแนวทางฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นต้นแบบในย่านเมืองเก่าเชียงราย
2. เพื่อประเมินคุณค่าความสำคัญของประเพณีท้องถิ่นในย่านเมืองเก่าเชียงราย
3. เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นต้นแบบ สู่การส่งเสริมให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์

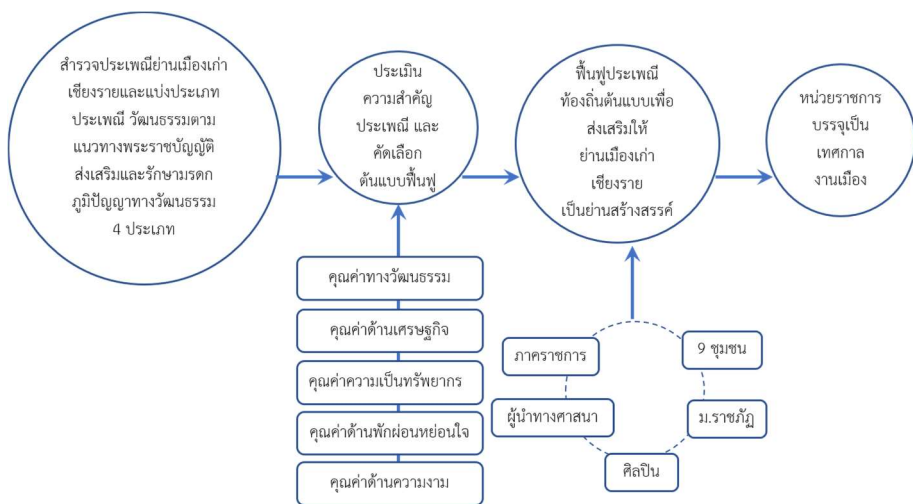
กรอบแนวคิด

1. การศึกษาประเพณีท้องถิ่นสำคัญในย่านเมืองเก่าเชียงราย ใช้แนวคิดพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 ในมาตรา 4 กล่าวว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริม แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ซึ่งแบ่งเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ เกี่ยวกับศาสนา เกี่ยวกับเทศกาลเกี่ยวกับวงจรชีวิต เกี่ยวกับการทำมาหากิน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลประเพณีจำแนกประเภทสำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐาน

2. การประเมินคุณค่าความสำคัญของประเพณีท้องถิ่นในย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อคัดเลือกให้เป็นประเพณีต้นแบบในพื้นที่และส่งเสริมให้เมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์ใช้เกณฑ์การพิจารณาคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้านคุณค่าด้านสังคมและเศรษฐกิจร่วมสมัย (Lertcharnrit, 2016) แบ่งคุณค่าออกเป็น 5 ด้าน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันตัดสินใจว่าจะต้องการที่จะฟื้นฟูประเพณีนี้ใด ที่มีความสำคัญและแสดงอัตลักษณ์ของย่าน

เมืองเก่าเชียงราย เกณฑ์ที่1 คุณค่าทางวัฒนธรรม เกณฑ์ที่2 คุณค่าด้านเศรษฐกิจเกณฑ์ที่3 คุณค่าด้านความเป็นทรัพยากร เกณฑ์ที่ 4 คุณค่าด้านพักผ่อนหย่อนใจเกณฑ์ที่5 คุณค่าด้านความงาม

3. การเสนอแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูของประเพณีท้องถิ่นสู่การส่งเสริมให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์ ใช้แนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (Bernard & Jokilehto, 1998) เพื่อกำหนดความสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางกำหนดทิศทางและวิธีการพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรมรวมทั้งจัดลำดับความสำคัญ ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ขั้นที่ 1 ข้อเสนอโครงการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนว่าจะทำอะไรบ้าง ขั้นที่ 2 การสำรวจแหล่งพื้นที่ เพื่อระบุ ค้นหาประเภทในแหล่งทุนทางประเพณีในพื้นที่ย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริม ขั้นที่ 3 การกำหนดความสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางกำหนดทิศทางและวิธีการพัฒนาทรัพยากรวัฒนธรรมรวม โดยอาศัยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญหลายสาขา เจ้าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ขั้นที่ 4 การพัฒนาแสวงหาแนวทางการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงราย โดยกำหนดแผนการปฏิบัติงานหรือแผนที่เหมาะสมร่วมกับชุมชน ภาวศที่เกี่ยข้อง ใช้กรอบแนวคิดประเพณีสร้างสรรค์ คือ รื้อฟื้นประเพณีเก่าๆขึ้นมาเสนอใหม่ ทำให้ประเพณีคงอยู่และสร้างกิจกรรมในรูปแบบใหม่ให้เชื่อมโยงอดีต และตอบสนองต่อสังคมปัจจุบัน (Na Thaleng, 2015) ภายใต้กรอบแนวคิดเมืองสร้างสรรค์จาก (UCCN, 2019) คือ การบริหารจัดการให้ประเพณีที่เกิดจากการฟื้นฟู ไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งของแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรมในของภาคราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้มีทิศทางในการสนับสนุนและพัฒนาอย่างยั่งยืนของเมืองรวบรวมนักคิดสร้างสรรค์ที่ผสมกับวัฒนธรรม อนุรักษ์และต่อยอดช่วยส่งเสริมคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

Figure 1. Conceptual Framework

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาดังกล่าว เพื่อศึกษารวบรวมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของย่านเมืองเก่า เชียงราย หลังจากนั้นนำไปสู่การประเมินคุณค่าความสำคัญของประเพณีด้วยการเกณฑ์การ ประเมินคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมขององค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติ (UNESCO) และสามารถนำองค์ความรู้อนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นที่ สำคัญของย่านเมืองเก่าเชียงราย สู่การส่งเสริมให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์ มี รายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาแนวคิด ตลอดจนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ สภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อม สภาพสังคมเศรษฐกิจและ วัฒนธรรมโดยรวบรวมจากเอกสารชั้นต้น (Primary source) และเอกสารชั้นรอง (Secondary source)

2. การศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม (Field study)

2.1 การจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 1 การสำรวจ ค้นหาประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่า เชียงราย ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเก็บข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและเทศกาล เบื้องต้น โดยการจัดกระบวนการระดมความคิดเห็น เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 โดยมี

ผู้ร่วมกิจกรรมจากภาคีในเขตเมืองเก่า ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเก็บข้อมูล จำนวน 56 คน ประกอบไปด้วย ตัวแทนชุมชน จำนวน 6 คน ตัวแทนหน่วยงานราชการประกอบไปด้วย หน่วยงานราชการท้องถิ่น และหน่วยงานที่ขับเคลื่อนงานด้านวัฒนธรรม จำนวน 15 คน ตัวแทนสถาบันการศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ทั้งในจังหวัดและภายนอกจังหวัด จำนวน 5 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 3 คน องค์กรวัฒนธรรม จำนวน 2 คน นักวิชาการท้องถิ่น 7 คน ตัวแทนนักจัดการวัฒนธรรม จำนวน 5 คน คณะผู้วิจัย จำนวน 10 คน รูปแบบของการจัดกิจกรรมระดมความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้นำเสนอข้อมูล และความคิดเห็น ประเด็นที่1 ประเพณีตามปฏิทินที่สำคัญในย่านเมืองเก่าเชียงราย และ ประเด็นที่2 ประเพณีท้องถิ่น ที่หายไป เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี และเทศกาลที่สำคัญในเขตเมืองเก่าเชียงราย (Primary source) เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปสำรวจทางกายภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประเพณี

ภาพที่ 2 การค้นหาประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงราย จากภาคีในเขตเมืองเก่า
Figure 2. Finding local traditions in the Old City of Chiang Rai from associates in the old city area

2.2 การสำรวจทางกายภาพ เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ซึ่งเป็นการสำรวจและเตรียมความพร้อมเบื้องต้นก่อนการนำไปจัดทำแผนการฟื้นฟูประเพณีร่วมกับท้องถิ่น ได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความสำคัญของประเพณี พิธีกรรม ที่สำคัญในย่านเมืองเก่าจากกลุ่มศาสนา และชาติพันธุ์ ในเขตย่านเมืองเก่าเชียงราย ทำให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของประเพณีในมิติต่าง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบัน นำข้อมูลไปเป็นฐานข้อมูลในการนำการคัดเลือกประเพณีสำหรับการฟื้นฟู

2.3 การจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 2 ประเมินคุณค่าและความสำคัญของประเพณีท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลภาพรวมของประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงราย จากการประชุมกลุ่ม ครั้งที่ 1 และการสำรวจภาคสนาม นำมาสรุปในรูปแบบเอกสารระบุความสำคัญ (Statement

of significance – SOS) ร่วมกับเจ้าของทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ ร่วมกับนักวิชาการโดยการประเมินคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรม 5 เกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์ที่ 1 คุณค่าทางวัฒนธรรม ทรัพยากรวัฒนธรรมให้ความรู้สึกเกี่ยวกับสถานที่ ชีวิตประจำวัน และความเป็นอยู่ของคน สะท้อนให้เห็นรากฐาน ความเป็นมาของสังคมมนุษย์ และเป็นหลักฐานยืนยันวัฒนธรรมของมนุษย์

เกณฑ์ที่ 2 คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากรวัฒนธรรมเอื้อประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ-พาณิชย์ ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชาติได้ เช่น ส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น รวมถึงเป็นแรงหนุนให้สังคมมีความสุข ผู้คนอยู่ดีกินดีในสภาพแวดล้อมที่ดีด้วย

เกณฑ์ที่ 3 คุณค่าด้านความเป็นทรัพยากร ทรัพยากรวัฒนธรรมบางอย่างมีประโยชน์ในการใช้สอย เช่น สิ่งก่อสร้างที่มีอายุยืนยาว แสดงว่าใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า และไม่ควรรื้อทำลาย

เกณฑ์ที่ 4 คุณค่าด้านพักผ่อนหย่อนใจ ทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและให้ความสุขแก่มนุษย์ ยิ่งในปัจจุบันแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมนับวันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและประสบการณ์ของผู้คนมากยิ่งขึ้น

เกณฑ์ที่ 5 คุณค่าด้านความงาม ทรัพยากรวัฒนธรรม เช่น แหล่งโบราณคดี และสิ่งก่อสร้างโบราณ อาทิ ปราสาท ราชวัง เป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ที่สวยงามของสังคม บ้านเมือง ช่วยเติมเต็มบรรยากาศและภูมิทัศน์ของเมืองให้งดงามยิ่งขึ้น

เกณฑ์ในการคัดเลือกรมรดกวัฒนธรรม คิดจากค่าคะแนนรวมของมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงราย ที่มีคะแนนตั้งแต่ 15 คะแนนหรือร้อยละ 60 ขึ้นไป จะถูกคัดเลือกเป็นประเพณีท้องถิ่นที่ถูกการคัดเลือกให้ฟื้นฟูเพื่อส่งเสริมให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์

2.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก การวางแผนการฟื้นฟูประเพณี (กลุ่มย่อย) การสัมภาษณ์แบบมีแนวคำถาม ในหัวข้อที่ต้องการทราบถึง ประวัติความเป็นมาของประเพณี พิธีกรรม เทศกาล ที่ถูกคัดเลือกให้มีการฟื้นฟู จากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เจ้าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่คัดเลือกให้เป็นพื้นที่ในการฟื้นฟูประเพณีต้นแบบของเมือง ประกอบด้วย ผู้นำศาสนา ประชาชนชุมชน กรรมการชุมชน กลุ่มที่ 2 ข้าราชการ นักวิชาการภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น นักวิจัยอิสระ ศิลปิน นักวิชาการในสถาบันการศึกษา สภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย โดยการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการฟื้นฟูประเพณี รูปแบบของกิจกรรม ลำดับขั้นตอน และองค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมให้ประเพณีเป็นที่น่าสนใจ

3. การฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม จากชุมชนเทศบาลนครเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มศิลปินในท้องถิ่น โดยการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบในการฟื้นฟูประเพณี การวางแผนการทำงาน รูปแบบกิจกรรม การกำหนดแนวทางอนาคตการผลักดันให้ประเพณีได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ตามกระบวนการที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อให้สามารถตอบกรอบการศึกษาที่ตั้งไว้ผู้ศึกษาจะนำเสนอข้อมูลการศึกษาในเชิงพรรณนา (Description Analysis) เพื่ออธิบายสิ่งที่ได้ศึกษาประกอบเข้าไว้ด้วยกันให้เห็นความเชื่อมโยงของแนวคิดสามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วนคือ 1. ความสำคัญของประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงราย 2. กระบวนการในการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นต้นแบบ ส่งเสริมให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาด้วยการลงภาคสนาม ทั้งรูปแบบการจัดกระบวนการกลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจพื้นที่ทางกายภาพ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในเขตเมืองเก่าเชียงราย ซึ่งอธิบายผ่านกระบวนการในการศึกษาภาคสนาม ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ประเพณีท้องถิ่นสำคัญในย่านเมืองเก่าเชียงราย จำนวน 49 ประเพณี โดยใช้กระบวนการสำรวจ และการค้นหาภาพรวมประเพณีในเขตย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการนำไปคัดเลือกประเพณีต้นแบบและจัดทำแผนการฟื้นฟูประเพณีร่วมกับภาคีในท้องถิ่น ผลการศึกษาจัดแบ่งหมวดหมู่ประเภทของประเพณี ตามแนวทางของการประชุมขององค์การยูเนสโก ที่ประเทศฝรั่งเศส ได้มีการกำหนดประเภทมาตรฐานการคุ้มครองกันป้องกัน และดูแลทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จำนวนถึง 40 มาตรา ภายใต้สนธิสัญญา Convention for Safeguarding of Intangible Cultural Heritage 2003 แบ่งรูปแบบด้านข้อปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และเทศกาล กระจายใน 12 เดือน ดังนี้

1.1 ประเพณีเกี่ยวกับศาสนาในย่านเมืองเก่าเชียงราย จำนวน 37 ประเพณี ได้แก่ ตรุษจีน ง่วนเซียว มาฆบูชา มหาศิวราตรี อีสเตอร์ รอมฎอน วิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา ชะกาด ประเพณีเลี้ยงเจ้านายอารักขะดอยตองหนองอู่ พิธีถวายเครื่องเลี้ยงเทวดาอารักษ์พระสิงห์เชียงราย ประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย การเลี้ยงเจ้า

พ่อแสนอุด อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา พิธีกูรบาน เทศกาลซิวโกว (ทั้งกระจาด) สารทจีน คนศจตุรถี วันศรีกฤษณะชนมา วันเทวสมภพเทพแห่งเจีย วันไหว้พระจันทร์ ประเพณี 12 เป้ง (บุพเปตพลี) วันไหว้ซ่งซัวเต้าเจี้ยงบ้านถ้ำ (วันรำลึก) ศราทธ เทศกาลกินเจ วันออกพรรษา และตักบาตรเทโวโรหณะ นวราตรี ตานก๋วยสลาก จุลจันวันวัดมิ่งเมือง ทิวาสี ตั้งธรรมหลวง และประเพณีเป้ง วันคล้ายวันประสูติของพระปฐมศาสดาคูณานักเทพ วันประสูติ พระศาสดาคูโรวินท์สิงห์ คริสต์มาส พิธีสบาโต และ การสวดขอพรอรรตาส

1.2 ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล จำนวน 5 ประเพณี คือ แห่งพระแวดเวียง ตักบาตรดอกไม้ บวงสรวงพญามังราย (โอกาสเฉลิมฉลองครบรอบวันสถาปนาเมืองเชียงราย) ปีใหม่เมืองเทศกาลแห่งเจ้าพ่อเจ้าแม่ดอยจอมทอง ตักบาตรเป้งบู๊ต

1.3 ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิต จำนวน 6 ประเพณี คือ การละหมาด การบูชาเทียน งานศพชาวจีนในจังหวัดเชียงราย พิธีการงานศพคนล้านนา พิธีการงานแต่งงานชาวคริสต์ พิธีการ แต่งงานชาวอิสลาม

1.4 ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน จำนวน 1 ประเพณี คือ ตานข้าวใหม่

2. ผลการประเมินคุณค่าความสำคัญของประเพณีในย่านเมืองเก่าเชียงราย

ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมจาก ประเพณีท้องถิ่นในย่านเมืองเก่าเชียงราย สามารถประเมินความสำคัญของทรัพยากรทาง วัฒนธรรม ใช้เกณฑ์จากองค์กรยูเนสโก องค์กรอิโคโมส และองค์กรอัครอม ดังนี้ เกณฑ์ที่ 1 คุณค่าทางวัฒนธรรม เกณฑ์ที่ 2 คุณค่าด้านเศรษฐกิจ เกณฑ์ที่ 3 คุณค่าด้านความเป็น ทรัพยากร เกณฑ์ที่ 4 คุณค่าด้านพักผ่อนหย่อนใจ เกณฑ์ที่ 5 คุณค่าด้านความงาม (โดยได้ กล่าวถึงวิธีการประเมินไว้ข้างต้น) จากผู้นำชุมชนในเขตย่านเมืองเก่าเชียงราย จำนวน 6 ชุมชน จำนวน 6 คน ตัวแทนเทศบาลนครเชียงราย จำนวน 1 คน ตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมธรรม จังหวัดเชียงราย 2 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 2 ท่าน ศิลปิน 2 ท่าน นักวิชาการวัฒนธรรม 2 คน ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย 1 ท่าน รวม 14 คน เพื่อคัดเลือกประเพณีพื้นฟู ท้องถิ่นต้นแบบ ในการส่งเสริมให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์

ตารางที่ 1 ตารางประเมินคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมจากประเพณีท้องถิ่นในย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อคัดเลือกประเพณีพื้นฟูท้องถิ่นต้นแบบ ในการส่งเสริมให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์

ลำดับ	ประเพณี	เกณฑ์ 1	เกณฑ์ 2	เกณฑ์ 3	เกณฑ์ 4	เกณฑ์ 5	คะแนนรวม 25 คะแนน	ผ่านเกณฑ์
1	ตรุษจีน	5	1	2	1	1	10	ไม่ผ่าน
2	งานเสียว	5	1	2	2	1	11	ไม่ผ่าน
3	มาฆบูชา	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน
4	มหาวีรราตรี	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน
5	อีสเตอร์	5	1	2	0	0	8	ไม่ผ่าน
6	รอมฎอน	5	1	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
7	วิสาขบูชา	5	1	2	0	0	8	ไม่ผ่าน
8	วันอัฐมีบูชา	5	1	2	0	0	8	ไม่ผ่าน
9	ชะกาด	5	1	2	0	0	8	ไม่ผ่าน
10	ประเพณีเลี้ยงเจ้านาย อารักษ์คอยตองหนองอู๋	5	1	3	0	0	8	ไม่ผ่าน
11	พิธีถวายเครื่องเลี้ยง เทวดาอารักษ์ พระสิงห์ เชียงราย	5	2	1	1	1	10	ไม่ผ่าน
12	ประเพณีเดือนแปดเข้า เดือนเก้าออก ใส่ขันดอก สะตือเมืองเชียงราย	5	3	5	2	2	17	ผ่าน
13	การเลี้ยงเจ้าพ่อแสนอุด	5	1	2	0	0	8	ไม่ผ่าน
14	อาสาฬหบูชา	5	1	2	0	0	8	ไม่ผ่าน
15	เข้าพรรษา	5	1	2	2	1	11	ไม่ผ่าน
16	พิธีกรูบาน	5	1	2	0	0	8	ไม่ผ่าน
17	เทศกาลซึโกว (ทิ้งกระจาด)	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
18	สารทจีน	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
19	วันศรีกฤษณะชนมา	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน
20	คนศตฤณี	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน
21	วันเทวสมภพเทพแห่งเจีย	5	1	2	0	0	8	ไม่ผ่าน
22	วันไหว้พระจันทร์	5	2	2	0	1	10	ไม่ผ่าน
23	ประเพณี 12 เป้งบุพเพตพลี	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
24	วันไหว้ขงซัวเต๋าเจียง บ้านถ้ำ (วันรำลึก)	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
25	ศรार्ท	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
26	เทศกาลกินเจ	5	3	2	1	0	11	ไม่ผ่าน
27	วันออกพรรษาและตัก บาตรเทโวโรหณะ	5	2	2	0	1	10	ไม่ผ่าน
28	นวราตรี	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน

ลำดับ	ประเพณี	เกณฑ์ 1	เกณฑ์ 2	เกณฑ์ 3	เกณฑ์ 4	เกณฑ์ 5	คะแนนรวม 25 คะแนน	ผ่านเกณฑ์
29	ตานก้วยสลา	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน
30	จุลกฐินวัดมิ่งเมือง	5	3	2	2	1	13	ไม่ผ่าน
31	ทิวาสี	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน
32	ตั้งธรรมหลวงและประเพณี ฮ่อเป้ง	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน
33	วันคล้ายวันประสูติของ พระปฐมศาสดาครูนา นกเทพ	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน
34	วันประสูติพระศาสดาครู โรวินท์สิงห์	5	1	2	0	1	9	ไม่ผ่าน
35	คริสต์มาส	5	2	2	3	1	13	ไม่ผ่าน
36	พิธีสบบาโต	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
37	การสวดขอพรอริตาส	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
38	แห่พระเวดเวียง ตักบาตร ดอกไม้ม	4	3	2	3	2	14	ไม่ผ่าน
39	บวงสรวงพญามังราย (โอกาสเฉลิมฉลอง ครบรอบวันสถาปนา เมืองเชียงราย)	5	2	2	1	0	10	ไม่ผ่าน
40	เทศกาลแห่เจ้าพ่อเจ้าแม่ ดอยจอมทอง	5	2	2	0	0	9	ไม่ผ่าน
41	ตักบาตรเบ้งปุด	5	4	2	1	0	12	ไม่ผ่าน
42	การละหมาด	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
43	การบูชาเทียน	3	4	2	0	0	9	ไม่ผ่าน
44	งานศพชาวจีนในจังหวัด เชียงราย	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
45	พิธีการงานศพคนล้านนา	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
46	พิธีการงานแต่งงานคริสต์	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
47	พิธีการแต่งงานชาว อิสลาม	5	0	2	0	0	7	ไม่ผ่าน
48	ตานข้าวใหม่	5	1	2	0	0	8	ไม่ผ่าน
49	ปีใหม่เมือง	4	4	2	4	1	15	ไม่ผ่าน

Note. Table showing the evaluation results concerning the importance of local traditions in Chiang Rai Old City to be selected as a model for rehabilitation that helps promote the creative district of Chiang Rai Old City

ผลจากการประเมินคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมจากประเพณีท้องถิ่นในย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อคัดเลือกประเพณีพื้นฟูท้องถิ่นต้นแบบความสำคัญของประเพณี คือ ประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกไล่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย มีคุณค่าดังนี้

2.1 คุณค่าทางวัฒนธรรม

พบว่า เสาสะตือเมืองเชียงราย เกิดขึ้นในยุคการฟื้นฟูเมืองเชียงราย ในปี พ.ศ. 2417 เพื่อเป็นศูนย์รวมใจของชาวเมืองเชียงรายปรากฏหลักฐานจดหมายเหตุเมืองเชียงรายซึ่งบันทึกโดยพระยาหลวงพินิจอักษร ซึ่งเรียกกันต่อมาว่าวัดจันทน์โลกกลางเวียง มีเนื้อความดังนี้ “วันพัส ขึ้น 12 ค่ำ เดือน 6 ปีจอสักราช 1236 ตัวภายใน ภายในนอก พร้อมกัน ฝั่งสะตือเมือง ที่วัดกลางเวียง และ 4 แ่งเวียง ยามแตรสู่เที่ยงวัน” รูปแบบของสะตือเมืองเชียงราย มีรูปทรงเหมือนฟักทอง มียอดสูงขึ้นไป มีการจัดประเพณีสืบทอดพิธี ในแรม 13 ค่ำ เดือน 8 เหนือถึงช่วง วันออก 4 ค่ำเดือน 9 เหนือ ซึ่งนำรูปแบบประเพณีอันทูลจากเมืองเชียงใหม่ มาเป็นแบบอย่างจนกระทั่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดการถูกลักลอบชุดขโมยเอาของมีค่าที่บรรจุภายในเจดีย์ส่งผลให้เจดีย์พังและถูกรื้อไปในภายหลัง ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 พระครูศาสนกิจโกศล เจ้าอาวาสวัดกลางเวียง ก่อสร้างเสาสะตือเมืองเชียงรายขึ้นใหม่แต่รูปแบบพิธีกรรมเดิมที่เคยสืบทอดมาจากอดีตเลือนหายไป (Wachirapho, 2021) ประเพณีไล่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย ถือเป็นการประเพณีที่แสดงร่องรอยความสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดเชียงราย ในยุคการฟื้นฟูเมืองเชียงราย โดยกลุ่มเจ้านายตระกูลเจ้าเจ็ดตน หรือ ทิพย์จักราธิวงศ์

2.2 คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

พบว่า การฟื้นฟูประเพณีไล่ขันดอก สามารถผลักดันให้เกิดเป็นงานเทศกาลใหม่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยวงานเทศกาลของเมือง ซึ่งนายกิตติ ทิศสกุล นายกสมาคมสหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือจังหวัดเชียงราย เสนอว่า ประเพณีช่วยสร้างรายได้ จากกิจกรรม เช่น การส่งเสริมการใช้ดอกไม้พื้นถิ่นในงานพิธีกรรม เป็นเอกลักษณ์ของงาน

2.3 คุณค่าด้านความเป็นทรัพยากร

พบว่า เสาสะตือเมืองเชียงราย เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของการก่อตั้งชุมชนและเมือง การฟื้นฟูงานประเพณีไล่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย เป็นการช่วยส่งเสริมความสำคัญของเสาสะตือเมืองมีความสำคัญในฐานะพื้นที่ที่เป็นศูนย์รวมใจของเมือง เป็นพื้นที่ในการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปมาสามารถในด้านต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมหลากหลาย ตลอดจนจัดงานประเพณี ได้แก่ การเป็นเวทีในการแสดงความสามารถด้านการแสดง ฟ้อนรำ การแสดงทางวัฒนธรรมในกลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ พื้นที่สำหรับผู้ที่มีความสามารถด้านงานหัตถกรรมพื้นบ้านมาร่วมเป็นองค์ประกอบของงานพิธีกรรม เกิดการ

ส่งเสริมให้เกิดรายได้ ต่อยอดผลงานและเกิดการแสดงผลงานในพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ งานเครื่องเงิน งานใบตองพื้นเมือง งานดอกไม้ประดิษฐ์ ฯลฯ ดังนั้นการฟื้นฟูประเพณีเป็นช่วยส่งเสริมความสำคัญของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของเมือง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของเมือง และ เป็นการเปิดโอกาสให้พื้นที่เกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมใหม่ส่งเสริมในด้านการเรียนรู้ และการท่องเที่ยวของเมือง

2.4 คุณค่าด้านพักผ่อนหย่อนใจ

พบว่า การฟื้นฟูงานประเพณีใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย ช่วยให้วัดกลางเวียงซึ่งเป็นที่ตั้งของเสาสะตือเมืองเชียงราย เปิดโอกาสให้คนหลายวัยมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในฐานะจุดพักผ่อนหย่อนใจของเมือง ซึ่ง รศ.ดร.พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง หัวหน้าโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง แสดงความคิดเห็นว่า เราต้องลด อายุเมืองเชียงรายให้เด็กกลง ด้วยการให้เด็กเข้ามาในพื้นที่ในการแสดงออกทุกกิจกรรม โดยใช้แนวคิดคำว่า “RAI” มาจากคำว่า Re-Authentic Innovation ใช้วัดเป็นเวทีให้คนทุกช่วงวัย มาทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น พื้นที่การแสดงของกลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ พื้นที่ในการแสดงผลงานศิลปะของศิลปินเชียงราย เช่น การจัดดอกไม้โดยใช้ดอกไม้พื้นเมือง การส่งเสริมงานหัตถกรรมเครื่องเงินโดยศิลปินชาวเชียงราย ฯลฯ

2.5 คุณค่าด้านความงาม

พบว่า เสาสะตือเมืองเชียงราย เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของการก่อตั้งชุมชนและเมือง เป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สวยงามของจังหวัดเชียงราย เป็นจุดหมายตาที่สำคัญของเมืองช่วยเติมเต็มบรรยากาศและภูมิทัศน์ของเมืองให้งดงาม

3. แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูของประเพณีท้องถิ่นสู่การส่งเสริมให้ย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็นย่านสร้างสรรค์

ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย เป็นการฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมที่หายไปโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อปรับใช้สังคมปัจจุบัน ภายใต้แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ที่เน้นการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเกิดแรงบันดาลใจและเกิดการเรียนรู้ ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรม ตามแนวทางของเครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย (TCDN) ดังนี้

3.1 องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ส่งเสริมความสำคัญพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมความสำคัญของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของย่านสร้างสรรค์ คือ การเป็นพื้นที่เอื้อต่อการค้นคว้า แลกเปลี่ยน และเกิดการร่วมมือกันของผู้คนในการใช้ประโยชน์จากแนวคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นมาอย่าง ดังนั้นการสร้างพื้นที่พื้นที่เรียนรู้ และพื้นที่สร้างสรรค์จึงเป็นเรื่องที่มี

ความสำคัญ และเป็นกระบวนการในการสร้างรับรู้ของบุคคลทั่วไปซึ่งมีฐานะเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดความตระหนัก ห่วงแหนมรดกทางท้องถิ่นร่วมกัน และสามารถนำองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ช่วยส่งเสริมความสำคัญพื้นที่ ผลักดันพื้นที่เรียนรู้ และพื้นที่สร้างสรรค์ของเมือง มีกลไกดังนี้

1) องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า งานประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกไล่ชนดอกสะตือเมืองเชียงราย วัดกลางเวียงมีพัฒนาการ 2 ยุค ดังนี้ ยุคที่ 1 ยุคพื้นเวียงเชียงรายกับการสร้างสะตือเวียงเชียงราย (พ.ศ.2417-พ.ศ.2481) สะตือเมืองเชียงรายสร้างขึ้น ในปี พ.ศ.2417 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เพื่อเป็นศูนย์รวมใจของชาวเมืองเชียงราย มีการจัดประเพณีสืบทอดพิธีในแรม 13 ค่ำ เดือน 8 เหนือ ถึงช่วง วันออก 4 ค่ำเดือน 9 เหนือ ซึ่งมีการนำรูปแบบประเพณีอินทิล จากเมืองเชียงใหม่ รูปแบบพิธีแบบโบราณ คือการบูชาด้วยกรวยดอกไม้ สะตือเมืองเชียงราย และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จำนวน 32 กรวย เพื่อเป็นการบูชาขวัญของเมืองตามความเชื่อชาวล้านนาที่มีความเชื่อว่าเมืองมีชีวิต คณะศรัทธาวัด นำตระกล้ำขนาดใหญ่บรรจิบาตร ข้าวสารอาหารแห้ง เพื่อใช้สรงเวียงผารักษ์ที่สถิตย์ ณ เสาสะตือเมือง มีการชิงด้ายสายสิญจน์รอบเมืองตามแนวกำแพงเมือง เพื่อเป็นการสืบทอดเมือง ในช่วงการประกอบพิธีตลอดเจ็ดวัน มีการจุดเทียนบูชา เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่ประกอบพิธีในช่วงพิธีกรรม มีการแสดง และมหรสพเพื่อสมโภช บูชาเสาสะตือเมือง ด้วยการบรรเลงเพลงด้วยวงดนตรีปี่พาทย์ การฮ่ำ (กล่าว) เพื่อบูชาเสาสะตือเวียง การพ้อนรำถวาย การพ้อนหอก การพ้อนดาบ ตลอดจนมีพิธีกรรมที่ประกอบควบคู่ไปด้วยคือ การประกอบพิธีกรรมการพ้อนผีเพื่อเป็นการบูชา (Chiang Rai Rajabhat University, 2000) ยุคที่ 2 สงครามโลกกับการเลื่อนหายประเพณีสู่การฟื้นฟูประเพณี (พ.ศ.2482-ปัจจุบัน) ปี พ.ศ.2488 วัดถูกทิ้งร้าง เกิดการถูกลักลอบชุดขโมยเอาของมีค่าที่บรรจุภายในสะตือเมืองเชียงราย ต่อมาในปี พ.ศ.2535 เกิดการสร้างเสาสะตือเมืองเชียงรายใหม่ ในยุคพระครูศาสนกิจโกศล เป็นเจ้าอาวาสวัดกลางเวียง ซึ่งภายหลังการก่อสร้างเสาสะตือเมืองเชียงรายขึ้นใหม่ รูปแบบประเพณีเลื่อนหายไปจากท้องถิ่น (Jaima, 2017) จนกระทั่งในปี พ.ศ.2564 พระมหาธีรวิชัย วชิราโณ เจ้าอาวาสวัดกลางเวียงเกิดแนวคิดฟื้นฟูประเพณีการเลี้ยงเสาตือเมืองการฟื้นฟูอย่างไม่เต็มรูปแบบ นำไปสู่การเข้าไปสนับสนุนกระบวนการฟื้นฟูจากงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ในปี พ.ศ.2565 ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยศึกษาองค์ความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการฟื้นฟูประเพณี โดยมีวัดกลางเวียง เป็นพื้นที่เปิดโอกาสให้คนในเมืองเข้ามาทำงานร่วมกัน ได้แก่ วัดกลางเวียง ชุมชนเกาะลอย ชุมชนเทิดพระเกียรติ ในฐานะผู้มีส่วนได้เสียหลัก (Key Stakeholders) สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนงานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม หน่วยงานการท่องเที่ยว กลุ่มศิลปิน

ห้องถิ่น นักออกแบบ เพื่อขับเคลื่อนให้เทศกาลเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออก ใส่ขันดอกสะตือ เมืองเชียงราย เป็นงานประเพณีที่ส่งเสริมเสน่ห์ให้กับเมืองเก่าเชียงราย เกิดกิจกรรมใหม่ที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาร่วมกิจกรรมในเมืองเก่าเชียงรายมากขึ้น เกิดการใช้สอยเกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้นมาจากกิจกรรมทางวัฒนธรรม

2) วิธีการนำองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมพื้นที่แห่งการเรียนรู้ สร้างสรรค์ คือ การเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่ เสริมความรู้เดิมให้กับสมาชิกในชุมชนเขตเมืองเก่าเชียงราย ได้แก่ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีพิธีกรรมจากการค้นคว้าอย่างลุ่มลึกจากงานวิจัย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย สรุปลงเป็นองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ องค์ความรู้ด้านพิธีกรรม และ การนำไปศึกษาเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ด้านพิธีกรรม ได้แก่ ชุมชนวัดปงสนุก จังหวัดลำปาง งานใส่ขันดอกเสือนิทล จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงการจัดเวทีสาธารณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้เกิดประเด็นเรียนรู้ใหม่ให้กับเมืองซึ่งจัดอย่างต่อเนื่องมาตลอดระยะเวลากว่าสองปี และมีการจัดอย่างต่อเนื่องเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ทำในช่วงการจัดงานประเพณีของทุกปี ในรูปแบบเวทีเสวนา เพื่อกระตุ้นให้คนในพื้นที่เกิดการรับรู้ เกิดความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรม เวทีเสวนาประกอบด้วยตัวแทนชุมชนในเขตเมืองเก่าเชียงราย คณะกรรมการวัดกลางเวียง พระสงฆ์วัดกลางเวียง สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง นักวิชาการท้องถิ่น หน่วยราชการท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครเชียงราย องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย เครือข่ายกลุ่มศิลปินจังหวัดเชียงราย ฯลฯ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของประเพณีในฐานะมรดกวัฒนธรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน มีการนำชุดข้อมูลจากจัดเวทีสาธารณะ และข้อมูลจากการศึกษาทางวิชาการมาสังเคราะห์เป็นหนังสือเพื่อเป็นคู่มือสำหรับการนำไปขับเคลื่อนงานประเพณี ในปีพ.ศ.2566 เกิดการพัฒนาคู่มือการจัดงานประเพณีฉบับสมบูรณ์ในปีพ.ศ.2567 เพื่อใช้เป็นคู่มือในการจัดงานของเมือง ในการทำงานร่วมกัน คู่มือประกอบด้วย ความสำคัญของงานประเพณี ลำดับพิธีกรรมขั้นตอน คำกล่าวโองการที่ใช้ในงานพิธีกรรม รายชื่อภาคที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อประสานงานในอนาคต ได้อย่างสะดวก และสามารถนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่เป็นแม่บทให้กับการจัดงานประเพณีอื่น ๆ ของในเขตเมืองเก่าเชียงรายได้ในอนาคต

3.2 องค์ความรู้พิธีกรรมกับบริบทสมัยใหม่

การฟื้นฟูประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย ใช้กลไกในการส่งเสริมย่านสร้างสรรค์ ดังนี้

1) การฟื้นฟูองค์ความรู้พิธีกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงผี คือ การฟื้นฟูการตักน้ำบ่อทรายเพื่อเลี้ยงอารักษ์เมืองเชียงราย เป็นการเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เรื่องผีล้านนาไทยโบราณ มาเชื่อมโยงในพิธีกรรม ได้แก่ องค์ความรู้เรื่องเครื่องสังเวณีอารักษ์เมืองเชียงรายทั้ง 9 องค์ ได้แก่ ขุนคัมภีร์น้อย ขุนสร้อยคอคำ (ผีแห่งนา) ขุนนิลคำสวด ขุนหมวกขาวคอยคำ ขุนแสนคำสักสวด ขุนพรหมราชท้าวหาญ (พญาพรหมณ์) ขุนมังรายหาญข้ามกล้า (พญามังราย) ขุนเจืองฟ้าธรรมราช ขุนมังคราม อาจโสภา (พญาไชยสงคราม) ซึ่งปรุงจากเนื้อปลา ขนมหวาน และ น้ำบ่อทราย คือ น้ำที่ตักจากบ่อทรายกลางแม่น้ำกก (Chaisuryan, 1943) การฟื้นฟูองค์ความรู้ภูมิปัญญาอาหารพิธีกรรม เป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้ดั้งเดิม องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของพิธีกรรมให้เกิดขึ้นใหม่ ภายใต้การสร้างเครือข่ายทำงาน ระหว่างวัด ภาคประชาสังคม และ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เชี่ยวชาญ รับผิดชอบงานด้านงานศาสนพิธีในระดับจังหวัด ทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่บุคคลกร องค์กรในท้องถิ่น การฟื้นฟูขั้นต้นตั้งหลักเมืองเชียงราย ถือเป็นหัวใจสำคัญของการฟื้นฟูงานประเพณี ในอดีตการเลี้ยงขันตั้งหลักเมืองได้เลือนหายจากท้องถิ่น ภายหลังจากการสืบค้นองค์ความรู้จากศึกษาปราชญ์ในท้องถิ่นที่เชี่ยวชาญด้านพิธีกรรม การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำศาสนพิธี ณ หอหลักเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีกรรม ในจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการสืบทอดพิธีกรรมมายาวนานต่อเนื่อง และรวบรวมนำองค์ความรู้ ถ่ายทอดสู่ท้องถิ่น รูปแบบการฟื้นฟูพิธีกรรมมีขั้นตอนดังนี้ การเตรียมขันตั้งหลักเมืองเชียงราย ประกอบไปด้วยหมากแห้งร้อยเป็นพวง 3 พวง เชือกปะกำช้าง พู่หูล้าง ขอสับช้าง กำไลข้อเท้าช้าง(กระแจะตีนช้าง) หอยเบี้ย กรวยดอกไม้จำนวน 48 กรวย กรวยบรรจุพลู จำนวน 48 กรวย (Kittisophon, 2022) และเมื่อสิ้นสุดงานประเพณีใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย มีการจัดพิธีกลั่นเลี้ยงและพ้อนสมโภชอารักษ์หลวงเมืองเชียงแสน ซึ่งจัดขึ้นโดยเครือข่ายวัฒนธรรมในอำเภอเชียงแสน ร่วมกับเทศบาลเมืองเชียงแสน ซึ่งเป็นงานพิธีกรรมที่จัดควบคู่กันในปฏิทินเทศบาลประจำจังหวัดเชียงราย ในปัจจุบัน งานประเพณีใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย เป็นพื้นที่แห่งการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการขยายพื้นที่สร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม กระจ่ายไปในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงรายตามแนวทางของการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ขององค์การสหประชาชาติ

ภาพที่ 3 การส่งเสริมอัตลักษณ์การแสดงพิธีกรรมจากศิลปินสู่ท้องถิ่น

Figure 3. Promoting the identity of ritual performances from artists to local people

2) การฟื้นฟูองค์ความรู้พิธีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ถือเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างความร่วมมือ โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย เป็นหน่วยงานราชการ ทำหน้าที่ในการประสานงาน นิมนต์พระสงฆ์เถรานุเถระ ทั่วจังหวัดเชียงราย เพื่อเข้าร่วมพิธีสำคัญที่เกิดขึ้นตลอดการจัดงานประเพณี คือ พิธีเจริญพระพุทธมนต์ล้านนา พิธีเจริญพระพุทธมนต์ล้านนา การสวดเจริญพุทธมนต์ 7 ตำนาน 12 ตำนานแบบล้านนา การสวดเพื่อขอฝน 108 จบ การสวดคาถาฝนแสนห่า เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร ซึ่งการนิมนต์พระสงฆ์มาทั่วจังหวัดเชียงราย ถือเป็นกระบวนการที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในจังหวัดให้เกิดการตื่นตัวในวงการพระสงฆ์ รวมถึงการเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์ให้กับศรัทธาวัตรในจังหวัดเชียงรายเกิดการรับรู้ถึงความสำคัญของประเพณีในฐานะประเพณีที่มีความสำคัญของจังหวัด ตลอดจนสามารถนำกระบวนการการฟื้นฟูประเพณีที่เกิดขึ้นจากสืบค้นจากงานวิชาการไปเป็นแนวทางในการฟื้นฟูงานประเพณีอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงรายในอนาคต โดยมีกลุ่มพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย เป็นผู้บริหารจัดการศาสนาพิธี

3) การสืบค้นองค์ความรู้สู่การฟื้นฟูการแสดงในพิธีกรรม โดยใช้แนวคิดการสร้างใหม่บนพื้นฐานทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ การสร้างความหมาย คุณค่า และกำหนดบทบาทและหน้าที่ใหม่ให้กับทรัพยากรวัฒนธรรมประเภททรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อใช้ประโยชน์ในความหมายใหม่ในบทบาทหน้าที่ใหม่ เป็นการนำความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม มาส่งเสริมให้เกิดความหมายใหม่ที่ไม่ขัดต่อคุณค่า ลดทอนคุณค่าเดิมแต่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์ในมิติใหม่ที่ร่วมสมัยและเกิดมูลค่า ได้แก่ พ็อนนางเหลียวหรือ ย่านางเหลียว เป็นการแสดงที่เกิดขึ้นจากการศึกษาข้อมูลทางวิชาการ จากเอกสารโบราณ เรื่อง ฝัของล้านนาไทยโบราณ ของแก้วมงคล ชัยสุริยนต์ เขียนและเผยแพร่ในปี พ.ศ.2486

เป็นเรื่องราวเก่าแก่โบราณมาประกอบสร้างขึ้นใหม่ เพื่อใช้สำหรับงานพิธีกรรม (Hongsuwan, 2015) เป็นหนึ่งในการสร้าง อัตลักษณ์ใหม่ในการฟื้นฟูประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้า ออกไล่ชัณดอกสะตือเมืองเชียงราย ในปี พ.ศ.2565 โดยเกิดการมีส่วนร่วมกับศิลปินมีชื่อเสียง ในภาคเหนือ คือ คุณณลินทา กิตติวราณ ผู้ออกแบบท่ารำ และสร้างสรรค์บทเพลงขึ้นใหม่ โดยคณะวงปี่พาทย์ล้านนาวัดปางลาว โดยการนำโน้ตเพลงโบราณพื้นเมืองจำนวนหลายเพลง มาประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้ประกอบการแสดงในพิธีกรรม ชื่อเพลง “เพลงราชเชียงราย” ภายหลัง การแสดงดังกล่าวเกิดการถ่ายทอดให้กับครูผู้สอนนาฏศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 เพื่อนำมาถ่ายทอดในสถานศึกษาในจังหวัด เชียงราย ในอนาคตสามารถผลักดันให้เกิดกิจกรรมการประกวดการแสดง โดยส่งเสริมให้เกิด เวทีประกวดภายในช่วงของการจัดงานประเพณี โดยเปิดโอกาสให้เยาวชนสร้างสรรค์ท่ารำ ออกแบบเครื่องแต่งกายขึ้นใหม่ เพื่อส่งเสริมให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ สร้างสรรค์ใหม่ ของเมือง จากพื้นฐานทุนวัฒนธรรมของเมือง สามารถนำการแสดงไปขยายผลให้เกิดการ แสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองได้ในอนาคต

3.3 การฟื้นฟูงานประเพณีกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว

การฟื้นฟูงานประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกไล่ชัณดอกสะตือเมือง เชียงราย ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าให้มีพื้นที่ที่หลากหลายมีแนวทางดังนี้

1) การกำหนดให้งานประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกไล่ชัณดอกสะตือ เมืองเชียงราย อยู่ในปฏิทินประเพณีของจังหวัดเชียงราย จากสำนักการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเชียงราย ตั้งแต่ปีพ.ศ.2565 เป็นต้นมา โดยหลักจากการจัดงานฟื้นฟู ประเพณีสามารถการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) จากการฟื้นฟูงานประเพณี ปี พ.ศ.2565 มีผู้เข้าร่วมตลอดงานเทศกาล ประมาณวันละ 500 คน ตลอดระยะเวลา 7 วัน ในการจัดกิจกรรมมีผู้ร่วมงานประมาณ 3,500 คน กลไกดังกล่าวส่งผลให้งานประเพณีรู้จักในวง กว้างมากขึ้นทั้งภายในจังหวัด และภายนอก ส่งผลให้ในปีพ.ศ.2566 ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรม อย่างต่อเนื่องโดยภาคประชาสังคม ร่วมกับหน่วยงานราชการท้องถิ่น มีผู้เข้าร่วมงาน ประเพณี มีจำนวนผู้เข้าร่วมเพิ่มขึ้น จากการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) พบว่าเกิด กำไรสุทธิ รายได้กับชุมชนโดยรอบวัดกลางเวียง มีรายได้ตลอดระยะเวลา 7 วัน ประมาณ สองแสนบาท รายได้นำไปเป็นทุนหมุนเวียนในการจัดประเพณี และแบ่งรายได้ให้กับชุมชน (SROI = การเปลี่ยนแปลงที่เป็นตัวเงิน คุณจำนวนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับผลกระทบ มีคน เข้าร่วมประเพณี ประมาณวันละ 800 คน รวม 7 วัน คนเข้างานประมาณ 5,600 คน การ ประชาสัมพันธ์ จากกรณีดังกล่าวถือเป็นกลไกที่ช่วยสร้างให้คนในเมืองเกิดจิตสำนึกการเป็น เจ้าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมร่วมกัน นำไปสู่ความยั่งยืน ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจจากทุนทาง วัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ และมีจำนวนผู้เข้าร่วมงาน รายได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยยะ

สำคัญ (Piamsuwannakit, 2022) ตลอดจนสามารถเกิดการผลักดัน จากสำนักงานเทศบาลนครเชียงราย พัฒนาจุดเรียนรู้ใหม่ โดยกำหนดให้วัดกลางเวียง และเสาดือเมืองเป็นจุดเรียนรู้บรรณารักษ์แห่งใหม่ของย่านเมืองเก่าเชียงราย เกิดการพัฒนาป้ายข้อมูลความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเสาดือเมืองเชียงราย ประวัติการฟื้นฟูงานประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกใส่ขันดอกเสาดือเมืองเชียงราย ความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของงานประเพณี ส่งผลให้วัดกลางเวียงเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของเมืองที่สามารถเข้ามาศึกษาได้ตลอดเวลา

2) การฟื้นฟูงานประเพณีช่วยผลักดันให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ทางใหม่ของย่านเมืองเก่าเชียงราย โดยได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย จัดกิจกรรมเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การฝึกถ่ายทอดองค์ความรู้จากครูภูมิปัญญา สู่นักเรียนรุ่นใหม่ โดยมีการกำหนดจัดในช่วงของการจัดงานประเพณีเป็นประจำทุกปี ซึ่งเริ่มต้นโครงการมาตั้งแต่ปี.ศ.2566 ซึ่งเป็นปีที่สองของการฟื้นฟูงานประเพณี มีการบรรจุให้กิจกรรมดังกล่าวเป็นหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ สร้างสรรค์ของจังหวัดเชียงราย เพื่อส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เป็นนวัตกรทางวัฒนธรรมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผ่านกิจกรรมอบรมปฏิบัติการเน้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในงานพิธีกรรม ได้แก่ การประดิษฐ์กรวยดอกไม้ การประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา การเขียนลวดลายบนเครื่องเงิน ภูมิปัญญาการตัดกระดาษล้านนา ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกว่า 300 คน จากเครือข่ายสภาเยาวชนจังหวัดเชียงราย สถาบันการศึกษาในเขตย่านเมืองเก่าเชียงราย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลเชียงราย โรงเรียนดำรงราษฎร์สงเคราะห์ โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม โรงเรียนเชียงรายวิทยาคม โรงเรียนเทศบาล 1 ศรีเกิด วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงราย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีให้กับเยาวชนให้เกิดความตระหนักรู้และภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมกาตหมั่ว (ตลาดวัฒนธรรม) โดยเครือข่ายศิลปินในจังหวัดเชียงราย ร่วมแสดงผลงานศิลปะ งานหัตถกรรม ภูมิปัญญาอาหาร เพื่อร่วมขับเคลื่อนให้ประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงราย ในอนาคตสามารถยกระดับกิจกรรมในรูปแบบ กิจกรรมการประกวดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สร้างสรรค์ เช่น การประกวดเครื่องสักการะล้านนา จากการใช้ดอกไม้ ใบไม้พื้นเมือง จากกลุ่มเยาวชน ศิลปินในท้องถิ่น เพื่อผลักดันให้เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์ จากทุนทางวัฒนธรรม โดยนำผลงานจากการประกวดใช้จริงในงานพิธีกรรม เช่น การนำไปร่วมในขบวนแห่อัญเชิญพระเจ้าฝนคราห์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำเป็นประจำทุกปี การนำไปจัดแสดงเป็นนิทรรศกาลหมุนเวียนภายในงานประเพณีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจากงานประเพณี เป็นต้น

3) การฟื้นฟูงานประเพณีช่วยผลักดันให้เกิดการสร้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ สามารถนำองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการงานประเพณี ไปถ่ายทอดให้กับชุมชนอื่น ๆ ในเขตเมืองเก่าเชียงราย ในฐานะพี่เลี้ยง ได้แก่ การนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้กับชุมชนวัดพระแก้ว ในการจัดงานประเพณีอัญเชิญพระหยกเชียงราย การใส่ขันดอกบูชาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจัดขึ้นในปี พ.ศ.2567 โดยนำรูปแบบของการฟื้นฟูประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย เป็นต้นแบบในการจัดงานเทศกาลของวัดพระแก้วเชียงราย ร่วมกับชุมชนวัดพระแก้ว ชุมชนคอยทอง และชุมชนราชเดช นอกจากนั้นชุมชน และวัดกลางเวียง ทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการงานเทศกาลจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้กับชุมชนภายใน ภายนอก จังหวัดเชียงราย และสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เช่น ชุมชนตลาดเก่าสวรรคโลก อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์นครราชสีมา จังหวัดพิษณุโลกหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการศิลปวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น (Hongkham, 2021)

ภาพที่ 3 ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองเป็นวิทยากรเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้ชุมชนอื่น
อย่างภาคภูมิใจ

Figure 3. Communities can engage in self-development to proudly pass on knowledge to other communities

3.4 การฟื้นฟูประเพณีรูปแบบคณะทำงานระดับเมือง

การส่งเสริมให้งานประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย ให้เกิดความยั่งยืนและ ช่วยส่งเสริมศักยภาพ ความโดดเด่นในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในระดับสากลตามคิขของเมือสร้างสรรค์ขององค์การสหประชาชาติ มีกลไกในการฟื้นฟูประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย ซึ่งเริ่มต้นในปี

พ.ศ.2565 ดังนี้ การวางแผนการทำงานร่วมกัน จากภาคีเครือข่าย จำนวน 10 เครือข่าย ได้แก่

1. เครือข่ายสถาบันการศึกษาในจังหวัดเชียงราย และสถาบันการศึกษาภายนอก
2. เครือข่ายประชาสังคม คือ ตัวแทนชุมชนในเขตเมืองเก่าเชียงราย 9 ชุมชน
3. วัดกลางเวียง และ คณะกรรมการวัด
4. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย และ เครือข่ายสภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย
5. องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย
6. สำนักงานเทศบาลนครเชียงราย
7. สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย
8. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย
9. เครือข่ายทายาทอดีตเจ้าผู้เมืองเชียงราย
10. เครือข่ายศิลปินพื้นบ้าน และศิลปินร่วมสมัย

การฟื้นฟูประเพณีในรูปแบบคณะทำงานในระดับเมือง การร่วมประชุมวางแผนการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนา (Action plan) แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ในด้านต่าง ๆ การสนับสนุนคน สนับสนุนงบประมาณ การประสานงานเครือข่าย ภายหลังการจัดงานประเพณี ในช่วงก่อนการจัดงานปีถัดไปมีการทบทวนการดำเนินงาน ถือเป็นวาระสำคัญในการประชุม ที่จัดขึ้นก่อนการจัดประเพณีอย่างสม่ำเสมอ (Bernard & Jokilehto, 1998) เกิดการจัดตั้ง กองทุนประเพณีใส่ขันดอกสะตือเมืองเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริหารจัดการงบประมาณ ในการดำเนินงาน เกิดความโปร่งใสในการทำงานร่วมกันของสมาชิกในคณะทำงาน เป็น ช่องทางในการประชาสัมพันธ์ในการบริจาคเงินทำบุญให้กับผู้ที่สนใจ โดยกองทุนดังกล่าว นำเงินรายได้จากการจัดประเพณีเป็นทุนในการบริหารจัดการงานเทศกาล เช่น การนำเงิน กองทุนเพื่อจัดซื้อวัตถุดิบสำหรับการเปิดโรงทานเพื่อเลี้ยงผู้เข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลา 7 วันของการจัดงานประเพณี (Rojasengrat, 2023) และนำเงินกองทุนไปใช้ในการบริหารจัดการให้เกิดการจัดงานประเพณีอย่างต่อเนื่องเริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2566 เป็นต้นมา ในอนาคตสามารถผลักดันให้เกิดการจัดตั้งคณะทำงานระดับเมือง ได้แก่ การจัดตั้งชมรมหรือ มูลนิธิ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีโอกาสที่สามารถเขียนโครงการ เพื่อขอสนับสนุนจากภาครัฐ และองค์กรเอกชนภายนอกได้ สำหรับการทำงานได้อย่าง ต่อเนื่อง เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วน เปิดโอกาสให้บุคคลกรที่มีความสามารถในด้านต่าง ๆ เข้ามาทำงานร่วมกัน สามารถพัฒนากิจกรรมใหม่ที่มีความหลากหลาย น่าสนใจและตอบสนอง ต่อความสนใจของคนทุกช่วงวัยมากขึ้น

3.5 การอนุรักษ์ดอกไม้พื้นเมืองเชิงสร้างสรรค์ในงานประเพณี

ย่านเส้าสร้างสรรค์ คือ การนำเอาจุดเด่นเฉพาะตัวของพื้นที่ที่มีรากฐานจาก วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเมือง เพื่อส่งผลให้เมืองหรือย่าน เป็นพื้นที่น่าอยู่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ตามแนวคิดของเครือข่ายย่าน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย การฟื้นฟูประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออก ใส่ขันดอก สะตือเมืองเชียงราย องค์ประกอบที่สำคัญถือเป็นหัวใจหลักของงานประเพณี คือ การ

ประกอบพิธีกรรม ใส่ขันดอกบูชาเสด็จเมืองเชียงราย ด้วยกรวยดอกไม้ และใบพื้นเมือง จำนวน 38 กรวยดอกไม้ เพื่อบูชาเสด็จเมืองถือเป็นจุดศูนย์กลางของเมืองเชียงราย เป็นที่สถิตย์อยู่ของเทวดารักษาเมือง ตลอดจนการบูชาขวัญเมือง ชาวล้านนามีความเชื่อว่าเมืองมีชีวิต มีขวัญเช่นกับมนุษย์ การบูชาทำให้เกิดสิริมงคลแก่บ้านเมือง ฝนตกตามฤดูกาลพืชผลทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์ คณะกรรมการผู้จัดงานมีแนวทางร่วมกันในการรณรงค์ให้ใช้ดอกไม้ และใบไม้พื้นเมือง เพื่อเป็นการอนุรักษ์ดอกไม้พื้นบ้าน ใบไม้ให้อยู่คู่ท้องถิ่น 3 แนวทาง ดังนี้

1) การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติ หัวข้อการใช้ดอกไม้ ใบไม้พื้นเมือง เพื่องานพิธีกรรม และ การนำไปสร้างสรรค์ในแนวร่วมสมัย ให้กับศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา เชียงราย สาขาคหกรรมศาสตร์ เยาวชน และผู้ที่สนใจ ในปีพ.ศ.2565 เพื่อเป็นเผยแพร่องค์ความรู้ เพิ่มทักษะสำหรับผู้ที่มีความรู้ด้านงานดอกไม้ประดิษฐ์ให้เกิดแรงบันดาลใจในการใช้ดอกไม้พื้นเมืองในการสร้างสรรค์งาน โดยเฉพาะในด้านการงานศาสนพิธีซึ่งบุคลากรเหล่านี้ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานในระดับเมือง ในปีพ.ศ. 2566 มีการขยายพื้นที่อบรมเชิงปฏิบัติ ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายหลากหลายมากขึ้น โดยเป็นการร่วมกับ คณะกรรมการเชียงราย เมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ภายใต้การสนับสนุนจากองค์กรบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ในการกำหนดให้เกิดกิจกรรมรูปแบบของจุดเรียนรู้ภูมิปัญญาการประดิษฐ์กรวยดอกไม้จากงานประเพณีใส่ขันดอกวัดกลางเวียง โดยการใช้ดอกไม้พื้นเมือง และดอกไม้ในท้องถิ่นเพื่องานออกแบบ ในงานเทศกาลเชียงรายเมืองสร้างสรรค์ จากปัจจัยดังกล่าวเป็นการช่วยส่งเสริมแรงบันดาลใจให้กับคนในเมืองและรณรงค์ให้คนเกิดความตื่นรู้ในด้านการอนุรักษ์ และการใช้ดอกไม้พื้นเมืองในมิติที่หลากหลายและนำไปสร้างสรรค์งานร่วมสมัยตอบสนองต่อสังคมปัจจุบันมากขึ้น

2) การรณรงค์การใช้ดอกไม้พื้นเมืองในการประดิษฐ์กรวยดอกไม้ สำหรับจุดบูชาภายในวัด จากคณะกรรมการจัดงาน ซึ่งได้เริ่มขับเคลื่อนมาตั้งแต่ในปี พ.ศ.2565 จากการจัดกิจกรรมผ่านมาพบว่า มีปัญหาข้อจำกัดด้านจำนวนทรัพยากรดอกไม้ ใบไม้พื้นเมือง สำหรับจัดทำกรวยดอกไม้ ให้ผู้ที่มาร่วมงานประเพณีบูชา ชุมชนวางแผนการใช้ทรัพยากร ส่งผลให้เกิดการประชุมวางแผนร่วมกันจากคณะกรรมการ และตัวแทนชุมชนในเมืองเก่า เชียงราย เพื่อรณรงค์การปลูกต้นกล้วยสำหรับการนำไปต้มมาใช้ รณรงค์การปลูกดอกไม้พื้นเมือง ใบไม้พื้นเมือง ในพื้นที่ว่างของชุมชน พื้นที่ธรณีสถิงของวัดกลางเวียง เกิดการรณรงค์ให้มีการปลูกดอกไม้พื้นเมือง บริเวณหน้าบ้านชุมชนในเขตเมืองเก่าเชียงราย ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมือง เป็นหนึ่งในกลไกนำไปสู่ความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต 3. การลดขยะให้เหลือศูนย์ คือ แยกขยะจากเศษดอกไม้ ใบไม้ วัสดุธรรมชาติ ที่คน

นำมาบูชาจำนวนมาก มาตากให้แห้งและนำมาป่นเป็นผง ภายหลังจากการจัดงานประเพณี การนำมาพิมพ์เป็นพระพิมพ์เพื่อการบูชา ถือเป็นการบริหารจัดการขยะอย่างครบวงจร ที่เกิดขึ้นจากกลไกความร่วมมือ ระหว่าง วัดกลางเวียง ชุมชน เทศบาลนครเชียงราย ในการวางแผนการจัดเก็บ แยกขยะ เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปทิ้ง ทำลาย การแปรรูปใหม่ โดยในอนาคตสามารถนำเศษดอกไม้ที่เหลือจากงานพิธีกรรม ไปสร้างสรรค์ในรูปแบบที่หลากหลาย ได้มากขึ้น ในปัจจุบันจังหวัดเชียงรายถูกคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในการเป็นศูนย์สร้างสรรค์งาน ออกแบบ (Thailand Creative & Design) โดยกำหนดพื้นที่บริเวณย่านเมืองเก่าเชียงรายเป็น พื้นที่ในการขับเคลื่อน ในอนาคตสามารถเกิดการทำงานร่วมกับศูนย์สร้างสรรค์ในการทำงาน ออกแบบสร้างสรรค์ที่เน้นการใช้ดอกไม้แห้งจากงานพิธีกรรมร่วมกับศิลปินในจังหวัดเชียงราย ในรูปแบบสร้างสรรค์ที่ไม่ขัดต่อความเชื่อดั้งเดิม และสามารถนำผลงานมาจัดแสดงใน นิทรรศการศิลปะ ภายในจังหวัดเชียงราย และภายนอก ตลอดจนสามารถนำผลงานสำหรับการเป็นต้นแบบในการผลิตเพื่อการบูชา เป็นของที่ระลึกในงานประเพณี หรือในระดับเมือง ในอนาคต

ภาพที่ 5 พระพิมพ์ซึ่งทำมาจากนำดอกไม้แห้งหลังจากการสิ้นสุดของงานประเพณี ช่วยลดปัญหาขยะ เกิดมูลค่าเพิ่ม

Figure 5. Buddha images made from leftover flowers at the end of a traditional ceremony that can help reduce garbage problems and create added value

ภาพที่ 6 การฟื้นฟูประเพณีใส่ช้นดอก ได้รับความสนใจจากคนหลากหลายกลุ่ม
 Figure 6. The revival of the tradition of wearing flower bowls received the attention of various groups of people

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นย่านเมืองเก่าเชียงราย เพื่อส่งเสริมย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าเชียงราย สามารถอธิบายจากแนวคิดคติชน พบว่า ประเพณีเดือนแปดเข้าเดือนเก้าออกใส่ช้นดอกสะตือเมืองเชียงราย เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นจากการรื้อสร้างประเพณีดั้งเดิมขึ้นใหม่ ด้วยการพยายามรื้อฟื้นอัตลักษณ์โดยใช้องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์สนับสนุนความสำคัญของประเพณี ด้วยการสร้างกิจกรรมเพื่อรื้อฟื้นอัตลักษณ์ให้กับเมืองผ่านการจัดการนำทุนทางวัฒนธรรม (Phungpracha, 2002) ที่มาจากความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี ในสังคมภาคเหนือของประเทศไทย ประเพณีการใส่ช้นดอกสะตือเมืองเชียงราย คือ ประเพณีที่สัมพันธ์กับนับถือผี ซึ่งเป็นความเชื่อพื้นฐานที่อยู่สังคมไทยมาช้านาน เรียกระบบความเชื่อดังกล่าวว่า ความเชื่อประเภทวิญญาณนิยม (Spiritism) เชื่อว่าวิญญาณเป็นพลังงานที่ทรงอิทธิพล มีอนุภาพ หากเป็นวิญญาณที่สถิตอยู่ในระบบธรรมชาติ ป่าไม้ แม่น้ำ และผืนบรรพชนซึ่งเป็นผู้นำในของเมือง ถูกยกย่องให้เป็นผีอารักษ์เมือง (Manasam, 2011) โดยชาวล้านนามีความเชื่อว่าเมืองมีชีวิต อนุমানว่าเมืองคือร่างกายของมนุษย์ ตำแหน่งส่วนกลางร่างกายมนุษย์คือสะดือ เมื่อมีการสร้างเมืองต้องมีการสร้างเสาสะดือเมืองไว้บริเวณตำแหน่งกลางเมือง ชาวล้านนามีความเชื่อว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่สถิตยแห่งผีอารักษ์เมือง

รูปแบบการฟื้นฟูประเพณีใส่ช้นดอกสะตือเมืองเชียงราย ตามแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ของศิริพร ณ ถลาง (Na Thalang, 2015) ให้ความหมายว่า ประเพณีสร้างสรรค์จากประเพณีดั้งเดิมผ่านนำเสนอใหม่ ได้แก่ การนำข้อมูลทางวิชาการมาช่วยสนับสนุนความสำคัญให้ ให้พื้นที่พื้นที่ที่เสาสะดือเมืองซึ่งท้องถิ่นไม่รู้จักอย่างแพร่หลาย กลับมามีความสำคัญ ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น เป็นจุดหมายตาของเมืองเชียงราย โดยใช้กระบวนการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม เริ่มจากการศึกษาองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่ออธิบายให้สาธารณะชนเข้าใจถึงความสำคัญของเสาสะดือเมืองในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ

เมือง การใช้พิธีกรรมเชื่อมโยงคน วิถีศรัทธา (life and faith) ผ่านเชิดชูปราชญ์ผู้รู้ทางพิธีกรรม การฟื้นฟูองค์ความรู้ด้านหัตถกรรม งานฝีมือที่ใช้ในงานพิธีกรรม เช่น เครื่องเงิน งานใบตอง งานดอกไม้ ผลงานเหล่านั้นถูกใช้ในพิธีกรรม ส่งผลให้ศิลปินผู้สร้างสรรค์ แสดงผลงานต่อสาธารณชน เกิดการสั่งผลิตงานขึ้นอย่างต่อเนื่องยั่งยืน

กลไกสร้างความยั่งยืนของการฟื้นฟูประเพณี คือ การทำงานที่เกิดขึ้นจากการวางแผนร่วมกันจากภาคีในระดับภาคประชาสังคม ภาครัฐ ภาคเอกชน ศิลปิน สถาบันการศึกษาทุกระดับของเมืองเชียงราย เพื่อให้เกิดเป้าหมายร่วมกันสามารถนำองค์ความรู้ ความถนัดในส่วนของตน (Boonyasurat, 2015) มาช่วยสนับสนุนขับเคลื่อนให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูไปพร้อมกัน ได้แก่ มิตรภาพ การบรรจุแผนการดำเนินงานประจำปีของหน่วยราชการ การกำหนดเป็นหนึ่งในปฏิทินเทศกาลส่งผลให้งานประเพณี ส่งผลให้เกิดการสนับสนุนปริมาณ ผู้ปฏิบัติงาน การต่อเนื่อง ในส่วนภาคประชาสังคมการฟื้นฟูประเพณี เกิดการรับรู้มีประสบการณ์ร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรม งานประเพณีเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของเมือง (cultural space) คนในเมืองเชียงราย สามารถมาใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ เกิดการรวมกลุ่มของผู้ที่มีความรักชื่นชอบกับการทำบุญมาร่วมกลุ่มกัน ในรูปแบบของการออกโรงทาน เกิดกระบวนการดึงภาคีเครือข่ายมาทำงานร่วมกัน ในรูปแบบเงินทุน สิ่งของ เป็นเวทีให้กับผู้ที่มีความสามารถในด้านการแสดงนาฏศิลป์ ดนตรี ช่างซอ จากกลุ่มเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ผู้สูงอายุ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานฟื้นฟู สามารถแสดงออกในพื้นที่ทางวัฒนธรรมตามความถนัดของตนเอง โดยเมื่อมีการจัดงานประเพณีอย่างต่อเนื่องส่งผลให้คนในเมืองเกิดการรับรู้และกลายเป็นประเพณีในรูปแบบ ประเพณีตามเทศกาล หรือประเพณี 12 เดือน (calendrical rites) คือ ประเพณีพิธีกรรมที่มีกำหนดเวลาที่จัดขึ้นในแต่ละเดือนในรอบ 1 ปี เรียกว่า วิถีชีวิตถิ่น (Folklife)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

อนาคตหน่วยงานราชการ เอกชน สามารถเข้ามาผลักดันส่งเสริมให้เป็นประเพณีประจำเมืองในปฏิทินการท่องเที่ยวของเมืองเชียงราย ช่วยสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควบคู่กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ในระยะยาวเพื่อช่วยกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นเกิดความสนใจ นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้ ทำให้งานประเพณีเกิดการรับรู้ที่กว้างขวาง เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- Bernard, M. F., & Jokilehto. J. (1998). *Management guidelines for world cultural heritage sites*. Rome: ICCROM. pp.115-130.
- Boonyasurat, W. (2015). *Community-based conservation of Viharn Phra Chao Pun Ong, Wat Pongsanuk*. Lampang: Lesson learned by the little people in conservation group, 7(2), 92-109.
- Chaisuryan, K. (1943). *Ghosts of Lanna Thai people*. Bangkok: Prachan Printing House.
- Chamchit, C. (2000). *Diary of Chiang Rai city*. Chiang Rai: Chaiyaran Printing Factory.
- Chiang Rai Rajabhat University. (2000). *Chiang Rai 100 years ago*. Bangkok: Siam Advertising and Printing.
- Chumphon, S. (2019, June 21). *Interviewed by Nakarin Namjaidee* [Tape recording]. The descendants of the Chiang Rai bosses and the successor of the ceremonial banquet of the city's greatgrandfather, Mueang Chiang Rai District, Chiang Rai Province.
- Hongkham, C. (2021, August 16). *Interviewed by Nakarin Namjaidee* [Tape recording]. Former leader of Koh Loi community, Mueang Chiang Rai District, Chiang Rai Province.
- Hongsuwan, P. (2015). *Creative traditions in contemporary society*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation).
- Kittisophon, N. (2022, May 28). *Interviewed by Nakarin Namjaidee* [Tape recording]. Leaders perform rituals., Mueang Chiang Rai District, Chiang Rai Province.
- Jaima, W. (2017). *Temples in Chiang Rai Municipality*. Chiang Rai: Chiang Rai Municipality.
- Lertcharnrit, T. (2016). *Cultural Resource Management*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation).
- Manasam, M. (2011). *The study of clothing pattern in Lanna Ritual "Fon Phi"* [Spiritual Dance]. *Chiang Mai: Silkwormbook Publisher*.
- Na Thalang, S. (2015). *Folklore in a transboundary context: Thai Yai Poi Festival in Chiang Mai*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Phungpracha, E. (2002). *Rahu : the invented tradition of Wat Srisathong* (Master's Thesis). Thammasat University, Bangkok.

- Piamsuwannakit, S. (2022). *Cultural capital managing for improve a local economy of creative district at Chiang Rai Old Town*. Chiang Rai: Chiang Rai Rajabhat University.
- Praichanchit, S. (2010). *10 years of Community Archeology: Commemorative on the occasion of making merit on the first decade anniversary of the community archeology event 1999-2010*. Bangkok: Archaeopen, Center for the Study of Community Archeology Development.
- Rojsaengrat, S. (2023, May 23). *Interviewed by Nakarin Namjaidee* [Tape recording]. Wat Klang Wiang Committee, Mueang Chiang Rai District, Chiang Rai Province.
- Sangkhanayok, W. (1943). *Thao Hung or Truong*. Bangkok: Mitthai Printing Press.
- UCCN. (2019). *Creatives Cities of UNESCO for Sustainable Development*. Retrieved November 2, 2020, from https://www.bic.moe.go.th/images/stories/pdf/unesco_uccn_en_180530_final.pdf.
- Wachirapho, T. (2021, May 30). *Interviewed by Nakarin Namjaidee* [Tape recording]. Abbot of Wat Klang Wiang, Mueang Chiang Rai District, Chiang Rai Province.

ระเบียบการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์
ใน Mekong-Salween Civilization Studies Journal

ระเบียบการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ใน Mekong-Salween Civilization Studies Journal

1. วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์วารสาร

1.1 เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดด้านด้านศิลปวัฒนธรรม และอารยธรรมศึกษาในมิติต่าง ๆ ของคนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน

1.2 เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ และเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการ ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านอารยธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง-สาละวิน

1.3 เพื่อส่งเสริมให้อาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป มีโอกาสเผยแพร่ ผลงานวิจัย และวิชาการ นำไปสู่การสร้างสรรค์ ผสมผสาน และต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิด คุณค่าแก่วิถีชีวิต และสังคมต่อไป

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ใน Mekong-Salween Civilization Studies Journal

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีลักษณะเป็น เอกสารที่มีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น มีการตั้งสมมติฐานหรือมีการกำหนด ปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่เด่นชัดแน่นอน มีการรวบรวมข้อมูล พิจารณาวิเคราะห์ ตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมติวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) งานเขียนทางวิชาการซึ่งมีการกำหนด ประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน ทั้งนี้ มีการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวตาม หลักวิชาการจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จาก แหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนแสดงทัศนะทาง วิชาการของตนไว้อย่างชัดเจน มีลำดับเนื้อหาและบทสรุปที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถ เข้าใจได้ชัดเจน

3. ข้อตกลงเบื้องต้น

3.1 บทความทุกบทความจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง 3 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิไม่ว่าผู้เขียนเป็นใคร และผู้เขียนไม่รู้ว่า

ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นใคร (Double-blinded Review) อนึ่ง การพิจารณารับบทความเพื่อลงตีพิมพ์หรือไม่ตีพิมพ์ อยู่ที่ดุลยพินิจของบรรณาธิการถือเป็นอันสิ้นสุด

3.2 บทความ ข้อความ ภาพประกอบ และตารางใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เป็นความ คิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่ใช้ความรับผิดชอบของสถานอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน มหาวิทยาลัยนเรศวร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

3.3 บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่ามีกรณีตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว และจะไม่ได้รับการพิจารณาให้ลงตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน อีกต่อไป

3.4 ผู้เขียนต้องปฏิบัติตามระเบียบและนโยบายของวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน อย่างเคร่งครัด หากไม่ยินยอมแก้ไขหรือไม่ดำเนินการตามนโยบาย วารสารฯ มีสิทธิ์ที่จะไม่รับตีพิมพ์

3.5 บทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์จะไม่ส่งคืน

4. การพิจารณาบทความ

4.1 กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้ส่งบทความทราบเมื่อได้รับบทความเรียบร้อยแล้ว สมบูรณ์โดยทางระบบ ThaiJO2

4.2 กองบรรณาธิการจะตรวจสอบหัวข้อ และเนื้อหาของบทความถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารฯ รวมถึงรูปแบบการจัดพิมพ์ การอ้างอิง และไวยากรณ์ หากไม่ครบถ้วน วารสารฯ ขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่รับตีพิมพ์

4.3 ในกรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาเห็นควรรับไว้พิจารณาตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะดำเนินการส่งบทความเพื่อทำการกลั่นกรองต่อไป โดยจะส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องตรวจสอบคุณภาพของบทความว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมจะลงตีพิมพ์หรือไม่ โดยในกระบวนการพิจารณากลั่นกรองนี้เป็นการประเมินบทความแบบสองทาง (Double-blind Review) กล่าวคือ จะไม่เปิดเผยทั้งชื่อผู้ส่งบทความและชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้ทั้งสองฝ่ายทราบ

4.4 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณากลั่นกรองบทความแล้ว กองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิว่าบทความนั้น ๆ ควรนำลงตีพิมพ์หรือไม่ หรือควรที่จะส่งผู้ส่งบทความนำกลับไปแก้ไขก่อน และส่งกลับมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือปฏิเสธการลงพิมพ์

5. การจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น พิมพ์ผลงานด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ความยาวของบทความไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว (นับรวมรูปภาพ ตาราง และเอกสารอ้างอิง) รูปแบบตัวอักษร ให้จัดพิมพ์ด้วยแบบตัวอักษร TH SarabunPSK เท่านั้น ในบทความที่เขียนจะต้องประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

5.1 บทความวิจัย (โปรดดูรายละเอียดและขนาดอักษรในข้อ 5.3)

5.1.1 ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุล สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และอีเมลของผู้เขียน

5.1.2 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200-250 คำ คำสำคัญไม่ควรเกิน 5 คำ **บทคัดย่อ** คือ ข้อความที่สำคัญ สั้น และสมบูรณ์ในตัวเอง เพื่ออธิบายผลงานชิ้นหนึ่ง โดยอาจจะประกอบด้วยความสำคัญและความเป็นมา ขอบเขตของงาน วัตถุประสงค์ ข้อค้นพบของงาน บทสรุปของงาน และประโยชน์ของงาน

5.1.3 Abstract และ Keywords

5.1.4 บทนำ (ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (งานวิจัย) ที่จะกล่าวถึง เหตุผลในการทำ คำถามและสมมติฐานในงานวิจัย

5.1.5 วัตถุประสงค์การวิจัย

5.1.6 กรอบแนวคิด

5.1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

5.1.8 ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์

5.1.9 อภิปรายผลการวิจัย

5.1.10 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.1.11 เอกสารอ้างอิง (อ้างอิงในเนื้อหา และอ้างอิงท้ายบทความ) ต้องถูกต้อง ตรงกัน

5.2 บทความวิชาการ (โปรดดูรายละเอียดและขนาดตัวอักษรในข้อ 5.3)

5.2.1 ชื่อเรื่อง ชื่อ-นามสกุล สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และอีเมลของผู้เขียน

5.2.2 บทคัดย่อและคำสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) บทคัดย่อความยาว 200-250 คำ คำสำคัญไม่ควรเกิน 5 คำ **บทคัดย่อ** คือ ข้อความที่สำคัญ สั้น และสมบูรณ์ในตัวเอง เพื่ออธิบายผลงานชิ้นหนึ่ง โดยอาจจะประกอบด้วยความสำคัญและความเป็นมา ขอบเขตของงาน วัตถุประสงค์ ข้อค้นพบของงาน บทสรุปของงาน และประโยชน์ของงาน

5.2.3 Abstract และ Keywords

5.2.4 บทนำ (ที่มาและความสำคัญของปัญหา (งานวิจัย) ประกอบด้วย การวิพากษ์วรรณกรรม คำถามวิจัย และกรอบการวิจัย)

5.2.5 วัตถุประสงค์

5.2.6 กรอบแนวคิด

5.2.7 เนื้อหาเชิงสังเคราะห์ (สามารถแบ่งเป็นหัวข้อตามที่ท่านต้องการนำเสนอ) ควรมีการวางแผนจัดโครงสร้างของเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอ และจัดลำดับเนื้อหาสาระให้เหมาะสมตามธรรมชาติของเนื้อหาสาระนั้น การนำเสนอเนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระนั้นได้โดยง่าย)

5.2.8 บทสรุป ที่ดีควรมีการสรุปประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความนั้น ๆ การบอกผลลัพธ์ว่าสิ่งที่กล่าวมามีความสำคัญอย่างไร การบอกแนวทางการนำไปใช้ของสิ่งที่กล่าวมาว่าสามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง

5.2.9 เอกสารอ้างอิง (อ้างอิงในเนื้อหา และอ้างอิงท้ายบทความ) ต้องถูกต้อง ตรงกัน

5.3 ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับบทความ

ผู้เขียนสามารถจัดเตรียมต้นฉบับโดยดาวน์โหลด Template แบบฟอร์มได้จาก www.nuac.nu.th โดยมีรายละเอียดข้อกำหนดในการจัดเตรียมต้นฉบับ ดังนี้

5.3.1 ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว A4

5.3.2 ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน 1.25 นิ้ว ขอบล่าง 1.0 นิ้ว ขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบขวา 1.0 นิ้ว

5.3.3 ระยะห่างระหว่างบรรทัด หนึ่งช่วงบรรทัดของเครื่องคอมพิวเตอร์

5.3.4 การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามระดับความสำคัญของหัวข้อ ดังนี้

1) การลำดับหัวข้อให้ใช้ระบบตัวเลขกำกับ ต่อด้วยมหัพภาคหลังตัวเลข และเว้น 2 ช่วงตัวอักษร ก่อนเริ่มคำหรือข้อความต่อไป

2) การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามระดับความสำคัญของหัวข้อ ดังนี้
หัวข้อใหญ่ ให้วางชิดขอบหน้า หัวข้อใหญ่นี้ไม่นิยมใส่ตัวเลขกำกับ คำอธิบายของหัวข้อใหญ่ให้ขึ้นบรรทัดใหม่ย่อหน้า 1.50 ซม. โดยเว้นบรรทัดปกติ

หัวข้อรอง ให้เริ่มอักษรตัวแรกของหัวข้อใหญ่หรือเลขกำกับหัวข้อ โดยเว้นจากขอบหน้า 1.50 ซม. คำอธิบายของหัวข้อรองอาจอยู่ในบรรทัดเดียวกัน หรือขึ้นย่อหน้าใหม่ ตามความเหมาะสมแก่บริบท กรณีหัวข้อรองไม่มีเลขกำกับหัวข้อ ให้เริ่มหัวข้อย่อหรือเลขกำกับหัวข้อย่อยโดยให้อักษรตัวแรกตรงกับหัวข้อรอง

หัวข้อย่อย ในกรณีที่หัวข้อรองมีเลขกำกับหัวข้อ หัวข้อย่อยให้เริ่มหัวข้อหรือเลขกำกับหัวข้อที่ตัวอักษรตัวแรกของหัวข้อรอง ดังนี้ (เครื่องหมาย √ แทนการเว้น 1 ช่วงตัวอักษร)

1. √ √

1.1 √ √

1.1.1 √ √

ถ้ามีหัวข้อย่อย ๆ อีก ให้ใช้การย่อหน้าระบบเดียวกัน ทั้งนี้ ไม่ควรมีหัวข้อย่อยมากเกินไป ส่วนคำอธิบายในหัวข้อย่อย โดยทั่วไปควรอยู่ในบรรทัดเดียวกัน โดยเขียนหัวข้อ 1).....

5.3.5 คำอธิบายในแต่ละหัวข้อ ถ้าขึ้นย่อหน้าใหม่ให้ย่อหน้าตรงกับอักษรตัวแรกของหัวข้อนั้น ๆ ส่วนข้อความในบรรทัดต่อมาให้ชิดขอบหน้าตามปกติ

5.3.6 การใช้เครื่องหมายวรรคตอน มีข้อพึงระวังดังนี้

1) การใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) ทวิภาค (:) และอัฒภาค (;) ให้พิมพ์ต่อเนื่องกับอักษรตัวหน้า และเว้น 1 ช่วงตัวอักษรก่อนข้อความต่อไป เช่น

(Saengthong, 2004, 1-14)

(Gramsci, 1971, 411; Simon, 1982, 21 - 27; Schwarzmantel, 2015, 100)

5.3.7 หมายเลขหน้า ให้ใส่ไว้ตำแหน่งด้านบนขวาตั้งแต่ต้นจนจบบทความ

5.3.8 รายละเอียดในต้นฉบับพิมพ์ตามข้อกำหนด ดังนี้

1) ชื่อเรื่อง (Title)

- ภาษาไทย ขนาด 18 point, กึ่งกลางหน้ากระดาษ, (ตัวหนา)
- ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่) ขนาด 18 point, กึ่งกลางหน้ากระดาษ, (ตัวหนา)

2) ชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน (ทุกคน)

- ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย (ตัวหนา) / อังกฤษ (ตัวบาง) ขนาด 14 point, กำหนดขีดขวา
- ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด ของผู้เขียนทุกคน โดยให้ระบุหมายเลขที่ชื่อ-นามสกุล และกำหนดไว้ท้ายเชิงอรรถในหน้านั้น ๆ ขนาด 12 point, (ตัวธรรมดา) (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

- อีเมลล์ของผู้เขียนบทความ 1 คน ที่เป็นคนติดต่อกับกองบรรณาธิการวารสารฯ, ขนาด 14 point กำหนดขีดขวา, (ตัวธรรมดา)

3) บทคัดย่อ

- ชื่อ “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 16 point, กึ่งกลาง, (ตัวหนา)
- ข้อความบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวธรรมดา)

- ข้อความบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวธรรมดา)

4) คำสำคัญ (keyword)

- ให้พิมพ์ต่อจากส่วนของบทคัดย่อ (Abstract) ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ไม่เกิน 5 คำ ใช้ตัวอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point

5) รายละเอียดบทความ

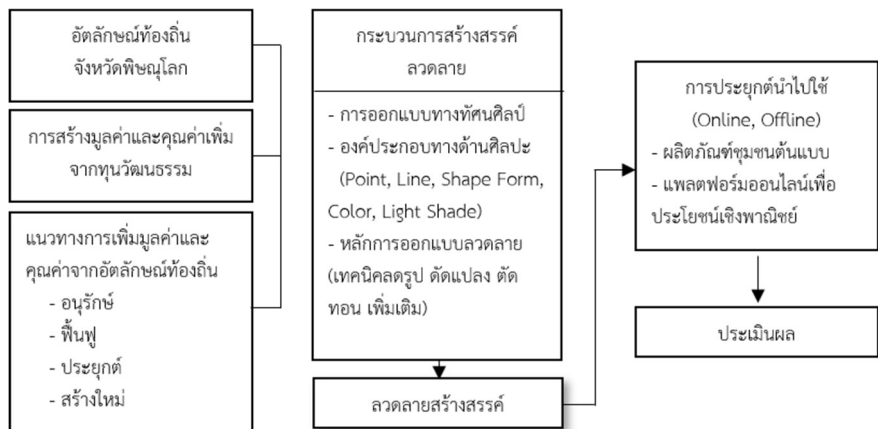
- หัวข้อใหญ่ ขนาด 16 point, กำหนดขีดซ้าย, (ตัวหนา)
- หัวข้อย่อย ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวหนา)
- ตัวอักษร ขนาด 14 point, กำหนดขีดซ้าย ย่อหน้า 0.5 นิ้ว, (ตัวธรรมดา)

6) คำศัพท์ ให้ใช้คำศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน

7) ภาพและตาราง

กรณีมีภาพประกอบ ชื่อภาพให้ระบุคำว่า **ภาพที่** ไว้ได้ภาพประกอบ และจัดข้อความบรรยายใต้ภาพให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ได้ภาพประกอบให้บอกแหล่งที่มา ถ้าอ้างอิงมาจากแหล่งอื่น โดยระบุแหล่งที่มาในส่วนภาษาไทยบรรทัดแรก และภาษาอังกฤษบรรทัดต่อมา พิมพ์ชื่อภาพภาษาอังกฤษและข้อมูลการอ้างอิง โดยใช้คำว่า *Figure* เป็นตัวพิมพ์เอียง เว้นวรรค แล้วตามด้วยหมายเลขและจุด (.) ทั้งนี้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 point, (ตัวธรรมดา)

สำหรับภาพประกอบที่ผู้วิจัยถ่ายเองหรือจัดทำขึ้นเอง ไม่ต้องอ้างอิงแหล่งที่มา เขียนเฉพาะคำอธิบายภาษาอังกฤษต่อท้ายบรรทัดที่เป็นภาษาไทยใต้ภาพดังตัวอย่าง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

Figure 1. Conceptual Framework

ภาพที่ 2 การสแกนหุ่นกระบอกสามมิติ

Figure 2. Scanning 3 D Puppet

กรณีมีตารางประกอบ

1. ชื่อตารางให้ระบุอยู่ส่วนบนของตาราง โดยพิมพ์คำว่า **ตารางที่** ตามด้วยเลขอารบิกกำกับ พร้อมทั้งชื่อตารางหรือข้อความบรรยายตาราง หัวตารางให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ ใช้ตัวอักษรขนาด 14 point, (ตัวธรรมดา)

2. การอ้างอิงตารางที่นำมาจากแหล่งอื่น โดยผู้เขียนไม่ได้จัดทำขึ้นเอง ให้ระบุที่มาหลังคำว่า *Note*. และคำอธิบายเป็นภาษาอังกฤษ (ตัวเอียง) แล้วตามด้วยแหล่งอ้างอิงตามรูปแบบที่กำหนด โดยพิมพ์จัดชิดซ้ายห่างจากเส้นค้นใต้ตาราง 1 บรรทัด

3. ตารางที่จัดทำขึ้นด้วยตนเองไม่ต้องอ้างอิงแหล่งที่มา เขียนเพียง *Note*. ตามด้วยชื่อตารางหรือคำอธิบายตารางเป็นภาษาอังกฤษ

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์จัดกลุ่มประเภทเรื่องเล่าท้องถิ่นของชุมชนทั้ง 14 แห่งในจังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดลพบุรี

ชุมชน/แหล่งท่องเที่ยว จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดลพบุรี	ประวัติ ศาสตร์และ เหตุการณ์ สำคัญ	วิถีชีวิต ของคน ใน ท้องถิ่น	อาหาร ท้องถิ่น	งาน หัตถ กรรม	เกษตร กรรม	การจัดการ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อม	สิ่งมรดก และพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์
ชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดชัยนาท							
1. ตลาดโพธิ์งาม ต.โพธิ์งาม ต.อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	✓	✓	✓				
2. ไร่หญิงณีรัฐ ต.สรรพยา อ.สรรพยา จ.ชัยนาท	✓	✓			✓		
3. สวนส้มโอโชคชัย ต.นางสี อ.เมือง จ.ชัยนาท	✓				✓		
4. บ้านศรีรักษดาล ต.ห้วยกรด อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท	✓	✓			✓		✓
5. บ้านบุพการถ ต.เด่นใหญ่ อ.หันคา จ.ชัยนาท	✓	✓				✓	
ชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสิงห์บุรี							
6. บ้านชลอนแม่ครัวหัวป่า ต.หัวป่า อ.พรหมบุรี จ.สิงห์บุรี	✓	✓	✓				✓
7. บ้านดอนกระต่าย ต.บางกระบือ อ.เมืองสิงห์บุรี จ.สิงห์บุรี	✓	✓		✓	✓		✓
8. บ้านหนองโหล่ง ต.บ้านจำ อ.บางระจัน จ.สิงห์บุรี	✓	✓			✓		
9. ตลาดไทยย่นยุคบ้านระจัน ต.บางระจัน อ.ค่ายบางระจัน จ.สิงห์บุรี	✓	✓	✓				✓
10. สวนตะวันออกบ้านภูมิ ต.บางระจัน อ.ค่ายบางระจัน จ.สิงห์บุรี	✓				✓		
ชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดลพบุรี							
11. ชุมชนไทยเบ็ง ต.โคกสูง อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี	✓	✓	✓	✓			
12. บ้านสวนขวัญอุลบุรี ต.มหาสอน อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี	✓	✓	✓		✓		
13. ศูนย์การเรียนรู้บ้านคิมแดง ต.โคกตูม อ.เมือง จ.ลพบุรี	✓	✓		✓	✓		
14. วิลลาฟาร์มสเตย์ ต.เขาพระงาม อ.เมือง จ.ลพบุรี	✓	✓			✓		

Note. A Clustered Analysis of Local Stories into 14 Communities in Chainat, Singburi, and Lopburi Provinces

กรณีภาพที่ปรับปรุงมาจากแหล่งอื่น

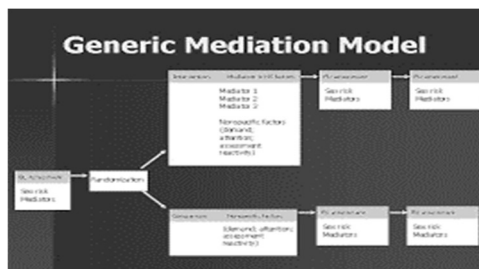
รูปแบบการอ้างอิงภาพจากวารสาร

Figure 1. ชื่อภาพ และรายละเอียด (ถ้ามี). Adapted from “ชื่อบทความ,” (ถ้ามี)

by Name Surname, Year, *Journal Name*, Vol, p. หรือ pp. เลขหน้า. (ถ้ามี)

Copyright Year by เจ้าของลิขสิทธิ์. (ถ้ามี)

กรณีภาพมาจากวารสาร ใส่ตัวเอียงที่ชื่อวารสาร ยกเว้น ไม่ปรากฏชื่อวารสาร ใส่ตัวเอียงที่ชื่อบทความ

ภาพที่ 2 Generic mediation model

Figure 2. Generic mediation model. Adapted from “Preschool Home Literacy:

A Longitudinal Analysis,” by M. H. Hood, and G. Andrews, 2008, *Journal of*

Educational Psychology, 113 (6), p. 256. Copyright by the American

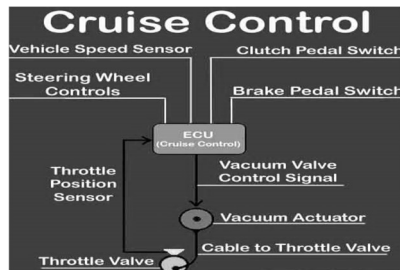
Psychological Association

รูปแบบการอ้างอิงภาพจากหนังสือ

Figure 1. ชื่อภาพ และรายละเอียด (ถ้ามี). Adapted from ชื่อหนังสือ

(p. หรือ pp. เลขหน้า), by Name Surname, Year, เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

Copyright Year by เจ้าของลิขสิทธิ์. (ถ้ามี)

ภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างไดอะแกรมของ the cruise control system

Figure 2. Showing the structure diagram for the cruise control system.

Adapted from *Concurrency state models & Java programming* (p.163),
by J. Magee and J. Kramer, 2006, England: John Wiley & Sons. Copyright 2006
by John Wiley & Sons.

รูปแบบการอ้างอิงภาพจากเว็บไซต์

Figure 1. ชื่อภาพ และรายละเอียด (ถ้ามี). Adapted from “ชื่อบทความ,” (ถ้ามี)
by Name Surname, Year, URL address of website.

Copyright Year by เจ้าของลิขสิทธิ์. (ถ้ามี)

* การอ้างอิงภาพ (แปลงชื่อภาพเป็นภาษาอังกฤษ ต่อท้าย Adapted from ถ้าไม่มี
ชื่อภาพ ระบุเป็นชื่อเรื่อง หรือชื่อบทความที่ปรากฏบนเว็บไซต์)

** กรณีไม่มีปีพิมพ์ เลขหน้า หรือ Copyright ไม่ต้องใส่

ภาพที่ 2 ภาพเทพนพเคราะห์ นั่งเฝ้าตามตำแหน่ง ฉากเทวสภา การแสดงโขนพระราชทาน
ตอน รามาวตาร วันที่ 26 ตุลาคม 2561. Figure 2. Picture of the planet Sit and
watch at the position, Ramawatar episode. Adapted from “The Royal
Cremation Ceremony of King Rama IX on October 26, 2018, by Kosolsiriset,
2018, http://www.sereesolution.com/ich/khon_performance.

ภาพที่ 3 พระอินทร์ช่วยสังข์ศิลป์ชัยขึ้นจากเหว.

Figure 3. Indra helped Sang Sinchai rise from the abyss.

Adapted from “Indra Sang Sinxay rise from the abyss,” by Phantoorak, 2020,
<https://www.facebook.com/Guy Phantoorak>.

การอ้างอิงตารางที่นำข้อมูลมาจากแหล่งอื่น

การอ้างอิงตารางที่นำมาจากแหล่งอื่น โดยผู้เขียนไม่ได้จัดทำขึ้นเอง ให้ระบุที่มาหลังคำว่า Note. และคำอธิบายเป็นภาษาอังกฤษ (ตัวเอียง) โดยใช้คำว่า Adapted from แล้วตามด้วยแหล่งอ้างอิงตามรูปแบบที่กำหนด

ตัวอย่าง ตารางที่นำมาอ้างอิงและการบอกแหล่งอ้างอิง

ตารางที่ 1 การเตรียมผลสีจากพืชตามภูมิปัญญาไทย

น้ำหนักพืชตัวอย่าง ต่อปริมาณสารละลาย (กรัม/มิลลิเมตร)	ค่าการดูดกลืนแสงที่วัดได้ตามระยะเวลาที่ทำการสกัด				
	30 นาที	1 ชม.	2 ชม.	3 ชม.	1 วัน
5:10	0.528	1.427	2.468	1.864	4.316
5:20	0.695	0.949	1.036	1.459	2.495
5:30	0.406	0.583	0.481	0.704	1.251
5:40	0.197	0.549	0.417	0.682	1.017
5:50	0.149	0.382	0.406	0.319	0.816

ที่มา: พรพิมล ม่วงไทยและสุจิตรา ศรีสังข์. (2553). การเตรียมผลสีจากพืชตามภูมิปัญญาไทย. ใน 9 ภูมิปัญญาไทย. ภาวิ อนุพันธ์พิศิษฐ์, บรรณาธิการ. หน้า 207.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Note. Adapted from 9 Thai wisdom (p. 207), By Pornpimon M. and Suchitra S., 2010, Bangkok, Srinakharinwirote University.

รูปแบบอ้างอิงตารางจากหนังสือ

Note. คำอธิบายเกี่ยวกับข้อมูลในตาราง (ถ้ามี). Adapted from *ชื่อหนังสือ*. (p. หรือ pp. เลขหน้า), by ชื่อนามสกุลของผู้แต่งแบบย่อ เช่น K. L. Klauer, ปีพิมพ์, สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. Copyright year by ชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ (ถ้ามี).

ตัวอย่าง

Note. Adapted from *Emotion marketing* (p. 109), by S. Robinette and C. Brand, 2001, New York:

McGraw-Hill. Copyright 2001 by Hallmark Cards.

รูปแบบอ้างอิงตารางจากบทความวารสาร

Note. คำอธิบายเกี่ยวกับข้อมูลในตาราง (ถ้ามี). Adapted from “ชื่อบทความ,” By (p. หรือ pp. เลขหน้า), by ชื่อนามสกุลของผู้แต่งแบบย่อ, ปีพิมพ์, ชื่อวารสาร (เป็นตัวเอียง) ปีที่ หรือ ฉบับที่, p. หรือ pp. เลขหน้า. Copyright Year by ชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ (ถ้ามี).

ตัวอย่าง

Note. An examples of application of the Rubber Elasticity Theory to Biopolymer Gels. Adapted from “A method for using measurements of shear modules to estimate the size and thermodynamic stability of junction zones in noncovalently cross-linked gels,” by D. G. Oakenfull, 1984, *Journal of Food Science*, 49, pp. 1103-1104, Copyright 1984 by Journal of Food Science

6. การเขียนเอกสารอ้างอิง

วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ได้ใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 แปลและเรียบเรียง โดย นันทพร ธนะกุลบริภัณฑ์ สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2558 ดาวน์โหลดได้จากหน้าเว็บไซต์ของวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ดังต่อไปนี้ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>

การเขียนอ้างอิงตามรูปแบบ APA 6th Style และตัวอย่าง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา

ใช้รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหาด้วยระบบนาม-ปีของ APA 6th edition (American Psychological Association Citation Style) การเขียนอ้างอิงในเนื้อหาที่เป็นภาษาไทย ให้เปลี่ยนเป็นภาษาอังกฤษ โดยระบุเฉพาะนามสกุลของผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารอ้างอิง (ถ้ามี)

- 1) กรณีอ้างอิงหน้าข้อความ ตัวอย่างเช่น
 Piriyakul (1987, pp. 2-4) ได้ศึกษาพบว่า
 ถ้าผู้แต่งมากกว่า 1 คน ใช้ and เชื่อมระหว่างผู้แต่งแต่ละคน เช่น
 Kanuengpean and Phokaew (2015) ได้ทำการศึกษา
 ถ้าผู้แต่งมากกว่า 3 คน ให้ใช้ et al. ต่อท้ายผู้แต่งคนแรก เช่น Porter et al. (2004)
- 2) กรณีอ้างอิงท้ายข้อความ ตัวอย่างเช่น
 (Na Nakhon, 2002, p. 196)
 ถ้าผู้แต่ง 3 คน ให้เขียนชื่อทุกคน และใช้ & คั่นระหว่างคนรองสุดท้าย
 และคนสุดท้าย เช่น
 (Keemgratok, Sriwiset, & Sainate, 2018)
 แต่ผู้แต่งมากกว่า 3 คน ให้ใช้ et al. ต่อท้ายผู้แต่งคนแรก เช่น
 (Chaikhan et al., 2013)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ (เอกสารอ้างอิง หรือ References)

- 1) รายการอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยจะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกรายการ
 และต้องมีครบตรงกับรายการอ้างอิงในเนื้อหา และให้เรียงลำดับโดยยึด
 อักษรภาษาอังกฤษ A-Z
- 2) รูปแบบการเขียนแสดงตัวอย่างตามประเภทเอกสาร ดังต่อไปนี้

หนังสือ

นามสกุล,/อักษรย่อของชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อเรื่อง/(ครั้งที่พิมพ์)(ถ้ามี)/เมืองที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

Author. (Year). *Title* (Edition). Place: Publisher.

ตัวอย่างเช่น

Kotler, P., & Gary, A. (2003). *Principles of Marketing* (9th ed.). Boston: McGraw-Hill.

บทความในหนังสือ

นามสกุล,/อักษรย่อของชื่อผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)/ชื่อบทหรือชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/(Ed. หรือ Eds.)/ชื่อหนังสือ/

(pp./เลขหน้า)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

Sangtaksin, Y., & Busaphacheep, T. (2002). Evolution of Thai Language and Literature. In Y. Sangtaksin & P.

Tangkittiphaporn (Eds.), *Thai Study* (pp. 76-122). Bangkok: Kasetsart University.

หมายเหตุ เลขหน้าถ้ามีมากกว่า 1 หน้า ใช้ pp. ตามด้วยเลขหน้า - หน้า. แต่ถ้าระบุหน้าเดียว ใช้ p. ตามด้วยเลขหน้า

บทความในวารสาร

นามสกุล,/อักษรย่อของชื่อผู้แต่ง./(ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร,/เลขของปีที่ (เลขของฉบับที่),/เลขหน้า.

Author. (Year). Article Title. *Journal Title*, Vol(Issue), Page-page.

ตัวอย่างเช่น

Doran, K. (1996). Unified Disparity: Theory and Practice of Union Listing. *Computer in Libraries*, 16(1), 39-42.

ถ้าเป็นวารสารเผยแพร่แบบออนไลน์ ใช้ ปี, เดือน วัน อยู่ในวงเล็บ และระบุวันที่สืบค้น
หลังคำว่า Retrieved เช่น

Werker, C., Korzinov, V., & Cunningham, S. (2018, January 10). Formation and output of collaborations: the role of proximity in German nanotechnology. *Journal of Evolutionary Economics*, 29(2), 697-719. Retrieved September 15, 2020, from <https://doi.org/10.1007/s00191-019-00605-2>

เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ/สัมมนา/หนังสือรวมบทความวิชาการ

นามสกุล,/อักษรย่อของชื่อผู้นำเสนอ./(ปี,/เดือน)./เรื่องที่ประชุม./ใน/ชื่อ/(ประธาน),/ชื่อการประชุม./เอกสารประกอบการประชุมของ(ชื่อผู้จัด),/สถานที่ประชุม.

Author. (Year, Month). Title of contribution. In ชื่อ/(Chair), *Title of symposium*. Symposium conducted at the meeting of Organization Name, Location.

ตัวอย่างเช่น

Muellbauer, J. (2007, September). Housing, credit, and consumer expenditure. In S. C. Ludvigson (Chair), *Housing and consumer behavior*. Symposium conducted at the meeting of the Federal Reserve Bank of Kansas City, Jackson Hole, WY

วิทยานิพนธ์ที่มีเล่มตีพิมพ์

นามสกุล,/อักษรย่อของชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)/ชื่อวิทยานิพนธ์/(วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)/ชื่อมหาวิทยาลัย,/เมือง.

Author. (Year)./ Title. (Doctoral Dissertation or Master's Thesis)./ Name of University,/City.

ตัวอย่างเช่น

Sounsamut, P. (2004). *Audience and the Adaptation of Content and Characters of 'Phra Aphai Mani' in Thai Popular Culture During 2002-2003* (Master's Thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.

Angkasiribul, N. (2013). *Guidelines to develop textile products for supporting capacity to competition of otop entrepreneur in Chiang Mai province* (Master's Thesis). Silpakorn University, Nakhon Pathom.

วิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์ค้นจากเว็บไซต์ หรือฐานข้อมูลออนไลน์

นามสกุล,/อักษรย่อของชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)/ชื่อวิทยานิพนธ์/(Doctoral Dissertation or Master's Thesis)/Retrieved from/URL

ตัวอย่างเช่น

Magyar, C. E. (2014). *The discourse of tourism and national heritage: A contrastive study from a cultural perspective* (Doctoral dissertation). Retrieved from <http://www.proquest.com/>

เอกสารจากวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือเว็บไซต์

นามสกุล,/อักษรย่อของชื่อผู้เขียน./ (Year,/Date/Month)/Title./Retrieved from/URL

ตัวอย่างเช่น

Davies, J. E., Wisdom, S., & Creaser, C. (2000). *Out of sight but Not Out of Mind: Visually Impaired People's Perspectives of Library and Information Services* Retrieved September 20, 2003, from <http://www.lboro.ac.uk/departments/dils/lisu/public.html>

Akkrasomcheap, W. (2017). A Clinic for Debt-Tackling is Not the Elixir But the Increase in Liquidity. *Online Prachachat*. Retrieved from <https://www.prachachat.net>

* กรณีที่ไม่มีวันที่พิมพ์เผยแพร่ ให้ใส่ (n.d.)

* กรณีที่ไม่มีวันและเดือนที่เผยแพร่ แต่ปรากฏเฉพาะปี ให้ใส่แค่ปีในวงเล็บ (Year)

อ้างอิงบทสัมภาษณ์

การอ้างอิงบทสัมภาษณ์จากฐานข้อมูลหรือคลังข้อมูล เช่น เทปบันทึกเสียง

ผู้ถูกสัมภาษณ์./ (ปี, เดือน วันที่ให้สัมภาษณ์)/ สัมภาษณ์โดย/ ชื่อ นามสกุลผู้สัมภาษณ์/ [การบันทึกเสียง]/ ตำแหน่งผู้ถูกสัมภาษณ์(ถ้ามี)/ สถานที่/ เมืองที่สัมภาษณ์.

Interviewee./ (Year, Month Date)./ Interviewed by Name of Interviewer [Tape recording]/ ตำแหน่งผู้ถูกสัมภาษณ์(ถ้ามี)/ Publisher,/ Place Published.

* ถ้าสามารถระบุผู้ทำหน้าที่สัมภาษณ์ ให้ใส่ชื่อ นามสกุล ต่อจากคำว่า *Interviewed by* โดยใช้ตัวพิมพ์ปกติ และระบุประเภทของสื่อในวงเล็บ [] ตัวอย่างเช่น

Smith, M. B. (1998, August 12). *Interviewed by C. A. Kiesler* [Tape recording].
President's Oral History Project, American Psychological Association.
APA Archives, Washington, DC

* กรณีบทสัมภาษณ์ที่ไม่ระบุประเภทของสื่อ ใช้คำว่า *Interviewer:* ต่อท้าย/ หลังชื่อ นามสกุลของผู้ถูกสัมภาษณ์ และพิมพ์ตัวเอียงให้กับชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ เช่น

Sparkman, C. F. (1973). *An oral history with Dr. Colley F. Sparkman/Interviewer: Orley B. Caudill*. Mississippi Oral History Program (Vol. 289), University of Southern Mississippi, Hattiesburg

การอ้างอิงการสื่อสารระหว่างบุคคล

* กรณีเป็นการสัมภาษณ์ การสื่อสารระหว่างบุคคล การสนทนาทางโทรศัพท์ กลุ่มสนทนาจดหมายโต้ตอบส่วนบุคคล บันทึก

อีเมล ให้ระบุชื่อ นามสกุล ผู้ที่ทำสื่อสาร โดยไม่ต้องกลับนามสกุล ตามด้วยประเภทของการสื่อสาร และเดือน วันที่, ปี ค.ศ. ในวงเล็บ

ดังตัวอย่าง

T. K. Lutes (personal communication, April 18, 2001)

* การอ้างอิงการสื่อสารระหว่างบุคคล ใช้อ้างอิงเฉพาะในเนื้อหา ไม่ต้องระบุในเอกสารอ้างอิงท้ายเนื้อหา

* สามารถดูตัวอย่างการเขียนอ้างอิงได้ในเว็บไซต์ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>

7. การส่งบทความ

1) ให้ท่านจัดพิมพ์ต้นฉบับบทความด้วยโปรแกรม Microsoft word ตามแบบฟอร์มที่วารสารกำหนด จำนวน 1 ชุด พร้อมด้วยใบสมัครขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารอาารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน จำนวน 1 ชุด และมีค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ จำนวน 3,500 บาทต่อ 1 บทความ

2) ให้ท่านเข้ามาลงทะเบียนสมัครสมาชิกเพื่อส่งบทความลงตีพิมพ์ในระบบวารสารออนไลน์ โดยเข้าไปที่วารสารอาารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน <https://tci-thaijo.org/index.php/jnuks/login> และทำตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในระบบ และจัดส่งบทความผ่านระบบวารสารออนไลน์ (ThaiJO) กรณีมีข้อสงสัยในการสมัครติดต่อสอบถามได้ที่ คุณจรินทร์ พรหมสุวรรณ และคุณพิเชษฐ สิงห์เดช โทร. 055-961205, 055-961202

***** เปิดรับบทความตลอดปี *****

ใบสมัครขอส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน
Mekong-Salween Civilization Studies Journal
(กรุณากรอกแบบฟอร์มด้วยตัวบรรจง หรือด้วยวิธีการพิมพ์)

เรียน บรรณาธิการวารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน

1. ข้าพเจ้า

ชื่อ - สกุล ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว.....
☐ ดร.

2. สถานภาพ

● กรณีเป็นอาจารย์ (โปรดระบุ)

☐ ศาสตราจารย์ ☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
☐ อาจารย์ ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

● กรณีเป็นนักศึกษา (โปรดระบุ)

☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

● อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

● หน่วยงาน/ภาควิชา/คณะ/มหาวิทยาลัยที่สังกัด

ภาควิชา.....คณะ.....

มหาวิทยาลัยที่สังกัด.....

3. ที่อยู่

● ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail address.....

4. ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

.....

ประเภทของบทความ

☐ บทความวิชาการ

☐ บทความวิจัย

☐ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

บทความที่ท่านส่งมารับการพิจารณา มีเนื้อหาตรงกับสาขาใด

☐ สาขาวิชาศิลปะทั่วไปและมนุษยศาสตร์ (General Arts and Humanities)

☐ สาขาประวัติศาสตร์ (History)

☐ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ (Language and Linguistics)

☐ สาขาทัศนศิลป์และการแสดง (Visual Arts and Performing Arts)

☐ สาขาวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies)

ประสงค์ที่จะตีพิมพ์ในรูปแบบ

☐ รูปแบบปกติ

อัตราค่าธรรมเนียม 3,500 บาท

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากพบว่าบทความนี้ได้เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน ข้าพเจ้ายินดีให้ดำเนินการตามระเบียบของวารสารฯ และยินดีให้กองบรรณาธิการวารสาร อารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน เลือกรวบรวมผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาต้นฉบับ

ของข้าพเจ้าโดยอิสระ และให้กองบรรณาธิการสามารถตรวจแก้ไขต้นฉบับดังกล่าวได้ตามสมควร และยินยอมว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารนี้ ถือเป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร และข้าพเจ้าจะไม่ขอรับเงินค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์คืน ไม่ว่าบทความจะได้รับการตีพิมพ์หรือไม่

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ติดต่อบรรณาธิการได้ที่

กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ชั้น 3 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก 65000 โทรศัพท์ : 0-5596-1205
E-mail: mekong_salween@nu.ac.th
หรือ <https://so04.tcithaijo.org/index.php/jnuks/index>

-ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิจัย-
ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

(ชื่อเรื่องภาษาไทย).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....
(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ / Title).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง)

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนบทความ)¹(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

E-mail:.....(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

ชื่อ-นามสกุล (ผู้ร่วมโครงการ)²(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

Received: , 2022 (ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

Revised: , 2022 (ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

Accepted: , 2022 (ขนาดอักษร 14 ชิดขวา เอียง)

บทคัดย่อ (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร 14) ไม่ควรเกิน 200-250 คำ.....

.....
.....
.....

คำสำคัญ: (ขนาดอักษร 14) ไม่ควรเกิน 5 คำ

Abstract (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร 14) ไม่ควรเกิน 200-250 คำ.....

.....
.....
.....

Keywords: (ขนาดอักษร 14) ไม่ควรเกิน 5 คำ,,,,

¹ ระบุสถานภาพหรือตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด (ภาษาไทย) (ขนาดอักษร 12 ชิดซ้าย)

Specify Academic Status or Position Department / Department, Faculty of University or Department Details (English)

² ระบุสถานภาพตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด (ภาษาไทย) (ขนาดอักษร 12 ชิดซ้าย)

Specify Academic Status or Position Department / Department, Faculty of University or Department Details (English)

บทนำ (Introduction) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

วิธีดำเนินการวิจัย (Method) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

ผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์ (Synthetic Research Results) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย (Research Recommendations)

(ไม่ควรเกิน 3 บรรทัด) (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

เอกสารอ้างอิง (References) (ขนาดอักษร 16) กรุณาอ้างอิงตามระเบียบการ
เสนอบทความ

(ขนาดอักษร 14).....

.....

.....

บรรทัดแรกให้ชิดขอบด้านซ้าย เรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ , A-Z ถ้าเนื้อหายังไม่จบบรรทัด
ถัดไปให้ย่อหน้าเข้ามา 1 เคาะ จำนวนรายการที่อ้างอิงต้องตรงกัน และเท่ากันกับ
ที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ

****สามารถดาวน์โหลด Template แบบฟอร์มนี้ได้ที่****

<http://www.nuac.nu.ac.th>

-ตัวอย่างแบบฟอร์มบทความวิชาการ-
ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

(ชื่อเรื่องภาษาไทย).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....
(ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ / Title).....(ขนาดอักษร 18 กึ่งกลาง).....

ชื่อ-นามสกุล (ผู้เขียนบทความ)¹(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

E-mail:.....(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

ชื่อ-นามสกุล (ผู้ร่วมโครงการ)²(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

NAME – SURNAME(ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

Received: , 2022 (ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

Revised: , 2022 (ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

Accepted: , 2022 (ขนาดอักษร 14 ซิดขวา เอียง)

บทคัดย่อ (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

บทคัดย่อ (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: (ขนาดอักษร 14)

Abstract (ขนาดอักษร 16 กึ่งกลาง)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

.....

.....

Keywords: (ขนาดอักษร 14),,,,

¹ ระบุสถานภาพหรือตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด
(ขนาดอักษร 12 ซิดซ้าย)

² ระบุสถานภาพหรือตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือรายละเอียดหน่วยงานที่สังกัด
(ขนาดอักษร 12 ซิดซ้าย)

บทนำ (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

วัตถุประสงค์ (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

กรอบแนวคิด (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

เนื้อหาเชิงสังเคราะห์ (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

บทสรุป (ขนาดอักษร 16)

(ขนาดอักษร 14).....

.....

เอกสารอ้างอิง (References) (ขนาดอักษร 16) กรุณาอ้างอิงตามระเบียบการเสนอ

บทความ (ขนาดอักษร 14).....

.....

บรรทัดแรกให้ขีดขอบด้านซ้าย เรียงตามลำดับตัวอักษร ก-ฮ , A-Z ถ้าเนื้อหายังไม่จบ
บรรทัดถัดไปให้ย่อหน้าเข้ามา 1 เคาะ จำนวนรายการที่อ้างอิงต้องตรงกัน
และเท่ากันกับที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ

****สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มนี้ได้ที่นี่****

<http://www.nuac.nu.ac.th>

กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเนเธอร์แลนด์
อาคารวิสุทธิกษัตริย์ ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000

โทรศัพท์: 0-5596-1205

e-mail: mekong_salween@nu.ac.th

<http://www.nuac.nu.ac.th>

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/index>